

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

RĪGA

2011. GADA JŪNIJS

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-67013119

Fakss 371-67280882

E-pasts: macro@em.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1., 4.4.1.), I.Skribāne (2., 3.1.3., 4.3., 5.2.), E.Gergelevičs (2., 3.1.4.), L.Stelmaka (3.1.1., 3.1.2.), J.Salmiņš (3.2.1., 3.2.2.), D.Dravnieks, A.Leite, I.Niedrīte (3.2.3.), G.Piņķe (3.3.), V.Skuja (4.1.2., 4.1.3., 4.4.1., 4.4.2., 4.4.3.), I.Šnīdere (4.2.), A.Rožkalne (5.1.), N.Ozols (5.3.), J.Ušpelis (5.4.), Č.Gržibovskis (6.1.), A.Jansons, E.Poļanska (6.2.1.), J.Kaktiņš, K.Koroļova, A.Neimanis, J.Zlēmeta (6.2.2.), G.Jaunbērziņa-Beitika, A.Bogdānova, N.Freibergs, A.Laizāne (6.2.3.), D.Dravnieks, A.Leite, I.Niedrīte (6.3.1.), K.Fomina, G.Rēpele (6.3.2.), I.Jankava, M.Paņkova (6.3.3.), I.Lore (6.4.), E.Breča, A.Jansons, V.Zeps (6.5.), U.Vanaga, (6.6.), L.Neiders, I.Eglītis (6.7.), J.Kabanova, J.Račko, I.Tarvāne (6.8.), M.Purviņa (6.9.), I.Ozoliņa (6.10.), K.Krebe-Kļimoviča, I.Zunde (6.11.), E.Skribnovska (6.12.1.), J.Maurāns, M.Ozoliņš, I.Pilmanis (6.12.2.), I.Bērziņa, D.Ivanova, D.Jirģena, I.Kamina, K.Lore, J.Mierkalne, D.Ļesterenko (6.13.), D.Freimane (6.14.).

Pamatā skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Eiropas Savienības dati tiek ņemti no *Eurostat* datu bāzes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

Vāka dizains: SIA „Latgales druka”

Sagatavots iespiešanai un iespiests:

SIA „Latgales druka”

Baznīcas iela 28, Rēzekne, LV-4601

Tālrunis: 64623133

E-pasts: inga@druka.lv

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2011

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāj!

Ekonomikas ministrijas speciālisti ir sagatavojuši kārtējo ***Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību***. Pirmais Ziņojums tika izdots 1994. gada septembrī, nākamie kopš 1995. gada – tradicionāli divreiz gadā jūnijā un decembrī. Tāpat kā iepriekšējos Ziņojumos arī šajā vērtēts valsts ekonomiskais stāvoklis un politika, kā arī prognozētas tautsaimniecības attīstības perspektīvas.

Ar gandarījumu ir jāatzīmē, ka savu svarīgāko uzdevumu valdība divos gados ir paveikusi – valsts maksātspējas risks ir novērsts, ekonomiskās krīzes smagākais punkts ir pārvarēts un ir panākta valsts finanšu un ekonomikas stabilizēšanās. Esam atgriezušies pie ekonomikas izaugsmes un būtiski mainījuši ekonomikas struktūru – ekonomikas dzinējspēks tagad ir ražošana un eksports. No krīzes radītajām sekām pamazām atkopjas arī darba tirgus. Pakāpeniski palielinās nodarbināto skaits un mazinās bezdarbs, uzņēmēju nākotnes redzējums kļūst optimistiskāks. Latvijas ekonomikas atveseļošanās atzīta arī starptautiski, starptautisko reitingu aģentūrām paaugstinot Latvijas kredītreitingu.

Arī 2011. gadā Latvijas ekonomiku virzīs eksports. Balstoties uz ekonomiskās situācijas analīzi, Ekonomikas ministrijas eksperti 2011. gadā prognozē IKP pieaugumu vismaz 3,5% apmērā, preču un pakalpojumu eksporta apjomu pieaugumu – par 10%, investīciju apjoma palielināšanos – par 18%, nodarbināto skaita pieaugumu – par 2-3 procentiem.

Šī brīža galvenie uzdevumi ir veicināt tautsaimniecības konkurētspēju un veidot priekšnoteikumus veiksmīgai pārejai uz efektīvāku ražošanas līmeni un augstāku produktivitāti, vienlaikus sabalansējot budžeta izdevumus ar ieņēmumu sniegtajām iespējām. Lai turpmāk uzlabotu Latvijas ražotāju konkurētspēju, izšķiroša loma būs spējai palielināt produktivitāti, tāpēc liela nozīme izaugsmes nodrošināšanai ir galvenās eksporta nozares – apstrādes rūpniecības konkurētspējai kā starptautiskos, tā pašmāju tirgos.

Latvijas uzņēmēju konkurētspējas celšanai plānots novirzīt galvenos valsts atbalsta instrumentus un sekmēt ES fondu finansējuma pieejamību prioritārajām tautsaimniecības nozarēm, kuras jau šobrīd apliecina savu konkurētspēju, – kokrūpniecībai, pārtikas pārstrādei, metālapstrādei, ķīmijai un farmācijai, elektroaparātu būvei u.c. Šīs tautsaimniecības nozares pašlaik veido aptuveni 80% no apstrādes rūpniecības.

Valsts un ES fondu atbalsts ir pieejams uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, darbinieku apmācībām, eksporta veicināšanai, tūrisma infrastruktūras uzlabošanai, centralizēto siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai, koģenerācijas elektrostaciju izveidei, kā arī sociālo un daudzdzīvokļu māju renovācijai. Piesaistot ES struktūrfondu finansējumu,

ir uzsāktas vai tiek turpinātas vairākas valsts atbalsta programmas, tādas kā *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde un ieviešana ražošanā*, *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu atbalsts*, *Biznesa inkubatoru atbalsts*, kuras ir vērstas uz zināšanu ietilpīgas ekonomikas veicināšanu.

Jaunā kvalitātē sāktā investīciju piesaiste – izveidota Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome un ieviesta investīciju piesaistes stratēģija *Polaris*, lai efektīvi koordinētu valsts un pašvaldību iestāžu un nevalstisko organizāciju kopējās aktivitātes, kuru nolūks ir uzlabot investīciju piesaisti. Lai būtu skaidri mērķi un uzdevumi valsts konkurētspējas palielināšanā, tiek veikts valsts konkurētspējas novērtējums, kā arī izstrādāta ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģija, kura pilnveidos esošo investīciju piesaistes modeli un tās ietvaros tiks definēti investīciju piesaistes stimuli.

Nozīmīgi darbi ir paveikti, veidojot mikro-uzņēmumiem labvēlīgu vidi un stimulējot idejām bagātus cilvēkus uzsākt komercdarbību, tādējādi mazinot bezdarbu. Ir iespējams dibināt uzņēmumu, tā pamatkapitālā ieguldot tikai vienu latu, vienkāršota mikrouzņēmumu nodokļu nomaksa, ieviešot tiem vienotu likmi. Individuālā darba veicējiem ieviestas patentmaksas, kas dod iespēju strādāt bez jebkādiem birokrātiskiem šķēršļiem.

2011. gadā vērtēsim pieejamos finanšu instrumentus mikro- un mazajiem uzņēmumiem, piemēram, attīstot mikrokredītu piedāvājumu un turpinot Latvijas Hipotēku un zemes bankas īstenotās programmas *Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai* apgūšanu.

Vienlaikus valdība īsteno virkni pasākumu administratīvo šķēršļu novēršanai nodokļu politikas un administrēšanas, maksātspējas procesa, nekustamā īpašuma reģistrācijas, tūrisma, būvniecības u.c. jomās. Pasaules Bankas *Doing Business 2011* indeksā Latvija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pakāpusies par trīs vietām un ieņem 24. vietu no 183 valstīm un 9. vietu starp ES dalībvalstīm. Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi 2011. gada *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu*, kurā galvenā uzmanība tiek pievērsta *Doing Business* pētījumā konstatēto trūkumu un vājāko punktu pārvarēšanai. Plāna sagatavošana noris sadarbībā ar ekspertiem no citu nozaru ministrijām un nevalstiskajām organizācijām.

Enerģētikas jomā pašlaik nozīmīgākais ir turpināt iesāktos attīstības projektus, kas vērsti uz Latvijas enerģētiskās neatkarības un enerģijas apgādes drošības veicināšanu, kā arī Baltijas valstu enerģijas tirgu integrāciju kopējā ES tīrū.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, turpināsim dialogu ar mūsu sociālajiem partneriem – uzņēmējiem un viņus pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām.

Šajā ziņojumā ir informācija par nozīmīgākajiem ekonomiskajiem un sociālajiem rādītājiem, tautsaimniecības nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, valdības ekonomisko politiku izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai, kā arī politikas īstenošanas galvenajiem instrumentiem, tajā skaitā Eiropas Savienības fondu izmantošanu.

Ziņojuma nobeigumā tā autori sniedz rekomendācijas valsts ekonomiskās politikas pilnveidošanai.

Ceru, ka Ziņojums noderēs ekonomistiem, uzņēmējiem, visiem, kurus interesē Latvijas tautsaimniecības attīstības problēmas, un rosinās valsts

institūciju, dažādu organizāciju un interešu grupu pārstāvju un citu interesentu domu apmaiņu.

Pateicos Ziņojuma autoriem par veikumu!

2011. gada jūnijs

Artis Kampars,
ekonomikas ministrs

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	7
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	9
2. Pasaules ekonomikas attīstība	12
3. Izaugsme	15
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un kopējais pieprasījums	15
3.1.1. Attīstības tendences	15
3.1.2. Privātais un valsts patēriņš	16
3.1.3. Investīcijas	17
3.1.4. Eksports un imports	20
3.2. Nozaru ieguldījums	25
3.2.1. Tautsaimniecības struktūra	25
3.2.2. Apstrādes rūpniecība	28
3.2.3. Enerģētika	42
3.3. Prognozes	43
4. Makroekonomiskā stabilitāte	46
4.1. Valsts finanses	46
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	46
4.1.2. Budžeta ieņēmumi	49
4.1.3. Budžeta izdevumi	53
4.2. Cenas	55
4.2.1. Privātā patēriņa cenas	55
4.2.2. Ražotāju un ārējās tirdzniecības cenu pārmaiņas	59
4.3. Maksājumu balance	61
4.3.1. Tekošais konts	61
4.3.2. Finanšu plūsmas	62
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	64
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	68
4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss	68
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	69
4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti	70
5. Darba tirgus	74
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	74
5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte	76
5.3. Darba tirgus prognozes	77
5.4. Nodarbinātības politika	79

6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	82
6.1. ES 2020 stratēģija un Latvijas nacionālās reformu programma	82
6.1.1. ES 2020 stratēģija un tās virzība	82
6.1.2. Latvijas nacionālās reformu programmas ES 2020 stratēģijas īstenošanai	84
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā politikā	87
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	87
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	93
6.2.3. Eiropas Savienības iekšējais tirgus	96
6.3. Nozaru attīstības politikas	97
6.3.1. Enerģētikas politika	97
6.3.2. Būvniecības un mājokļu politika	101
6.3.3. Tūrisma politika	104
6.4. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana	106
6.5. Mazie un vidējie komersanti	107
6.6. Inovācija un jaunās tehnoloģijas	113
6.7. Informācijas sabiedrība	114
6.8. Konkurences politika	118
6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana	120
6.10. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika	123
6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	124
6.12. Kvalitātes nodrošināšana	126
6.12.1. Kvalitātes struktūrpolitika	126
6.12.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija	127
6.13. Privatizācija	129
6.14. Tautsaimniecības padome	134
7. Rekomendācijas	136

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība	KP	Konkurences padome
AES	atomelektrostacija	LATAK	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs
ASV	Amerikas Savienotās Valstis	LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums	LVS	Latvijas Standarts
CIF	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz importētājvalsts robežai	MK	Ministru kabinets
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	MVK	mazie un vidējie komersanti
CZK	Centrālā zemes komisija	MVU	mazie un vidējie uzņēmēji
DP	darbības programma	NSID	Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments
ECC	Eiropas Patērētāju informēšanas centrs	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
EK	Eiropas Komisija	NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds	PCI	patēriņa cenu indekss
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds	PJ	petadžouls
ES	Eiropas Savienība	PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
ES-15	Eiropas Savienības dalībvalstis pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās	PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
ES-27	Eiropas Savienības dalībvalstis pēc 2007. gada 1. janvāra paplašināšanās	SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ES SF	Eiropas Savienības struktūrfondi	SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
ESF	Eiropas Sociālais fonds	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
FOB	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz eksportētājvalsts robežai	TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
HES	hidroelektrostacija	TEC	termoelektrocentrāle
IKP	iekšzemes kopprodukts	TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas	TWh	teravatstunda
KF	Kohēzijas fonds	VAS	valsts akciju sabiedrība
		VID	Valsts ieņēmumu dienests
		ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

Valstu saīsinājumi

AT	Austrija	IE	Īrija
BE	Beļģija	IT	Itālija
BG	Bulgārija	LT	Lietuva
CZ	Čehija	LU	Luksemburga
CY	Kipra	LV	Latvija
DE	Vācija	MT	Malta
DK	Dānija	NL	Nīderlande
EE	Igaunija	PL	Polija
EL	Grieķija	PT	Portugāle
ES	Spānija	RO	Rumānija
EU	Eiropas Savienība	SE	Zviedrija
FI	Somija	SI	Slovēnija
FR	Francija	SK	Slovākija
HU	Ungārija	UK	Lielbritānija

Nosacītie apzīmējumi

–	parādība nav konstatēta	...	trūkst datu vai tie ir apšaubāmi
---	-------------------------	-----	----------------------------------

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

Pasaules finanšu krīze ļoti smagi ietekmēja Latvijas tautsaimniecību. IKP krīzes laikā samazinājās par ¼ daļu (2009. gada 4. ceturksnis pret 2007. gada 4. ceturksni, kas bija pēdējais ceturksnis ar pozitīvu izaugsmi), bezdarba līmenis palielinājās no 5,3% 2007. gada 4. ceturksnī līdz 19,7% 2009. gada beigās. Būtiski samazinoties budžeta ienākumiem, vispārējās valdības budžeta deficīts 2009. gadā sasniedza gandrīz 10 procentus.

Kopš 2010. gada sākuma ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta, un ir atsākusies

izaugsme. Jau sešus ceturkšņus pēc kārtas IKP apjomi pakāpeniski palielinās. Kopš ekonomikas zemākā punkta 2009. gada nogalē līdz 2011. gada 1. ceturksnim IKP ir pieaudzis par 3,8%. Tomēr, ņemot vērā, ka izaugsme atsākās no ļoti zema punkta, 2010. gadā IKP apjoms bija par 0,3% mazāks nekā gadu iepriekš.

Ekonomiskās situācijas uzlabošanās nosaka eksporta apjomu pieaugums un tirgojamo nozaru izaugsme, kas ļauj daļēji kompensēt pagaidām vēl vājo iekšzemes pieprasījumu un uz iekšējo tirgu orientēto pakalpojumu nozaru attīstību.

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2007	2008	2009	2010	2011n
(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)					
Iekšzemes kopprodukts	10,0	-4,2	-18,0	-0,3	3,5
Privātais patēriņš	14,8	-5,2	-24,1	-0,1	4,5
Valsts patēriņš	3,7	1,5	-9,2	-11,0	0,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	7,5	-13,6	-37,3	-19,5	18,3
Eksports	10,0	2,0	-14,1	10,3	10,0
Imports	14,7	-11,2	-33,5	8,6	14,0
Patēriņa cenas	10,1	15,4	3,5	-1,1	4,3
(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)					
Vispārējās valdības sektora bilance	-0,3	-4,2	-9,6	-7,6	-4,5
Vispārējās valdības parāds	9,0	19,7	36,7	44,7	48,0
Eksporta-importa saldo	-20,0	-13,6	-1,5	-0,8	-1,1
Nodarbināto skaita izmaiņas (15-74 gadi)	2,9	0,5	-12,2	-4,6	2,2
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	6,0	7,5	16,9	18,7	16,0

n – novērtējums

2010. gadā preču eksports faktiskajās cenās pieauga par 30,3%, un, sākot ar 3. ceturksni, eksporta apjomi jau pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Apjomu palielinājums ir vērojams visās preču eksporta grupās. Aptuveni 30% no visa eksporta pieauguma 2010. gadā nodrošināja koksne un tās izstrādājumu eksports. Lielu ieguldījumu eksportā deva arī metālu un to izstrādājumu, kā arī lauksaimniecības un pārtikas produkcijas eksporta pieaugums. Svarīgi atzīmēt, ka eksporta iespēju paplašināšanās ļoti būtisks ir ne tikai ārējā pieprasījuma pieaugums, bet arī Latvijas ražotāju konkurētspējas palielināšanās, kas ir panākta gan uz darbaspēka izmaksu samazināšanas, gan uz produktivitātes palielinājuma rēķina.

Eksportu iespēju paplašināšanās ir pamats apstrādes rūpniecības nozares izaugsmei, kas 2010. gadā par 15,4% pārsniedza 2009. gada līmeni. Lielākais ieguldījums nozares izaugsmei 2010. gadā bija kokapstrādei, kur ražošanas apjomi bija par 33% lielāki nekā iepriekšējā gadā. Metālu un metāla izstrādājumu

ražošanas nozares apjomi pieauga par vairāk nekā 24%. Pozitīvas tendences vērojamas arī papīra ražošanas un poligrāfijas, elektrisko un optisko iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanas un mašīnbūves nozarēs.

Izaugsme 2010. gadā bija vērojama arī lauksaimniecībā, elektroenerģijas, gāzes un ūdensapgādes nozarē, transportā un sakaros, kā arī tirdzniecības pakalpojumos. Turpretim pārējās pakalpojumu nozarēs izlaides apjomi 2010. gadā vēl atpalika no 2009. gada līmeņa. Ražošanas apjomu kritums 2010. gadā turpinājās būvniecības nozarē.

Pakāpeniski sāk stabilizēties privātais patēriņš, par ko liecina mazumtirdzniecības apgrozījuma dinamika. Privāto patēriņu pozitīvi ietekmē situācijas uzlabošanās darba tirgū. Tajā pašā laikā īstenoto budžeta konsolidācijas pasākumu ietekmē 2010. gadā samazinājās sabiedriskais jeb valsts pārvaldes iestāžu patēriņš.

Arī investīciju aktivitātes aizvadītajā gadā bija ļoti zemā līmenī, un to atjaunošanās norit lēni. 2010. gadā investīcijas Latvijas tautsaimniecībā bija par gandrīz 20% mazākas nekā 2009. gadā.

Vālais iekšzemes pieprasījums ietekmē importa dinamiku. Importa apjomi ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa, un Latvijas eksporta-importa bilance ir krietni uzlabojusies. 2010. gadā eksporta-importa saldo bija -0,8% no IKP, straujās izaugsmes gados eksporta-importa bilances negatīvais saldo bija 20% līmenī no IKP.

Statistikas dati par ekonomikas attīstību 2011. gada pirmajā pusē liecina, ka atveseļošanās turpinās. 2011. gada 1. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu IKP pieauga par 3,5%, t.sk. eksports – par 14,7%, privātais patēriņš – par 3,6%, valsts patēriņš – par 0,6%, kopējā pamatkapitāla veidošana – par 28,4%. Ekonomikas ministrija prognozē, ka **kopumā 2011. gadā IKP apjoms par 3,5% var pārsniegt 2010. gada līmeni.**

Pēc krīzes izraisītās deflācijas, kad 12 mēnešu patēriņa cenu inflācija 2010. gada februārī pazeminājās līdz -4,2%, **cenas atkal ir sākušas pieaugt.** 2010. gada laikā patēriņa cenu līmenis pieauga par 2,5%, t.sk. precēm – par 4,3%, bet pakalpojumiem cenas samazinājās par 2,1%. Tomēr, ņemot vērā 2009. gada deflāciju, vidējais cenu līmenis 2010. gadā bija par 1,1% mazāks nekā iepriekšējā gadā.

2011. gada sešos mēnešos patēriņa cenas palielinājās par 4,1%. Kopējā patēriņa cenu līmeņa pieaugumu 2011. gada pirmajā pusē galvenokārt noteica cenu kāpums degvielai un pārtikas produktiem, kas saistīts ar cenu tendencēm pasaulē. Viens no cenu kāpuma iemesliem ir arī nodokļu palielinājums, tarifu kāpums elektrībai un inflācijas gaidas.

Ražotāju cenas ir atsākušas pieaugt kopš 2009. gada beigām. Cenas palielinās eksportētajai produkcijai, ko nosaka galveno eksportpreču, t.sk. kokmateriālu, metāla izstrādājumu un pārtikas preču cenu kāpums pasaules tirgos, kas gala rezultātā palielina arī cenas vietējā tirgū realizētajai produkcijai. Jāatzīmē, ka 2010. gada pēdējos mēnešos un 2011. gada sākumā ražotāju cenu pieaugums kļuva mērenāks.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka **kopējais cenu līmenis 2011. gadā var palielināties par 4,3%** salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pie 12-mēnešu cenu palielinājuma par 3,8% (decembris pret decembri).

Pēc finanšu tirgus satricinājuma 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā **Latvijas monetārie rādītāji stabilizējas.** Sākot ar 2009. gada 4. ceturksni, vērojams no rezidenti piesaistīto noguldījumu pieaugums.

Kopš 2009. gada beigām **procentu likmes ir stabilizējušās.** Latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme 2011. gada 1. ceturksnī bija 6,4% (2009. gada 2. ceturksnī – 24,4%). Tomēr **rezidenti izsniegto kredītu atlikums turpina samazināties.** 2011. gada 1. ceturksņa beigās rezidenti izsniegto kredītu atlikumi bija par 8,7% mazāki nekā pirms gada.

Kopš 2008. gada beigām samazinās komerc kredītu (uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanai) atlikumi, kas 2011. gada 1. ceturksņa beigās, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, bija par 13,9% mazāki. Pakāpeniski pieaugot ekonomiskajai aktivitātei, īpaši saistībā ar eksporta iespēju paplašināšanos, industriālo kredītu (pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa ieguldījumu projektu finansēšanai) atlikumi kopš 2010. gada janvāra salīdzinoši strauji pieauga, tomēr 2011. gada 1. ceturksnī ir vērojams samazinājums. Hipotekāro kredītu atlikumi joprojām turpina samazināties un 2011. gada 1. ceturksņa beigās bija par 8,9% mazāki nekā 2010. gada attiecīgajā periodā.

Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās ir būtiski ietekmējusi Latvijas fiskālo stāvokli. Vispārējās valdības sektora budžeta deficīts Latvijā 2009. gadā bija 1258 milj. latu jeb 9,6% no IKP, un 2010. gadā tas samazinājās līdz 974 milj. latu jeb 7,6% no iekšzemes kopprodukta.

Latvijā ir veikti ievērojami budžeta konsolidācijas pasākumi, īstenojot kumulatīvo fiskālo korekciju no 2008. gada līdz 2011. gadam 16,6% apmērā no IKP, t.sk., gan samazinot izdevumus, gan palielinot ieņēmumus. Ir uzsāktas reformas valsts institucionālās struktūras optimizēšanai – likvidēti īpašu uzdevumu ministru sekretariāti, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija pievienota Vides ministrijai, par 50% samazināts valsts aģentūru skaits, kā arī veikti ietaupījumi atbalsta funkciju jomā, veicot to centralizāciju.

2010. gada 21. decembrī Saeima pieņēma 2011. gada budžetu, kas paredzēja vispārējās valdības budžeta deficīta apmēru 5,4% apmērā no IKP, kas ir krietni zem noteiktā budžeta deficīta mērķa 6% no IKP (Latvijas paustās apņemšanās, noslēdzot Saprašanās memorandu ar ES un parakstot Nodomu vēstuli ar SVF). 2011. gada 14. aprīlī Saeimā tika apstiprināts 2011. gada budžets ar grozījumiem, vispārējās valdības budžeta deficītu samazinot līdz 4,2% no IKP, tomēr, ņemot vērā budžeta likumā iekļautās normas par iespēju nepieciešamības gadījumā veikt papildus apropriācijas palielināšanu neparedzētiem gadījumiem, budžeta deficīta novērtējums 2011. gadam ir 4,5% no IKP. Kopumā 2011. gada budžetā ir iestrādāti konsolidācijas pasākumi 350 milj. latu apmērā, kas ļaus nodrošināt budžeta deficīta mērķa ievērošanu.

Latvijas fiskālās politikas mērķis 2012. gadam ir sagatavot tādu budžetu, kas nodrošinātu vispārējās valdības deficītu, kurš nepārsniedz 3% no IKP (atbilstoši EKS'95 metodoloģijai), vienlaicīgi tiecoties sasniegt deficīta mērķi 2,5% apmērā no IKP, lai apliecinātu apņemšanos ievērot fiskālo disciplīnu un nodrošināt valsts parāda ilgtspēju.

Tiek plānots, ka 2013. gadā vispārējās valdības deficīts nepārsniegs 1,9% no IKP un 2014. gadā – 1,1% no IKP. Realizējot šos mērķus, tiks novērsta pārmērīga budžeta deficīta esamība un ilgtspējīgā veidā izpildīts Māstrihtas budžeta deficīta kritērijs.

Ekonomiskā lejupslīde būtiski pasliktināja situāciju darba tirgū. 2009. gada laikā nodarbināto skaits samazinājās par 137,4 tūkst. jeb 12,2%, bet bezdarba līmenis pieauga par 9,4 procentpunktiem.

Darba tirgū zemākais punkts bija 2010. gada 1. ceturksnī, kad nodarbināti bija 916 tūkstoši, bet bezdarba līmenis sasniedza 20,5% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. 2010. gada turpmākajos ceturkšņos, pakāpeniski augot ekonomiskajām aktivitātēm, situācija darba tirgū pamazām uzlabojās. Tomēr vidēji 2010. gadā nodarbināto skaits bija par 4,6% mazāks nekā 2009. gadā, jo nodarbinātības pieaugums atsākās no ļoti zema punkta.

2011. gada 1. ceturksnī bija nodarbināti 944 tūkstoši iedzīvotāju, kas ir par 3,1% vairāk nekā 2010. gada 1. ceturksnī. Atbilstoši samazinājās arī bezdarba līmenis. Pēc darbaspēka apsekojuma datiem, 2011. gada 1. ceturksnī bezdarba līmenis bija 16,6%. Turpina sarukt arī reģistrētā bezdarba līmenis, kas 2011. gada jūnija beigās bija 12,6%. Kopš 2010. gada decembra reģistrēto bezdarbnieku skaits ir sarucis par 20 tūkstošiem, tomēr joprojām saglabājas lielas reģionālās atšķirības – Latgales reģionā jūnija beigās reģistrētais bezdarba līmenis bija 20,9%, bet Rīgā – 9,4 procenti.

Pēc Ekonomikas ministrijas novērtējuma, kopumā **2011. gadā nodarbināto skaits par 2-3% pārsniegs 2010. gada līmeni.** Atbilstoši nodarbinātības palielinājumam saruks bezdarbs. Bezdarba līmenis 2011. gadā būs 15-16% robežās.

Sagaidāms, ka arī turpmākajos gados situācija darba tirgū pakāpeniski uzlabosies, tomēr nodarbinātības pieaugums būs mērens (caurmērā 2% gadā), jo

izaugsme balstīsies galvenokārt uz produktivitātes pieaugumu. Jāatzīmē, ka demogrāfisko faktoru ietekmē mazināsies darbaspēka piedāvājums. Bezdarba līmenis turpinās kristies, un sagaidāms, ka 2014. gadā tas būs 10-11% robežās no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita.

Arī turpmākajos gados galvenais ekonomikas dzinulis būs eksports, tāpēc izaugsme būs saistīta ar globālās ekonomikas attīstību un pietiekoši efektīvu struktūrpolitiku ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai. Īpaši svarīgi ir arī turpmāk uzturēt Latvijas ražotāju konkurētspēju galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā.

Lai arī globālās ekonomikas atveseļošanās noris straujāk nekā tika prognozēts, tomēr nākotnes perspektīvas ir jāvērtē piesardzīgi. Galvenā politiskā prioritāte pasaules ekonomikā joprojām ir saistīta ar finanšu sektora atveseļošanu, ņemot vērā arī reālā sektora lejupslīdes pakārtoto ietekmi uz to. Eiropas Savienības turpmāko attīstību var negatīvi ietekmēt arī vairāku valstu valdības sektora finanšu problēmas un nepieciešamība mazināt pārmērīgo budžeta deficītu, lai nodrošinātu valstu finanšu ilgtspēju.

Straujās izaugsmes scenārijā, ņemot vērā plānotās politikas pasākumu ietekmi, **Latvijas izaugsmes tempi aizvien pieaugs un vidējā termiņā var sasniegt stabilu pieaugumu 4% apmērā gadā.** Savukārt lēnākas izaugsmes scenārijā, nespējot sekmīgi īstenot uzsāktās reformas un zaudējot konkurētspēju, atgūšanās no krīzes radītajām sekām būtu daudz lēnāka.

2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA¹

Pēc Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) prognozēm, pasaules ekonomika pieaugs par aptuveni 4,5% gan 2011. gadā, gan 2012. gadā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados attīstītu valstu ekonomiskā izaugsme būs ievērojami zemāka nekā attīstības un jaunattīstības valstīs.

Divu gadu laikā veiksmīgāk ir attīstījušās tās valstis, kuru ekonomikas pirms krīzes bija sabalansētākas, kuras krīzes laikā cieta salīdzinoši mazāk, kā arī tās, kurām bija lielākas iespējas īstenot ekonomikas atbalsta politiku pēckrīzes periodā.

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums
(procentos pret iepriekšējo gadu)

	2009	2010	2011p	2012p
Pasaule	-0,5	5,0	4,4	4,5
tai skaitā:				
ASV	-2,6	2,8	2,8	2,9
Japāna	-6,3	3,9	1,4	2,1
ES	-4,1	1,8	1,8	2,1
tai skaitā:				
Eirozonas valstis	-4,1	1,7	1,6	1,8
NVS	-6,4	4,6	5,0	4,7
Ķīna	9,2	10,3	9,6	9,5

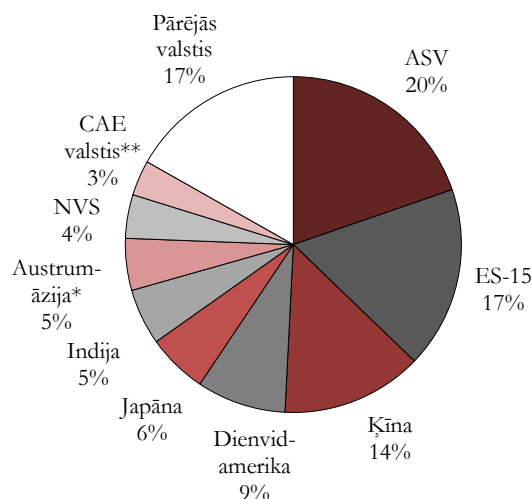
Avots: *The World Economic Outlook April 2011*, International Monetary Fund; p – prognoze

Nav piepildījušas arī bažas par iespējamo atkārtoto recesiju, kas bija saistītas ar risku, ka izaugsme, ko attīstītajās valstīs lielā mērā noteica krājumu atjaunošanas cikls un budžeta atbalsta pasākumi, nebūs ilgtspējīga. Tomēr, pateicoties tam, ka pēdējā laikā izaugsmes galvenais virzītājs ir privātais patēriņš, krājumu cikla nobeigšanās un pārēja uz budžeta konsolidācijas pasākumiem nerada šķēršļus turpmākai ekonomikas izaugsmei.

Vairumā attīstītajās valstīs ražošanas apjomi ir ievērojami zem to potenciālā līmeņa. Bezdarba līmenis ir augsts un vājā izaugsme liecina par to, ka tas tuvākajos gados saglabāsies. Vājas izaugsmes pamatā joprojām ir vājais mājokļu tirgus, nepieciešamība īstenot ievērojamas fiskālās konsolidācijas, kā arī vājās banku bilances. Savukārt attīstības valstu atkopšanās noris veiksmīgāk – eksporta apjomi ir atjaunojušies, ārējā pieprasījuma samazināšanās tiek kompensēta ar stabili iekšzemes pieprasījumu.

2.1. attēls

Pasaules IKP sadalījums pa valstu grupām 2010. gadā
(struktūra, IKP pēc pirktspējas paritātes vienībām)

Avots: *The World Economic Outlook April 2011*, International Monetary Fund.

* Dienvidkoreja, Malaizija, Singapūra, Taizeme, Filipīnas

** Centrāl- un Austrumeiropas valstis – Albānija, Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Maķedonija, Malta, Polija, Rumānija, Serbija, Melnkalne, Slovākija, Slovēnija, Turcija

ASV ekonomika turpina atgūties galvenokārt pateicoties privātam pieprasījumam. Lai arī tiek veicināta jaunu darba vietu radīšana, tā noris lēni, ņemot vērā apjomīgo darba vietu samazināšanos krīzes laikā. Turpmākā pārēja no iekšzemes uz ārējo pieprasījumu paātrinās ASV ekonomikas izaugsmi un ļaus mazināt lielo plaisu starp potenciālo un faktisko ražošanas apjomu.

Pēc izaugsmes 2009. gada beigās un 2010. gada sākumā, ko noteica pozitīvās krājumu izmaiņas, ekonomiskās izaugsmes tempi palēninājās. 2010. gada otrajā pusē atsākās izaugsme, ko balstīja privātais pieprasījums (pēdējo piecu gadu laikā straujākais privātā patēriņa pieaugums). Lai gan kopumā kreditēšana ir vāja un mājāsaimniecību parādsaistības turpina pieaugt, finanšu nosacījumi kopumā uzlabojas, aizņēmuma likmes uzņēmumiem joprojām ir ļoti zemas, banku kreditēšanas nosacījumi vairs nav tik stingri ne tikai pret lielajiem, bet arī mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

¹ Nodaļas sagatavošanā ir izmantots Starptautiskā valūtas fonda izdevums *World Economic Outlook April 2011* un European Commission *European Economy 1/2011*

Pateicoties ekonomisko aktivitāšu kāpumam un monetāro ierobežojumu atvieglojumiem, akciju tirgus ir atguvis aptuveni divas trešdaļas no krīzes laikā zaudētā kapitāla. Tas ir palīdzējis daļēji atjaunot patērētāju uzticību, kas joprojām ir zemā līmenī augstā bezdarba un vāja hipotekārā sektora dēļ.

Pakāpeniski nostiprinoties privātam pieprasījumam, ASV ekonomikas izaugsme 2011. un 2012. gadā tiek prognozēta nedaudz zem 3%. Bezdarbs saglabāsies salīdzinoši augsts, 2012. gadā nedaudz samazinoties līdz aptuveni 7,4% līmenim, savukārt inflācija būs mērena – 2,2% 2011. gadā un 1,7% 2012. gadā.

Strauja izaugsme turpinās vairumā **Āzijas valstu**. To balsta eksporta attīstība, spēcīgs iekšzemes pieprasījums, un atsevišķās valstīs arī kreditēšanas

kāpums. Izaugsmes tempi Āzijas reģionā joprojām apsteidz citu reģionu izaugsmi. Izņemot Japānu, lielākajā daļā Āzijas valstu faktiskie ražošanas apjomi tuvinās potenciālajiem. Tajā pašā laikā pieaug inflācija, kas rada bažas par reģiona ekonomiku pārkaršanu. Ārējā līdzsvara atjaunošanās notiek lēni. Turpinoties straujai izaugsmei, faktiskā produkcijas izlaide vēl vairāk pietuvosies potenciālajam līmenim, un, saglabājoties labvēlīgiem monetārajiem nosacījumiem, 2011. gadā inflācija turpinās palielināties gandrīz visā reģionā.

Kopumā Āzijas reģiona izaugsme 2011. gadā un 2012. gadā tiek prognozēta nedaudz zem 7% līmeņa. Straujāka izaugsme joprojām būs Ķīnai un Indijai.

2.2. tabula

ES dalībvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums			Patēriņa cenas			Tekošā konta balance (% no IKP)			Bezdarbs		
	2010	2011p	2012p	2010	2011p	2012p	2010	2011p	2012p	2010	2011p	2012p
ES kopā tai skaitā:	1,8	1,8	2,1	2,0	2,7	1,9	-0,1	-0,2	-0,1
Austrija	2,0	2,4	2,3	1,7	2,5	2,0	3,2	3,1	3,1	4,4	4,3	4,3
Beļģija	2,0	1,7	1,9	2,3	2,9	2,3	1,2	1,0	1,2	8,4	8,4	8,2
Dānija	2,1	2,0	2,0	2,3	2,0	2,0	5,0	4,8	4,8	4,2	4,5	4,4
Somija	3,1	3,1	2,5	1,7	3,0	2,1	3,1	2,8	2,6	8,4	8,0	7,8
Francija	1,5	1,6	1,8	1,7	2,1	1,7	-2,1	-2,8	-2,7	9,7	9,5	9,1
Vācija	3,5	2,5	2,1	1,2	2,2	1,5	5,3	5,1	4,6	6,9	6,6	6,5
Grieķija	-4,5	-3,0	1,1	4,7	2,5	0,5	-10,4	-8,2	-7,1	12,5	14,8	15,0
Īrija	-1,0	0,5	1,9	-1,6	0,5	0,5	-0,7	0,2	0,6	13,6	14,5	13,3
Itālija	1,3	1,1	1,3	1,6	2,0	2,1	-3,5	-3,4	-3,0	8,5	8,6	8,3
Luksemburga	3,4	3,0	3,1	2,3	3,5	1,7	7,7	8,5	8,7	6,1	5,9	5,8
Nīderlande	1,7	1,5	1,5	0,9	2,3	2,2	7,1	7,9	8,2	4,5	4,4	4,4
Portugāle	1,4	-1,5	-0,5	1,4	2,4	1,4	-9,9	-8,7	-8,5	11,0	11,9	12,4
Spānija	-0,1	0,8	1,6	2,0	2,6	1,5	-4,5	-4,8	-4,5	20,1	19,4	18,2
Zviedrija	5,5	3,8	3,5	1,9	2,0	2,0	6,5	6,1	5,8	8,4	7,4	6,6
Lielbritānija	1,3	1,7	2,3	3,3	4,2	2,0	-2,5	-2,4	-1,9	7,8	7,8	7,7
Bulgārija	0,2	3,0	3,5	3,0	4,8	3,7	-0,8	-1,5	-2,0	10,3	8,0	6,7
Kipra	1,0	1,7	2,2	2,6	3,9	2,8	-7,0	-8,9	-8,7	6,8	6,5	6,3
Čehija	2,3	1,7	2,9	1,5	2,0	2,0	-2,4	-1,8	-1,2	7,3	7,1	6,9
Igaunija	3,1	3,3	3,7	2,9	4,7	2,1	3,6	3,3	3,1	16,9	14,8	12,8
Ungārija	1,2	2,8	2,8	4,9	4,1	3,5	1,6	1,5	0,9	11,2	11,5	10,9
Latvija	-0,3	3,3	4,0	-1,2	3,0	1,7	3,6	2,6	1,5	19,0	17,2	15,5
Lietuva	1,3	4,6	3,8	1,2	3,1	2,9	1,8	-0,9	-2,9	17,8	16,0	14,0
Malta	3,6	2,5	2,2	2,0	3,0	2,6	-0,6	-1,1	-2,3	6,5	6,5	6,4
Polija	3,8	3,8	3,6	2,6	4,1	2,9	-3,3	-3,9	-4,2	9,0	9,0	8,7
Rumānija	-1,3	1,5	4,4	6,1	6,1	3,4	-4,2	-5,0	-5,2	7,6	6,6	5,8
Slovākija	4,0	3,8	4,2	0,7	3,4	2,7	-3,4	-2,8	-2,7	14,4	13,3	12,1
Slovēnija	1,2	2,0	2,4	1,8	2,2	3,1	-1,2	-2,0	-2,1	7,2	7,5	7,2

Avots: *The World Economic Outlook April 2011*, International Monetary Fund
p – prognoze

ES attīstīto dalībvalstu atveseļošanās norit samērā lēni. Kopumā reģiona izaugsme joprojām ir zemāka par potenciālo. Saglabājas augsts bezdarbs. Joprojām pastāv ievērojamas izaugsmes tempu atšķirības starp ES-15 valstīm – IKP sarūk Grieķijā un Portugālē, vāja izaugsme saglabājas Īrijā, Spānijā un Itālijā. Savukārt straujāki IKP pieauguma tempi ES-15 valstu grupā ir vērojami Zviedrijā, Somijā un Vācijā.

Sagaidāms, ka Vācijā izaugsmes tempi nedaudz pavājināsies, galvenokārt fiskālo atbalsta mehānismu samazinājuma, kā arī ārējā pieprasījuma pieauguma tempu palēnināšanās rezultātā. Francijā izaugsme saglabāsies līdzšinējos tempos, jo patēriņa un eksporta pieaugums būs mērens. Savukārt Lielbritānijā izaugsmi ierobežos fiskālās konsolidācijas pasākumi, kas bremzēs iekšzemes pieprasījuma kāpumu.

Baltijas valstu ekonomiskā izaugsme pēckrīzes periodā balstās uz ārējo pieprasījumu. Pēc straujā ārējās tirdzniecības apjomu krituma 2009. gadā tie 2011. gadā ir sasnieguši pirmskrīzes līmeni, lielā mērā pateicoties konkurētspējas pieaugumam. Savukārt iekšzemes pieprasījums saglabājas samērā vājš. Darba tirgū situācija pakāpeniski uzlabojas, tomēr bezdarbs joprojām ir augsts, lai gan salīdzinoši strauji samazinās.

Salīdzinot ar ES vidējo, turpmākā izaugsme Baltijas valstīs tiek prognozēta salīdzinoši strauja. Tuvākajos gados galvenais izaugsmes virzītājs būs ārējais pieprasījums, tomēr, pieaugot investīcijām un privātam patēriņam, tiks veicināts iekšzemes pieprasījums.

NVS valstīs atveseļošanās norit vienmērīgi un stabili. Ņemot vērā ekonomisko aktivitāšu sarukumu krīzes laikā, izaugsme šajā reģionā saglabājas ievērojami zemāka par potenciālo līmeni.

NVS reģiona atgūšanās pēckrīzes periodā balstās uz augstajām resursu cenām un kapitāla plūsmu atjaunošanos. Izaugsme Krievijā labvēlīgi ietekmē arī citu NVS valstu ekonomisko attīstību – pieaug ārējās tirdzniecības apjomi, kapitāla plūsmas un investīcijas. Turklāt pakāpeniski normalizējas tirdzniecība un kapitāla plūsmas no citiem reģioniem. Tomēr joprojām reģiona attīstība lielā mērā ir atkarīga no ārējā finansējuma. Banku sektora ievainojamība tāpat vairākās NVS valstīs kavē izaugsmi.

Ņemot vērā iepriekš minēto, izaugsme NVS valstu grupā tiek prognozēta par 5% 2011. gadā un 4,7% 2012. gadā.

Krievijā pieaugums tiek prognozēts līdzīgi kā visā reģionā. Privātā sektora pieprasījums visdrīzāk saglabāsies mērens, savukārt problemātiskie banku kredīti ierobežos kredīšanas atjaunošanos un patēriņa pieaugumu.

2.3. tabula

Galvenie makroekonomiskie rādītāji NVS grupā
(procentos)

	2010	2011p	2012p
IKP pieaugums	4,6	5,0	4,7
t.sk. Krievijā	4,0	4,8	4,5
Patēriņa cenas	7,2	9,6	8,1
t.sk. Krievijā	6,9	9,3	8,0
Tekošā konta saldo (% no IKP)	3,8	4,7	3,2
t.sk. Krievijā	4,9	5,6	3,9

Avots: *The World Economic Outlook April 2011*,
International Monetary Fund; p – prognoze.

Kopumā globālās ekonomikas izaugsme noris veiksmīgi, un, lai arī turpmāk tā saglabātos stabila valstīm, kurās ir lieli budžeta deficīti, svarīgi ir panākt veiksmīgu fiskālo konsolidāciju. Lai mazinātu globālās ekonomikas nesabalansētību, attīstītajām valstīm izaugsme ir vairāk jābalsta uz eksporta pieaugumu, savukārt attīstības valstīm jāveicina iekšzemes pieprasījuma pieaugums.

3. IZAUGSME

3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un kopējais pieprasījums

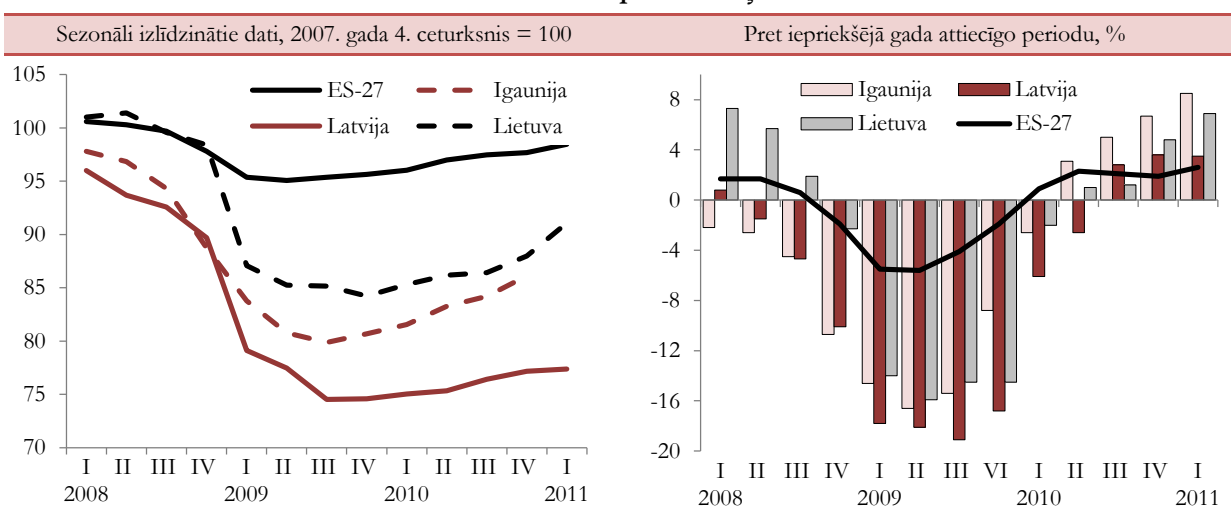
3.1.1. Attīstības tendences

Pasaules finanšu krīze ļoti smagi ietekmēja Latvijas tautsaimniecību. Iekšzemes kopprodukts 2008. gadā samazinājās par 4,2%, bet 2009. gadā – par 18 procentiem.

Pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai pasaulē un pieaugot pieprasījumam mūsu galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, kā arī krīzes laikā atgūstot straujās izaugsmes laikā zaudēto Latvijas ražotāju konkurētspēju, par galveno ekonomikas dzinuli kļuva eksports.

3.1. attēls

IKP dinamika pa ceturkšņiem

Kopš 2009. gada 4. ceturkšņa IKP apjomi sāka pieaugt un 2010. gadā ik ceturksni palielinājās

caurmērā par 0,9%. Rezultātā 2010. gada vidējais IKP līmenis tikai nedaudz atpalika no 2009. gada rādītāja.

3.1. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojums

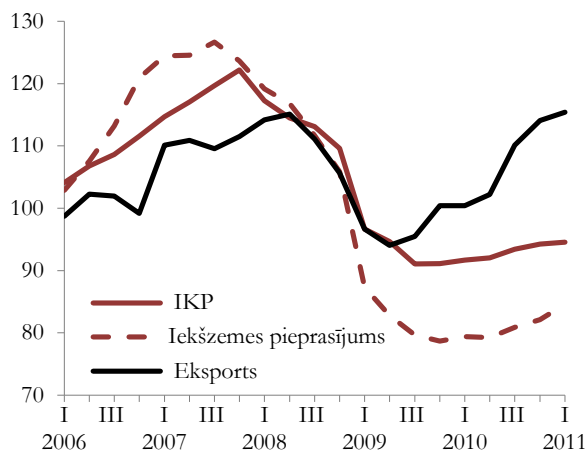
	2008	2009	2010	2011 1.cet.	2008	2009	2010
	izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, %				ieguldījums izmaiņās, %		
Privātais patēriņš	-5,2	-24,1	-0,1	3,6	-3,8	-17,3	0,0
Valsts patēriņš	1,5	-9,2	-11,0	0,6	0,2	-1,3	-1,8
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,6	-37,3	-19,5	28,4	-4,9	-12,1	-4,8
Krājumi	–	–	–	–	-4,1	-1,5	5,8
Eksports	2,0	-14,1	10,3	14,7	0,8	-6,3	4,8
Imports	-11,2	-33,5	8,6	20,7	7,4	20,5	-4,3
IKP	-4,2	-18,0	-0,3	3,5	-4,2	-18,0	-0,3

Ekonomikas atveseļošanas pamatā noteica preču un pakalpojumu eksporta pieaugums, kura apjoms 2010. gadā gandrīz sasniedza pirmskrīzes līmeni. Latvijas preču eksporta pieprasījums labvēlīgi ietekmēja tirgojamo nozaru izaugsmi – īpaši apstrādes rūpniecības, kā arī lauksaimniecības un transporta un sakaru nozares attīstību.

2010. gadā pakāpeniski sāka stabilizēties privātais patēriņš. To pozitīvi ietekmēja situācijas uzlabošanās darba tirgū – mērens nodarbinātības palielinājums un algu kāpums.

3.2. attēls

**Iekšzemes kopprodukta un tā izlietojuma
postežu izmaiņas pa ceturkšņiem**
(2005. gada 4. ceturksnis = 100)

2011. gada 1. ceturksnī IKP, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, pieauga par 3,5%. Šo pieaugumu joprojām pamatā noteica eksporta pieaugums.

Arī iekšzemes pieprasījums pakāpeniski turpina pieaugt. 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, tas bija par 3% lielāks.

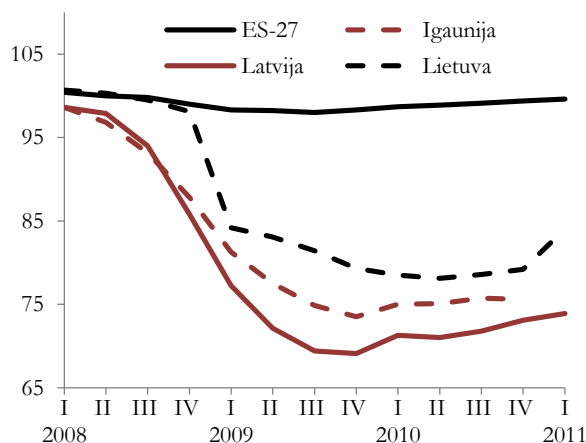
Uzlabojoties situācijai darba tirgū, turpina pieaugt privātais patēriņš. 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2010. gada 1. ceturksni, privātais patēriņš ir palielinājies par 3,6 procentiem.

3.1.2. Privātais un valsts patēriņš

Privātā patēriņa samazināšanās sākās 2008. gada sākumā, un zemākais punkts tika sasniegts 2009. gada 4. ceturksnī, privātajam patēriņam samazinoties par 31% (salīdzinot ar 2007. gada 4. ceturksni). Privātais patēriņš saruka straujāk nekā IKP.

3.3. attēls

Privātā patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem
(sezonāli izlīdzināti dati, 2007. gada 4. ceturksnis = 100)

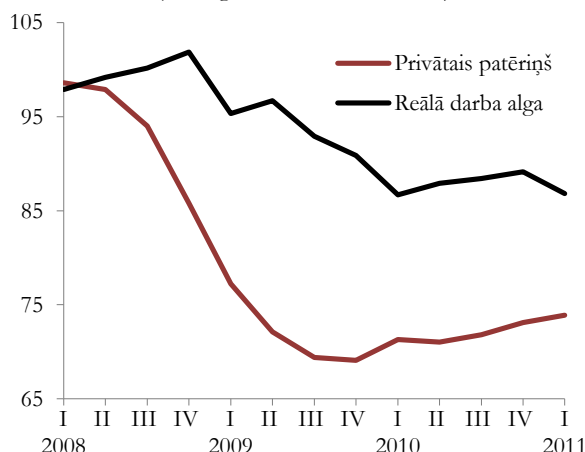

Privātā patēriņa sašaurināšanos noteica ne tikai ienākumu samazinājums, bet arī mājsaimniecību kreditēšanas sašaurināšanās.

2010. gada sākumā atsākās pakāpenisks privātā patēriņa pieaugums, uzlabojoties situācijai darba tirgū (pieaugot nodarbinātībai un algām). Ik ceturksni privātā patēriņa apjoms palielinājās caurmērā par 1,3%, un privātā patēriņa gada vidējais apjoms atbilda iepriekšējā gada līmenim.

3.4. attēls

**Reālās darba algas un privātā patēriņa
dinamika pa ceturkšņiem**
(2007. gada 4. ceturksnis = 100)

Privātā patēriņa straujāku atjaunošanos ierobežo augošās pārtikas un degvielas cenas un pirktpēju mazinošā nodokļu likmju palielināšana.

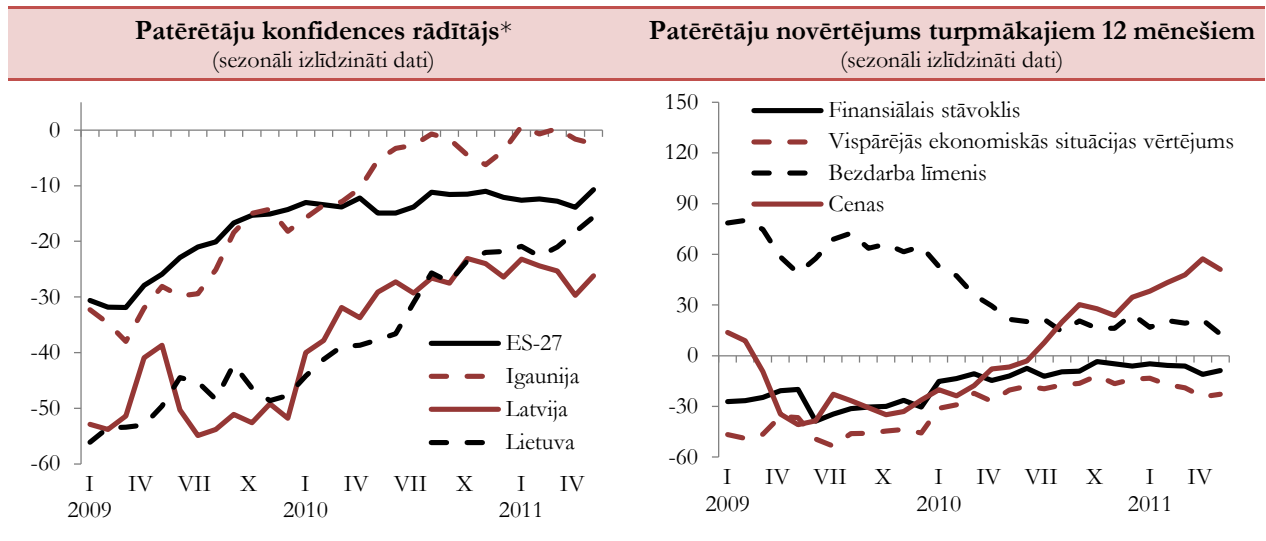
Tuvākajā nākotnē privātā patēriņa izmaiņas lielā mērā noteiks turpmākā situācijas uzlabošanās darba tirgū. Tomēr gan nodarbinātības, gan darba samaksas pieaugums ir gaidāms mērens.

Patērētāju konfidences rādītājs kopš 2009. gada pakāpeniski uzlabojas un patērētāji kopumā vairs nav tik pesimistiski. Sākot ar 2009. gada augustu, patērētāju konfidences rādītājs strauji auga, 2010. gada vidū pieauguma tempiem pakāpeniski palēninoties. 2011. gada sākumā patērētāju konfidence nedaudz pasliktinājās.

Sākot ar 2009. gada beigām, patērētāji vērtēja, ka gan viņu ģimenes finansiālais stāvoklis, gan vispārējā ekonomiskā situācija 12 mēnešu laikā kopumā valstī uzlabosies, neskatoties uz pieaugošām inflācijas gaidām.

Kopumā 2011. gadā patērētāju novērtējums par savas ģimenes un valsts ekonomiskās situācijas uzlabošanos tuvākajā nākotnē būtiski neuzlabojas. Arī lielo pirkumu skaits turpmākajos 12 mēnešos varētu pakāpeniski pieaugt, taču tajā pašā laikā pieaug inflācijas gaidas. Joprojām saglabājas patērētāju optimisms par turpmāku bezdarba samazināšanos.

3.5. attēls

* Patērētāju konfidences rādītāju aprēķina kā atbilžu saldo vidējo lielumu uz 4 jautājumiem: par finansiālo situāciju, vispārējo ekonomisko situāciju, bezdarba novērtējumu un uzkrājumiem nākošajos 12 mēnešos.

Valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms, veido apmēram piekto daļu no kopējā iekšzemes pieprasījuma. Straujās izaugsmes gados sabiedrisko pakalpojumu apjoms pieauga lēnākos tempos nekā privātais patēriņš.

Valsts patēriņš sāka samazināties 2009. gadā, veicot budžeta konsolidācijas pasākumus. Tā apjoms 2009. gadā bija par 9,2% mazāks nekā 2008. gadā, un bija 19,6% līmenī no IKP.

par 11% mazāks nekā 2009. gadā, un tā īpatsvars IKP struktūrā samazinājās līdz 17,2% no IKP.

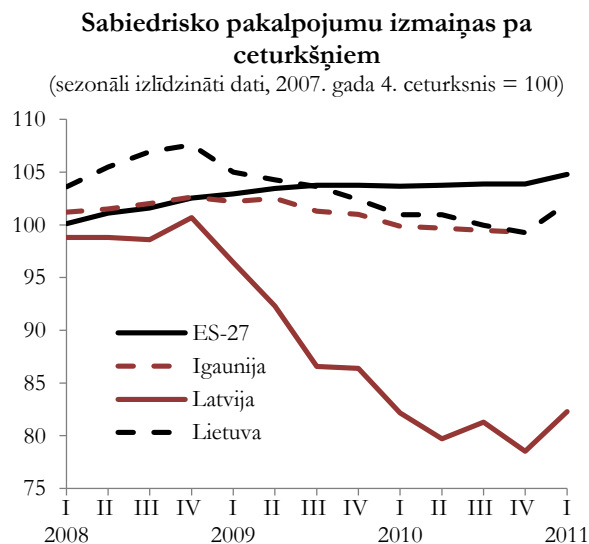
Arī 2011. gadā turpinās budžeta konsolidācijas pasākumi, tāpēc sabiedrisko pakalpojumu apjoms praktiski nepalielinās.

3.1.3. Investīcijas

Investīciju aktivitātes Latvijā kopš 2010. gada beigām pakāpeniski pieaug, kaut arī joprojām ir ļoti zemā līmenī. 2010. gadā investīcijas Latvijas tautsaimniecībā bija par 19,6% mazākas nekā 2009. gadā. Savukārt 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, investīcijas pieauga par 28,4%. Investīciju korekcija trīs gadu laikā bija daudz spēcīgāka nekā IKP korekcija. Kopš 2008. gada investīciju apjomi samazinājās gandrīz uz pusi, un 2010. gadā tās veidoja vairs tikai 18% no IKP (2007. gadā – 33,7% no IKP). Investoru jutīgumu pret ekonomikas konjunktūras svārstībām lielā mērā noteica uzņēmumu finansiālā stāvokļa pasliktināšanās noietu tirgus straujās sašaurināšanās dēļ.

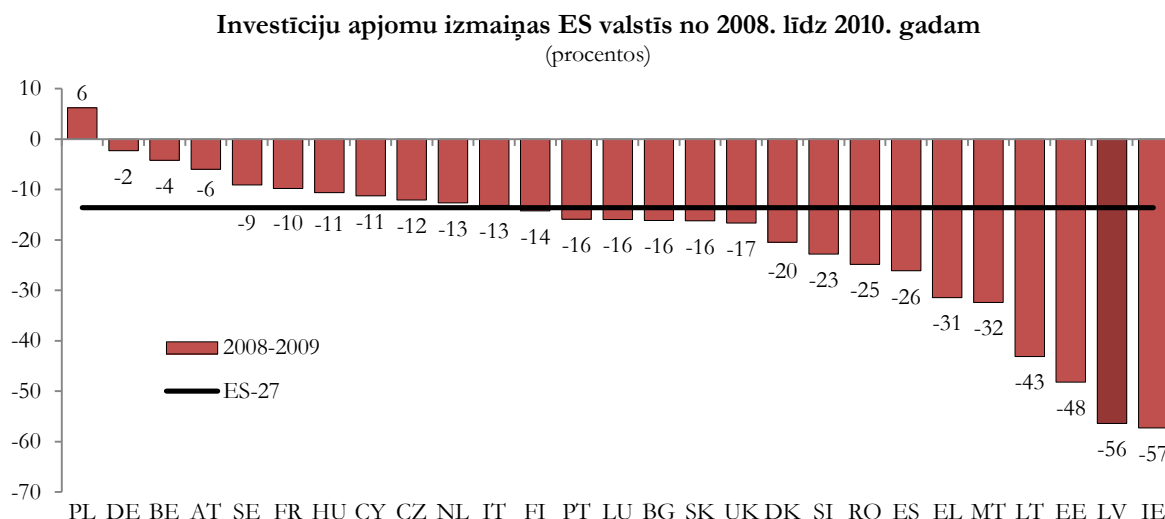
Būtisks investīciju samazinājums bija vērojams arī ES dalībvalstīs. Kopš 2008. gada trīs gadu laikā investīcijas ES valstīs vidēji samazinājās par 13,5%, t.i., gandrīz desmit reizes straujāk nekā IKP. Jāatzīmē, ka vienīgā ES dalībvalsts ar pozitīvu investīciju dinamiku ir Polija (2010. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, investīcijas pieauga par 6,2%). Savukārt Baltijas valstīs un Īrijā investīciju apjomi samazinājums ir bijis gandrīz četras reizes lielāks nekā vidēji ES.

3.6. attēls

Arī 2010. gadā valsts patēriņa dinamika bija saistīta ar valsts budžeta konsolidācijas pasākumu īstenošanu. Valsts patēriņš turpināja samazināties un tā apjoms bija

3.7. attēls

Investīciju korekcijas dziļumu Latvijā pastiprināja uzņēmumu lielie parādi, kas bija izveidojušies straujās izaugsmes gados, kā arī Latvijas banku sistēmas kredīspējas pasliktināšanās. 2008. gadā investīciju apjomi Latvijas tautsaimniecībā bija par 13,6% mazāki nekā 2007. gadā. Investīciju vides pasliktināšanās, zems iekšzemes un ārējā pieprasījuma, kā arī ražošanas jaudu

noslodzes līmenis negatīvi ietekmēja investēšanas procesus 2009. gadā. Investīciju apjomi bija par 37,3% mazāki nekā 2008. gadā. Jāatzīmē, ka 2009. gadā visās ES dalībvalstīs investīciju dinamika bija negatīva. Savukārt 2010. gadā daudzās ES dalībvalstīs atjaunojās investēšanas pozitīvā dinamika, kamēr Latvijā investīciju apjomi bija 80% no iepriekšējā gada līmeņa.

3.2. tabula

Kopējā kapitāla veidošana

	2004-2007 (vidēji gadā)	2008	2009	2010	2011 1. cet.
reālais pieaugums procentos					
IKP	10,4	-4,2	-18,0	-0,3	3,5
Kopējā kapitāla veidošana	15,3	-23,6	-44,8	4,54	28,4
– kopējā pamatkapitāla veidošana	17,8	-13,6	-37,3	-19,5	28,4
procentos pret IKP					
Kopējā kapitāla veidošana	37,6	31,2	20,3	20,7	19,6
– kopējā pamatkapitāla veidošana	31,7	29,3	21,5	18,0	14,6
– krājumu izmaiņas	6,0	1,8	-1,2	2,7	4,9

Privāto investīciju samazinājumu Latvijā pastiprināja arī valsts investīciju apjomu samazinājums sakarā ar nepieciešamību veikt budžeta konsolidācijas pasākumus. Valsts investīcijas 2008. un 2009. gadā samazinājās attiecīgi par 15,4% un 24%. 2010. gadā valsts investīcijas bija 80% no 2009. gada līmeņa. Kopumā trīs gadu laikā tās saruka uz pusi. Neraugoties uz to, ka valsts investīciju apjomu kritums zināmā mērā pastiprināja kopējo investīciju lejupslīdi, tomēr valsts loma investēšanas procesā ir būtiska, jo ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu valsts nodrošina nozīmīgu atbalstu privātajām investīcijām. Bez tam valsts investīciju daļa kopējās investīcijās Latvijas tautsaimniecībā 2010. gadā sasniedza 20%, t.i., gandrīz par 3 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gadā.

Kā nozīmīgāko investīcijas ierobežojošo faktoru Latvijas uzņēmēji atzīmē zemo pieprasījumu un finansiālās grūtības. 2010. gadā šo faktoru ietekme

nedaudz samazinājās, tomēr privātā sektora kreditēšanas kanālu atjaunošanās ir lēna, savukārt investīciju finansēšanas iekšējie līdzekļi ir nepietiekoši. No otras puses, kopš 2010. gada sākuma pakāpeniski pieaug jaudu noslodzes līmenis apstrādes rūpniecībā. 2011. gada jūnijā tas sasniedza 67%, kas ir tikai par 5 procentpunktiem zemāks nekā 2007. gada beigās. Tas liecina, ka esošais ražošanas apjoms tuvinās potenciālajam. Pieprasījuma pieaugums, kā arī uzņēmēju pozitīvais nākotnes redzējums var sekmēt ne tikai jaudu noslodzes palielināšanos, bet arī investīciju pieaugumu. Pozitīvas tendences investēšanas procesā lielā mērā noteiks arī kredītresursu un citu ārējo finansēšanas avotu pieejamība un vēlme nostiprināt savas pozīcijas ārējos un iekšējos noietu tirgos, tai skaitā tehnoloģiski atjaunojot esošās ražošanas jaudas.

Investīciju nozaru struktūra.¹ Kaut arī kopumā investīciju apjomi kopš 2008. gada ir bijuši daudz mazāki nekā pirmskrīzes gados, tomēr nozaru griezumā to izmaiņas ir ļoti atšķirīgas.

2008. gadā vairumā nozaru vēl saglabājās pozitīva investīciju dinamika. Salīdzinot ar 2007. gadu, investīcijas lauksaimniecībā pieauga par 23,5%, operācijās ar nekustamo īpašumu – par 23,2%, ieguldījumi viesnīcu un restorānu biznesā palielinājās gandrīz divas reizes. Tomēr citās nozarēs investīciju apjomi, salīdzinot ar 2007. gadu, bija mazāki. Īpaši liels investīciju apjomu samazinājums bija enerģētikas nozarē – par 28,5%, finanšu pakalpojumos – par 32,2%, apstrādes rūpniecībā – par 23,6% un būvniecībā – par 14,7%. Kopumā investīcijas preču ražošanas sfērā samazinājās par 18%, bet pakalpojumu sfērā pieauga par 6 procentiem.

Ekonomiskajai krīzei padziļinoties, 2009. gadā investēšanas aktivitātes turpināja samazināties visās nozarēs, t.sk. preču ražošanas sfērā – par 45,6% un pakalpojumu sfērā – par 28% attiecībā pret 2008. gadu.

Visbūtiskāk investīcijas samazinājās būvniecībā (par 46,1%), finanšu un apdrošināšanas darbībā (par 55,2%) un apstrādes rūpniecībā (par 53,1%).

Kā liecina provizorisks dati, arī 2010. gadā investēšanas process visās nozarēs ir bijis vājš. Salīdzinot ar 2009. gadu, investīcijas gan pakalpojumu nozarēs, gan preču ražošanas nozarēs bija gandrīz par 20% zemākā līmenī. Tomēr, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās investīcijas operācijās ar nekustamo īpašumu (par 8,3%), transporta un uzglabāšanas nozarē (par 2%) un ieguves rūpniecībā (par 19,1%).

Ekonomiskās situācijas stabilizēšanās pozitīvi ietekmēja investēšanas procesu Latvijā. 2011. gada 1. ceturksnī gandrīz visās nozarēs tika investēts vairāk nekā gadu iepriekš. Investīcijas pakalpojumu nozarēs pieauga par 20,5% un tās veidoja gandrīz 60% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā. Investīcijas preču ražošanas nozarēs 2011. gada 1. ceturksnī bija gandrīz pusotras reizes lielākā apjomā nekā gadu iepriekš. To lielā mērā noteica apjomīgi ieguldījumi enerģētikas nozarē.

3.3. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika

	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2004-2007 (vidēji gadā)	2009	2010*	2011 3 mēn.*	2004-2007 (vidēji gadā)	2009	2010*	2011 3 mēn.*
Primārās nozares	7,6	-41,0	-19,0	30,2	4,4	3,8	4,5	4,9
Apstrādes rūpniecība	17,9	-53,1	-5,6	11,7	16,2	9,3	16,7	19,2
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	13,2	-35,3	-33,6	154,7	7,8	8,2	12,5	14,4
Būvniecība	26,1	-46,1	-37,0	88,5	7,2	9,1	1,5	1,9
Tirdzniecība	5,0	-50,6	-38,6	-2,3	13,2	8,0	6,6	8,8
Transports un sakari	3,0	-40,1	-7,0	40,0	13,2	11,5	20,9	25,0
Citi komercpakalpojumi	22,8	-30,9	-16,9	2,8	23,4	25,0	8,5	7,4
Sabiedriskie pakalpojumi	19,5	0,0	-24,6	19,6	14,7	25,1	28,8	18,3
Kopā	15,6	-34,4	-20,7	29,8	100	100	100	100

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Pakāpeniski palielinās investīcijas apstrādes rūpniecībā, kaut arī investīciju līmenis nozarē joprojām ir salīdzinoši zems. Finanšu krīzes ietekmē investīcijas apstrādes rūpniecībā 2008. un 2009. gadā samazinājās attiecīgi par 23,6% un 53,1%. Lielā mērā to noteica investīciju samazinājums pārtikas rūpniecībā, kokapstrādē un ķīmisko vielu un to izstrādājumu ražošanā.

Arī 2010. gadā investīcijas apstrādes rūpniecībā turpināja samazināties, tomēr daudz mazākos tempos nekā 2009. gadā. Investīciju apjomi 2010. gadā bija gandrīz par 6% mazāki nekā 2009. gadā. Kopumā trīs gadu laikā (2008.-2010.) investīcijas apstrādes rūpniecībā saruka gandrīz par 70%. Tomēr, neskatoties uz investēšanas procesa kopējo negatīvo dinamiku,

dažās apstrādes rūpniecības nozarēs 2010. gadā bija vērojams investīciju pieaugums.

2010. gadā kokapstrādes nozarē bija investēts gandrīz divreiz vairāk nekā pirms gada. Pozitīvas investēšanas tendences 2010. gadā bija arī metāl- apstrādē un transportlīdzekļu ražošanā. Investīcijas automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošanas nozarē un metālu ražošanā pieauga gandrīz 3 reizes. Arī 2011. gada 1. ceturksnī investīcijas šajās nozarēs pārsniedz iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni.

Kopš 2004. gada lieli ieguldījumi bija būvmateriālu ražošanas nozarē. Kaut arī kopš 2008. gada, pasliktinoties situācijai nekustamo īpašumu tirgū, investīciju apjomi būvmateriālu ražošanā samazinājās (ik gadu vidēji par gandrīz 20%), tomēr investīcijas šajā nozarē veidoja gandrīz pusi no kopējām investīcijām apstrādes rūpniecībā.

¹ Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas, kas neietver visas investīcijas pamatlīdzekļos.

3.4. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā
(procentos)

	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2004-2007 (vidēji gadā)	2009	2010*	2011 1.cet.*	2004-2007 (vidēji gadā)	2009	2010*	2011 1.cet.*
Pārtikas rūpniecība	-1,8	-52,0	-18,9	8,3	21,8	15,1	14,5	14,2
Vieglā rūpniecība	-13,3	-32,8	-65,7	87,9	2,7	2,5	1,1	1,1
Kokapstrāde	18,2	-88,3	98,0	483,5	26,4	8,4	16,3	26,2
Papīra ražošana un izdevējdarbība	20,2	-71,5	99,6	334,6	7,2	2,5	2,7	3,5
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	24,3	-11,4	-39,3	-23,6	7,6	12,2	10,5	5,1
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana**	79,0	-19,7	-15,8	-70,0	14,4	39,3	39,2	17,4
Metāli un metālizstrādājumu ražošana**	20,5	-59,4	133,6	300,0	7,1	7,0	10,1	20,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	9,0	-43,7	-25,3	12,4	2,1	2,0	0,6	0,6
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	7,1	-53,7	15,8	-1,3	2,5	1,1	1,1	1,3
Transporta līdzekļu ražošana	25,0	0,4	43,2	175,4	2,3	4,5	2,3	4,9
Pārējās rūpniecības nozares	20,9	-27,0	-23,7	42,1	5,8	5,4	1,5	2,2

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem; ** Ekonomikas ministrijas novērtējums

Tuvākajā nākotnē investīciju apjomi Latvijas tautsaimniecībā visdrīzāk pakāpeniski pieaugs. Tomēr investēšanas procesa dinamiku lielā mērā noteiks finanšu resursu pieejamība, kopējā pieprasījuma palielināšanās un uzņēmējdarbības veicināšanas valsts atbalsta pasākumu īstenošana.

3.1.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

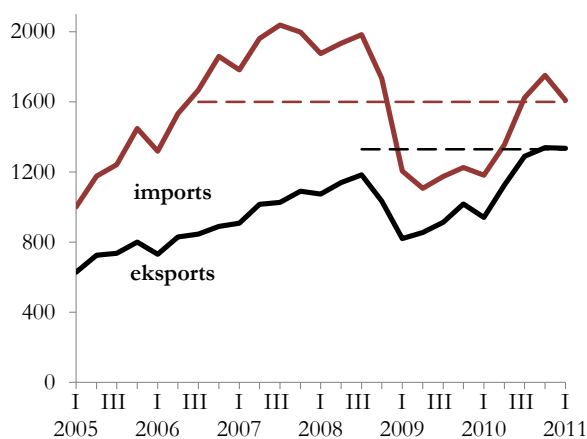
2010. gadā Latvijas preču eksporta apjomi faktiskajās cenās pieauga par 30,3% (salīdzināmās cenās – par 19,6%), tādējādi preču eksports jau pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Arī 2011. gada janvārī-aprīlī eksporta apjomi ievērojami pārsniedz iepriekšējā gada attiecīgo periodu (par 37,7% faktiskajās cenās).

Savukārt, neskatoties uz straujo preču importa pieaugumu 2010. gadā (par 25,5% faktiskajās cenās un par 15,6% salīdzināmās cenās), tas joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa augstākā punkta, kas tika sasniegts 2007. gadā. Līdzīgi kā preču eksports arī imports 2011. gada četros mēnešos, salīdzinot ar 2010. gada janvārī-aprīlī, ir strauji pieaudzis (par 34,5% faktiskajās cenās).

Kā redzams 3.8. attēlā, eksporta un importa apjomi ir ievērojami satuvinājušies, un 2010. gadā imports pārsniedz eksportu par 26% (2006. gada beigās imports pārsniedza eksportu 2 reizes).

3.8. attēls

Latvijas preču eksports un imports pa ceturkšņiem (milj. latu)

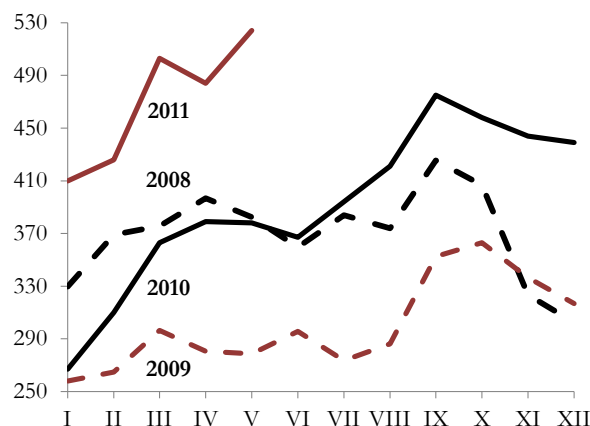
2010. gadā tirdzniecības nosacījumu izmaiņas preču eksportu ietekmēja labvēlīgi, jo cenas eksportam pieauga nedaudz straujāk nekā importam. Būtiski eksporta vienības vērtība pieauga metāliem un to izstrādājumiem, kā arī kokmateriāliem. Savukārt eksporta vienības vērtība nedaudz samazinājusies ir pārtikas rūpniecības ražojumiem. Arī 2011. gada 1. ceturksnī tirdzniecības nosacījumi ir uzlabojušies. Straujākie eksporta cenu kāpumi ir metāliem un to izstrādājumiem, kā arī koksnei un tās izstrādājumiem.

2010. gadā preču eksporta apjomi palielinājās visās preču grupās, lielākie devumi bija koksnei un tās izstrādājumiem, metālapstrādes produktiem, kā arī lauksaimniecības un pārtikas preču eksportam. Kopā šīs grupas nodrošināja gandrīz 2/3 no visa eksporta pieauguma 2010. gadā.

2011. gada janvārī-aprīlī, salīdzinot ar 2010. gada četriem mēnešiem, izaugsme ir vērojama visās preču eksporta grupās (kopumā par 37,7%). Ceturto daļu no visa eksporta pieauguma nodrošināja metālu un to izstrādājumu eksports. Lielu ieguldījumu eksportā deva arī koksne un tās izstrādājumi, kā arī ķīmiskās rūpniecības preču eksporta pieaugums.

3.9. attēls

Latvijas preču eksporta dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

3.5. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās FOB cenās)

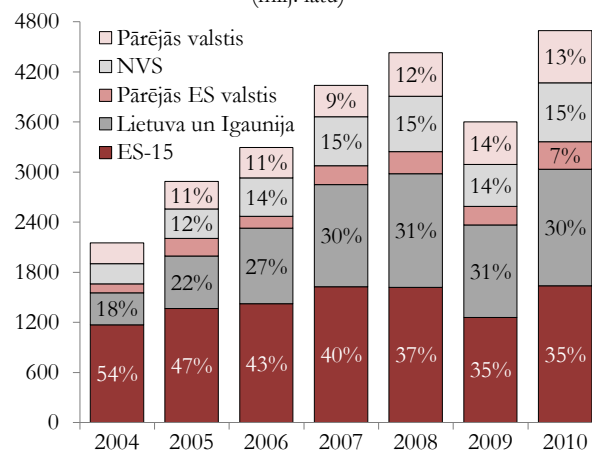
	2010	2011. gada janvāris-aprīlis		
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņās
Kopā tai skaitā:	100	30,3	37,7	37,7
koksne un tās izstrādājumi	19,0	49,5	28,1	5,5
metāli un to izstrādājumi	13,8	45,2	78,0	9,8
vieglās rūpniecības preces	5,0	14,8	28,1	1,5
lauksaimniecības un pārtikas produkti	17,9	25,3	18,3	3,2
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	10,7	22,7	46,2	4,9
mašīnbūves produkcija	13,0	19,6	30,1	3,7
minerālie produkti	6,0	41,8	54,9	3,8
transporta līdzekļi	6,0	11,2	31,0	2,0
pārējās preces	8,6	29,4	37,6	3,3

Eksports uz ES valstīm 2010. gadā pieauga par 30%, bet 2011. gada četros mēnešos – par 42,2%, salīdzinot ar 2010. gada četriem mēnešiem. Tādējādi pilnībā ir atgūts pirmskrīzes eksporta līmenis uz ES valstīm. Ņemot vērā ES valstu lielo īpatsvaru Latvijas eksportā, šo valstu grupa visbūtiskāk ietekmēja arī kopējās Latvijas eksporta tendences (80% no visa eksporta pieauguma).

Līdzīgi kā kopējā Latvijas eksportā arī uz ES valstīm lielākais eksporta pieaugums bija vērojams metālu un to izstrādājumu, kokapstrādes un ķīmiskās rūpniecības preču eksporta grupās (kopā ap 60% no visa eksporta pieauguma).

3.10. attēls

Latvijas eksporta struktūra pa valstu grupām
(milj. latu)

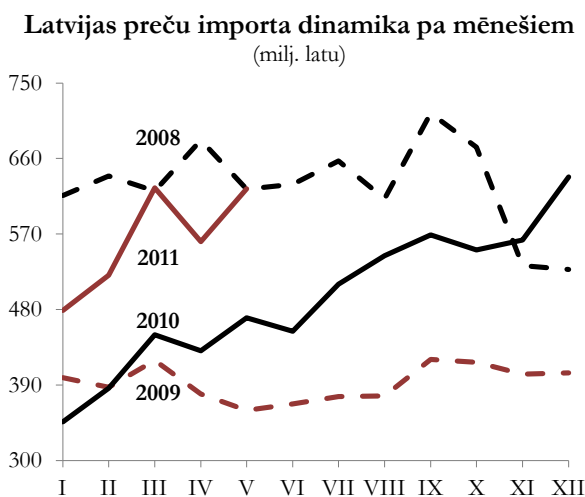

2010. gadā eksports uz NVS valstīm palielinājās par 40%, arī 2011. gada janvārī-aprīlī līdzīgi – par 47%, salīdzinot ar šo pašu periodu pērn. Lielākos ieguldījumus 2011. gada četru mēnešu eksporta pieaugumā uz NVS valstīm deva lauksaimniecības un pārtikas produktu un mašīnbūves produkcijas grupas, kopā sastādot vairāk nekā pusi no visa eksporta pieauguma uz NVS valstīm.

Arī **preču imports** 2010. gadā strauji palielinājās (par 25,5%). Pieaugumi bija vērojami visās preču grupās, īpaši metālu un to izstrādājumu, mašīnbūves un ķīmiskās rūpniecības produkcijas grupās. 2011. gada janvārī-aprīlī preču imports ir pieaudzis vēl straujāk – par 34,5%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Lielāko ieguldījumu importā šajā periodā veidoja metālapstrādes produkcijas, minerālo produktu, kā arī transporta līdzekļu un mašīnbūves produkcijas importa grupas, kas kopā veidoja aptuveni 3/4 no kopējā importa pieauguma.

Vienlīdz strauji ir pieaudzis imports no ES un NVS valstīm.

3.11. attēls

3.6. tabula

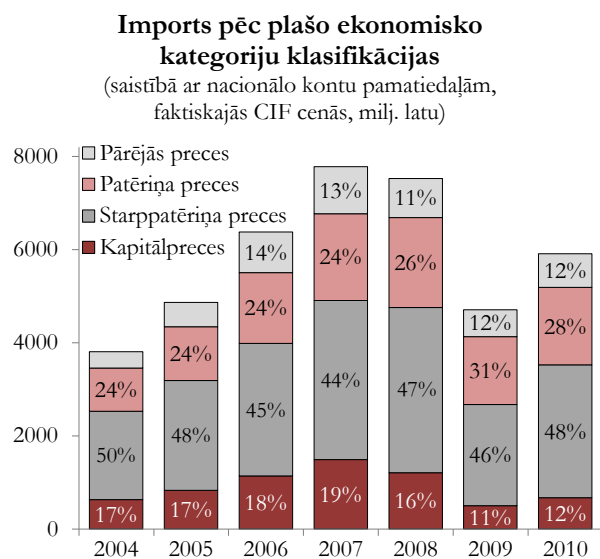
Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās CIF cenās)

	2010	2011. gada janvāris-aprīlis		
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņās
Kopā tai skaitā:	100	25,5	34,5	34,5
koksne un tās izstrādājumi	1,6	45,7	29,1	0,5
metāli un to izstrādājumi	11,6	79,9	76,9	7,0
vieglās rūpniecības preces	5,7	13,6	17,8	1,1
lauksaimniecības un pārtikas produkti	16,3	11,6	11,1	2,0
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	16,9	25,3	19,2	3,6
mašīnbūves produkcija	16,4	31,3	38,3	5,6
minerālie produkti	15,4	12,2	40,2	7,0
transporta līdzekļi	7,2	39,2	114,5	6,0
pārējās preces	9,0	16,9	18,9	1,7

Līdz 2009. gadam bija vērojama tendence samazināties kapitālpreču importa daļai, kas ir saistīts ar investīciju samazināšanos. Savukārt pēckrīzes periodā tendence ir pretēja, straujāk pieaug kapitālpreču un starppatēriņa preču imports. Tomēr

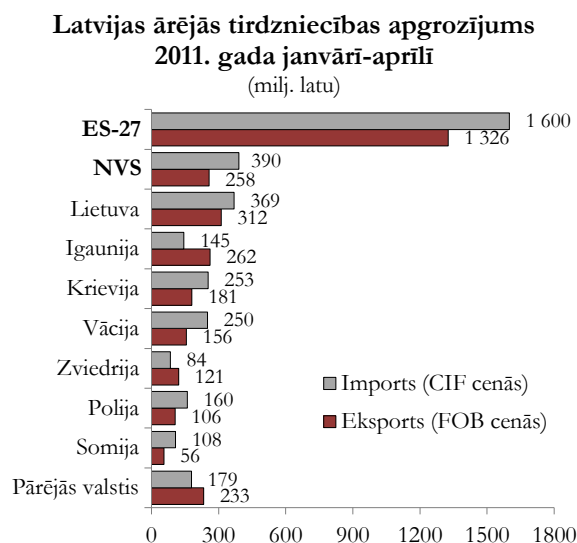
jāatzīmē, ka šo preču importa apjomi joprojām ir ievērojami mazāki nekā pirmskrīzes periodā. Attiecīgi samazinās patēriņa preču importa daļa, šīs grupas importa apjomiem saglabājoties 2009. gada līmenī.

3.12. attēls

Latvijas lielākie tirdzniecības partneri 2011. gada janvārī-aprīlī bija Lietuva – 17,1% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Krievija – 10,9%, Igaunija un Vācija – 10,2%, Polija – 6,7%, Zviedrija – 5,1%, kā arī Somija – 4,1 procents.

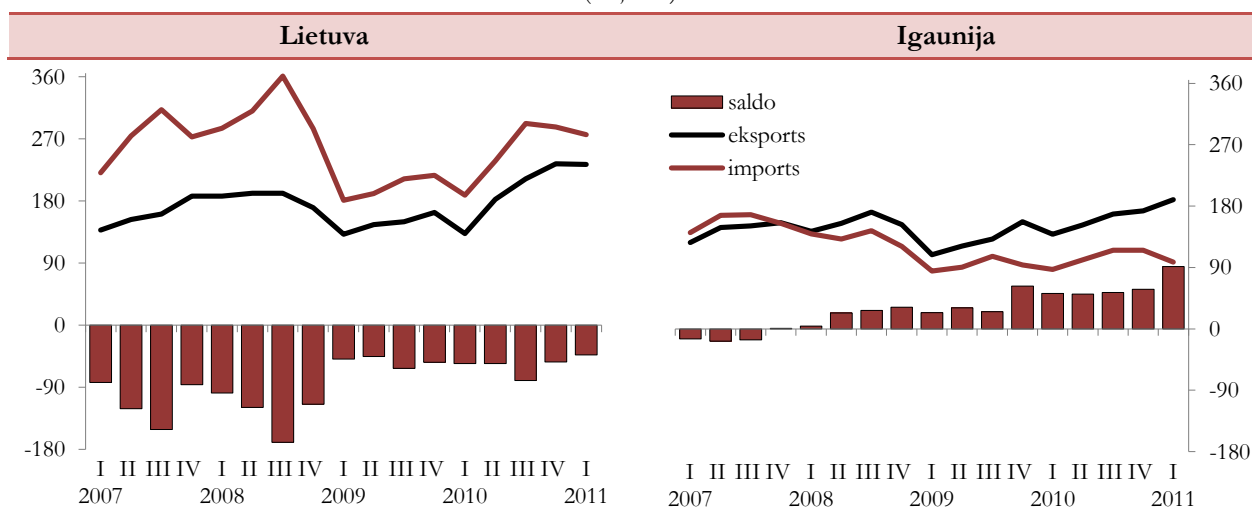
3.13. attēls

Nozīmīgas Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstis ir **Lietuva** un **Igaunija**. Straujās Baltijas valstu izaugsmes laikā bija vērojama izteikta Latvijas tirdzniecības bilances pasliktināšanās ar abām valstīm. Taču, sākot ar 2008. gada otro pusi, kad kopējie importa apjomi ievērojami saruka, ārējās tirdzniecības bilance ar Lietuvu un Igauniju sāka pakāpeniski uzlaboties.

3.14. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Lietuvu un Igauniju pa ceturkšņiem
(milj. latu)

Ārējās tirdzniecības bilance ar Igauniju, sākot no 2008. gada, ir pozitīva, ar tendenci palielināties, savukārt ar Lietuvu tā joprojām ir negatīva. 2011. gada janvārī-aprīlī imports no Lietuvas pārsniedza eksportu par 18% (2010. gadā kopumā – par 32%), turpretī eksports uz Igauniju pārsniedza importu jau gandrīz 2 reizes (2010. gadā – par 50%). Kopumā ar abām valstīm ārējās tirdzniecības bilance ir pozitīva –

eksports pārsniedz importu par 12%. Uz Igauniju un Lietuvu galvenokārt tiek eksportētas lauksaimniecības un pārtikas preces, mašīnbūves produkcija, kā arī ķīmiskās rūpniecības produkcija. Importā no Lietuvas un Igaunijas lielākais īpatsvars ir minerālajiem produktiem, lauksaimniecības un pārtikas precēm, kā arī ķīmiskās rūpniecības precēm.

Pakalpojumu eksports un imports

Pozitīvais pakalpojumu saldo 2010. gadā par 96% nosedza negatīvo preču tirdzniecības bilanci. Salīdzinot ar 2009. gadu, pakalpojumu eksporta un importa apjomi pieauga nedaudz, saglabājoties izteikti pozitīvai pakalpojumu bilancei. Arī 2011. gada 1. ceturksnī, pieaugot gan eksportam, gan importam, pakalpojumu bilance saglabājās līdzīga.

Nedaudz vairāk par pusi no pakalpojumu eksporta joprojām sastāda ienākumi no pārvadājumiem. Lai gan ir samazinājušies ienākumi no jūras un avio pārvadājumiem, tomēr, ņemot vērā straujo ienākumu pieaugumu no sauszemes transporta pārvadājumiem, kopumā pārvadājumu eksports pieaug.

3.7. tabula

Pakalpojumu eksports un imports
(procentos)

	2010				2011. gada janvāris-marts			
	struktūra		izmaiņas pret iepriekšējo gadu		struktūra		izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	
	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam	100	100	1,4	2,7	100	100	8,3	11,8
tai skaitā:								
Pārvadājumi	49,2	29,5	-1,5	19,6	53,7	30,9	8,9	29,5
– jūras transports	14,8	7,7	-16,3	5,2	14,3	7,3	-14,4	29,1
– gaisa transports	9,3	10,6	13,9	32,4	6,7	10,3	-13,8	22,1
– pārējais transports	25,1	11,2	4,0	19,9	32,7	13,4	31,6	36,0
Ceļojumi	17,3	29,2	-6,4	-14,6	15,0	25,3	6,2	2,5
Komerccdarbības pakalpojumi	32,2	39,9	10,6	8,3	30,0	42,6	6,8	8,0
Pārējie pakalpojumi	1,3	1,4	22,5	-18,6	1,3	1,2	56,4	-17,1

Līdzīgi kā kopējais pakalpojumu eksports ir pieauguši ienākumi no Latvijā iebraukušajiem tūristiem un komercdarbības pakalpojumu eksporta.

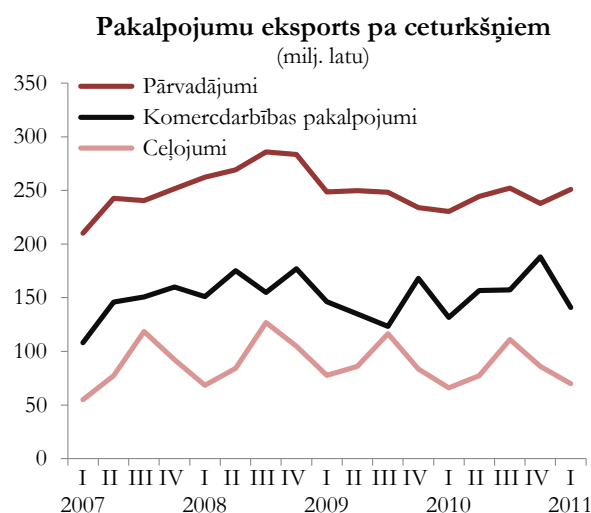
Pakalpojumu eksports uz ES valstīm veido aptuveni pusi no kopējā Latvijas pakalpojumu eksporta. 2011. gada janvārī-martā tā apjomi nedaudz samazinājās (par 2,7%). Līdzīgi tie samazinājās arī 2010. gadā (par 3,2%). 2011. gada 1. ceturksnī uz ES valstīm ievērojami pieauguši pārvadājumu apjomi, kā arī nedaudz – ienākumi no ieceļojušajiem tūristiem. Savukārt samazinājies komercdarbības pakalpojumu eksports.

2010. gadā, strauji pieaugot pakalpojumu eksporta apjomiem uz NVS valstīm (par 67%), tā struktūra kopējā pakalpojumu eksportā pieauga no 9% līdz 15%. Arī 2011. gada janvārī-martā pakalpojumu eksports uz NVS valstīm turpina augt, tomēr vairs ne tik strauji (par 20,3%). Lielāko ieguldījumu šajā pieaugumā deva pārvadājumu eksporta pieaugums. Palielinājušies arī ienākumi no NVS ieceļojušajiem tūristiem.

Pakalpojumu eksports uz Lietuvu un Igauniju sastāda attiecīgi 7% un 6%. 2011. gada janvārī-martā pakalpojumu eksports samazinājās uz Igauniju (par

12%), bet to pilnībā kompensēja pieaugums uz Lietuvu (par 15%). Svarīgākās pakalpojumu eksporta grupas uz abām valstīm ir komercpakalpojumi, kā arī ar pārvadājumiem saistītie pakalpojumi.

3.15. attēls

3.2. Nozaru ieguldījums

3.2.1. Tautsaimniecības struktūra un nozaru attīstības tendences

Straujās izaugsmes gados (no 2005.-2007. gadam) IKP ikgadējie pieauguma tempi bija gandrīz 11%, un izaugsmi galvenokārt veicināja iekšējā pieprasījuma pieaugums. Šajos gados vairāk nekā 75% no kopējā IKP pieauguma nodrošināja būvniecības, tirdzniecības un komercpakalpojumu nozaru izaugsme. Līdz ar to tautsaimniecības struktūrā būtiski palielinājās

pakalpojumu nozaru īpatsvars. No 2005.-2007. gadam apstrādes rūpniecības ieguldījums bija tikai 5% no kopējās izaugsmes. Latvijas tautsaimniecībā izveidojās izteikti zems apstrādes rūpniecības īpatsvars, 2007. gadā caurmērā par 6 procentpunktiem atpaliekot no ES vidējā līmeņa.

Nozaru struktūra pēc nodarbināto skaita ir nedaudz atšķirīgāka nekā pēc pievienotās vērtības, kas ir skaidrojams ar izteikti atšķirīgo produktivitātes līmeni tautsaimniecības nozarēs.

3.8. tabula

Tautsaimniecības struktūra
(procentos)

	Pēc pievienotās vērtības			Pēc nodarbināto skaita		
	2005	2009	2010	2005	2009	2010
Primārās nozares	4,3	3,8	4,6	12,3	9,4	9,8
Apstrādes rūpniecība	12,6	9,9	12,2	14,9	13,5	14,2
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	2,5	3,6	4,1	2,2	1,7	1,9
Būvniecība	6,1	6,6	5,0	8,8	7,7	7,0
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	21,5	16,6	17,7	17,9	19,6	19,3
Transports un sakari	13,9	11,4	12,5	9,1	9,9	9,9
Sabiedriskie pakalpojumi	15,0	17,1	15,6	22,2	22,3	21,8
Citi komercpakalpojumi	24,1	31,0	28,3	12,6	15,9	16,1
Kopā	100	100	100	100	100	100

Globālās finanšu krīzes ietekmē būtiski samazinājās praktiski visu tautsaimniecības nozaru ražošanas un sniegto pakalpojumu apjomi. Ekonomiskās krīzes laikā visdziļākais kritums bija vērojams uz iekšējo pieprasījumu vērstās nozarēs – 2009. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, visbūtiskāk saruka tirdzniecības, viesnīcu un restorānu nozares sniegto pakalpojumu apjoms (par 35%), bet būvniecības produkcijas apjomi samazinājās par 35,3%. Pārējās pakalpojumu nozarēs ekonomiskās krīzes laikā apjomu samazinājums bija mērenāks.

Ārējā pieprasījuma samazinājuma rezultātā krīzes laikā (2008.-2009. gads) būtiski saruka arī apstrādes rūpniecības apjomi (par 24,5%). Tomēr jau 2009. gada beigās, pakāpeniski atsākoties izaugsmei mūsu tirdzniecības partnervalstīs, kā arī izmaksu samazināšanas rezultātā atgūstot konkurētspēju, situācija apstrādes rūpniecībā sāka uzlaboties.

Turpinot uzlaboties situācijai pasaules ekonomikā un palielinoties ārējam pieprasījumam, 2010. gadā

aizvien lielāka loma tautsaimniecībā bija tirgojamām nozarēm, kas ļāva kompensēt vēl vājo iekšzemes pieprasījumu un uz iekšējo tirgu orientēto pakalpojumu nozaru attīstību.

2010. gadā izaugsme bija vērojama visās preču ražošanas nozarēs. 2010. gadā apstrādes rūpniecība pieauga par 15,4%, elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes nozare – par 12,7% un primārās nozares – par 3,8%. Šo nozaru izaugsme kopumā deva 1,6 procentpunktu ieguldījumu IKP pieaugumā. Arī 2011. gada 1. ceturksnī šajās nozarēs saglabājās stabili pieauguma tempi.

Visdziļāko ražošanas apjomu kritumu piedzīvo būvniecības nozare. Atbilstoši investīciju samazinājumam būvniecības produkcijas apjomi 2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, samazinājās par 24,2%. Tendences būvniecībā 2010. gadā noteica IKP samazinājumu par 1,2 procentpunktiem.

3.9. tabula

IKP dinamika

(procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, sezonāli neizlīdzināti dati)

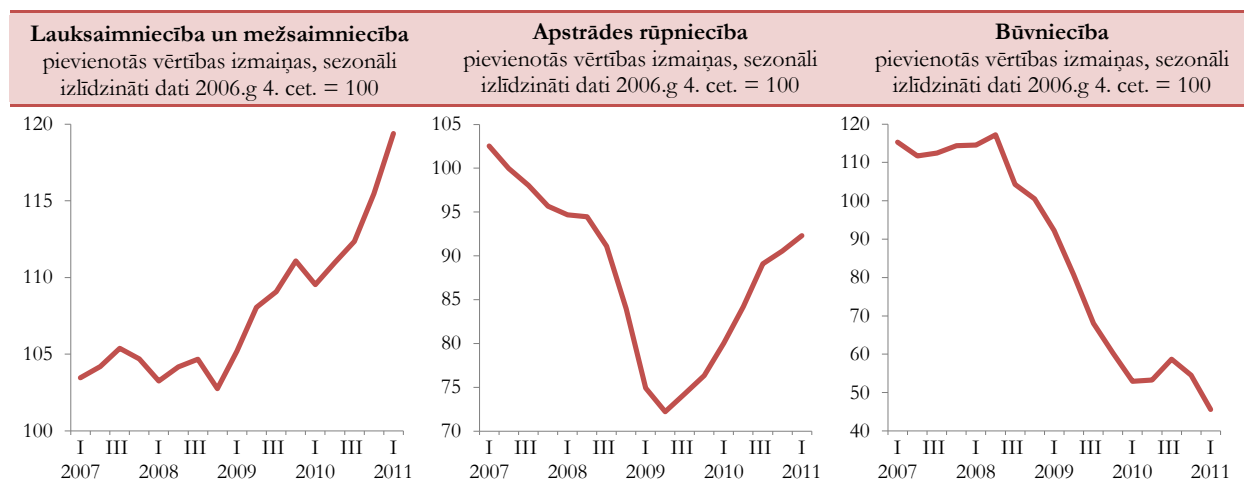
	2005-2007*	2008	2009	2010	2010					2011
					I	II	III	IV	I	
<i>apjomu izmaiņas</i>										
Primārās nozares	5,3	0,5	3,0	3,8	4,9	4,9	1,6	4,8	8,2	
Apstrādes rūpniecība	4,2	-6,5	-19,2	15,4	6,8	15,3	20,2	17,9	14,6	
Elektroenerģija, gāze, ūdens apgāde	3,1	-2,4	-7,2	12,7	17,4	11,0	15,1	7,8	3,9	
Būvniecība	17,5	-2,6	-33,6	-24,2	-43,2	-35,3	-13,1	-9,6	-15,1	
Tirdzniecība, viesnīcas, restorāni	16,2	-8,4	-29,0	3,2	-8,4	-0,2	11,0	10,4	7,5	
Transports un sakari	8,7	0,5	-14,8	3,0	2,3	2,5	5,4	1,6	6,6	
Sabiedriskie pakalpojumi	4,2	1,3	-6,3	-7,8	-13,4	-12,0	-6,3	-1,0	-0,5	
Citi komercpakalpojumi	13,2	0,0	-5,5	-3,6	-7,8	-3,4	-4,2	0,5	0,3	
IKP	10,9	-4,2	-18,0	-0,3	-6,1	-2,6	2,8	3,6	3,5	
<i>ieguldījums pieaugumā</i>										
Primārās nozares	0,2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3	
Apstrādes rūpniecība	0,6	-1,1	-2,4	1,2	0,7	1,5	2,3	1,9	1,4	
Elektroenerģija, gāze, ūdens apgāde	0,1	-0,1	-0,2	0,3	0,7	0,2	0,3	0,3	0,2	
Būvniecība	1,3	-0,3	-3,2	-1,2	-2,3	-2,3	-1,0	-0,5	-0,4	
Tirdzniecība, viesnīcas, restorāni	3,7	-3,0	-7,4	0,4	-1,7	0,0	2,3	1,7	1,3	
Transports un sakari	1,3	0,1	-2,3	0,3	0,3	0,3	0,8	0,2	0,8	
Sabiedriskie pakalpojumi	0,6	0,2	-0,9	-0,8	-1,7	-1,6	-0,8	-0,2	0,0	
Citi komercpakalpojumi	3,2	0,0	-1,6	-0,7	-2,2	-0,9	-1,2	0,1	0,1	
IKP	10,9	-4,2	-18,0	-0,3	-6,1	-2,6	2,8	3,6	3,5	

* vidēji gadā

2011. gada 1. ceturksnī būvniecības produkcijas apjomi bija par 15,1% zemākā līmenī nekā 2010. gada 1. ceturksnī. Neraugoties uz iepriekšējos ceturksņos vērojamo situācijas stabilizēšanos nozarē, 2010. gada beigās un 2011. gada sākumā bija vērojams būvniecības apjomu samazinājums, ko ietekmēja nelabvēlīgie laika

apstākļi ziemā, it sevišķi inženierbūvju (ceļi, tilti. u.c.) būvniecībā. 2011. gada sākumā ir pieaudzis izsniegto būvatļauju skaits, kā arī tiek uzsākti vai turpināti apjomīgi valsts un pašvaldību investīciju projekti, kas liecina, ka arī būvniecības nozare pakāpeniski sāk atgūties no krīzes (skatīt arī 6.3.2. nodaļu).

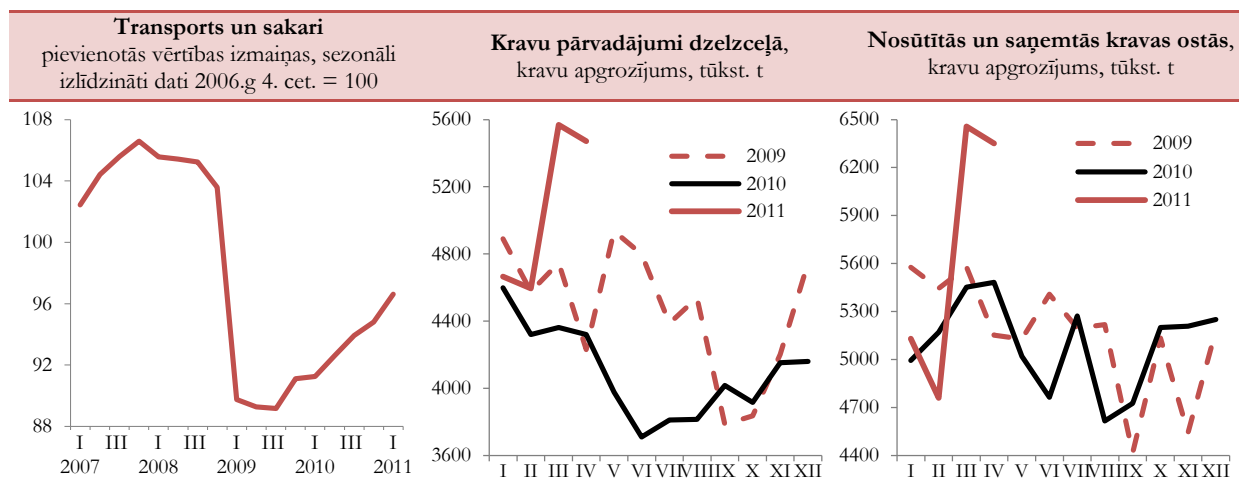
3.17. attēls

Neraugoties uz kravu apgrozījuma samazinājumu dzelzceļā (par 8,4%) un ostās (par 1,3%), izaugsme 2010. gadā bija vērojama transporta un sakaru nozarē

(pieaugums par 3%). Pieaugumu galvenokārt noteica ar autotransportu pārvadāto kravu apjomu palielinājums (par 23,8%), salīdzinot ar 2009. gadu.

3.18. attēls

Situācijas uzlabošanās transporta un sakaru nozarē turpinās arī 2011. gadā. Nozarē 1. ceturksnī bija vērojams pieaugums par 6,6%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Kravu pārvadājumi ir pieauguši visos transporta veidos. 2011. gada četros mēnešos kravu pārvadājumi ar dzelzceļa transportu ir auguši par 15,3%, savukārt nosūtītās un saņemtās kravas ostās – par 7,6%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Tāpat kā 2010. gadā, arī 2011. gadā transporta nozares izaugsmi pamatā nodrošina eksporta kravu pārvadājumu pieaugums.

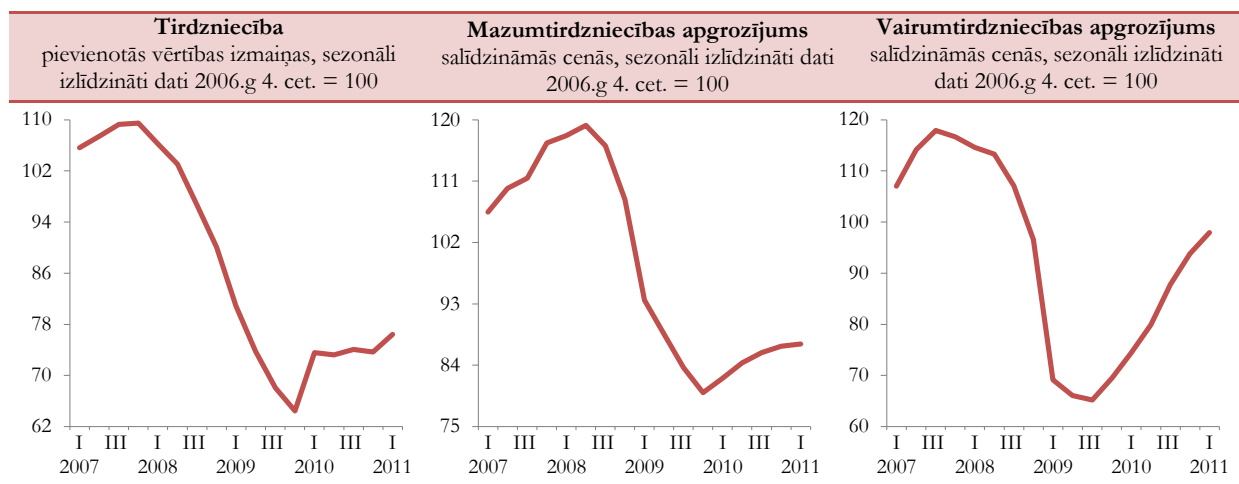
Tirdzniecības, viesnīcu un restorānu nozarē sniegto pakalpojumu apjoms 2010. gadā pieauga par 3,2%. Ņemot vērā nozares lielo īpatsvaru tautsaimniecībā, apjoma pieaugums ietekmēja IKP palielinājumu par 0,4 procentpunktiem. Tirdzniecības nozares pieaugums galvenokārt ir panākts uz vairumtirdzniecības apjoma kāpuma rēķina (2010. gadā – par 24,4%), ko pamatā noteica eksporta darījumu apjoma pieaugums.

Stabilizējoties iekšējam pieprasījumam, 2010. gadā uzlabojās situācija arī mazumtirdzniecībā. Mazum-

tirdzniecības apgrozījuma apjomi no 2009. gada decembra līdz 2010. gada decembrim pieauga par 7,8% (salīdzināmās cenās, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). Tomēr 2010. gadā kopumā vēl bija par 2% mazāki nekā 2009. gadā, jo pieaugums atsākās no zema līmeņa. Jāatzīmē, ka pārtikas preču tirdzniecības apgrozījums 2010. gadā saruka par 5,3%, auto degvielas mazumtirdzniecības apjomi – par 6,5%, savukārt nepārtikas precēm apgrozījums palielinājās par 2,4 procentiem.

Līdzīgas tendences saglabājās arī 2011. gada sākumā. Pirmajā ceturksnī tirdzniecības, viesnīcu un restorānu nozare par 7,5% pārsniedz iepriekšējā gada 1. ceturkšņa līmeni. Turpinoties eksporta apjoma kāpumam, strauji aug vairumtirdzniecības apgrozījums (par 31,5%, salīdzinot iepriekšējā gada atbilstošo periodu). Atbilstoši pakāpeniskiem situācijas uzlabojumiem darba tirgū un darba samaksas kāpumam, palielinās arī mazumtirdzniecības apgrozījums, kas 2011. gada janvārī-aprīlī par 1,2% pārsniedz 2010. gada attiecīgā perioda līmeni.

3.19. attēls

Pārējās komercpakalpojumu nozarēs 2010. gadā izlaides apjomi vēl atpalika no 2009. gada līmeņa. Komercpakalpojumu nozarē sniegto pakalpojumu apjomi saruka par 3,6%, savukārt sabiedrisko pakalpojumu nozarē valdības izdevumu ierobežošanas pasākumu ietekmē sniegto pakalpojumu apjoms bija par 7,8% mazāks nekā 2009. gadā.

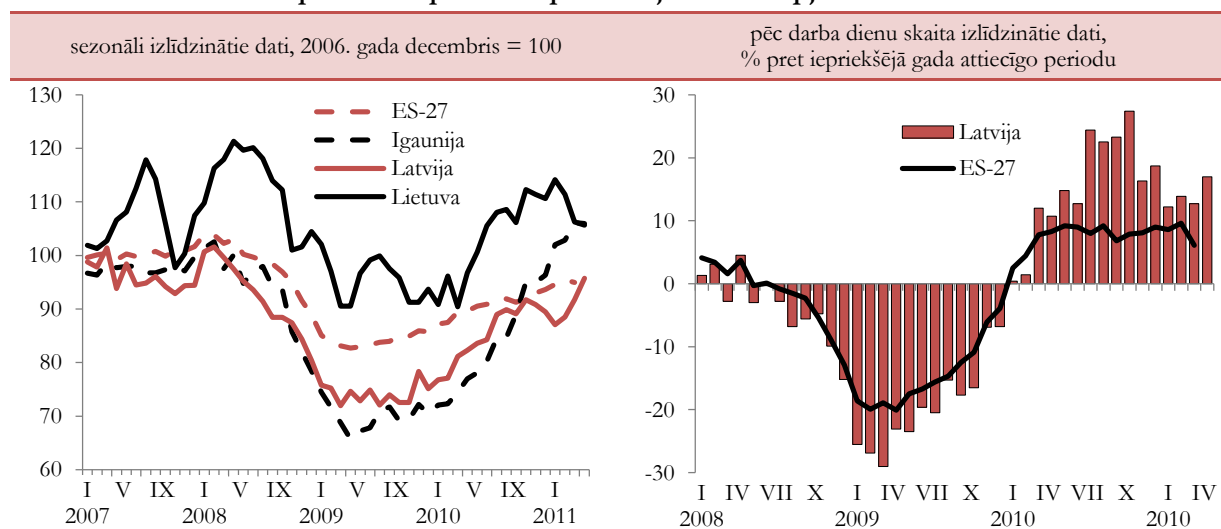
Saglabājoties pozitīvām eksporta palielinājuma tendencēm, tirgojamo nozaru loma izaugsmē turpinās palielināties un, pieaugot iekšējam pieprasījumam, arī uz iekšējo tirgu orientētās nozarēs veidosies izaugsmes stimuli.

3.2.2. Apstrādes rūpniecība

Ekonomikas straujās izaugsmes gados apstrādes rūpniecības nozares izaugsme ievērojami atpalika no tautsaimniecības vidējiem pieauguma tempiem. No 2005.-2007. gadam apstrādes rūpniecība ik gadu pieauga tikai par 4,2%, savukārt tādās nozarēs kā būvniecība un tirdzniecība ikgadējie pieauguma tempi pārsniedza 16%. Šajos gados apstrādes rūpniecība zaudēja gan relatīvo konkurētspēju pret citām tautsaimniecības nozarēm, gan konkurētspēju ārējos tirgos, jo ļoti strauji auga ražošanas izmaksas. Jau 2007. gadā nozares ražošanas apjomi praktiski vairs nepieauga.

3.19. attēls

Apstrādes rūpniecības produkcijas fiziskā apjoma indekss

2008. gadā un 2009. gada pirmajā pusē, ievērojami sarūkot gan iekšējam, gan ārējam pieprasījumam, apstrādes rūpniecības produkcijas apjomi strauji samazinājās – 2009. gada 2. ceturksnī nozares ražošanas apjomi bija tikai 70% no 2007. gada 1. ceturksņa līmeņa. Apstrādes rūpniecības ražošanas apjomu samazinājums bija raksturīgs ne tikai Latvijā, bet arī lielākā daļā ES dalībvalstu. 2009. gada otrajā pusē vairumā Latvijas tirdzniecības partnervalstu atsākās izaugsme, un ārējā pieprasījuma palielinājums deva pozitīvus izaugsmes stimulus Latvijas ražotājiem –

kopš 2009. gada otrās puses pakāpeniski pieaug ražošanas apjomi.

Atkopšanās no krīzes radītajām sekām nozarē notika samērā strauji un atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs (īpaši kokapstrādē) ražošanas apjomi jau 2009. gada beigās pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni. Jāatzīmē, ka nozīmīga loma apstrādes rūpniecības izaugsmē ir ne tikai pieprasījuma pieaugumam tirdzniecības partnervalstīs, bet arī konkurētspējas pieaugumam, kas tika panākts, krīzes laikā būtiski samazinot izmaksas.

3.10. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra 2010. gadā
procentos

	Pēc pievienotās vērtības	Pēc strādājošo skaita	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	100	59,4
Pārtikas rūpniecība	18,6	23,5	27,5
Vieglā rūpniecība	4,9	11,7	81,6
Kokapstrāde	26,3	18,0	74,8
Papīra ražošana un poligrāfija	9,2	6,6	53,1
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	9,4	6,0	73,7
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	4,2	3,8	49,0
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	11,3	9,6	72,8
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	3,2	4,0	84,3
Mašīnu un iekārtu ražošana	4,5	3,6	84,7
Transporta līdzekļu ražošana	4,1	6,4	87,7
Pārējās rūpniecības nozares	4,3	6,9	52,5

Eksportu iespēju paplašināšanās nosaka salīdzinoši strauju apstrādes rūpniecības attīstību – ražošanas apjomi 2010. gadā bija par 16,5% lielāki nekā 2009. gadā. 2010. gadā nozares ražošanas apjomi pieauga vidēji ik mēnesi par 1,4%. Eksportētās

produkcijas apgrozījums 2010. gadā pieauga par 28%, turpretim, saglabājoties vājam iekšzemes pieprasījumam, vietējā tirgū apgrozījuma apjomi palielinājās tikai par 3,2 procentiem.

3.11. tabula

Apstrādes rūpniecības* ražošanas apjomu izmaiņas
(procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu)

	2007	2008	2009	2010	2011 I-IV
Apstrādes rūpniecība – pavisam	0,3	-3,4	-20,2	16,5	13,9
Pārtikas rūpniecība	1,3	-2,0	-16,1	-0,1	-0,4
Vieglā rūpniecība	0,3	-12,2	-38,6	19,4	40,3
Kokapstrāde	-6,0	-12,1	1,6	33,0	16,2
Papīra ražošana un poligrāfija	0,2	-3,9	-17,1	19,8	6,3
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	3,1	-2,0	-18,5	5,2	3,8
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	-17,1	-14,4	-40,1	17,6	35,9
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	11,5	1,4	-27,1	24,2	30,6
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	3,8	14,1	-34,8	33,2	29,6
Mašīnu un iekārtu ražošana	5,0	10,4	-35,5	17,8	38,9
Transporta līdzekļu ražošana	10,7	5,8	-49,7	59,0	66,6
Pārējās rūpniecības nozares	3,0	-5,5	-20,1	-4,9	1,1

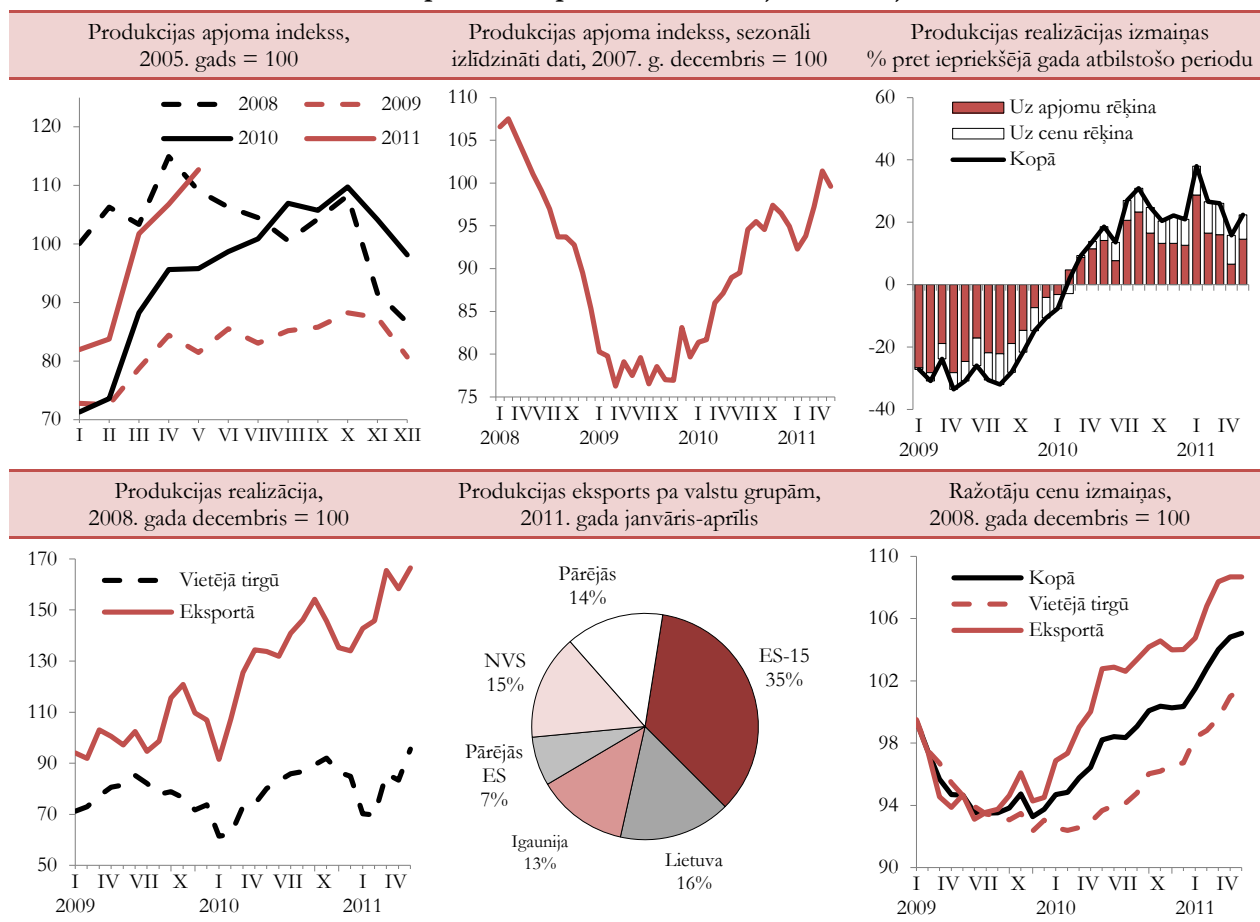
* pēc saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE 2. redakcijas

Apstrādes rūpniecības nozarēs atkopšanās pēc krīzes nav vienmērīga. Lielākais ieguldījums nozares izaugsmē 2010. gadā bija kokapstrādei (ražošanas apjomi kāpums par 33%) un metālu un metāla izstrādājumu ražošanas nozarei (pieaugums par 24,2%). Būtiski ražošanas apjomi pieauga arī papīra ražošanas un poligrāfijas, elektrisko un optisko iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanas un mašīnbūves

nozārēs. Savukārt, saglabājoties zēmam pieprasījumam iekšējā tirgū, pārtikas rūpniecības ražošanas apjomi saglabājās praktiski 2009. gada līmenī. Lēnāks par vidējo nozarē 2010. gadā bija pieaugums ķīmiskajā rūpniecībā (par 5,2%), bet mēbeļu ražošanas apjomi dēļ zemā pieprasījuma gan iekšējā, gan ārējā tirgū 2010. gadā saruka par 2 procentiem.

3.20. attēls

Apstrādes rūpniecību raksturojošie rādītāji

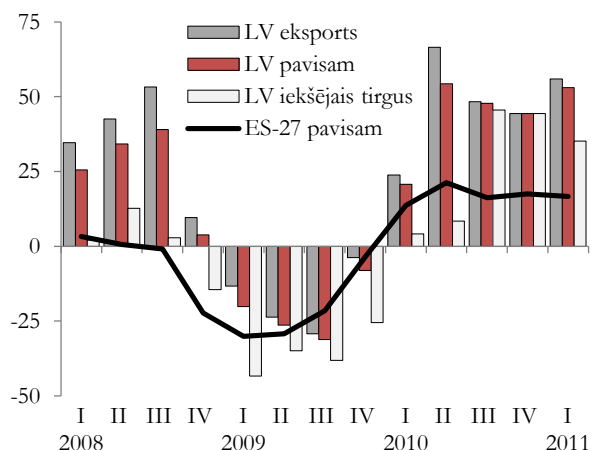
Arī 2011. gadā apstrādes rūpniecībā turpinās izaugsme – gada piecos mēnešos saražotās produkcijas apjomi par gandrīz 14,7% pārsniedz iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmeni. Joprojām lielākais devums pieaugumā ir kokapstrādei (pieaugums par 17%) un metālapstrādei (pieaugums par 32,2%).

2011. gada piecos mēnešos ievērojami ir palielināties arī rūpniecības produkcijas apgrozījums (par 25%), ko noteica ne tikai ražošanas apjomu pieaugums, bet arī ražotāju cenu ievērojamais kāpums, kas aizsākās jau 2009. gada beigās (īpaši eksportētajai produkcijai).

3.21. attēls

Jaunie pasūtījumi apstrādes rūpniecībā

(kopā apstrādes rūpniecības nozarēs, kas darbojas galvenokārt uz pasūtījumiem, % pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, sezonāli neizlīdzināti dati)

2011. gada maijā apstrādes rūpniecības ražotāju cenas gada laikā eksportētajai produkcijai pieauga par 5,7%, savukārt vietējā tirgū realizētajai produkcijai straujāk – par 8,4%. Lielākie ražotāju cenu kāpumi ir vērojami apstrādes rūpniecības nozarēs, kurām ārējos tirgos strauji aug pieprasījums vai kuras ir atkarīgas no pasaules cenu svārstībām. Metālapstrādes nozarē ražotāju cenas 2011. gada maijā bija par 10% augstākas nekā pirms gada. Kokapstrādes nozarē ražotāju cenas 12 mēnešu laikā pieauga par 4%, bet ražotāju cenas pārtikas rūpniecībā gada laikā pieauga par 9,7 procentiem.

Strauji augot eksporta apjomiem, būtiski ir palielinājies eksporta īpatsvars nozares realizācijā. 2011. gada piecos mēnešos 63% no kopējās nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēti. Pēdējo gadu laikā apstrādes rūpniecības eksporta struktūra būtiski nav mainījusies. Aptuveni 70% no kopējā eksporta tiek realizēti ES valstu tirgos, savukārt uz NVS valstīm tiek izvesti 15% no visas eksportētās produkcijas.

Tāpat kā 2010. gadā, arī 2011. gada sākumā stabili turpina pieaugt jauno pasūtījumu apjoms. Pie tam pieaugumu nosaka ne tikai pieprasījuma kāpums

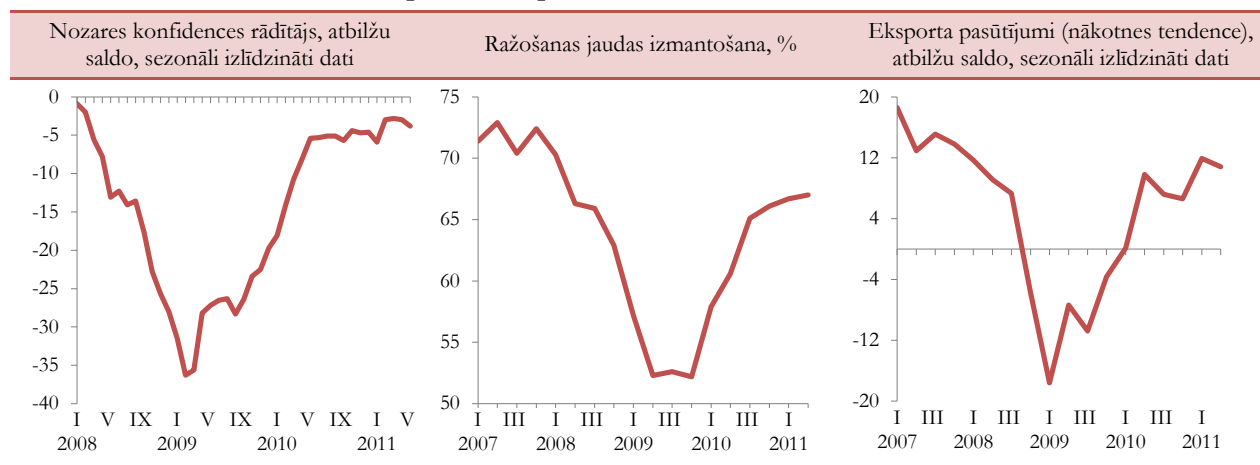
eksporta tirgos, bet arī būtiski palielinās pasūtījumu skaits iekšējā tirgū – īpaši metāla un metāla izstrādājumu, elektrisko un optisko iekārtu, kā arī mašīnbūves nozarēs.

Atbilstoši straujajam ražošanas apjomu pieaugumam kopš 2010. gada ievērojami ir palielinājies ražošanas jaudu noslodzes līmenis. 2011. gada 2. ceturksnī tas bija 67% robežās, tikai par 3 procentpunktiem atpaliekot no 2007. gada vidējā ražošanas jaudu noslodzes līmeņa.

Konjunktūras apsekojumu rezultāti liecina, ka uzņēmēju novērtējums par turpmākās izaugsmes iespējām uzlabojas ļoti mēreni. Kopējais rūpniecības konfidences rādītājs 2011. gada maijā bija -3,8 punkti, tomēr tas ir par 32 punktiem vairāk nekā 2009. gada februārī, kad rādītājs bija sasniedzis zemāko līmeni. Jāatzīmē, ka daudz optimistiskāk uzņēmēji vērtē eksporta attīstības iespējas. Kopumā rūpniecības konfidences rādītāju dinamiku nosaka neskaidrība par galveno tirdzniecības partnervalstu attīstības perspektīvām, kā arī piesardzīgāka attieksme pret nākotnes perspektīvām saistībā ar valdības īstenotajiem budžeta konsolidācijas pasākumiem.

3.22. attēls

Apstrādes rūpniecības attīstības tendences

Pārtikas rūpniecībā nodarbināti ir aptuveni 1/4 daļa no visiem apstrādes rūpniecībā strādājošajiem. Nozare pamatā ir orientēta uz iekšējo tirgu, kurā tiek realizēti nedaudz vairāk nekā 70% no saražotās produkcijas. Tādēļ, krīzes laikā ievērojami samazinoties iekšējam pieprasījumam, nozares ražošanas apjomi strauji saruka, un nozares atkopšanās norit lēni.

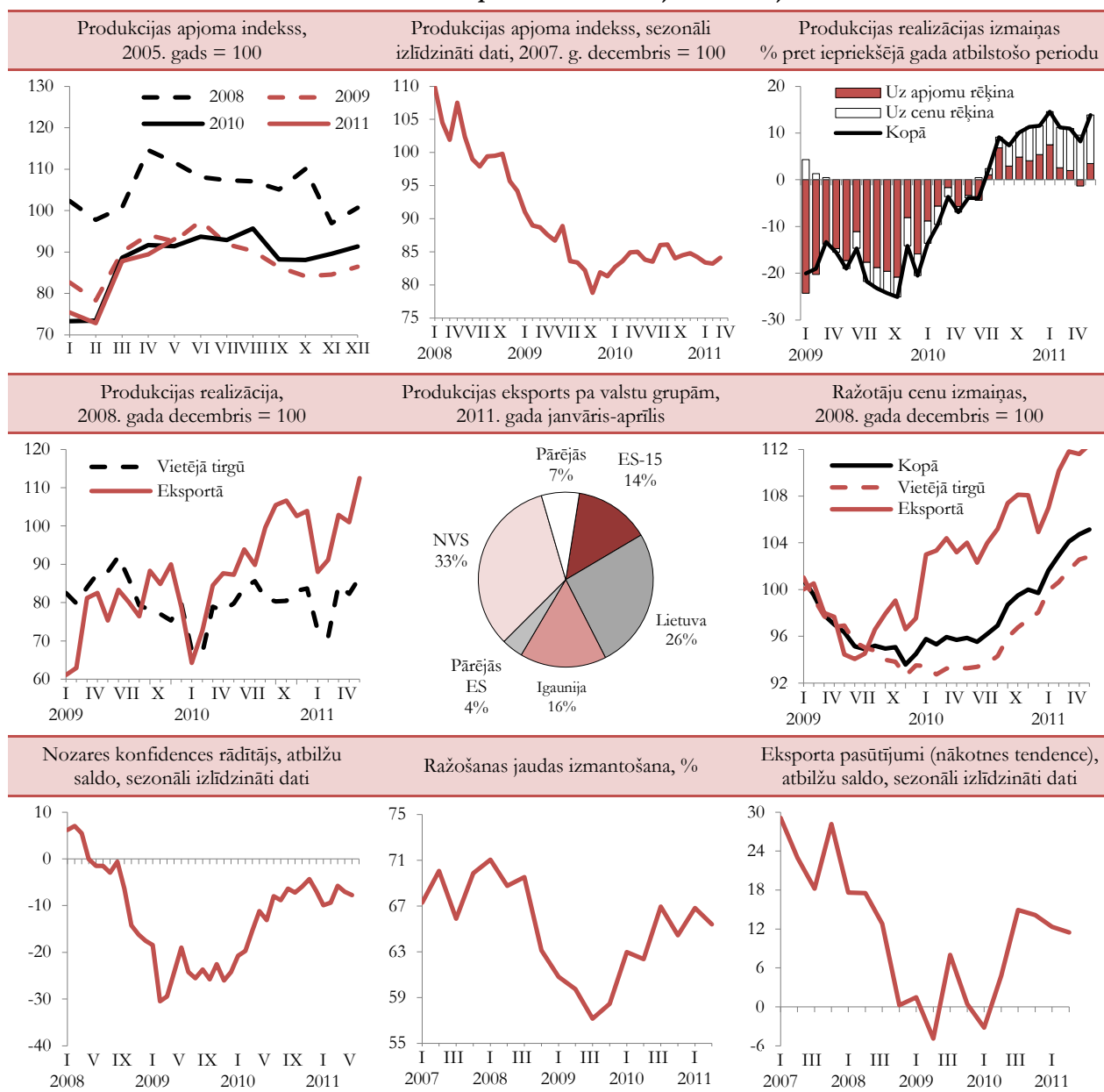
2009. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, pārtikas rūpniecības ražošanas apjomi samazinājās par 17,8%. Pieaugums atsākās 2009. gada beigās, taču tas bija mērens un galvenokārt bija saistīts ar eksporta iespēju paplašināšanos. Kopumā 2010. gadā pārtikas rūpniecības ražošanas apjomi vēl atpalika no 2009. gada līmeņa. 2011. gada piecos mēnešos ražošanas apjomi ir saglabājušies praktiski iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmenī. Ražošanas apjomu kāpums 2010. gadā un 2011. gada pirmajos mēnešos ir vērojams vienīgi augļu

un dārzeņu pārstrādē, piena produktu, kā arī dzērienu ražošanā.

Neraugoties uz vājo nozares ražošanas apjomu kāpumu, pieaug produkcijas realizācija eksporta tirgos (2010. gadā – par 16,2% un 2011. gada piecos mēnešos – par 25%). Apgrozījuma pieaugums ir saistīts ar ražotāju cenu pieaugumu, jo cenu kāpums pārtikas produktiem pasaulē atspoguļojās arī Latvijas pārtikas ražotāju cenu izmaiņās. 2011. gada maijā ražotāju cenas bija par 9,7% augstākas nekā 2010. gada maijā. Neraugoties uz salīdzinoši vājo iekšzemes pieprasījumu, 2011. gada maijā 12 mēnešu ražotāju cenu izmaiņas vietējā tirgū realizētajai produkcijai bija 10,3%. Savukārt eksportētajai produkcijai ražotāju cenas pieaug kopš 2009. gada vidus. 2011. gada maijā tās par 19,5% pārsniedza 2009. gada jūnija līmeni.

3.23. attēls

Pārtikas rūpniecību raksturojošie rādītāji

Vieglās rūpniecības nozare ir pamatā orientēta uz eksportu. Vairāk nekā 80% no saražotās produkcijas tiek realizēta ārējos tirgos. Vieglās rūpniecības galvenie noieta tirgi ir ES vecās dalībvalstis. Ekonomiskās krīzes laikā, sarūkot ārējam pieprasījumam, nozares ražošanas apjomi ļoti būtiski sašaurinājās. Īpaši straujš ražošanas apjomu kritums bija vērojams 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā.

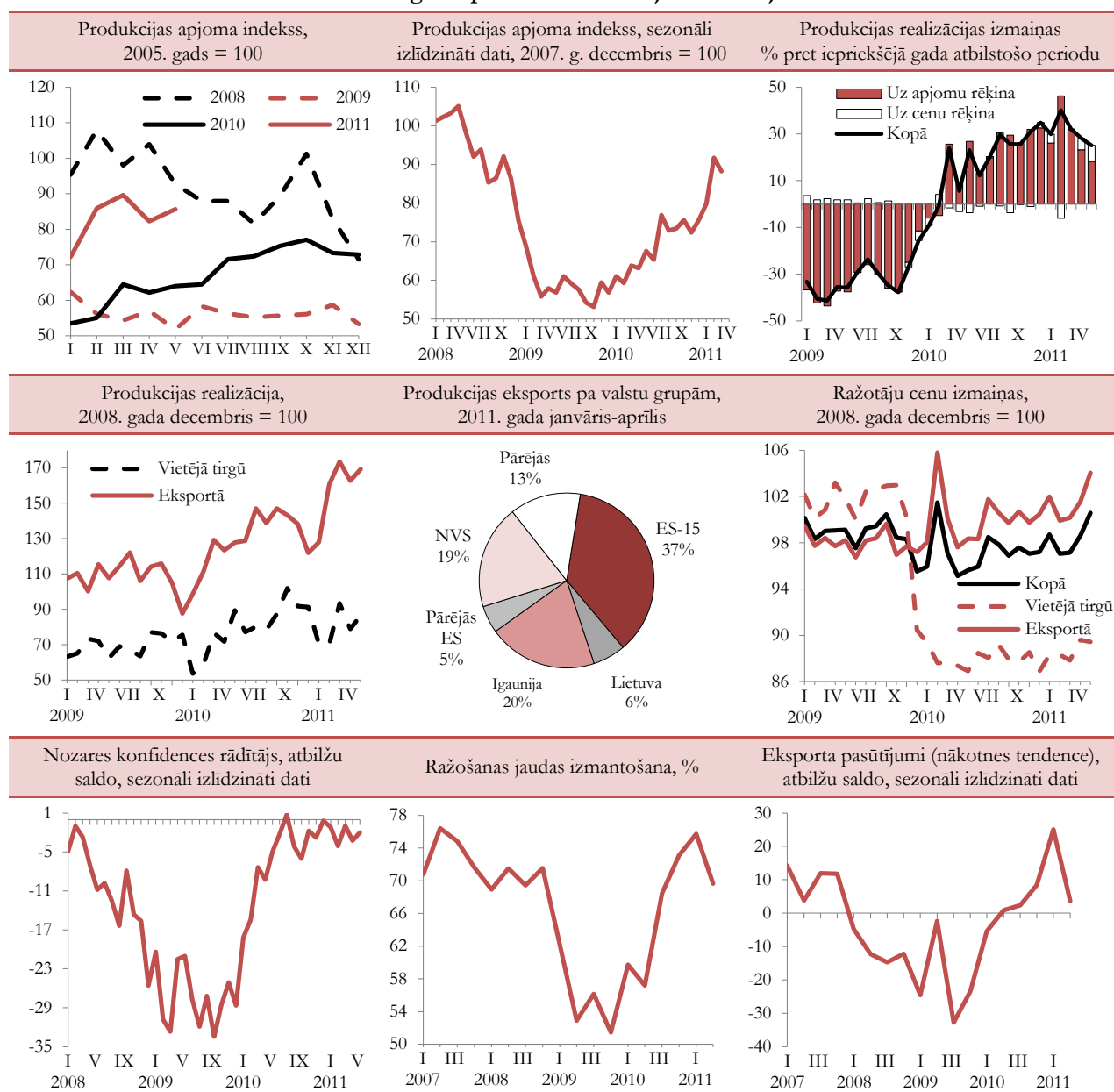
Vieglā rūpniecība, gan krīzes laikā uzlabojot konkurētspēju, gan spējot ieņemt jaunas tirgus nišas, salīdzinoši strauji atkopjas. 2011. gada maijā saražotās produkcijas apjomi, salīdzinot ar 2009. gada martu, pieauga par gandrīz 60%, tomēr nedaudz atpaliekot no pirmskrīzes līmeņa. Vienlaikus jau 2010. gada beigās vieglās rūpniecības nozarē ražošanas jaudu noslodze sasniedza 2007. gada līmeni.

Nozares izaugsme pamatā balstās uz eksporta pieaugumu. 2010. gadā realizācijas ieņēmumi no eksportētās produkcijas par 19% pārsniedza 2009. gada līmeni. Eksporta apjomi strauji aug arī 2011. gadā. Piecos mēnešos nozares eksports par 34,5% pārsniedz iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmeni. Jāatzīmē, ka nozares apgrozījums pakāpeniski pieaug arī vietējā tirgū.

Vieglās rūpniecības nozares ienākumi galvenokārt balstās uz ražošanas apjomu pieaugumu, mazākā mērā uz cenu rēķina. Eksportētās produkcijas cenas ekonomiskā krīze praktiski neietekmēja. Turpretim vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas samazinājās saistībā ar apjomīgo iekšējā pieprasījuma kritumu. Gada laikā ražotāju cenas nozarē ir augušas mēreni – 2011. gada maijā tās bija par 5,2% augstākas nekā 2010. gada maijā.

3.24. attēls

Vieglās rūpniecības raksturojošie rādītāji

Kokapstrāde pēc ražošanas apjomiem ir lielākā apstrādes rūpniecības nozare un tai ir nozīmīga loma Latvijas tautsaimniecībā. Nozare kopš 2009. gada sākuma strauji aug un ražošanas apjomi jau ievērojami pārsniedz pirmskrīzes līmeni.

Nozarē produkcijas apjomi saruka jau 2006. gadā, kad krietni samazinājās pieprasījums pēc kokapstrādes produkcijas Eiropā. Būtisks faktors bija arī nozares konkurētspējas zaudēšana ārējos tirgos. 2009. gada sākumā, salīdzinot ar 2006. gada vidējiem rādītājiem, nozares ražošanas apjomi saruka par trešdaļu.

Nozares atkopšanās no krīzes norit strauji – 2011. gada maijā, salīdzinot ar 2009. gada janvāri, saražotās produkcijas apjomi ir pieauguši par gandrīz 80% (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). Kokapstrādes izaugsmes pamatā ir eksporta iespēju paplašināšanās – eksportētās produkcijas apjomi 2010. gadā pieauga par 45 procentiem.

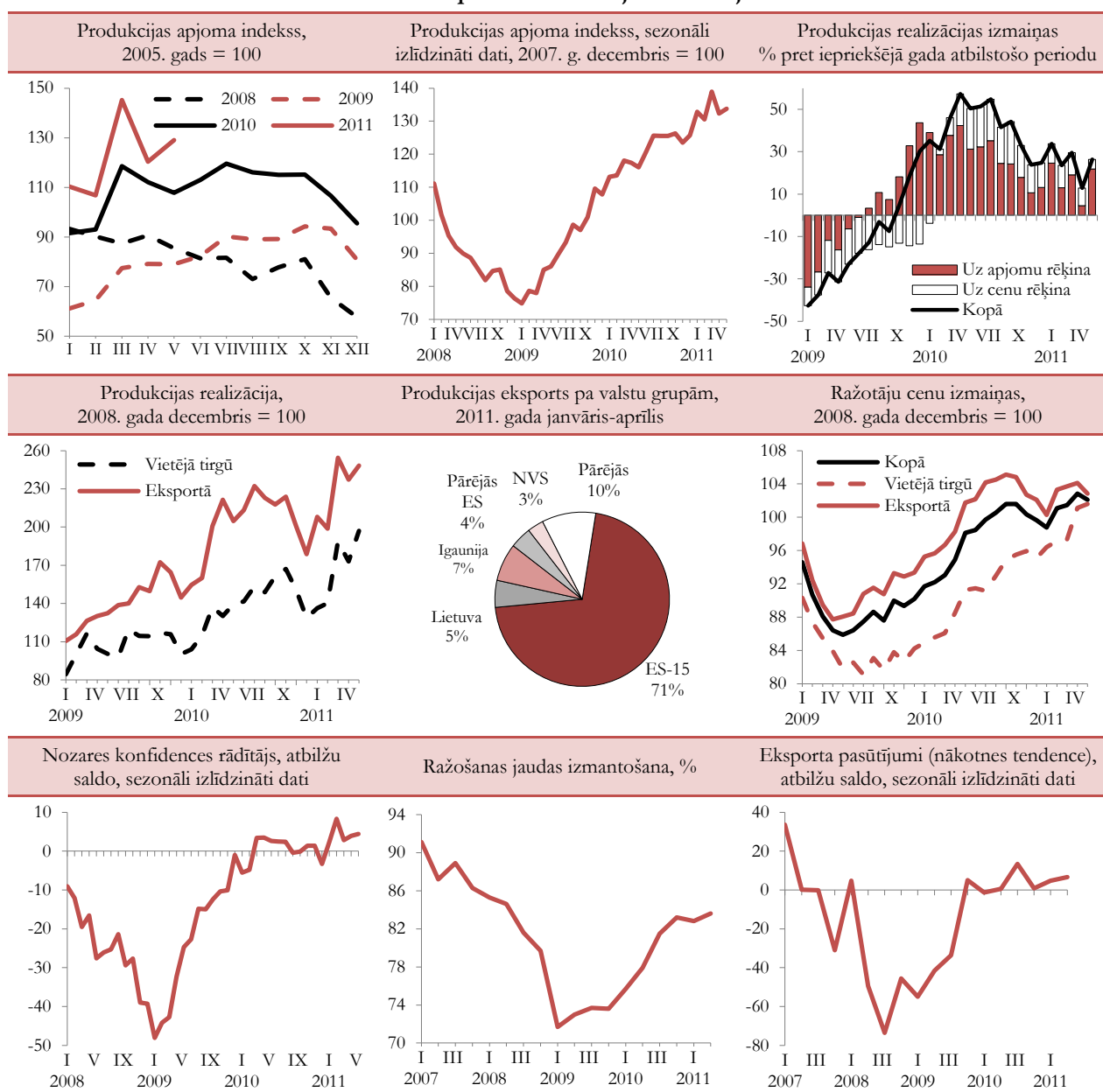
Gandrīz 1/4 no koka un koka izstrādājumu eksporta ir uzskatāmi par augstas vai vidēji augstas pievienotās vērtības preču eksportu – finieris un saplākšņi, šūnveida koka paneļi u.c. Kokapstrādes nozarē tiek eksportētas ¾ no saražotās produkcijas, un galvenie eksporta tirgi ir ES-15 dalībvalstis.

Nozares apgrozījuma pieaugumu ietekmē arī ražotāju cenu kāpums, kas pieaug kopš 2009. gada vidus. 2011. gada maijā ražotāju cenas gada laikā pieaugušas par 4%. Straujāk cenas ir pieaugušas vietējā tirgū realizētajai produkcijai, savukārt eksportētās produkcijas cenas pēdējos mēnešos ir stabilizējušās.

Nozares tālāka izaugsme atkarīga no spējas palielināt ražošanas jaudas. 2011. gada sākumā ražošanas jaudu noslodzes līmenis pārsniedz 80%, kas ir augstākais rādītājs salīdzinājumā ar citām apstrādes rūpniecības nozarēm.

3.25. attēls

Kokapstrādi raksturojošie rādītāji

Papīra ražošana un poligrāfija veido nedaudz vairāk kā 9% no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. Straujās izaugsmes gados (2005.-2007. gadā) nozare pamatā orientējās uz vietējo tirgu, tomēr, neraugoties uz apjomīgu iekšzemes pieprasījuma pieaugumu šajos gados, nozares izaugsmes tempi bija mēreni. Eksporta iespējas galvenokārt tika saistītas ar Lietuvu un Igauniju, kur 2008. gadā tika realizēti 60% no visas eksportētās produkcijas. Ekonomiskās krīzes laikā, būtiski sašaurinoties gan iekšējam, gan ārējam pieprasījumam, nozares ražošanas apjomi saruka par vairāk nekā 20 procentiem.

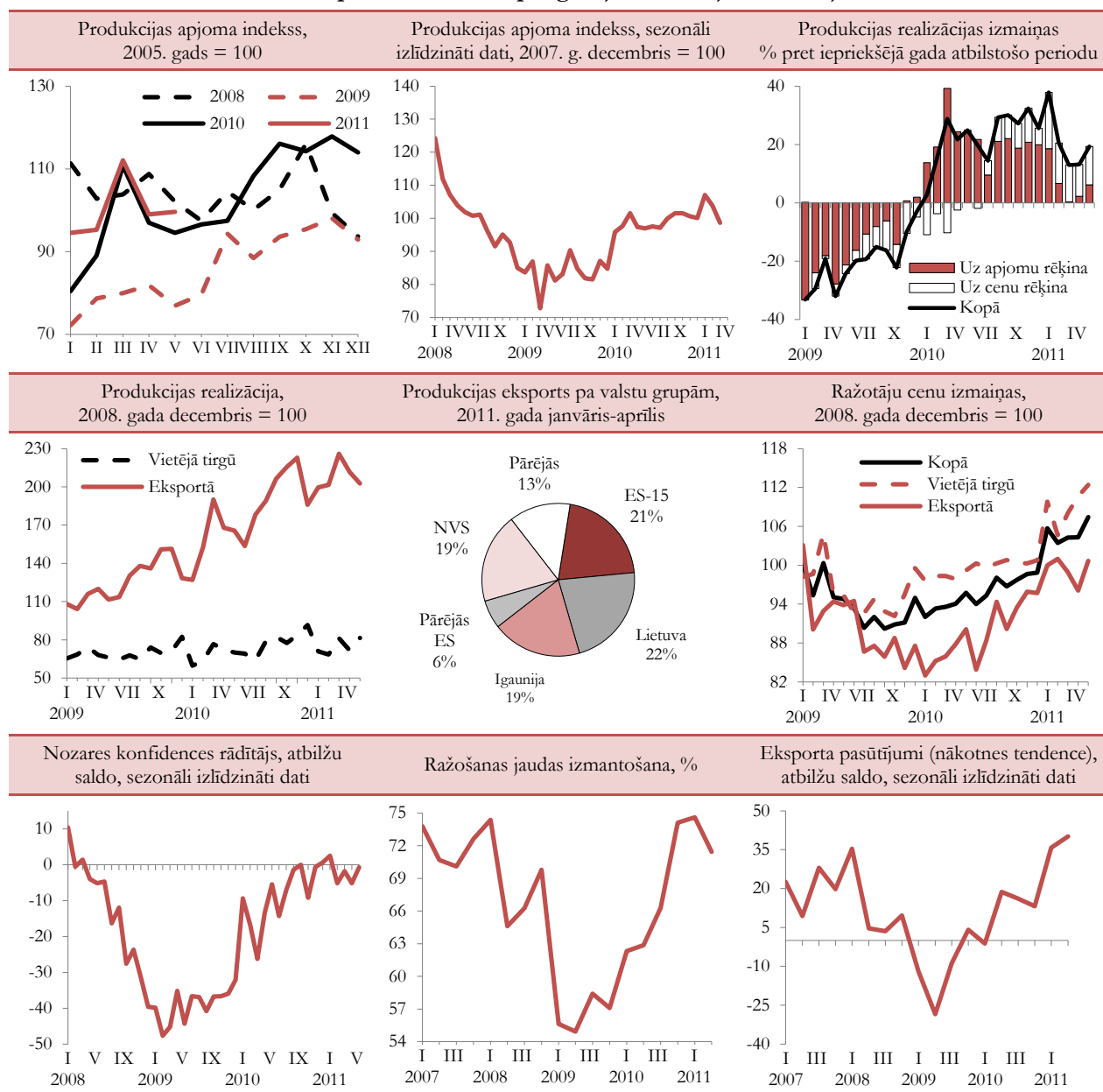
Pēckrīzes laikā nozarei ir izdevies veiksmīgi palielināt eksporta daļu kopējā apgrozījumā. Pirmskrīzes gados eksports kopējā nozares apgrozījumā

nepārsniedza 40%, 2010. gadā tas jau veidoja gandrīz 55%. 2010. gadā produkcijas ražošanas apjomi pieauga par 19,8% un, lai arī nedaudz lēnākos tempos, papīra ražošanas un poligrāfijas izlaides apjomi turpina palielināties arī 2011. gadā.

Papīra ražošanā un poligrāfijā, sarūkot pieprasījumam, bija vērojama ražotāju cenu samazināšanās. Ekonomiskajai situācijai stabilizējoties, ražotāju cenas atsāka pieaugt, pie tam, neskatoties uz vājo iekšzemes pieprasījumu, cenas vietējā tirgū realizētajai produkcijai ir augstākas nekā eksportētajai. 2011. gada maijā ražotāju cenu līmenis vietējā tirgū realizētajai produkcijai bija par 13,3% augstākā līmenī nekā pirms gada, savukārt eksportētajai produkcijai cenas gada laikā ir pieaugušas par 11,7 procentiem.

3.26. attēls

Papīra ražošanu un poligrāfiju raksturojošie rādītāji

Ķīmiskajai rūpniecībai ir stabilas tradīcijas, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan starppatēriņam. Ķīmiskās rūpniecības īpatsvars apstrādes rūpniecības kopējā pievienotajā vērtībā ir gandrīz 10%. Vairāk nekā puse no saražotās produkcijas tiek eksportēta uz Lietuvu un Igauniju. Gandrīz ¼ daļa no eksportētās produkcijas tiek realizētas NVS valstu tirgos.

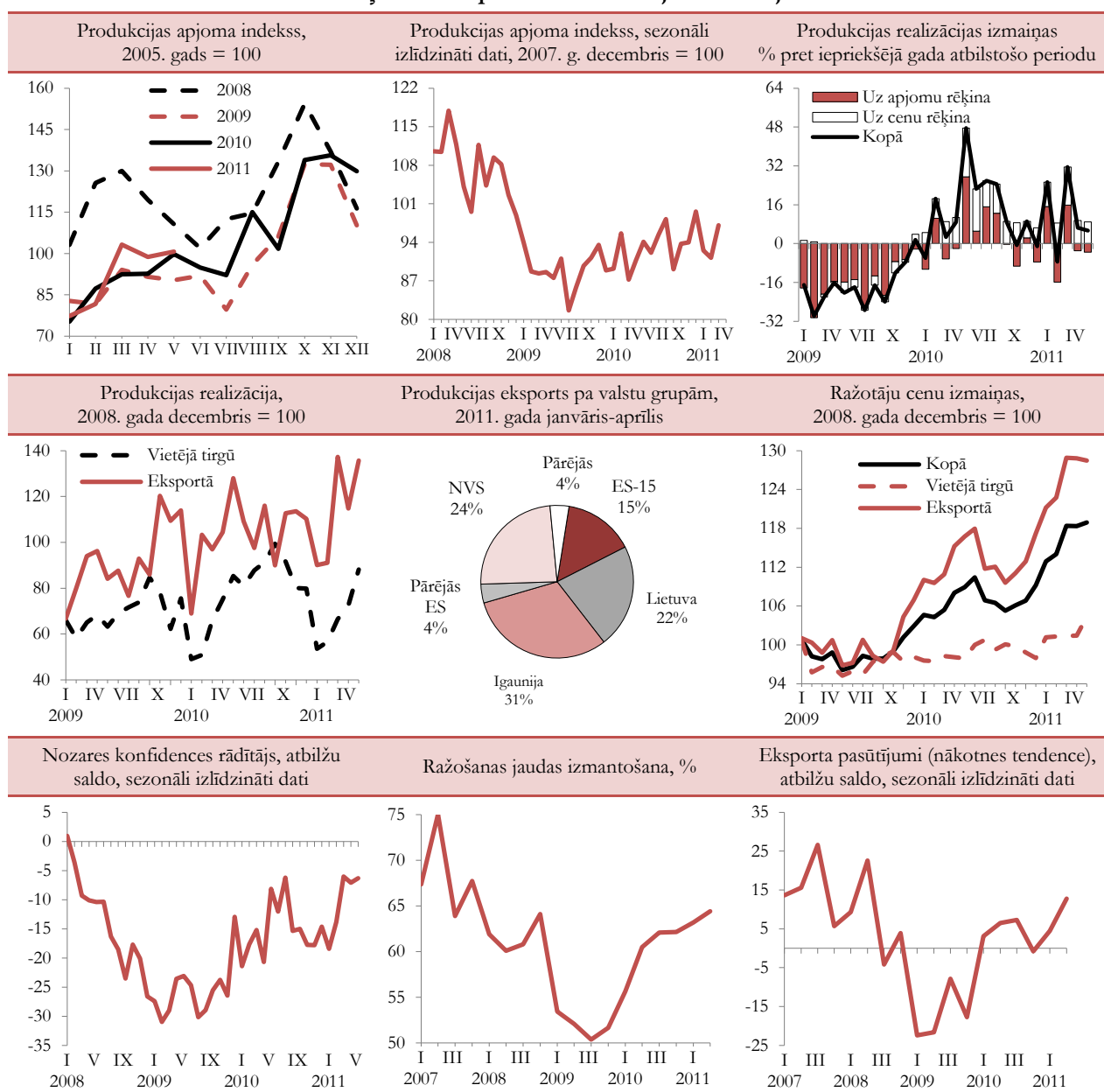
Ķīmiskās rūpniecības apakšnozaru attīstības tendences gan ekonomikas lejupslīdes laikā, gan pēckrīzes periodā ir atšķirīgas. 2009. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, ķīmiskās rūpniecības nozares ražošanas apjomi kopumā saruka par 20%. Farmaceutisko pamatvielu un farmaceutisko preparātu ražošanas apjomi saruka par 16,8% un gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanas apjomi – par gandrīz 40%. Tajā pašā laikā ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanas apjomi pieauga par 15%. 2010. gadā,

palielinoties pieprasījumam ārējos tirgos, produkcijas izlaide ķīmiskajā rūpniecībā pieauga par 5,2%. Ražošanas apjomi pieauga gan ķīmiskajiem produktiem, gan gumijas un plastmasas izstrādājumiem, turpretim farmācijas nozarē 2010. gadā saražotās produkcijas apjomi bija par 3,3% zemāki nekā 2009. gadā. 2011. gada piecos mēnešos ķīmiskās rūpniecības ražošanas apjomi par 3,2% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni.

Ekonomiskās lejupslīdes laikā ķīmiskās rūpniecības nozarē ražotāju cenu samazinājums bija mērens, bet kopš 2009. gada beigām tās palielinās, īpaši eksportētajai produkcijai. 2011. gada maijā ražotāju cenu līmenis par 15,6% pārsniedza 2009. gada decembra līmeni. Šajā laikā eksportētajai produkcijai ražotāju cenas ir pieaugušas par 20,2%, savukārt vietējā tirgū realizētajai produkcijai – par 6,4 procentiem.

3.27. attēls

Ķīmisko rūpniecību raksturojošie rādītāji

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas nozares izaugsmes tempi ir ļoti atkarīgi no iekšējā pieprasījuma svārstībām, galvenokārt saistībā ar pieprasījumu pēc būvmateriāliem. Nemetālisko minerālu ražošanas nozare pirmskrīzes laikā eksportēja aptuveni 20% no saražotās produkcijas. Tādēļ ekonomiskās krīzes laikā, būtiski samazinoties būvniecības apjomiem, ievērojami sašaurinājās nemetālisko minerālu ražošana. 2009. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, nozares produkcijas izlaide saruka gandrīz uz pusi.

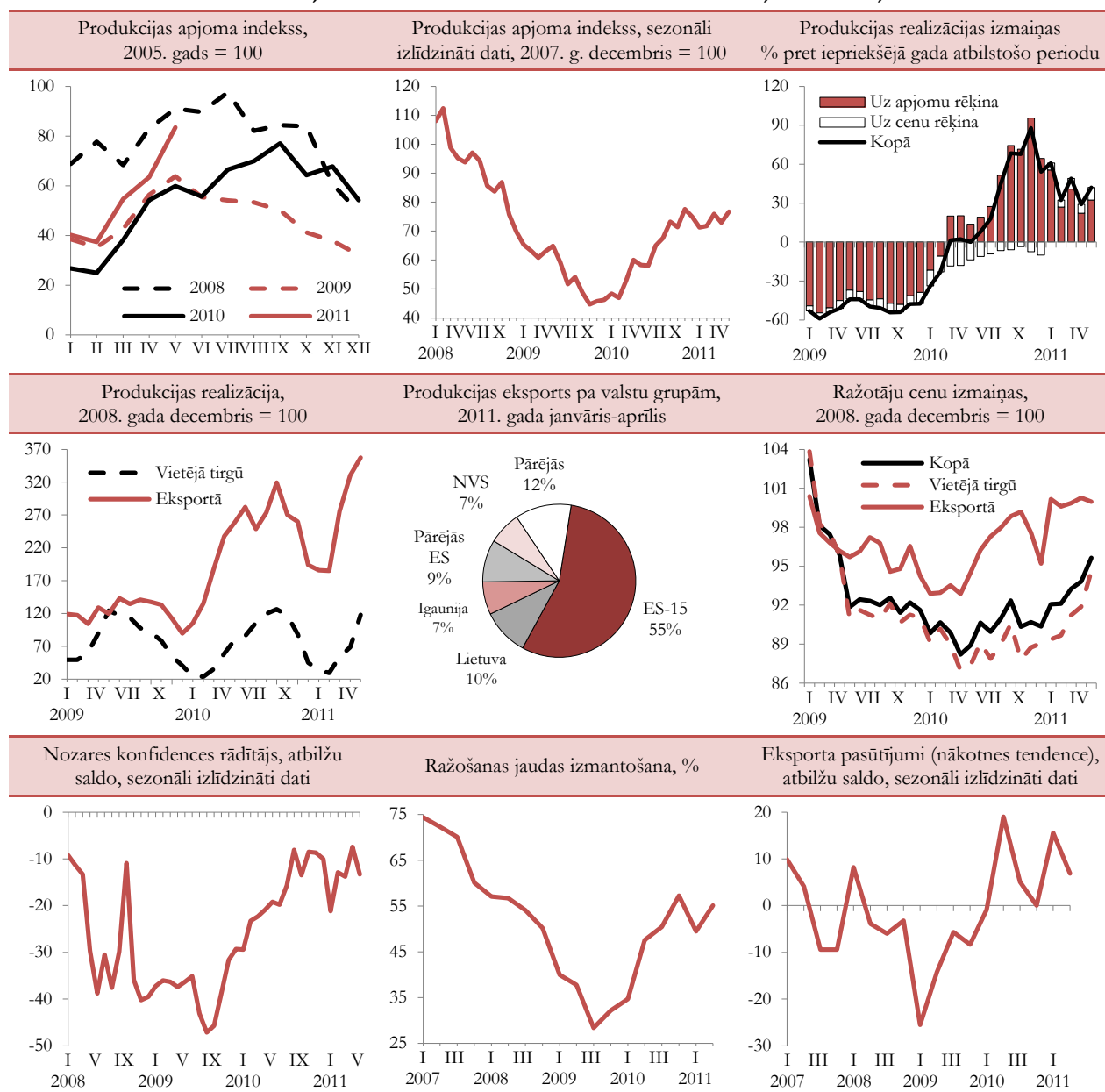
Nozares sekmīgā atkopšanās no krīzes pamatā ir saistīta ar spēju pārorientēties uz ārējiem tirgiem – galvenokārt uz ES vecajām dalībvalstīm. 2010. gadā eksportētās produkcijas īpatsvars bija jau gandrīz puse no kopējā apgrozījuma. 2010. gadā nozares ražošanas apjomi pieauga par 17,6% un apgrozījums – par 24,4%, salīdzinot ar 2009. gadu. Šajā laikā eksportētās

produkcijas realizācijas apjomi palielinājās par gandrīz 90%. Tajā pašā laikā, saglabājoties zēmam iekšzemes pieprasījumam, 2010. gada sākumā turpināja sarukt produkcijas realizācija vietējā tirgū. Pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, palielinājās arī iekšzemes apgrozījums, tomēr gadā kopumā apgrozījums vietējā tirgū bija zemākā līmenī nekā 2009. gadā. 2011. gada piecos mēnešos vietējā tirgū realizētās produkcijas apjomi par vairāk nekā 36% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni.

Būtiski mazinoties pieprasījumam krīzes laikā, ražotāju cenas ievērojami saruka. 2010. gadā atbilstoši būvniecības nozares pieprasījuma izmaiņām gan vietējā, gan ārējos tirgos ir atsācies ražotāju cenu kāpums. 2011. gada maijā gada laikā ražotāju cenas ir pieaugušas par 7,6%, t.sk. vietējā tirgū realizētajai produkcijai – par 8,3%, bet eksportētajai – par 5,8 procentiem.

3.28. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas raksturojošie rādītāji

Metālu un metāla izstrādājumu ražošana veido 11% no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. Nozare eksportē aptuveni 70% no saražotās produkcijas. Ņemot vērā salīdzinoši lielo eksporta īpatsvaru produkcijas realizācijā, pasaules ekonomikas lejupslīde būtiski ietekmēja nozares attīstību. 2009. gadā nozares izlaide saruka par 27%, savukārt realizācijas apjomi samazinājās par gandrīz 40 procentiem.

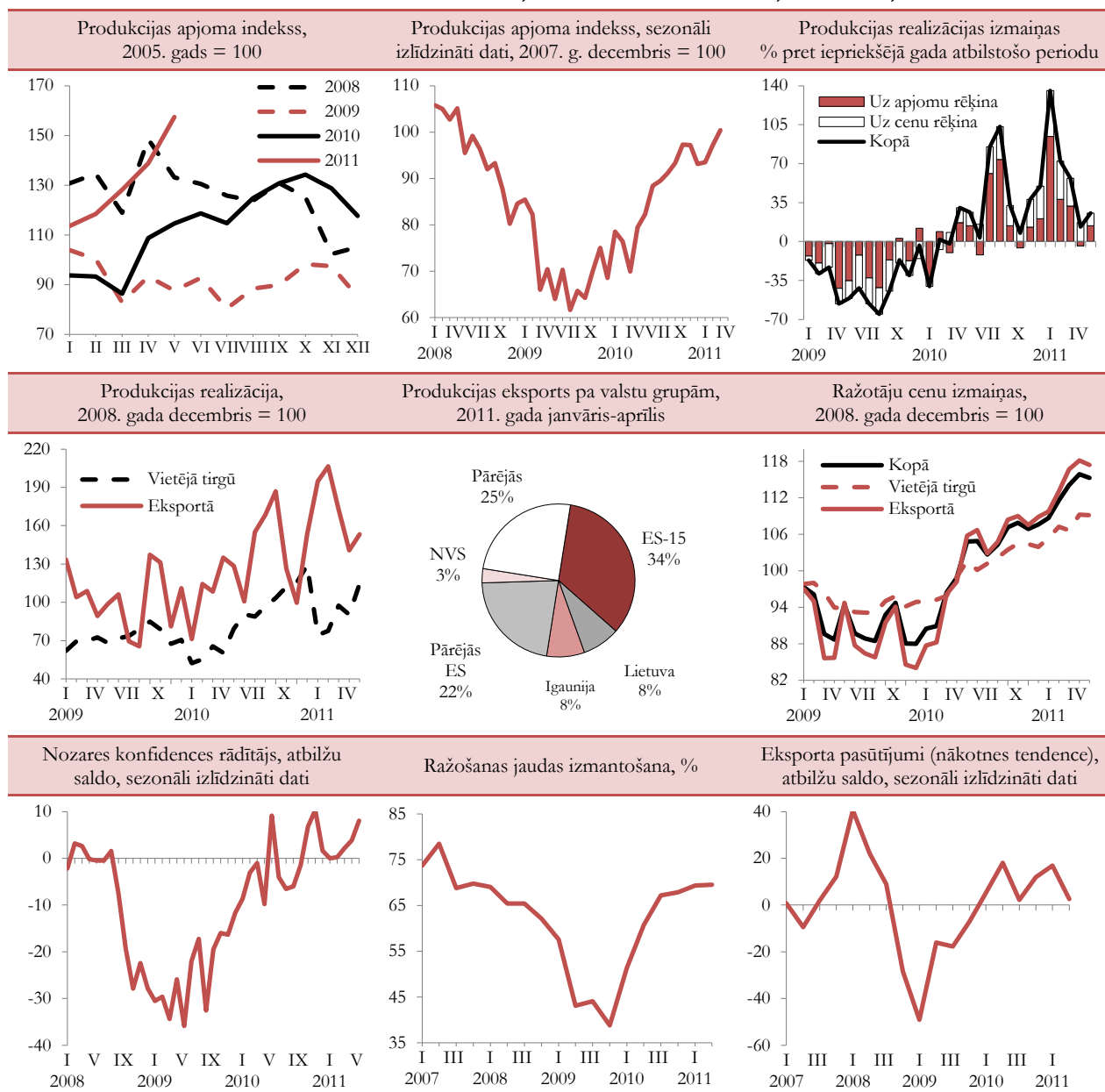
Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, jau kopš 2009. gada vidus metālapstrādes nozares ražošanas apjomi pieaug. Nozares atkopšanās no krīzes ir salīdzinoši strauja, un jau 2010. gada nogalē ražošanas apjomi sasniedza 2008. gada līmeni. 2010. gadā metālu un metāla izstrādājumu ražošanas apjomi pieauga par 24%. Jāatzīmē, ka 2010. gadā būtiski pieauga ne tikai eksportētās produkcijas apgrozījums (par 25%), bet arī

vietējā tirgū realizētās produkcijas apjomi (par 20%), neraugoties uz to, ka iekšējā tirgū joprojām saglabājās zems pieprasījums. Strauja nozares izaugsme saglabājas arī 2011. gada sākumā. Gada piecos mēnešos eksportā realizētās produkcijas apgrozījums par 56% pārsniedz 2010. gada attiecīgā perioda līmeni, bet apgrozījums vietējā tirgū šajā laikā ir pieaudzis par 45 procentiem.

Pasaules ekonomikas krīzes rezultātā, strauji sarūkot pieprasījumam pēc metāliem un metāla izstrādājumiem, 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā ievērojami saruka ražotāju cenas. Kopš 2010. gada sākuma jau ir vērojams ražotāju cenu kāpums gan vietējā tirgū realizētajai, gan eksportētajai produkcijai. 2011. gada maijā ražotāju cenas ir par 10% augstākas nekā gadu iepriekš, t.sk. eksportētajai produkcijai šajā laikā posmā cenas ir palielinājušās par 11 procentiem.

3.29. attēls

Metālu un metāla izstrādājumu ražošanas raksturojošie rādītāji

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas

nozare straujās izaugsmes gados samērā sekmīgi attīstījās. Ekonomiskās krīzes laikā, ievērojami sašaurinoties pieprasījumam, nozares ražošanas apjomi saruka par ¼ daļu. Nozarē straujākais izlaides kritums bija vērojams 2008. gadā un 2009. gada sākumā. 2009. gada vidū situācija pakāpeniski stabilizējās. 2010. gada sākumā ražošanas apjomi strauji palielinājās, ko pamatā noteica ārējā pieprasījuma pieaugums.

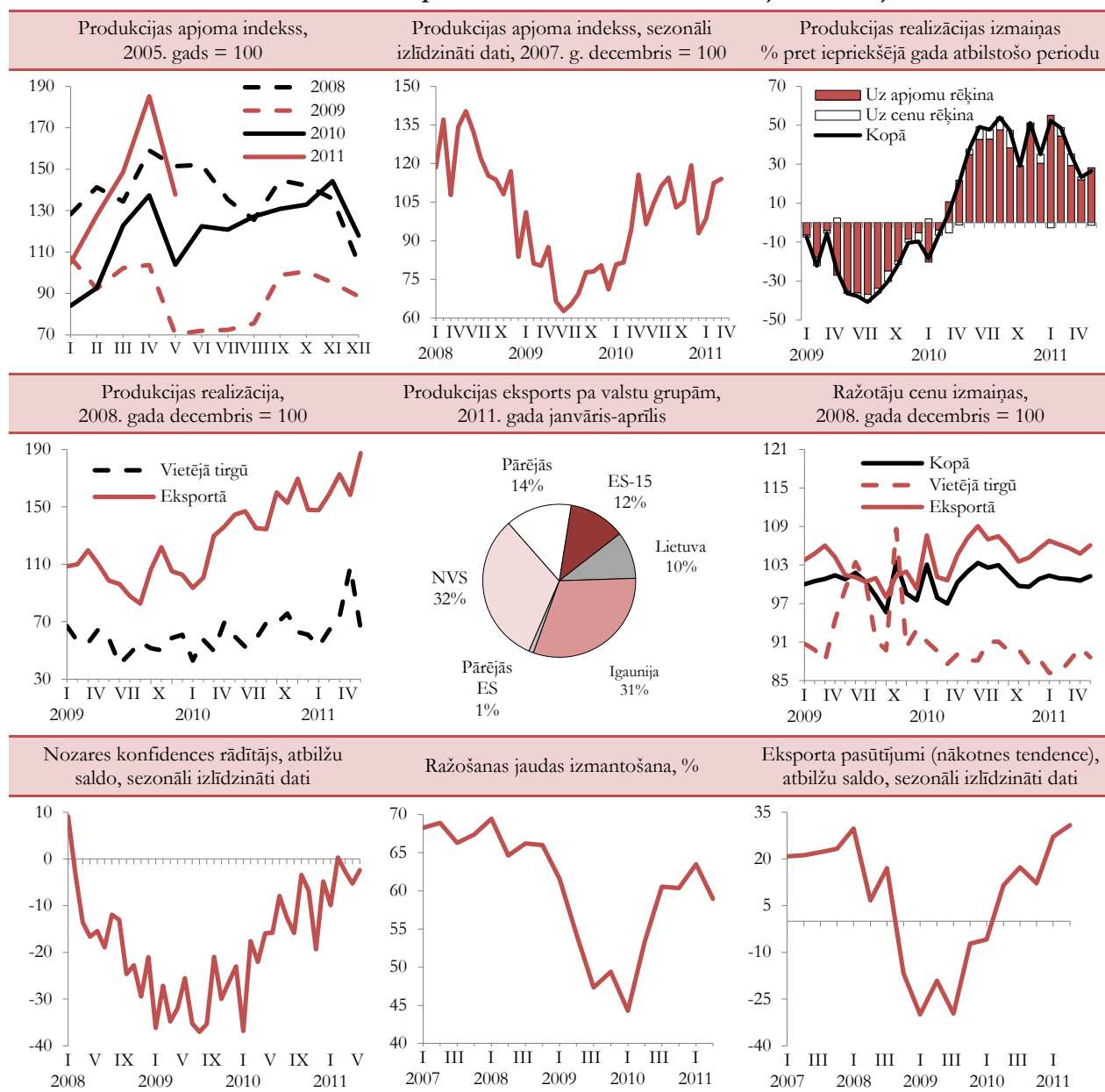
2010. gadā nozares izlaide vairāk nekā par 33% pārsniedza 2009. gada līmeni. Lielāks ieguldījums nozares izaugsmē ir elektrisko iekārtu ražošanas apjomu pieaugumam (par 37%). Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apjomi 2010. gadā palielinājās par 27 procentiem.

Eksports veido gandrīz 85% no nozares kopējā apgrozījuma. Eksportētās produkcijas realizācijas ieņēmumi 2010. gadā pieauga par 32%. Pakāpeniski realizācijas apjomi palielinās arī vietējā tirgū (2010. gadā – par 6%). 2011. gada sākumā elektrisko un optisko iekārtu ražošanas nozarē saglabājas vieni no straujākajiem pieauguma tempiem.

Nozares realizācijas ieņēmumu dinamiku pamatā nosaka ražošanas apjomu izmaiņas, savukārt ražotāju cenas apgrozījuma izmaiņas ietekmē nebūtiski. Pēc izteiktām svārstībām krīzes laikā kopš 2010. gada sākuma ražotāju cenas ir stabilizējušās un praktiski nemainās. 2011. gada maijā ražotāju cenas gada laikā bija samazinājušās par 0,7 procentiem.

Arī turpmākās nozares attīstības iespējas pamatā tiek saistītas ar eksportu. Par to liecina optimistiskais uzņēmēju novērtējums par eksporta pasūtījumiem.

3.30. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Mašīnu un iekārtu ražošanas nozare ir ražošanas līdzekļu un tehnoloģiju piegādātāja citām nozarēm, tādējādi ekonomikas krīze šo nozari skāra īpaši smagi. Ekonomiskās lejupslīdes rezultātā nozares apgrozījums vienlīdz strauji saruka gan eksportētajai, gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai. 2009. gada vidū situācija nozarē pakāpeniski stabilizējās, tomēr kopumā krīzes laikā ražošanas apjomi nozarē saruka uz pusi.

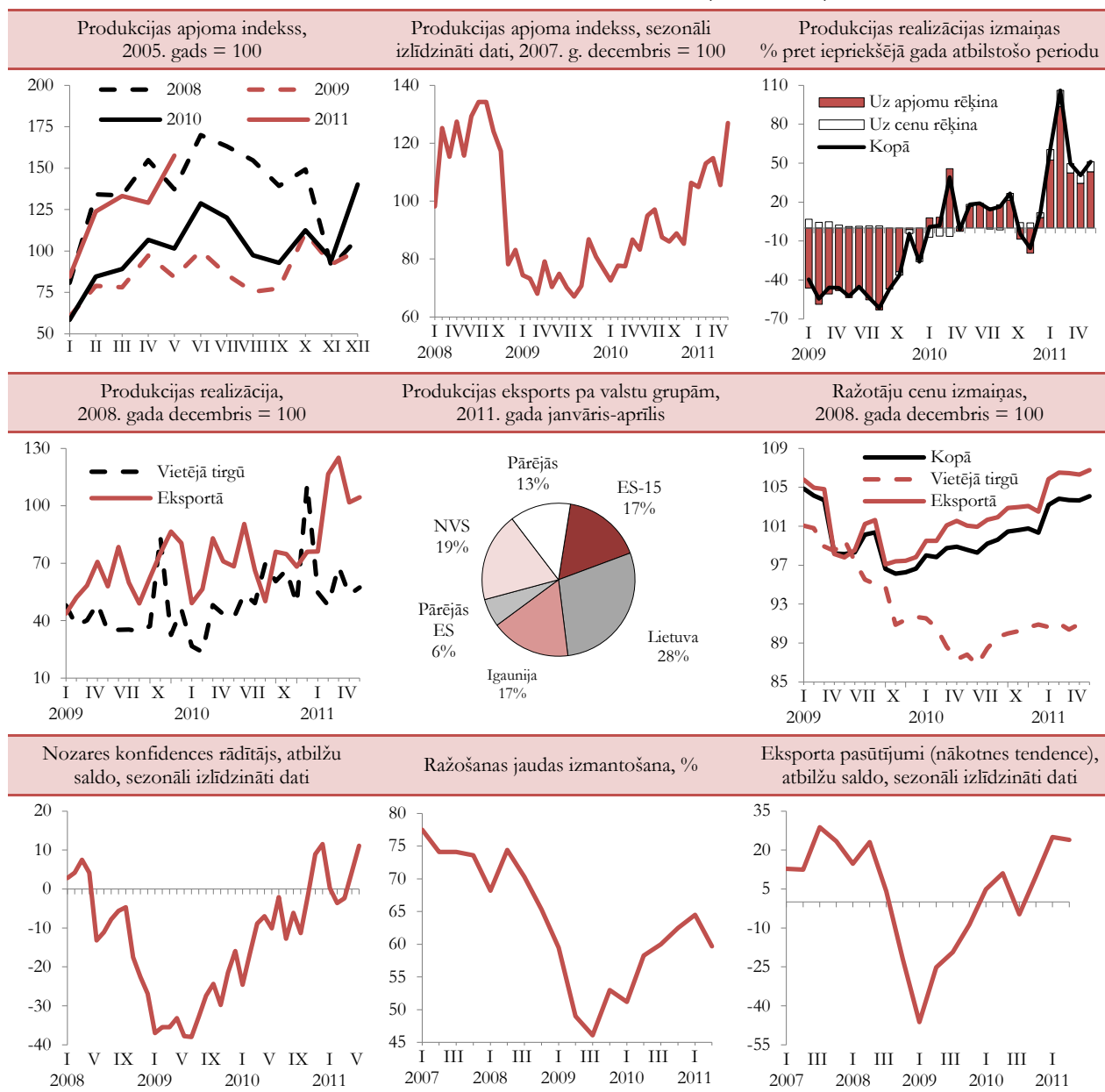
Tāpat kā vairumā nozaru, arī mašīnu un iekārtu ražošanas attīstība ir cieši saistīta ar ārējā pieprasījuma izmaiņām. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai tirdzniecības partnervalstīs, pozitīvās tendences nozarē turpinājās arī 2010. gadā, kad saražotās produkcijas apjomi pieauga par 17,8%. Vairāk nekā 85% no visas saražotās produkcijas tiek realizēta ārējos tirgos. Galvenie tirdzniecības partneri ir Lietuva un Igaunija, kur tiek izvesti 45% no visas eksportētās produkcijas.

Kopš 2009. gada beigām, palielinoties pieprasījumam globālajā tirgū, ražotāju cenas eksportētajai produkcijai palielinās, tomēr pieaugums ir mērens. 2010. gada aprīlī ražotāju cenas eksportētajai produkcijai bija par 4,7% augstākas nekā pirms gada. Savukārt vājā pieprasījuma dēļ vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenu samazinājums turpinājās līdz 2010. gada vidum, kam sekoja mērens cenu kāpums. 2011. gada maijā gada laikā ražotāju cenas ir palielinājušās par 5,5%. Ražotāju cenu tendences ietekmē nozares realizācijas ieņēmumus, kas 2010. gadā pieauga tikai par 10 procentiem.

Par pozitīvām nozares attīstības tendencēm nākotnē liecina relatīvi zemā ražošanas jaudu noslodze, salīdzinot ar pirmskrīzes līmeni, sagaidāmais turpmākais patēriņa pieaugums galvenajās tirdzniecības partnervalstīs – Lietuvā un Igaunijā, kā arī jauno pasūtījumu pieaugums, t.sk. arī vietējā tirgū.

3.31. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Transportlīdzekļu ražošanas nozare ir raksturīga ļoti izteiktas ražošanas apjomu svārstības, kas ir cieši saistītas ar jauno pasūtījumu izmaiņām. Aptuveni 90% no nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēti, tādēļ ārējā pieprasījuma svārstības ļoti būtiski ietekmē nozares izaugsmi. No visas eksportētās produkcijas $\frac{3}{4}$ tiek realizētas ES tirgū, no tā vairāk nekā puse Lietuvā un Igaunijā.

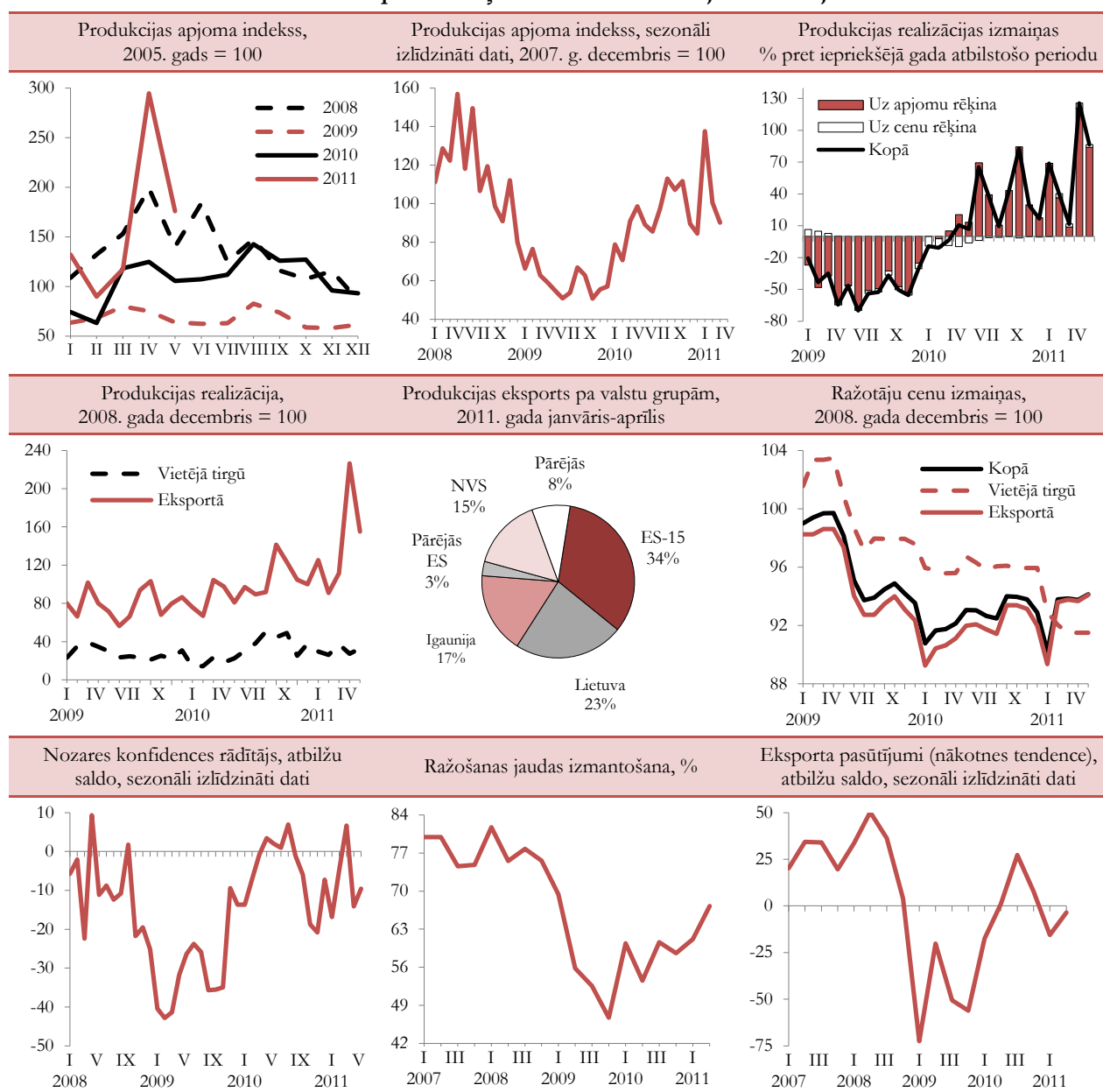
Ekonomiskās krīzes laikā (2008.-2009. gads) nozares ražošanas apjomi samazinājās par gandrīz 50%. Kopš 2009. gada vidus, uzlabojoties situācijai ārējos tirgos, ir atsākusies izaugsme, un 2010. gadā ražošanas apjomi par 59% pārsniedza 2009. gada rādītāju. Pamatā eksportētās produkcijas apgrozījuma kāpuma dēļ arī 2011. gadā nozarē turpinās straujš pieaugums – gada piecos mēnešos nozares apgrozījums par 66,7% pārsniedz 2010. gada

atbilstošā perioda līmeni. Jāatzīmē, ka, neraugoties uz straujo apjomu pieaugumu, ražošanas jaudu noslodzes līmenis 2011. gada pirmajā pusē par aptuveni 10 procentpunktiem atpaliek no 2008. gada vidējā līmeņa.

Krīzes laikā, īpaši 2009. gada pirmajā pusē, pieprasījuma samazinājuma rezultātā ražotāju cenas kritās. 2010. gadā, neraugoties uz pieprasījuma pakāpeniski pieaugumu gan ārējā, gan iekšējā tirgū, ražotāju cenas neauga. Pēc samazinājuma 2010. gada nogalē 2011. gada pirmajos mēnešos pieauga ražotāju cenas eksportētajai produkcijai, savukārt iekšējā tirgū realizētajai produkcijai tās joprojām samazinās. 2011. gada maijā ražotāju cenas eksportētajai produkcijai par 2,3% pārsniedz 2010. gada maija līmeni, bet vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas ir samazinājušās par 5,4 procentiem.

3.32. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas raksturojošie rādītāji

3.2.3. Enerģētika

Latvijā izmanto importētos (ogles, kokss, naftas produkti, dabasgāze, elektroenerģija u.c.) un vietējos (nolietotās riepas, sadzīves atkritumi kurināšanai, kūdra, kurināmā koksne, kokogles, salmi, cita biomasa, biogāze, bioetanols, biodīzeļdegviela, hidroenerģija, vēja enerģija) energoresursus tautsaimniecības nozaru, komerciālo patērētāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju.

Daļu elektroenerģijas saražo Latvijas HES, TEC, biogāzes un vēja elektrostacijas, daļu – importē. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto

importēto kurināmo – dabasgāzi un mazutu, un vietējo kurināmo – koksni.

2010. gadā Latvijā energoresursu ražošana un otrreizēji pārstrādātie produkti bija 87,8 PJ. Energoresursu imports bija 129,9 PJ, un no tā dabasgāzes imports bija 37,9 PJ.

2010. gadā Latvijas kopējais primāro energoresursu patēriņš bija 199,8 PJ, un pašnodrošinājums kopējā primāro energoresursu patēriņā bija 35,9%. Kopējā primāro energoresursu patēriņā no vietējiem energoresursiem visvairāk tika izmantota kurināmā koksne, kuras kopējais patēriņš bija 50,6 PJ, hidroelektrostacijās un vēja elektrostacijās saražotā elektroenerģija bija 12,8 PJ.

3.12. tabula

Primāro energoresursu patēriņš Latvijā, PJ

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kopējais patēriņš*	184,3	188,4	191,9	199,0	204,6	196,5	183,3	199,8
tai skaitā:								
ogles un kokss	2,8	2,8	3,3	3,6	4,4	4,4	3,5	4,5
kūdra	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
naftas produkti	59,3	61,0	61,9	67,5	73,3	69,3	56,7	64,6
dabasgāze	56,4	55,8	56,9	58,9	56,9	55,8	51,4	61,3
kurināmā koksne	47,0	49,4	49,4	49,8	48,7	46,0	52,6	50,6
elektroenerģija	17,8	18,9	19,9	18,9	20,8	20,5	18,6	16,0
citi energoresursi**	0,2	0,3	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	2,8

* visi energoresursi rēķināti pēc zemākās siltumspējas

** nolietotās riepas, sadzīves atkritumi kurināšanai, kokogles, salmi, cita biomasa, biogāze, bioetanols, biodīzeļdegviela

Elektroenerģijas izstrādes daudzums ir atkarīgs no Daugavas caurteces. Pēc Ignalinas AES slēgšanas 2009. gada beigās situācija Baltijas elektroenerģijas tirgū ir mainījusies. Latvija vairs nav vienīgā valsts šajā reģionā, kurai nepietiek ar savās spēkstacijās saražoto

elektroenerģiju. Lietuva šobrīd arī importē elektroenerģiju. Līdz ar to par elektroenerģijas piegādēm Latvijai pamatā konkurē piegādātāji no Igaunijas un Krievijas.

3.13. tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā, TWh

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kopējā elektroenerģijas piegāde	6,6	6,8	7,1	7,4	7,8	7,8	7,2	7,5
Elektroenerģijas izstrāde	4,0	4,7	4,9	4,9	4,8	5,3	5,6	6,6
tai skaitā:								
HES*	2,2	3,0	3,3	2,7	2,7	3,0	3,4	3,4
TEC**	1,4	1,2	1,3	1,7	1,5	1,5	1,5	2,4
citi TEC	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
mazās HES	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
vēja elektrostacijas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Elektroenerģijas neto imports	2,6	2,1	2,1	2,5	3,0	2,5	1,7	0,9

Avots: AS „Latvenergo”, Ekonomikas ministrija, CSP

* Daugavas kaskāde un Aiviekstes HES (AS „Latvenergo” HES)

** AS „Latvenergo” TEC

2010. gadā AS „Latvenergo” saražoja 78% no kopējās elektroenerģijas piegādes, 10% – iepirka no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem un 12% – veidoja elektroenerģijas neto imports. Salīdzinot ar iepriekšējo

gadu, kopējā elektroenerģijas piegāde ir palielinājusies par 4 procentiem.

Centralizētās siltumapgādes patērētāju struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījusies, un tajā centrālā apkure sastāda 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No 2010. gada kopējā centralizētās siltumenerģijas galapatēriņa rūpniecībai realizēti 1,6%, mājsaimniecībām – 70,2%, citiem patērētājiem – 28,2%. Savukārt realizētās siltumenerģijas sadalījums pa reģioniem ir šāds: Rīgas reģions – 53,1%, Pierīgas reģions – 10,7%, Vidzeme – 6,1%, Kurzeme – 10,9%, Zemgale – 7,5% un Latgale – 11,8 procenti.

2010. gadā siltumenerģiju pārdošanai ražoja 668 katlumājas un 71 koģenerācijas stacijā, kuras

pārdošanai saražoja 7,96 TWh centralizētās siltumenerģijas.

2010. gadā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā tika izmantota dabasgāze. Saražotās siltumenerģijas īpatsvars, par kurināmo izmantojot dabasgāzi, bija 81,4%, šķeldu – 11%, malku – 3,6%, mazutu – 2%, pārējos kurināmā veidus – 2 procenti.

Lielākie **dabasgāzes** patērētāji ir AS „Latvenergo” TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 61,7%, rūpniecība – 16,5%, pārējie patērētāji – 21,8%. Rīgas reģionā tiek patērēti aptuveni 70% no Latvijā izmantotās dabasgāzes.

3.3. Prognozes

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi tautsaimniecības straujākas un lēnākas izaugsmes prognožu scenārijus vidēja termiņa periodam – līdz 2016. gadam. Izstrādāto scenāriju pamatpieņēmumi balstīti uz atšķirīgām globālās ekonomikas atlabšanas iespējām un Latvijas ražotāju spēju uzturēt krīzes laikā atgūto konkurētspēju.

Ekonomikas ministrijas prognožu izstrādē ārējo tirgu analīzei un globālās ekonomikas attīstības tendencu novērtēšanai izmantots Eiropas Komisijas izdevums *European Economy*, 1/2011, kā arī Starptautiskā valūtas fonda izdevums *World Economic Outlook*, April 2011 un *World Economic Outlook Update*, June 2011.

Pasaules ekonomikas izaugsme turpinās. Kā norāda starptautisko institūciju eksperti, nav piepildījušās bažas par iespējamo pasaules ekonomikas ieslīgšanu atkārtotā recesijā. Tomēr pasaules valstu ekonomiku atkopšanās tempi ir nevienmērīgi.

Galvenie izaugsmes riski joprojām ir saistīti ar spriedzes saglabāšanos atsevišķos finanšu tirgus segmentos un to iespējamo atgriezenisko ietekmi uz reālo sektoru. Tāpat ekonomikas atveseļošanās var kavēt enerģijas cenu pieauguma turpināšanās, īpaši ņemot vērā pastāvošo ģeopolitisko spiedienu un protekcionalisma spiedienu.

Tautsaimniecības attīstība 2011. un 2012. gadā

Tāpat kā 2010. gadā, arī šogad galvenais ekonomikas dzinulis būs eksports. Tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību.

2011. un 2012. gadā nav sagaidāms ļoti būtisks iekšējā pieprasījuma pieaugums. Lai gan privātais patēriņš pakāpeniski atjaunosies, tomēr strauju tā pieaugumu ierobežos mājsaimniecību lielās parādsaistības un, neraugoties uz turpmāku situācijas uzlabošanos darba tirgū, arī relatīvi augstais bezdarba līmenis.

Investīciju dinamiku ietekmēs komercbanku piesardzīgā kreditēšanas politika. Privātā sektora investīcijas noteiks uzņēmēju nogaidošais noskaņojums attiecībā uz nākotnes perspektīvām, ko ietekmē joprojām vājš kopējais pieprasījums.

Eksporta un importa izmaiņu tempi būs līdzvērtīgi, jo apstrādes rūpniecības izaugsme palielinās starppatēriņa preču importu. Importa pieaugumu noteiks arī investīciju palielinājums, galvenokārt privātajā sektorā. Savukārt privātais patēriņš, saglabājoties relatīvi zemā līmenī, neradīs papildu spiedienu uz importa palielinājumu.

2011. gada kopējā izaugsme būs pozitīva, un IKP apjoms var par 3,5% pārsniegt 2010. gada līmeni. 2012. gada izaugsme būs straujāka (IKP pieaugums par 4%), ja saglabāsies laba eksporta perspektīva un straujāk pieaugs investīcijas. Pretējā gadījumā izaugsme var piebremzēties (IKP pieaugums par 2,5%).

2011. un 2012. gadā gandrīz visām tautsaimniecības nozarēm ir gaidāmi pozitīvi pieauguma tempi, bet uz eksportu vērstām nozarēm (apstrādes rūpniecība, lauksaimniecība un mežsaimniecība, transporta pakalpojumi) izaugsme būs straujāka nekā vidēji tautsaimniecībā. Tomēr jāatzīmē, ka apstrādes rūpniecības pieauguma temps 2011. gadā vairs nebūs tik straujš kā 2010. gadā. Savukārt valsts budžeta izdevumu samazinājums atsauksies uz sabiedrisko pakalpojumu nozarēm, kurās izlaide praktiski saglabāsies 2010. gada līmenī.

2013.-2016. gada attīstības perspektīvas

Galvenais risks turpmākai izaugsmei ir nepietiekoši efektīva struktūrpolitika ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai ierobežotos finansējuma, t.sk. valsts budžeta, pieejamības apstākļos. Īpaši svarīgi ir arī turpmāk uzlabot (vai uzturēt) Latvijas ražotāju konkurētspēju galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā.

3.33. attēls

Straujākas izaugsmes scenārijā tiek paredzēts, ka arī pēc 2011. gada apstrādes rūpniecībai (un atbilstoši arī eksportam) saglabājas salīdzinoši strauji pieauguma tempi, savukārt lēnākas izaugsmes scenārijā tiek

pieņemts, ka tirgojamās nozarēs vidējā termiņā konkurētspēja neuzlabojas. Līdz ar to IKP ikgadējie pieauguma tempi nepārsniegtu 3 procentus.

3.14. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojuma prognoze

	2011	2012	2013-2016 (vidēji gadā)*
<i>pieauguma tempi, % pret iepriekšējo gadu</i>			
Iekšzemes kopprodukts	3,5	4,0 / 2,5	4,8 / 2,7
Privātais patēriņš	4,5	4,8 / 2,8	5,0 / 2,7
Valsts patēriņš	0,4	-0,1 / -1,4	0,4 / 0,1
Kopējā pamatkapitāla veidošana	18,3	12,9 / 8,0	9,0 / 5,0
Eksports	10,0	5,1 / 2,5	5,5 / 2,9
Imports	14,0	6,3 / 2,6	5,6 / 3,7
<i>struktūra, %</i>			
Iekšzemes kopprodukts	100	100	100**
Privātais patēriņš	64,1	64,4 / 64,0	65,7 / 64,7
Valsts patēriņš	15,6	14,7 / 14,7	11,9 / 12,7
Kopējā pamatkapitāla veidošana	21,1	23,3 / 22,6	28,3 / 25,7
Krājumu izmaiņas	0,2	-0,5 / -0,1	-3,4 / 0,6
Eksports	59,7	60,0 / 59,3	61,8 / 59,7
Imports	60,7	61,9 / 60,6	64,2 / 63,4
Eksporta-importa saldo	-1,1	-1,9 / -1,3	-2,5 / -3,7

* skaitītājā – straujākas attīstības scenārijā, saucējā – mērenas attīstības scenārijā

** struktūra 2016. gadā

Latvijas rūpniecības konkurētspēja lielā mērā balstās uz relatīvi lētu darbaspēku un zemām vispārējām izmaksām. 2006. un 2007. gada darbaspēka izmaksu kāpuma un cenu pieauguma dēļ šīs priekšrocības lielā mērā tika zaudētas. 2008.-2010. gadā būtiskais kopējā pieprasījuma samazinājums un striktie budžeta ierobežojumi, kad krietni tika samazinātas algas sabiedriskajā sektorā, samazināja kopējo algu līmeni un cenas iekšējā tirgū, kas daļēji uzlaboja

Latvijas ražotāju konkurētspēju. Pašlaik šī ietekme ir mazinājusies, un algas ir atsākušas palielināties. Jāņem vērā, ka brīvas darbaspēka kustības apstākļos ilgstoši uzturēt zemas algas Latvijas ekonomikā nebūs iespējams, tāpēc izšķiroša nozīme būs atbilstošam produktivitātes kāpumam un eksporta produktu komplicētības pieaugumam, kas ļauj daudz veiksmīgāk konkurēt starptautiskajos tirgos.

3.15. tabula

Latvijas IKP prognoze nozaru griezumā
(reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)

	2011	2012*	2013-2016 (vidēji gadā)*
Iekšzemes kopprodukts	3,5	4,0 / 2,5	4,8 / 2,7
Primārās nozares	8,9	7,2 / 6,7	4,1 / 2,4
Apstrādes rūpniecība	10,0	6,0 / 2,6	6,7 / 3,0
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	1,9	1,5 / 0,2	2,3 / 0,6
Būvniecība	-3,4	8,8 / 6,3	8,3 / 4,6
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	8,4	6,8 / 4,3	5,1 / 3,2
Transports un sakari	6,7	5,3 / 3,7	5,6 / 4,2
Citi komercpakalpojumi	0,4	0,9 / 0,6	4,5 / 2,5
Sabiedriskie pakalpojumi	-0,6	0,0 / -0,8	0,4 / 0,1

* skaitītājā – straujākas attīstības scenārijā, saucējā – lēnākas attīstības scenārijā

Atbilstoši straujākas izaugsmes scenārijam, lai nodrošinātu ikgadējo vidējo izaugsmi 2013.-2016. gadā par 4,8%, apstrādes rūpniecības ražošanas apjomiem jāpalielinās vismaz par 6-7% ik gadu.

Vidēja termiņa periodā izaugsme nevarēs būt tādos tempos, kāda tā bija no 2005. līdz 2007. gadam, jo tās dzinējspēks vairs nebūs apjomīgās finanšu ieplūdes, kas stimulēja iekšējo patēriņu un veicināja galvenokārt pakalpojumu nozaru attīstību.

4. MAKROEKONOMISKĀ STABILITĀTE

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

Kā redzams 4.1. tabulā, ekonomiskās situācijas pasliktināšanās ir būtiski ietekmējusi Latvijas fiskālo

stāvokli. Vispārējās valdības sektora budžeta deficīts Latvijā 2009. gadā bija 1258 milj. latu jeb 9,6% no IKP, un 2010. gadā tas nedaudz samazinājās līdz 974 milj. latu jeb 7,6% no iekšzemes kopprodukta.

4.1. tabula

Vispārējās valdības budžets

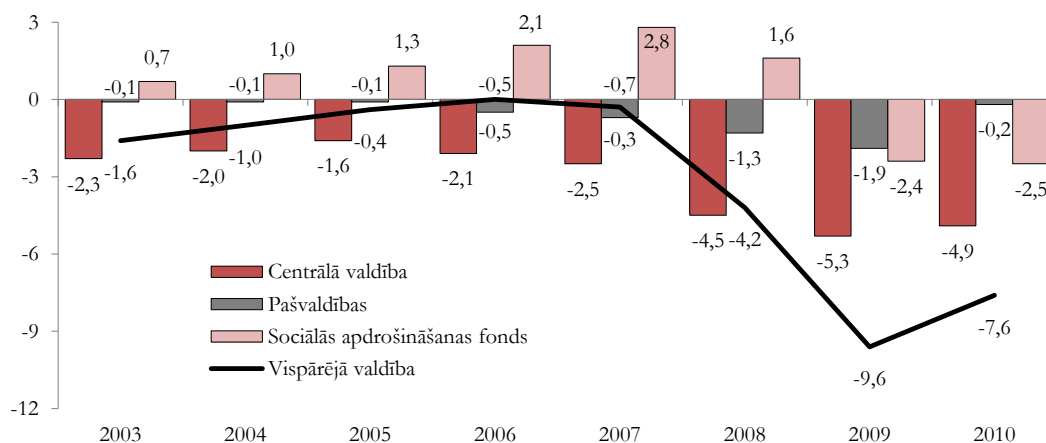
	2006	2007	2008	2009	2010
Ieņēmumi (milj. latu)	4208,0	5235,7	5605,9	4522,9	4484,3
(% pret IKP)	37,7	35,4	34,6	34,6	35,2
Izdevumi (milj. latu)	4263,2	5286,9	6287,0	5780,5	5458,4
(% pret IKP)	38,2	35,8	38,8	44,2	42,9
Bilance (milj. latu)	-55,1	-51,1	-681,0	-1257,7	-974,1
(% pret IKP)	-0,5	-0,3	-4,2	-9,6	-7,6

Vispārējās valdības budžeta deficītu 2009. gadā un 2010. gadā veidoja deficīts gan centrālās valdības budžetā, gan pašvaldību budžetā un arī sociālās apdrošināšanās fondā (skatīt 4.1. attēlu). Iepriekšējos

gados sociālās apdrošināšanas budžetā bija pārpalikums, tomēr pēdējos divos gados tajā ir izveidojies deficīts.

4.1. attēls

Vispārējās valdības sektora budžeta bilance sadalījumā pa apakšsektoriem
(% no IKP)

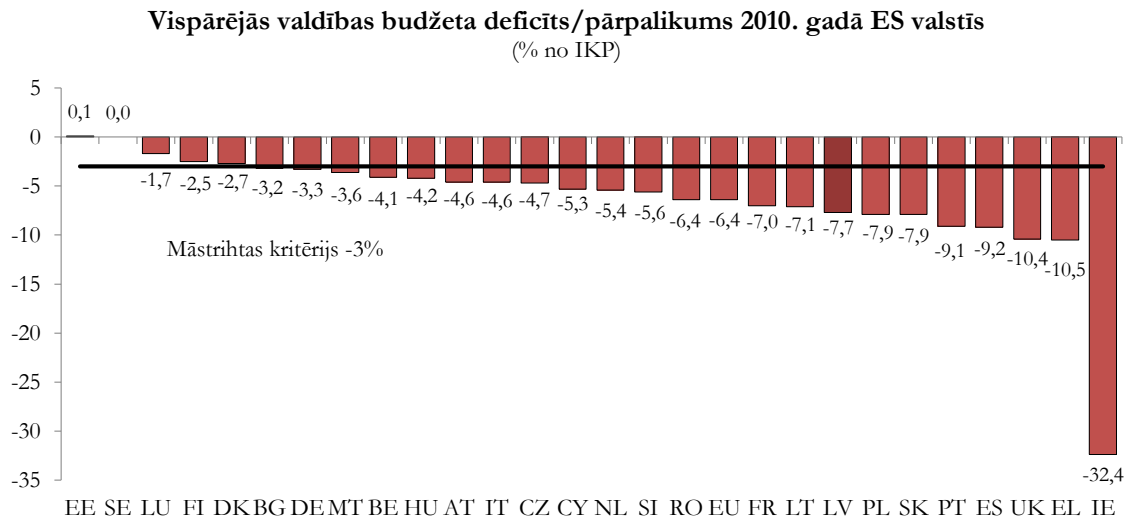

Gandrīz visās 27 ES dalībvalstīs 2010. gadā tika fiksēts budžeta deficīts. 2010. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis bija 6,4% no IKP (2009. gadā – 6,8% no IKP, 2008. gadā – 2,4% no IKP). 21 ES dalībvalstī budžeta stāvoklis 2010. gadā pasliktinājās. Vienīgi Igaunijā bija budžeta pārpalikums (0,1% no IKP), bet Zviedrijā budžeta izdevumi un ieņēmumi bija līdzsvarā. Lielākais vispārējās valdības budžeta deficīts pret IKP 2010. gadā bija fiksēts Īrijā,

Grieķijā, Lielbritānijā, Spānijā un Portugālē. Šajās valstīs budžeta deficīts pārsniedza 9% no IKP.

Atbilstoši Eiropas Komisijas 2011. gada pavasara prognozēm budžeta situācija ES valstīs gan 2011. gadā, gan 2012. gadā turpinās uzlaboties. 2011. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis tiek prognozēts 4,7% apmērā no IKP, bet 2012. gadā – 3,8% apmērā no IKP. 2011. gadā vislielākie budžeta deficīti, kas var pārsniegt 8% no IKP, ir sagaidāmi Īrijā, Grieķijā un Lielbritānijā.

4.2. attēls

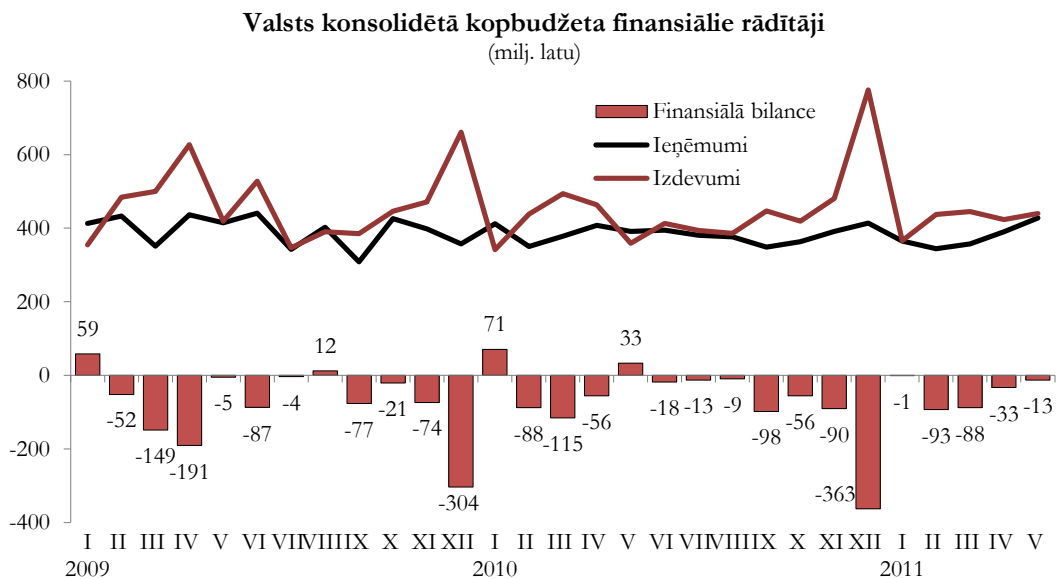
Latvijā ir veikti ievērojami budžeta konsolidācijas pasākumi, īstenojot kumulatīvo fiskālo korekciju no 2008. gada līdz 2011. gadam 16,6% apjomā no IKP, t.sk. gan samazinot izdevumus, gan palielinot ieņēmumus. Ir uzsāktas reformas valsts institucionālās struktūras optimizēšanai – likvidēti īpašu uzdevumu ministru sekretariāti, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija pievienota Vides ministrijai, par 50% samazināts valsts aģentūru skaits, kā arī veikti ietaupījumi atbalsta funkciju jomā, veicot to centralizāciju.

2010. gada 21. decembrī Saeima pieņēma 2011. gada budžetu, kas paredzēja vispārējās valdības budžeta deficīta apmēru 5,4% apmērā no IKP, kas ir krietni zem noteiktā budžeta deficīta mērķa 6% no IKP (Latvijas paustās apņemšanās, noslēdzot Saprašanās memorandu ar ES un parakstot Nodomu

vēstuli ar SVF). 2011. gada 14. aprīlī Saeimā tika apstiprināts 2011. gada budžets ar grozījumiem, vispārējās valdības budžeta deficītu samazinot līdz 4,2% no IKP, tomēr, ņemot vērā budžeta likumā iekļautās normas par iespēju nepieciešamības gadījumā veikt papildus apropriācijas palielināšanu neparedzētiem gadījumiem, budžeta deficīta novērtējums 2011. gadam ir 4,5% no IKP. Kopumā 2011. gada budžetā ir iestrādāti konsolidācijas pasākumi 350 milj. latu apmērā, kas ļaus nodrošināt budžeta deficīta mērķa ievērošanu.

Valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālo rādītāju dinamika ir parādīta 4.3. attēlā. 2011. gada piecos mēnešos valsts konsolidētajā kopbudžetā, pēc nacionālās metodoloģijas, finansiālais deficīts bija 227,7 milj. latu jeb 1,7% no IKP.

4.3. attēls

Latvijas fiskālās politikas mērķis 2012. gadam ir sagatavot tādu budžetu, kas nodrošinātu vispārējās valdības deficītu, kas nepārsniedz 3% no IKP (atbilstoši EKS'95 metodoloģijai), vienlaicīgi tiecoties uz deficīta mērķa sasniegšanu 2,5% apmērā no IKP, lai apliecinātu apņemšanos ievērot fiskālo disciplīnu un nodrošināt valsts parāda ilgtspēju. Ieņēmumu pusē aptuveni 0,5% no IKP tiks iegūti, uzlabojot nodokļu iekasēšanu, īstenojot nekustamā īpašuma nodokļa reformu, kā arī turpinot visaptverošas stratēģijas ēnu ekonomikas apkarošanai īstenošanu. Savukārt izdevumu pusē aptuveni 0,5% no IKP apmērā tiks samazināts sabiedriskajā sektorā strādājošo atalgojuma fonds, samazinātas valsts subsīdijas, īstenoti valsts speciālā budžeta ilgtspējas nodrošināšanas pasākumi u.c. Bez tam 2012. gadā valsts budžetā varētu neiekļaut normu, kas pieļauj Saeimai budžeta gadā atļaut papildus apropriāciju palielināšanu līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem līdz 0,2% no IKP, tādējādi mazinot iespējamās nobīdes no budžeta deficīta mērķa.

Tiek plānots, ka 2013. gadā vispārējās valdības deficīts nepārsniegs 1,9% no IKP un 2014. gadā – 1,1% no IKP. Realizējot šos mērķus, tiks novērsta pārmērīga budžeta deficīta esamība un ilgtspējīgā veidā izpildīts Māstrihtas budžeta deficīta kritērijs.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgas, pretcikliskas fiskālās politikas veidošanu, ir izstrādāts *Fiskālās disciplīnas likuma* projekts, kurā ir noteikti saistoši fiskālie

nosacījumi gan gadskārtējam valsts budžetam, gan vidēja termiņa budžetam. Lai šīs sistēmiski jaunās pieejas fiskālās politikas veidošanā un disciplīnas ieviešanā būtu ilglaicīgas, tai netiekot regulāri mainītai vai pat atceltai, ir sagatavoti grozījumi *Satversmē*. Papildu šiem likumdošanas priekšlikumiem, lai uzlabotu budžeta kvalitāti un tā saistīti ar plānošanas dokumentiem, ir sagatavoti arī grozījumi *Likumā par budžetu un finanšu vadību*.

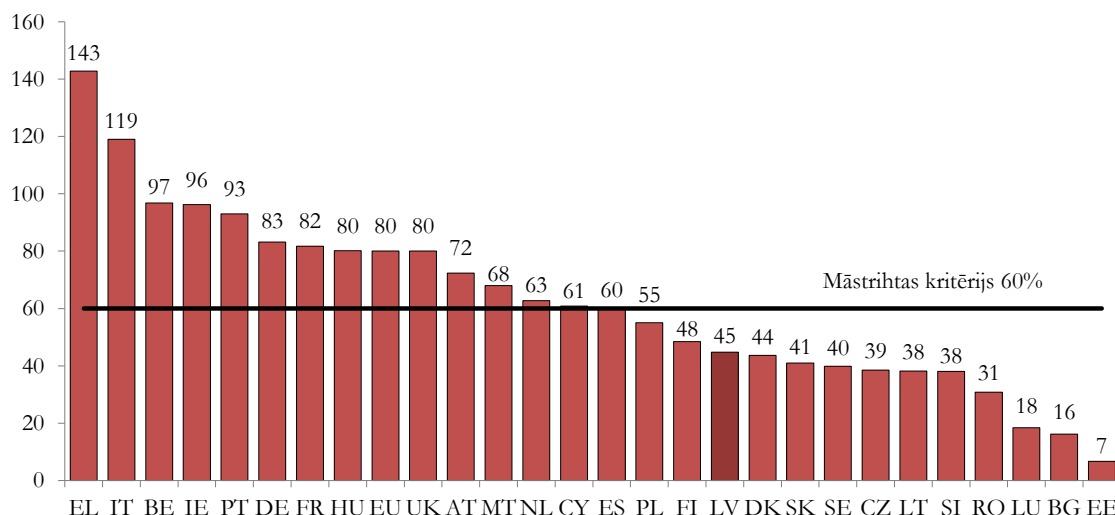
Jaunā tiesiskā regulējuma piemērošana paredzēta, sākot ar 2012. gadu, līdz 2015. gadam paredzot pārejas noteikumus. Finanšu ministrija plāno, ka *Fiskālās disciplīnas likumprojekts* līdz ar iespējamiem *Satversmes* grozījumiem varētu tikt iesniegts Saeimā līdz š.g. novembra beigām.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES (skatīt 4.4. attēlu).

2010. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 80% no IKP (2009. gadā – 74,4% no IKP, 2008. gadā – 62,3% no IKP). 14 ES dalībvalstīs 2010. gadā valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 60% no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2010. gadā bija fiksēts Grieķijā, Itālijā, Beļģijā un Īrijā, bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā, Bulgārijā un Luksemburgā. Kā rāda Eiropas Komisijas 2011. gada pavasara prognozes, ES vidējais valsts parāda līmenis 2011. gadā palielināsies līdz 82,3% no IKP.

4.4. attēls

Vispārējās valdības parāds 2010. gadā ES valstīs
(% no IKP)

Vispārējās valdības parāds Latvijā līdz 2007. gadam palielinājās mēreni. Sākot ar 2008. gadu, lai finansētu valsts finansiālās saistības, tas ir sācis pieaugt strauji un

2010. gada beigās sasniedza 5693,6 milj. latu jeb 44,7% no IKP (skatīt 4.5. attēlu). Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē centrālās valdības parāds.

2008. gada beigās SVF, Eiropas Komisija, Pasaules Banka, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka un vairākas ES dalībvalstis vienojās par finansiālā atbalsta piešķiršanu Latvijai no 2008. gada līdz 2011. gadam 5,3 miljardu latu (7,5 miljardu eiro) apmērā, pamatojoties uz *Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmu*. Saskaņā ar noslēgtām vienošanām starptautiskā aizņēmuma programmas finansējums paredzēts valsts budžeta finansiālo saistību finansēšanai (t.sk. valsts budžeta deficīta un aizdevumu finansēšanai, valsts parāda pārfinansēšanai) un finanšu sektora stabilitātes nodrošināšanai.

Starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros no 2008. gada līdz 2010. gada beigām kopā ir saņemts finansējums 3,1 miljarda latu (4,4 miljardu eiro) apmērā – nedaudz vairāk nekā puse no kopējā sākotnēji paredzētā programmas apjoma.

Pašreizējā centrālās valdības parāda struktūrā lielāko daļu veido starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros saņemtais finansējums, un programmas ietvaros saņemtie aizņēmumi jāsāk atmaksāt jau 2012. gadā.

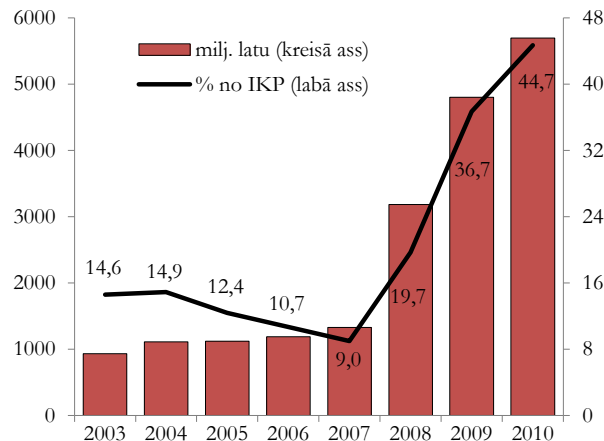
Laikā novērstu valsts parāda pārfinansēšanas risku vidējā termiņā un savlaicīgi nodrošinātu priekšnosacījumus valsts ārējā parāda saistību (t.sk. starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros saņemtā finansējuma) atmaksai 2014. un 2015. gadā, sākot jau ar 2011. gadu, tiks pakāpeniski uzsākta aizņemšanās starptautiskajos finanšu tirgos, organizējot regulāras (īkgadējas) publiskas valsts parāda vērtspapīru emisijas un prioritāri nodrošinot investoru bāzes diversificēšanu (Eiropā, ASV un Āzijā), kā arī optimāla, Latvijas kredītreitinga novērtējumam atbilstoša aizņemšanās izmaksu līmeņa sasniegšanu (skatīt arī 4.4.2. nodaļu).

Nemot vērā plānoto aizņemšanās stratēģiju, centrālās valdības parāds 2013. gada beigās prognozēts aptuveni 50% apmērā no IKP. Pašvaldību parāda līmenim neveidojot būtisku pieaugumu nākamajos

gados, prognozēts, ka vispārējās valdības parāda līmenis vidējā termiņā nepārsniegs Māstrihtas līgumā noteikto kritēriju, kas ir 60% no IKP.

4.5. attēls

Vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds pēc nominālvērtības gada beigās

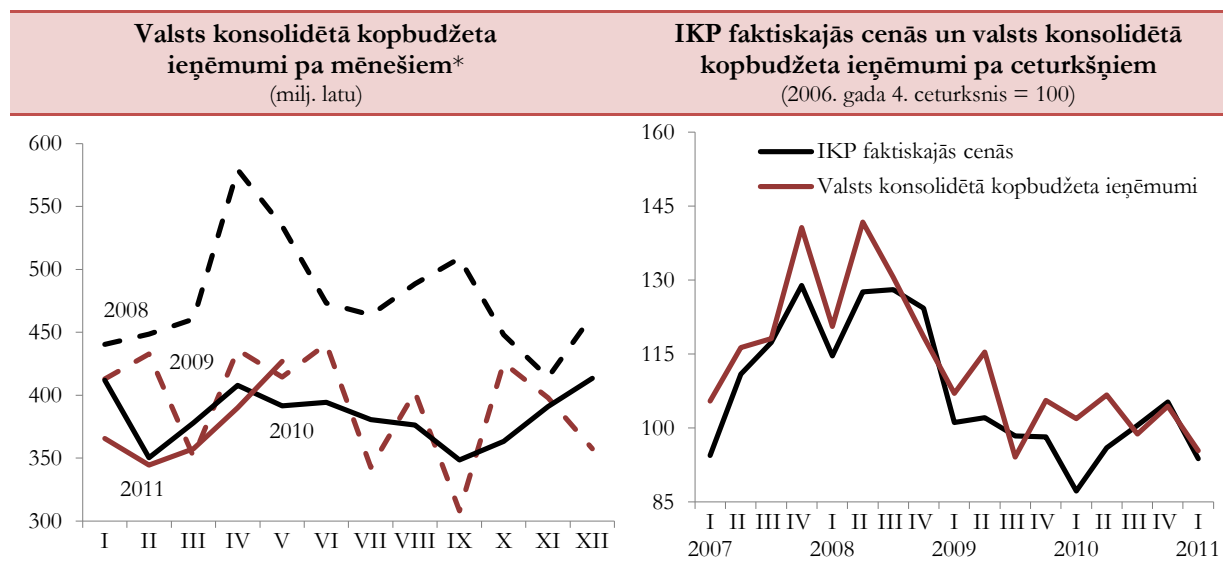

4.1.2. Budžeta ieņēmumi

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2010. gadā bija 4607 milj. latu, kas salīdzinājumā ar 2009. gadu ir samazinājušies par 121,1 milj. latu jeb 2,6%. 2010. gadā nodokļu ieņēmumu īpatsvars kopējos ieņēmumos ir nedaudz samazinājies. 2011. gada janvārī- maijā valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi bija 1884,7 milj. latu, kas ir par 54,9 milj. latu jeb 2,8% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

Kopbudžeta ieņēmumu samazinājums ir galvenokārt saistīts ar ieņēmumu no ārvalstu finanšu palīdzības un nenodokļu ieņēmumu samazinājumu, jo nodokļu ieņēmumi šajā periodā ir palielinājušies.

4.6. attēls

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

Gandrīz 80% no visiem nodokļu ieņēmumiem veido trīs nodokļi – valsts sociālās obligātās apdrošināšanas iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodoklis un pievienotās vērtības nodoklis.

2010. gadā iekasētie nodokļi veidoja 74,1% no visiem budžeta ieņēmumiem. 2010. gadā, salīdzinot ar

iepriekšējo gadu, kopējie nodokļu ieņēmumi samazinājās par 2,8% un bija 3415,2 milj. latu, tomēr 2010. gadā plānotie nodokļu ieņēmumi tika pārsniegti un to galvenokārt ietekmēja pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugums.

4.2. tabula

Budžeta ieņēmumi*

(% no IKP)

	2007	2008	2009	2010
Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	36,2	35,4	36,2	36,2
I Nodokļu ieņēmumi	29,5	29,3	26,9	26,8
1. <i>Netiešie nodokļi</i>	11,4	10,4	10,1	10,2
– pievienotās vērtības nodoklis	8,1	6,9	6,1	6,5
– akcīzes nodoklis	3,0	3,3	3,9	3,6
– muitas nodoklis	0,2	0,2	0,1	0,1
2. <i>Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi</i>	9,2	9,9	7,6	7,8
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	2,7	3,1	1,5	0,9
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	6,0	6,4	5,6	6,2
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,5	0,4	0,6	0,7
3. <i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	8,6	8,7	8,9	8,6
4. <i>Parējie nodokļi</i>	0,4	0,3	0,2	0,2
II Citi ieņēmumi	6,7	6,1	9,3	9,4

* Valsts kases dati

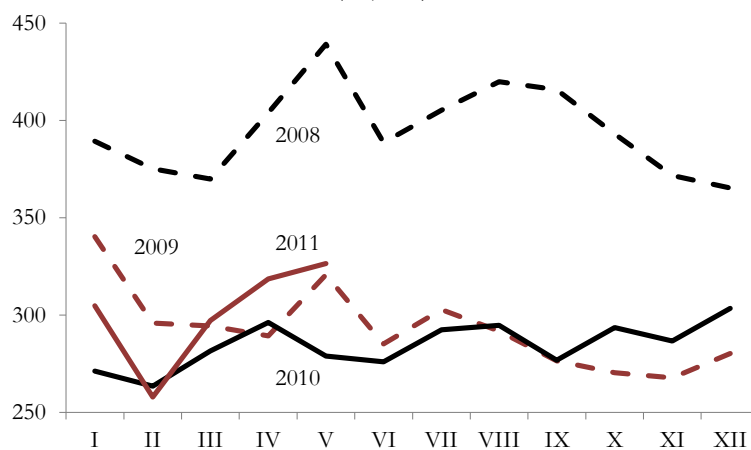
2011. gada janvārī-maijā, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, nodokļu ieņēmumi pieauga, ko galvenokārt noteica valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu un pievienotās vērtības nodokļa

pieaugums. Ievērojami pieauga arī ieņēmumi no nekustamā īpašuma nodokļa un uzņēmumu ienākuma nodokļa.

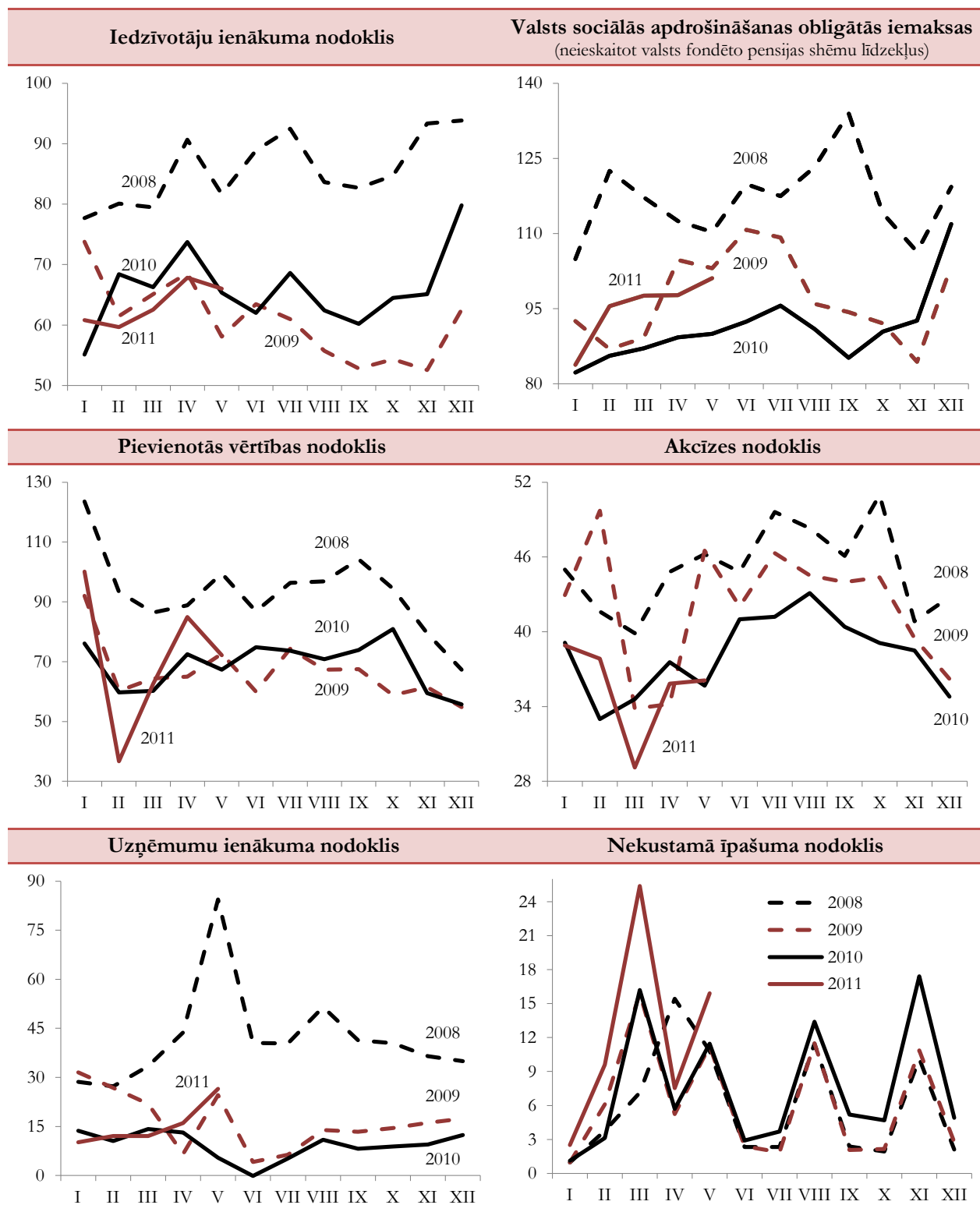
4.7. attēls

Nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem*

(milj. latu)

4.7. attēla turpinājums

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

Nodarbinātības nodokļu īpatsvars 2010. gadā veidoja gandrīz 55,2% no visiem nodokļu ieņēmumiem. 2010. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nodarbinātības nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos ir pieaudzis par 1,2 procentiem.

Sākot ar 2011. gada 1. janvāri, ir samazināta iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatlīdzība no 26% uz

25%. Vienlaikus tika paaugstināts iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja mēneša neapliekamais minimums no 35 latiem uz 45 latiem mēnesī, kā arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojums par apgādībā esošu personu no 63 latiem uz 70 latiem mēnesī.

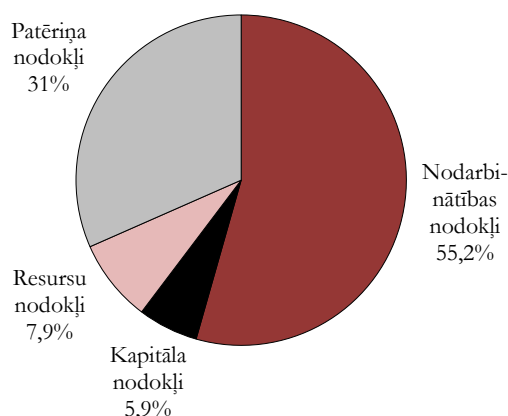
2010. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ievākums bija 791,2 milj. latu un salīdzinājumā ar 2009. gada

attiecīgo periodu tas ir pieaudzis par 8,5%, savukārt 2011. gada piecos mēnešos iedzīvotāju ienākuma nodokļa ievākums bija 316,8 milj. latu, kas ir par 3,7% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

Savukārt valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu pamatlikme no 2011. gada 1. janvāra tiek palielināta no 33,09% uz 35,09%, atbilstoši palielinoties darba ņēmēja likmei no līdzšinējiem 9% uz 11 procentiem.

4.8. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu sadalījums pa nodokļu grupām 2010. gadā (%)

2010. gadā ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām bija 1093,2 milj. latu, kas ir par 6,3% mazāk nekā 2009. gada attiecīgajā periodā, savukārt 2011. gada janvārī-maijā ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām bija 475,7 milj. latu, kas ir par 9,6% vairāk nekā 2010. gada attiecīgajā periodā. Ieņēmumu pieaugums ir saistīts ar valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu pamatlikmes palielināšanu un minimālās mēneša darba algas palielināšanu.

Patēriņa nodokļu īpatsvars nodokļu struktūrā ir samazinājies no 33,7% 2007. gadā līdz 31% 2010. gadā.

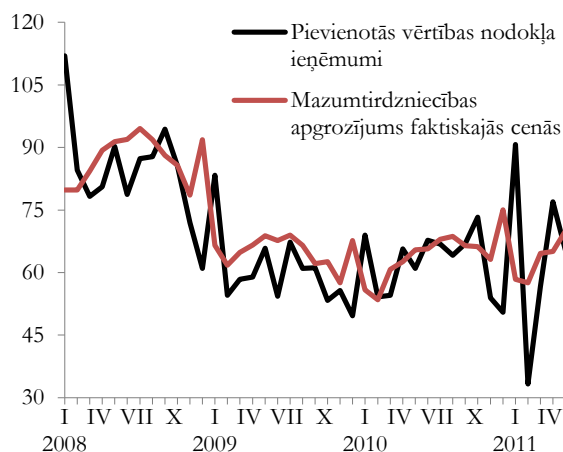
2011. gada 1. janvārī tika paaugstināta pievienotās vērtības nodokļa standartlikme no 21% uz 22%, bet par 2% (no 10% uz 12%) tika palielināta atsevišķām precēm un pakalpojumiem piemērojamā samazinātā likme. No likuma tika izslēgts punkts, kas noteica samazinātās likmes piemērošanu elektroenerģijas piegādei iedzīvotājiem, kas nozīmē, ka, sākot ar 2011. gada 1. janvārī, ar standartlikmi 22% tiek aplikta arī elektroenerģijas piegāde iedzīvotājiem.

Straujās izaugsmes gados patēriņa nodokļu ieņēmumi būtiski palielinājās. To veicināja augošais iekšzemes pieprasījums un augstā inflācija. Kopš 2008. gada beigām, mazinoties iekšzemes pieprasījumam un patēriņa cenu spiedienam, patēriņa nodokļu ievākums sāka samazināties. Sakarā ar importa apjomu pieaugumu un mazumtirdzniecības apgrozījuma apjoma izmaiņām 2010. gadā pievienotās

vērtības nodokļa ievākums bija 825,2 milj. latu, kas ir par 3,4% vairāk nekā 2009. gada attiecīgajā periodā. 2010. gadā plānotie pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi tika pārsniegti par 19,5% jeb 134,7 milj. latu, kas pozitīvi ietekmēja kopējo nodokļu ieņēmumu apjomu. 2011. gada janvārī-maijā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi bija 356,6 milj. latu, kas ir par 6,1% vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

4.9. attēls

Mazumtirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās un pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi (2007. gada decembris = 100)

Savukārt akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumi 2010. gadā visstraujāk saruka tabakas izstrādājumiem. 2011. gadā degvielai ar 5% biodegvielas piemaisījumu ir paredzēts piemērot nodokļa standarta likmi un palielināt akcīzi bezalkoholiskajiem dzērieniem. 2011. gada 1. janvārī stājās spēkā arī 2010. gada 28. oktobrī noteiktās jaunās likmes atsevišķiem tabakas izstrādājumiem. 2011. gadā tika noteikta arī vienota kārtība attiecībā uz akcīzes nodokļa piemērošanu uztura bagātinātājiem, kas satur spirtu. Tika paaugstināta akcīzes nodokļa likme alkoholiskajiem dzērieniem un benzīnam, kā arī tika noteikta pakāpeniska akcīzes nodokļa paaugstināšana tabakas izstrādājumiem.

2009. gada sākumā realizētais akcīzes nodokļa likmju palielinājums gandrīz visām akcīzes precēm un kopējā ekonomiskā lejupslīde izraisīja strauju akcīzes preču realizācijas apjomu kritumu, kas attiecīgi samazināja arī akcīzes nodokļa ieņēmumus. 2010. gadā akcīzes nodokļa ieņēmumi bija 458,1 milj. latu, kas ir par 9,1% mazāk nekā 2009. gadā. 2011. gada janvārī-maijā akcīzes nodokļa ieņēmumi bija 177,8 milj. latu, kas ir par 1,2% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Akcīzes nodokļu ieņēmumu samazinājumu ietekmēja alkohola un cigarešu realizācijas apjoma kritums.

Kapitāla nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos 2010. gadā bija 5,9%, kas salīdzinājumā ar 2009. gadu samazinājās par 1,8 procentiem.

Attiecībā uz uzņēmumu ienākuma nodokli jānorāda, ka no 2010. gada ir samazināta reprezentācijas izdevumu norma, ko drīkst atskaitīt no apliekamā ienākuma, no 60% līdz 40%, uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanas vajadzībām 1,5 reizes palielināta izdevumos neiekļaujamo izmaksu daļa, kas nav saistīta ar saimniecisko darbību un zaudējumiem, kurus radījusi sociālās infrastruktūras objektu uzturēšana, paplašinātas iespējas nodokļu maksātājam pašam noteikt samazinātus avansa maksājumus, ja ir samazinājies peļņas apmērs.

Mazinoties uzņēmējdarbības aktivitātēm un palielinoties maksātnespējīgo uzņēmumu skaitam, 2010. gadā ievērojami samazinājās uzņēmumu ienākuma nodokļa ievākums, kas 2010. gadā bija 112,2 milj. latu, kas ir par 43,1% mazāk nekā 2009. gadā. Neskatoties uz ievērojamo samazinājumu, uzņēmumu ienākuma nodokļa 2010. gada plāns tika pārpildīts par 45,7% jeb 35,2 milj. latiem. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu samazinājumu galvenokārt ietekmējusi finanšu pakalpojumu nozare. 2011. gada janvāri-maijā uzņēmumu ienākuma nodokļa ievākums strauji pieauga un bija 76,9 milj. latu, kas ir par 34,9% vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

2010. gadā ievērojami pieaudzis nekustamā īpašuma nodokļa ievākums, kas bija 89,8 milj. latu, kas ir par 22,9% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Ievērojams nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu pieaugums bija arī 2011. gada janvāri-maijā, kad tas sasniedza 62,6 milj. latu un bija par 61% vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Tas lielā mērā ir saistīts ar nekustamā īpašuma nodokļa dzīvojamai platībai dubultošanu (atkarībā no kadastrālās vērtības likme tiek noteikta 0,2%, 0,4% un 0,6% apmērā).

Resursu nodokļu grupas īpatsvars 2010. gadā bija 7,9% no visiem nodokļu ieņēmumiem. Resursu nodokļu grupā izmaiņas galvenokārt ir saistītas ar akcīzes nodokli naftas produktiem. 2010. gadā akcīzes nodoklis par naftas produktiem tika iekasēts 260,9 milj. latu apjomā, kas ir par 8,2% mazāk nekā 2009. gadā. 2010. gadā no akcīzes nodokļa naftas produktiem tika iekasēts par 3% jeb 8,1 milj. latu mazāk nekā plānots. Šī nodokļa ievākuma kritums ir saistīts ar naftas produktu patēriņa apjoma samazinājumu, kas ir atbilstošs pašreizējai valsts ekonomiskai situācijai. Savukārt ieņēmumi no dabas resursu nodokļa 2010. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ievērojami pieauga, un 2010. gada dabas resursu nodokļa (ieskaitot pašvaldību speciālo budžetu) plāns tika pārsniegts par 26,9%, kopumā sasniedzot 8,7 milj. latu lielus ieņēmumus, kas ir par 18,3% vairāk nekā 2009. gadā.

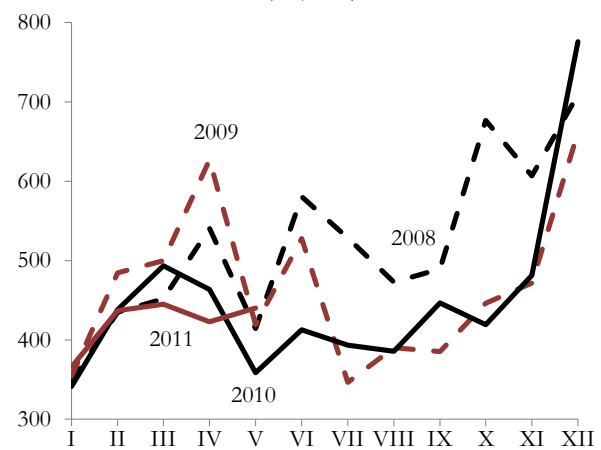
4.1.3. Budžeta izdevumi

2011. gada pirmajos piecos mēnešos ir vērojams neliels valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumu pieaugums. Arī 2012. gadā valsts budžetā būs jāveic konsolidācija, kas var atkal radīt papildu spiedienu uz iekšējā pieprasījuma samazināšanos, ko lielā mērā nosaka uzņēmumu, kas orientēti uz iekšējo pieprasījumu, finansiālās situācijas pasliktināšanās.

2010. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi bija 5409,7 milj. latu, kas ir par 6,4% mazāk nekā iepriekšējā gadā. 2011. gada janvāri-maijā valsts konsolidētā kopbudžeta kopējie izdevumi bija 2112,4 milj. latu, kas ir par 0,8% vairāk nekā 2010. gada attiecīgajā periodā.

4.10. attēls

**Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi
pa mēnešiem***
(milj. latu)

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

2011. gada janvāri-maijā, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, izdevumi subsīdijām un dotācijām samazinājās par 7,5%, savukārt kārtējie izdevumi pieauga par 3,6%. Tajā pašā laikā ievērojami (par 54,8%) pieauga kapitālie izdevumi, kas 2011. gada janvāri-maijā bija 138,9 milj. latu.

4.11. attēls

IKP faktiskajās cenās un valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi pa ceturkšņiem
(2006. gada 4. ceturksnis = 100)

Augsts īpatsvars izdevumos saglabājas kārtējiem izdevumiem un subsīdijām un dotācijām.

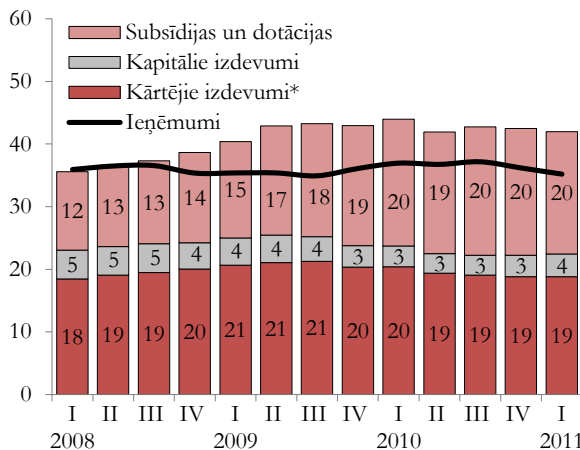
Atbilstoši izdevumiem pēc funkcionālajām kategorijām 2011. gada janvārī-maijā lielākais īpatsvars bija sociālajai aizsardzībai (31,4% no visiem izdevumiem), tālāk seko izglītība (16,7%), ekonomiskā darbība (16,1%) un izdevumi vispārējiem valdības dienestiem (14,7%), savukārt vismazākais īpatsvars no

visiem izdevumiem bija aizsardzībai (1,7%), vides aizsardzībai (1,9%) un pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošanai (2,2%).

4.12. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi un izdevumi

(četrus ceturkšņu slidošais vidējais, % no IKP)

* kopā ar maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem, kā arī maksājumiem ES

4.3. tabula

Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi pēc valdības funkcijām*
(procentos)

	2008		2009		2010		2011. gada 1. ceturksnis	
	struktūra	pret IKP	struktūra	pret IKP	struktūra	pret IKP	struktūra	pret IKP
Izdevumi – pavisam	100	38,6	100	42,9	100	42,5	100	40,7
Vispārējie valdības dienesti	13,6	5,3	14,8	6,3	13,4	5,7	16,1	6,5
Aizsardzība	3,5	1,3	2,4	1,0	2,0	0,9	1,7	0,7
Sabiedriskā kārtība un drošība	5,0	1,9	4,5	1,9	4,4	1,9	4,3	1,7
Ekonomiskā darbība	18,1	7,0	15,7	6,7	16,0	6,8	15,8	6,4
Vides aizsardzība	2,4	0,9	2,2	0,9	1,1	0,5	1,7	0,7
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	3,6	1,4	2,1	0,9	2,5	1,1	2,1	0,8
Veselība	8,1	3,1	7,5	3,2	7,2	3,1	7,5	3,0
Atpūta, kultūra un reliģija	4,0	1,5	3,4	1,5	2,9	1,2	2,8	1,2
Izglītība	20,2	7,8	19,6	8,4	16,7	7,1	16,1	6,5
Sociālā aizsardzība	21,5	8,3	27,9	12,0	33,8	14,4	31,9	13,0

* Valsts kases dati

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms, kā arī valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem.

2008. gadā sabiedriskais pieprasījums samazinājās nedaudz lēnākos tempos nekā IKP. Pieprasījuma samazinājumu noteica galvenokārt centrālās valdības izdevumu samazinājums kopējā pamatkapitāla veidošanai par gandrīz 40%. Tajā pašā laikā pašvaldību izdevumi investīcijām 2008. gadā palielinājās par 7,7 procentiem.

4.4. tabula

Sabiedriskais pieprasījums

	Procentos pret IKP				Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Sabiedriskais pieprasījums	23,1	24,4	23,9	20,4	10,0	-3,6	-13,1	-14,3
<i>Valsts patēriņš</i>	17,4	19,6	19,6	16,9	3,7	1,5	-9,2	-12,6
– centrālā valdība*	9,5	10,7	11,0	9,9	1,4	0,8	-6,4	-8,4
– pašvaldības	7,9	8,9	8,6	7,0	6,6	2,4	-12,5	-17,9
<i>Kopējā pamatkapitāla veidošana</i>	5,7	4,8	4,3	3,6	27,8	-15,4	-24,0	-20,0
– centrālā valdība*	2,8	1,8	1,5	1,1	-3,7	-38,2	-25,3	-32,4
– pašvaldības	2,8	3,1	2,7	2,5	91,3	7,7	-23,2	-12,9

* kopā ar sociālās apdrošināšanas fondu

Arī 2009. gadā sabiedriskais pieprasījums samazinājās lēnākos tempos nekā IKP. Valsts patēriņš samazinājās par nedaudz vairāk kā 9%, salīdzinot ar 2008. gadu. Tāpat strauji turpināja samazināties izdevumi valsts investīcijām. Kopumā 2009. gadā sabiedriskais pieprasījums samazinājās par 13,1%. 2010. gadā sabiedriskais pieprasījums samazinājās vēl

straujāk – par 14,3%. Tāpat kā iepriekšējos gados pieprasījuma samazinājumu noteica galvenokārt centrālās valdības izdevumu samazinājums kopējā pamatkapitāla veidošanai (par 32,4%). Gan 2009. gadā, gan 2010. gadā ievērojami samazinājās arī pašvaldību izdevumi investīcijām.

4.2. Cenas

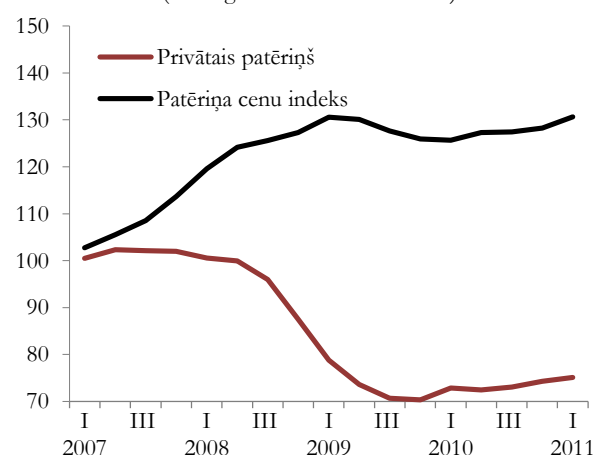
4.2.1. Privātā patēriņa cenas

4.13. attēls

Pēc patēriņa cenu deflācijas, ko pamatā izraisīja straujš privātā patēriņa samazinājums, kopš 2009. gada beigām cenas pakāpeniski sāka pieaugt, jo privātais patēriņš vairs nesamazinājās un cenu līmeni aizvien būtiskāk ietekmēja ārējie faktori.

2010. gadā patēriņa cenas pieauga par 2,5% (12 mēnešu inflācija), bet, ņemot vērā 2009. gada deflāciju, vidējais cenu līmenis 2010. gadā bija par 1,1% mazāks nekā iepriekšējā gadā. Cenu kāpumu 2010. gadā galvenokārt ietekmēja pasaules cenu kāpums pārtikai un naftas produktiem. Pārtikas cenu pieaugums noteica kopējā patēriņa cenu indeksa pieaugumu par 2 procentpunktiem, siltumenerģijas – par 0,8 un degvielas – par 0,9 procentpunktiem. Pārējo preču un pakalpojumu grupu cenu izmaiņas kopumā nedaudz samazināja 2010. gada patēriņa cenu indeksu.

Privātais patēriņš un patēriņa cenu indekss
(2006. gada 4. ceturksnis = 100)

Patēriņa cenas 2011. gada sākumā turpināja palielināties. 2011. gada sešos mēnešos patēriņa cenas palielinājās par 4,1%, kas bija straujāk nekā šajā periodā iepriekšējos divos gados. To noteica gan situācija iekšējā tirgū, gan cenu kāpums pasaulē:

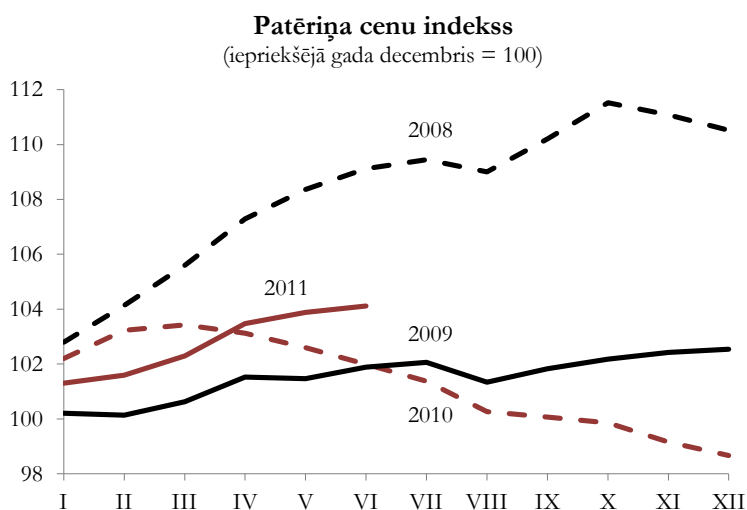
- būtisks pārtikas cenu kāpums, kas par 1 procentpunktu pārsniedza sezonālās svārstības. Pārtikas preču grupā jūnijā, salīdzinot ar 2010. gada decembri, cenas pieauga par 6,3%, kas ietekmēja kopējā patēriņa cenu indeksa pieaugumu par 1,6 procentpunktu;
- naftas produktu cenu kāpums pasaulē, kas būtiski ietekmē degvielas cenu pieaugumu. 2011. gada jūnijā degvielas cenas par 12,8% pārsniedza 2010. gada decembra līmeni;
- apģērbu un apavu cenu palielinājums. Pirmajos divos mēnešos cenas apģērbiem un apaviem samazinājās, turpretim martā, aprīlī un maijā šajā preču grupā jau bija vērojams neraksturīgi augsts cenu palielinājums (majā par 14,4%, salīdzinot ar februāri), kas par 0,45 procentpunktiem noteica kopējā patēriņa cenu līmeņa pieaugumu. Cenu kāpums šajā preču grupā lielā mērā izskaidrojams ar kokvilnas sadārdzināšanos pasaulē, kas saistīts ar kokvilnas ražas samazināšanos plūdu dēļ;
- nodokļu palielinājums. Pievienotās vērtības nodokļa likmes palielinājums 2011. gada janvārī palielināja patēriņa cenu kāpumu par 0,9%;
- inflācijas gaidas saistībā ar energoresursu cenu un mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu;
- tarifu kāpums elektrībai aprīlī bija par 14,1%, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,46 procentiem.

4.5. tabula

Patēriņa cenu pārmaiņas pa mēnešiem
(procentos)

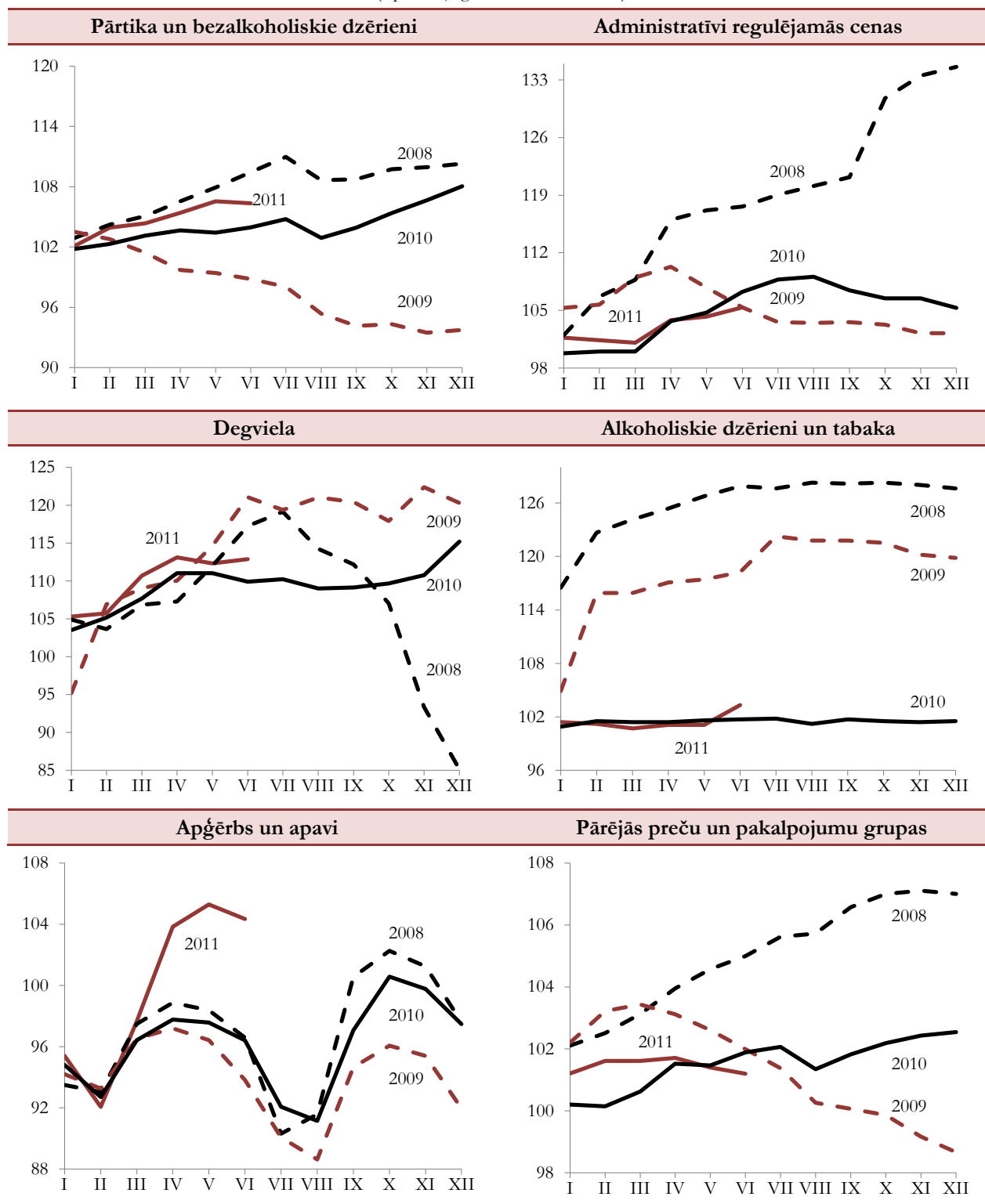
		Salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi	Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi	Vidēji gada laikā
2010	Janvāris	0,2	-3,1	2,5
	Februāris	0,0	-4,2	1,3
	Marts	0,5	-3,9	0,3
	Aprīlis	0,9	-2,7	-0,4
	Maijs	-0,1	-2,3	-1,0
	Jūnijs	0,4	-1,4	-1,4
	Jūlijs	0,2	-0,6	-1,6
	Augusts	-0,7	-0,3	-1,8
	Septembris	0,4	0,4	-1,8
	Oktobris	0,4	1,0	-1,6
	Novembris	0,2	1,9	-1,4
	Decembris	0,1	2,5	-1,1
2011	Janvāris	1,3	3,7	-0,5
	Februāris	0,3	4,0	0,2
	Marts	0,7	4,2	0,8
	Aprīlis	1,1	4,5	1,5
	Maijs	0,4	5,0	2,1
	Jūnijs	0,3	4,8	2,6

4.14. attēls

4.15. attēls

Patēriņa cenu indekss grupās un apakšgrupās
(iepriekšējā gada decembris = 100)

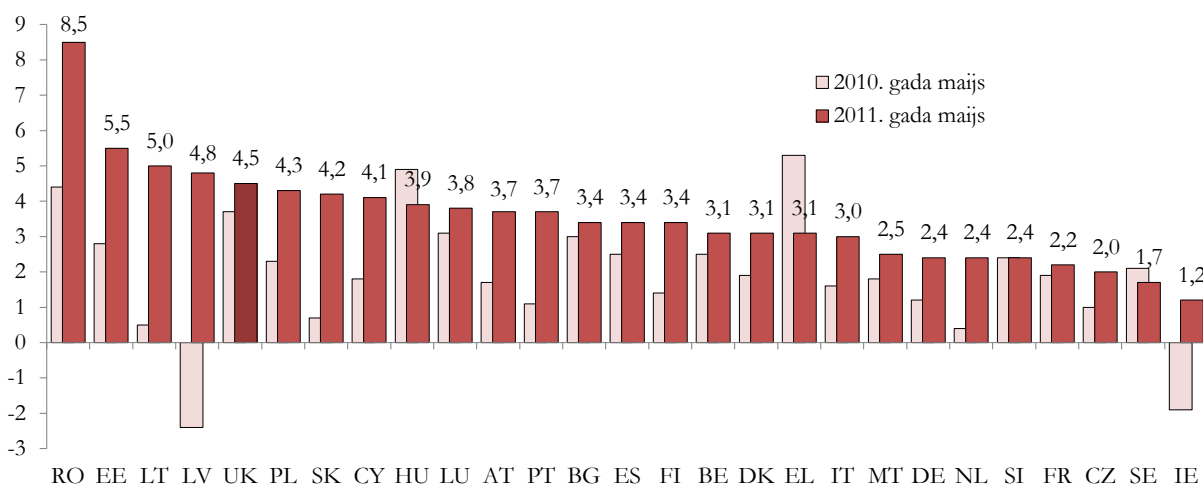

2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, vidējais cenu līmenis Eiropas Savienībā ir pieaudzis straujāk nekā Latvijā – par 2,6%. To tāpat kā Latvijā noteica pārtikas un enerģijas cenu pieaugums. Naftas produktu cenu pieaugums pakārtoti ietekmēja arī ražotāju cenu kāpumu rūpniecībā.

2011. gada maijā, salīdzinot ar 2010. gada maiju, vidēji Eiropas Savienībā cenu līmenis ir pieaudzis, bet Grieķijā, Ungārijā un Zviedrijā cenu līmenis samazinājās.

4.16. attēls

**Saskaņotā patēriņa cenu indeksa pārmaiņas Eiropas Savienības dalībvalstīs
2010. gada aprīlī un 2011. gada aprīlī**
(12 mēnešu inflācija, %)

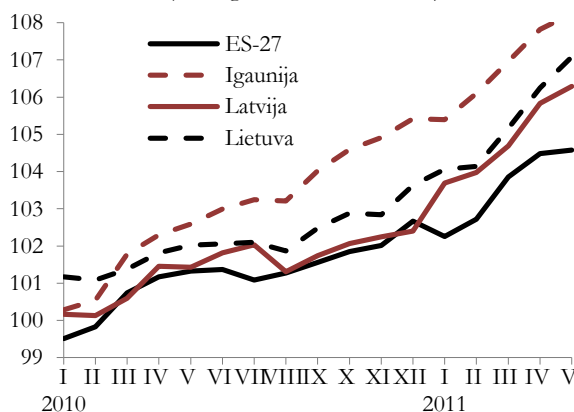

Avots: Eurostat

2011. gada maijā augstākais inflācijas līmenis bija vērojams Rumānijā, Baltijas valstīs, kā arī Lielbritānijā, Polijā un Slovākijā. Savukārt zemākā inflācija bija Īrijā – 1,2%, Zviedrijā – 1,7% un Čehijā – 2%. 2011. gada maijā, salīdzinot ar 2010. gada maiju, Latvijā cenu līmenis palielinājās par 7,2 procentpunktiem (no -2,4% 2010. gada maijā līdz 4,8% 2011. gada maijā), Lietuvā – par 4,5 procentpunktiem un Rumānijā – par 4,1 procentpunktu, kļūstot par valstīm ar augstāko inflācijas līmeni Eiropas Savienībā.

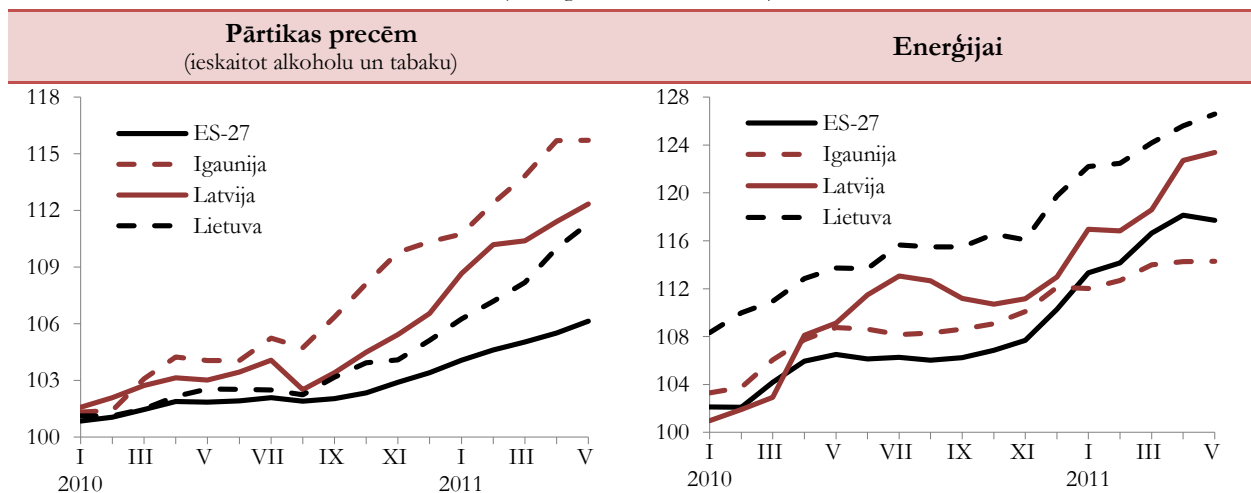
4.17. attēls

Saskaņotais patēriņa cenu indekss pa mēnešiem
(2009. gada decembris = 100)

4.18. attēls

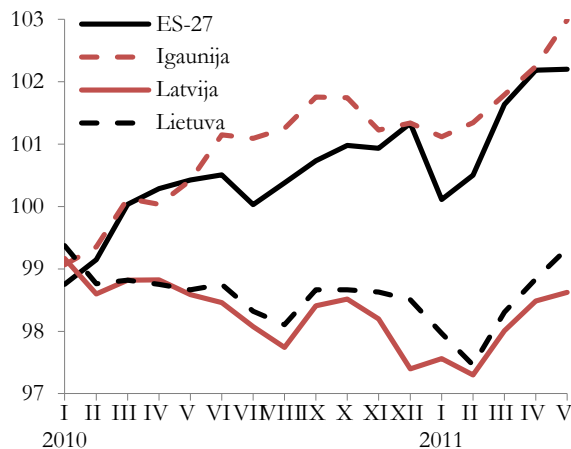
Saskaņotais patēriņa cenu indekss grupās un apakšgrupās
(2009. gada decembris = 100)

4.18. attēla turpinājums

Kopējais cenu indekss neiekļaujot enerģiju un pārtikas preces

(2009. gada decembris = 100)

2011. gadā Baltijas valstīs patēriņa cenas pārtikas produktu grupā un enerģijai turpināja būtiski pieaugt.

Pārtikas cenu kāpumam ES 2011. gada piecos mēnešos būtiska ietekme bija augošajam pieprasījumam pēc pārtikas attīstības valstīs.

Baltijas valstīs 2011. gada maijā gada laikā augstākais cenu kāpums pārtikas produktu grupā bija Igaunijā – par 11,2%, savukārt Latvijā cenas pieauga par 9,1% un Lietuvā – par 8,6 procentiem.

Enerģijai cenu līmenis 2011. gada maijā, salīdzinot ar iepriekšējā gada maiju, visstraujāk pieauga Latvijā – par 13% un Lietuvā – par 11,3%, bet Igaunijā uz pusi mazāk – par 5 procentiem.

4.2.2. Ražotāju un ārējās tirdzniecības cenu pārmaiņas

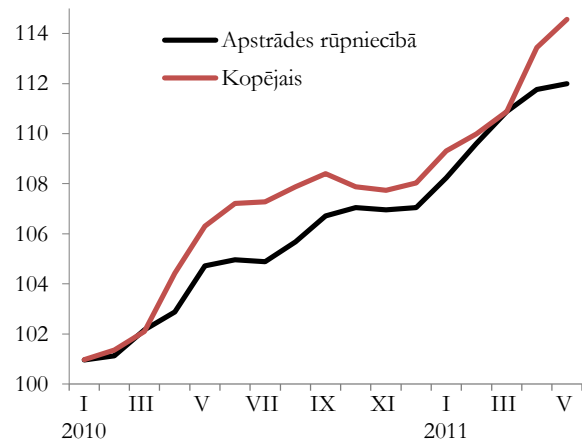
Ražotāju cenas pēc 2009. gada cenu samazinājuma 2010. gadā atsāka pieaugt. Cenu kāpums kopumā turpinājās arī 2010. gadā, lai gan gada pēdējos mēnešos cenu pieauguma tempi kļuva mērenāki. Cenas palielinājās gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, ko ietekmēja iekšzemes pieprasījuma stabilizēšanās, gan eksportētajai produkcijai, ko pamatā noteica Latvijas galveno eksportpreču, t. sk. kokmateriālu, metāla izstrādājumu un pārtikas preču cenu kāpums pasaules tirgos.

2011. gada maijā ražotāju cenas bija par 7,8% augstākas nekā 2010. gada maijā, t.sk. apstrādes rūpniecībā – par 7%. Vietējā tirgū realizētās produkcijas cenas pieauga par 9,5%, bet eksportētajai produkcijai – par 5,3%. Straujākais cenu kāpums vērojams elektroenerģijā, gāzes apgādē, siltumapgādē un gaisa kondicionēšanā – par 10,3%, pārtikas produktu ražošanā – par 11,2%, metālu ražošanā – par 14,2 procentiem.

4.19. attēls

Ražotāju cenu pārmaiņas

(2009. gada decembris = 100)

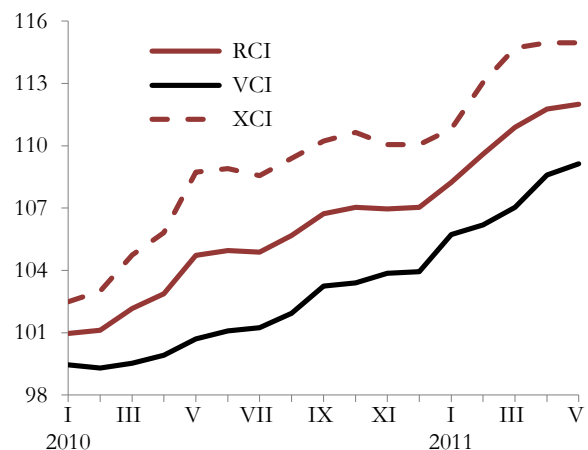

Vidējās ražotāju cenas Eiropas Savienībā 2011. gada četros mēnešos turpināja palielināties. Cenu līmeņa pieaugumu galvenokārt noteica enerģijas resursu sadārdzināšanās, kas savukārt izsauca starppatēriņa izmaksu pieaugumu. Vienlaikus ar pieprasījuma palielinājumu veidojas diezgan būtisks ražotāju cenu pieaugums. It īpaši tas ietekmēja pārtikas un lauksaimniecības preču cenas un citu izejvielu, kā arī metāla cenas.

4.20. attēls

Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā

(2009. gada decembris = 100)

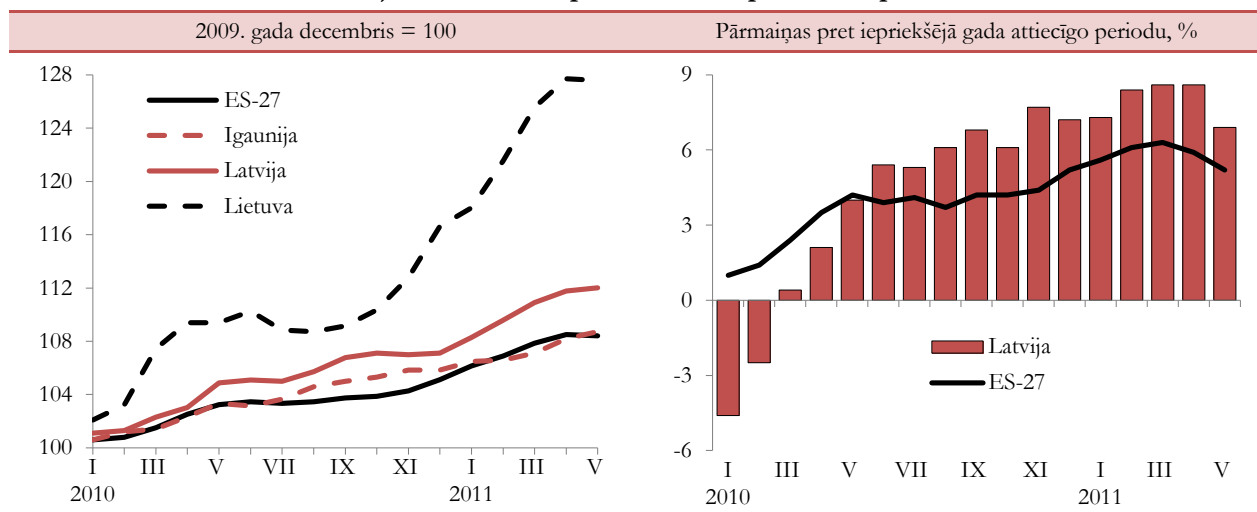

RCI – ražotāju cenu indekss,
VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai,
XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

Salīdzinot Baltijas valstīs, straujākais ražotāju cenu indeksa pieaugums 2011. gada četros mēnešos bija Lietuvā, mērenākais – Igaunijā.

4.21. attēls

Ražotāju cenu indekss pa mēnešiem apstrādes rūpniecībā

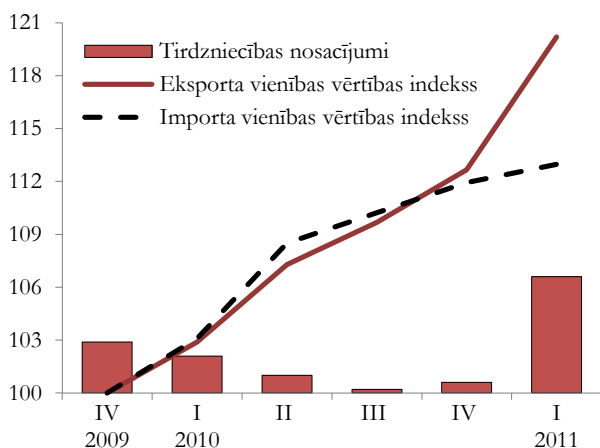

2011. gada sākumā Latvijas tirdzniecības nosacījumi salīdzinājumā ar iepriekšējā gada sākumu krietni uzlabojās, jo importa cenas 2011. gadā pieauga gandrīz uz pusi lēnāk nekā eksporta. 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, vienības vērtība eksportētajām precēm pieauga par 16,8% un importētajām precēm – par 9,6 procentiem.

4.22. attēls

Eksporta un importa vienības vērtības indeksi un tirdzniecības nosacījumi

(eksporta un importa vienības vērtības indeksi
2009. gada 4. ceturksnis = 100; tirdzniecības nosacījumi,
% pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

Vidējo eksporta vienības vērtības līmeni 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2010. gada 4. ceturksni, visvairāk paaugstināja vienības vērtības pieaugums metāliem un to izstrādājumiem, pārtikas rūpniecības ražojumiem, kā arī koksnei un tās izstrādājumiem. Savukārt lielākā ietekme uz vidējo importa vienības vērtības līmeni bija vienības vērtības pieaugumam

minerālproduktiem, metāliem un to izstrādājumiem, kā arī ķīmiskās rūpniecības un saskarnozaru ražojumiem.

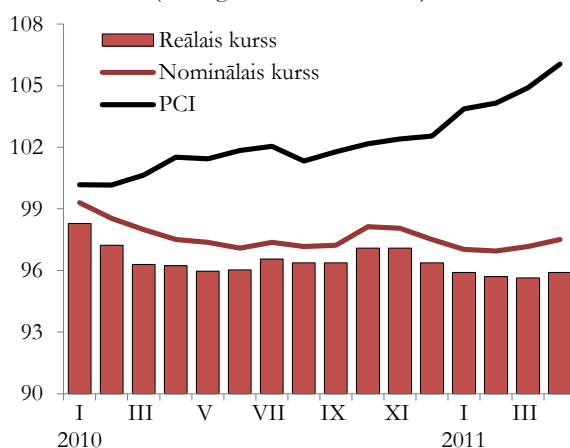
Arvien uzlabojoties Latvijas uzņēmēju konkurētspējai, 2010. gadā un 2011. gada sākumā turpināja samazināties lata reālais efektīvais valūtas kurss. Neskatoties uz nelielo pieaugumu 2010. gada beigās un 2011. gada aprīlī, kopumā tas ir zemā līmenī.

Pirms tam lata reālā efektīvā valūtas kursa samazinājumu noteica patēriņa cenu samazinājums, bet šobrīd lata reālā efektīvā valūtas kursa samazinājumu nosaka zmais lata nominālais efektīvais valūtas kurss (skatīt arī 4.4.1. nodaļu).

4.23. attēls

Lata efektīvais valūtas kurss*

(2009. gada decembris = 100)

* Lata efektīvais valūtas kurss aprēķināts attiecībā pret galvenajām tirdzniecības partnervalstīm, reālais kurss aprēķināts, izmantojot patēriņa cenu indeksu.

4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais kants

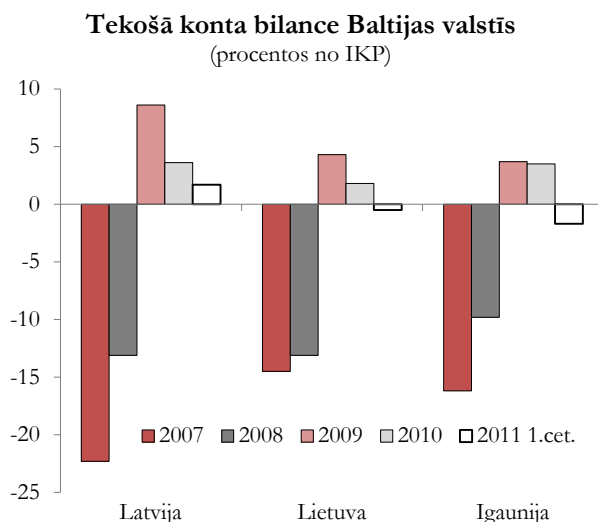
Globālās finanšu krīzes ietekmē Latvijā bija vērojama nozīmīga maksājumu bilances tekošā konta korekcija, kas sākās 2007. gada otrajā pusgadā, strauji samazinoties ārvalstu kapitāla ieplūdei. Tā rezultātā tekošā konta bilance no vēsturiski zemākā līmeņa (2007. gada 3. ceturksnī – deficīts 24,8% no IKP) sasniedza vēsturiski augstāko līmeni (2009. gada 4. ceturksnī – pārpalikums 10,7% no IKP).

2010. gadā kopumā tekošā konta pārpalikums bija 3,6% no IKP (1. ceturksnī – 8,6%, 2. ceturksnī – 5,9%, 3. ceturksnī – 1,1% un 4. ceturksnī – -0,3%). Tekošā konta ceturkšņu dinamika 2010. gadā liecina par kārtējo virzienmaiņu, t.i., pozitīvā saldo samazināšanos un tuvināšanos deficīta stāvoklim, kas bija raksturīgs Latvijai vairāku gadu garumā. 2011. gada 1. ceturksnī tekošā konta pozitīvais saldo palielinājās līdz 1,7% no IKP.

Tāpat kā Latvijā arī mūsu kaimiņvalstīs notiek būtiskas maksājumu bilances tekošā konta korekcijas.

Igaunijā tekošā konta pārpalikums 2009. gadā sasniedza 3,7% no IKP, salīdzinot ar deficītu 9,8% apmērā 2008. gadā. Savukārt Lietuvā 2009. gadā tekošā konta pozitīvais saldo bija 4,3% no IKP (2008. gadā deficīts – 13,1% no IKP). 2010. gadā tekošā konta pārpalikums Igaunijā un Lietuvā bija attiecīgi 3,5% un 1,8%. Savukārt 2011. gada 1. ceturksnī abās valstīs tekošā konta bilance jau bija negatīva.

4.24. attēls

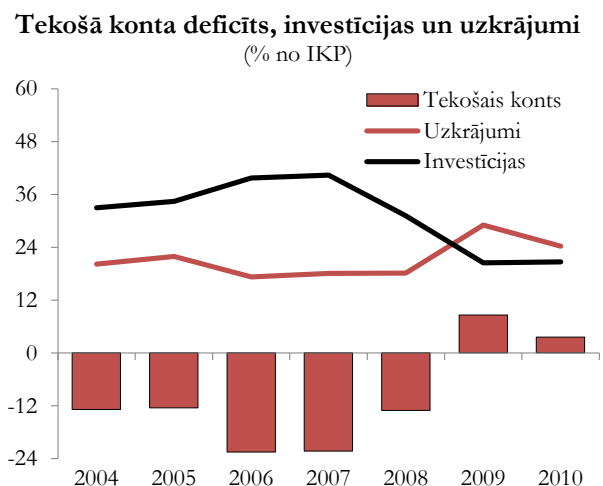
Avots: Eurostat

Tekošā konta izmaiņas Latvijā 2010. gadā galvenokārt ir saistītas ar izmaiņām ienākumu bilances posteņos un mazākā mērā ar izmaiņām ārējās tirdzniecības bilances posteņos.

Latvijas ārējās tirdzniecības deficīts 2010. gadā bija 6,4% no IKP – par 0,7 procentpunktiem mazāks nekā 2009. gadā. To noteica preču eksporta straujāks pieaugums nekā importa kāpums (2010. gadā preču eksports faktiskajās cenās pieauga par 28,6% un imports – par 20,4%). 2010. gadā tirdzniecības negatīvā bilance ir trīs reizes mazāka nekā 2007. gadā. Tomēr jāatzīmē, ka palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm, importa dinamika kļūst arvien straujāka un ārējās tirdzniecības bilances stāvokļa turpmāko uzlabošanos noteiks ražotāju konkurētspējas palielināšanās ārējos tirgos. 2011. gada 1. ceturksnī ārējās tirdzniecības deficīts sasniedza 7% no IKP, kas bija nedaudz lielāks nekā pirms gada.

Atšķirībā no preču bilances pakalpojumu bilances korekcija ir mērena. Būtiska korekcija pakalpojumu bilancē notika 2009. gadā (pārpalikums sasniedza 6% no IKP, par 2 procentpunktiem pārsniedzot 2008. gada līmeni). Tas bija saistīts ar straujo pakalpojumu importa apjomu kritumu 2009. gada 1. ceturksnī. Kopš 2009. gada 2. ceturkšņa gan importa, gan eksporta dinamika ir stabila. 2010. gadā pakalpojumu bilance sasniedza 6,2% līmeni no IKP, bet 2011. gada 1. ceturksnī bija 6,1% no IKP. Pakalpojumu bilance gandrīz pilnībā sedz preču tirdzniecības negatīvo bilanci.

4.25. attēls

4.6. tabula

Latvijas maksājumu balance
(procentos no iekšzemes kopprodukta)

	2007	2008	2009	2010	2010 I-III	2011 I-III
A. Tekošais kants	-22,3	-13,1	8,6	3,6	8,6	1,7
Tirdzniecības balance	-23,9	-17,7	-7,1	-6,4	-6,7	-7,0
<i>Eksports</i>	28,5	28,3	28,3	37,4	33,8	44,0
<i>Imports</i>	-52,4	-46,0	-35,5	-43,9	-40,6	-51,0
Pakalpojumu balance	3,5	4,0	6,0	6,2	6,4	6,1
Neto ienākumi	-3,2	-1,6	6,3	0,2	5,0	-0,5
Neto kārtējie pārvedumi	1,3	2,2	3,4	3,6	4,0	3,1
B. Kapitāla kants	1,9	1,5	2,4	1,9	3,4	0,1
C. Finanšu kants*	24,6	11,4	-7,0	-1,3	3,1	-8,7
Tiešās investīcijas	6,8	3,0	0,6	1,4	-3,6	5,4
<i>Ārvalstīs</i>	-1,3	-0,7	0,2	-0,1	-1,1	-0,6
<i>Latvija</i>	8,1	3,7	0,4	1,5	-2,5	6,0
Portfeļieguldījumi**	-1,6	0,8	2,3	-1,7	-0,7	-5,3
<i>Aktīvi</i>	-1,0	1,8	3,2	0,5	2,0	-4,2
<i>Pasīvi</i>	-0,5	-1,0	-0,9	-2,2	-2,7	-1,1
Citi ieguldījumi	19,3	7,6	-9,8	-1,0	7,5	-8,9
<i>Aktīvi</i>	-21,7	-1,4	-4,0	-4,1	11,1	8,2
<i>Pasīvi</i>	40,1	8,9	-5,8	3,1	-3,5	-17,1
D. Novirze	-0,8	-1,8	0,8	-0,2	0,7	-0,1
E. Rezerves aktīvi	-3,4	2,0	-5,0	-4,0	-15,8	7,0

* bez rezerves aktīviem

** portfeļieguldījumi un atvasinātie finanšu instrumenti

Nozīmīgas izmaiņas ir vērojamas tekošā konta ienākumu bilanci, kas kopš 2008. gada 4. ceturkšņa septiņus ceturkšņus pēc kārtas bija pozitīva. Ienākumu bilances pārpalikums 2009. gada 2. ceturksnī sasniedza 9,1% no IKP. Nākamajos periodos ienākumu bilance samazinājās un 2010. gada 3. un 4. ceturksnī bija negatīva (attiecīgi 0,7% un 3,6% no IKP). Ienākumu bilances pozitīvā saldo samazināšanos 2010. gada pirmajā pusē noteica nerezidentu uzņēmumu zaudējumu samazinājums, kā arī būtisks izmaksāto dividendu apjoma pieaugums, it īpaši 2. ceturksnī (gandrīz 5 reizes, salīdzinot ar 1. ceturksni). Savukārt ienākumu bilances negatīvā saldo veidošanos 2010. gada otrajā pusē noteica nerezidentu ieguldījumu ienākumu, t.sk. reinvestētās peļņas, pieaugums. 2010. gadā kopumā un 2011. gada 1. ceturksnī ienākumu bilance bija gandrīz sabalansēta.

Globālās finanšu krīzes ietekmē, izsīkstot kapitāla ieplūdei, notika arī būtisks iekšzemes pieprasījuma samazinājums, kas izraisīja nozīmīgas korekcijas ekonomikā.

Ārvalstu kapitāla ieplūde līdz 2007. gadam, no vienas puses, pozitīvi ietekmēja investīcijas, bet, no otras puses, kļuva par nozīmīgu uzkrājumu līmeņa samazināšanas faktoru. Salīdzinot ar 2004. gadu, investīciju līmenis pieauga no 33% līdz 40,4%, bet uzkrājumu līmenis samazinājās no 20,2% līdz

18,1%, nodrošinot mazāk nekā pusi no iekšzemes investīciju finansējuma.

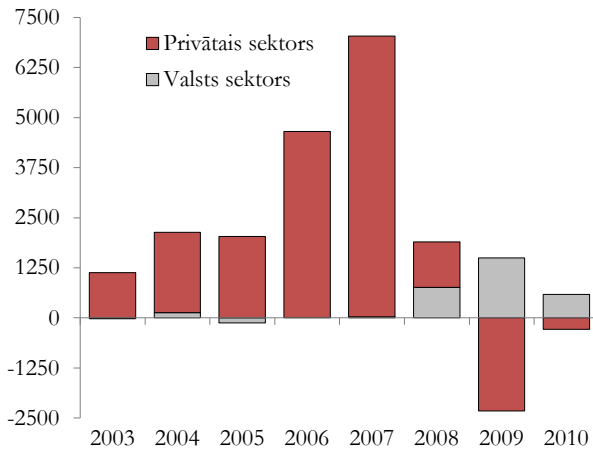
Pasliktinoties stāvoklim globālajos finanšu tirgos, situācija krasi mainījās. Lielais parādu slogs, ekonomisko aktivitāšu mazināšanās, ienākumu samazināšanās, kā arī nenoteiktība par nākotnes attīstību veicināja māsaimniecību taupīgumu. Vienlaikus ar uzkrājumu līmeņa pieaugumu strauji samazinās investīcijas. 2009. gadā investīciju īpatsvars IKP bija 20,4%. Savukārt nacionālo uzkrājumu līmenis 2009. gadā bija 30% no IKP. Arī 2010. gadā uzkrājumu līmenis pārsniedz investīciju līmeni, kaut gan šī starpība ir kļuvusi mazāka, galvenokārt saistībā ar uzkrājumu līmeņa samazināšanos.

4.3.2. Finanšu plūsmas

Finanšu plūsmu liberalizācija nodrošina ārvalstu kapitāla ieplūdi Latvijā. Latvijā nav noteikti nekādi ierobežojumi nacionālās valūtas konvertējamībai. Ārvalstu kompānijas var brīvi izvest savus ieguldījumus un peļņu pēc nodokļu nomaksas. Tāpat katrs Latvijas iedzīvotājs var brīvi izmantot ārvalstu kompāniju finanšu pakalpojumus. Nav noteikti nekādi ierobežojumi darījumiem ar vērtspapīriem.

4.26. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā (milj. latu)

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs iepriekšējos gados bija privātais sektors. Sākot ar 2004. gadu, ārvalstu investīciju apjoms strauji palielinājās, un 2007. gadā salīdzinājumā ar 2004. gadu tās bija pieaugušas gandrīz 3,5 reizes. Nelabvēlīgie apstākļi globālajos finanšu tirgos vājināja ārvalstu investīciju plūsmu intensitāti. Privātā kapitāla ieplūdes apjomi 2008. gadā strauji samazinājās (gandrīz septiņas reizes, salīdzinot ar 2007. gadu), savukārt kopš 2008. gada 4. ceturksņa bija vērojama privātā ārvalstu kapitāla aizplūšana, kas pastiprinājās 2009. gadā. 2009. gadā privātā ārvalstu kapitāla aizplūšana bija gandrīz 2 reizes lielāka nekā ieplūde 2008. gadā.

2010. gada pirmajā pusē kapitāla aizplūde turpinājās, kaut arī daudz mazākos apjomos nekā pirms gada, savukārt 2010. gada 3. ceturksnī, pirmo reizi kopš 2008. gada beigām, ir vērojama kapitāla ieplūde privātajā sektorā. To būtiski ietekmēja reinvestētās peļņas pieaugums, kas liecināja par nerezidentu uzņēmumu darbības rezultātu uzlabošanos.

2010. gadā maksājumu bilances finanšu kontā bija deficīts, kaut arī privātā kapitāla aizplūšanas negatīvo ietekmi uz finanšu konta stāvokli mazināja valsts sektora ilgtermiņa aizņēmumi.

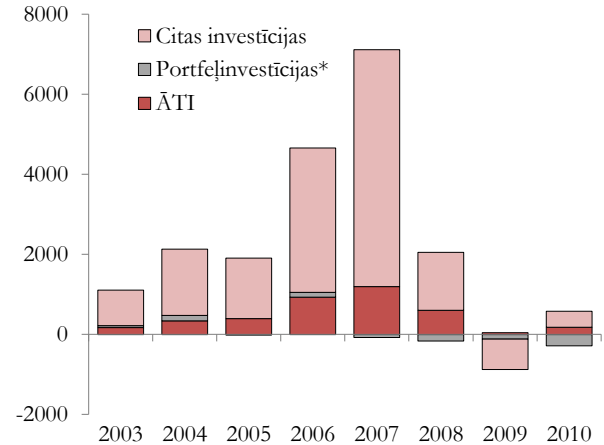
Līdz ar ārvalstu kapitāla plūsmu dinamiku un virziena maiņu mainās arī to struktūra.

Vidēji no 2005. līdz 2007. gadam ārvalstu tiešās investīcijas ienākošā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja gandrīz 20%. Salīdzinot ar 2004. gadu, ĀTI apjoms ir trīskāršojies, bet 2008. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, tās samazinājās gandrīz uz pusi un nosedza 30% no tekošā konta negatīvā saldo. 2009. gadā ienākošo ĀTI plūsmas bija tikai 7,8% no iepriekšējā gada rādītāja. Savukārt 2010. gadā ĀTI plūsmas gandrīz 4 reizes pārsniedza iepriekšējā gada rādītāju un veidoja 6% no IKP. Ienākošo ĀTI plūsmu svārstības lielā mērā ir saistītas ar ieguldījumiem ārvalstu uzņēmumu pamatkapitālā. 2011. gadā ĀTI ieplūde Latvijas ekonomikā turpina palielināties. 2011. gada 1. ceturksnī

tiešo investīciju apjoms bija līdzvērtīgs 2010. gada apjomam.

4.27. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā sadalījumā pa investīciju veidiem (milj. latu)

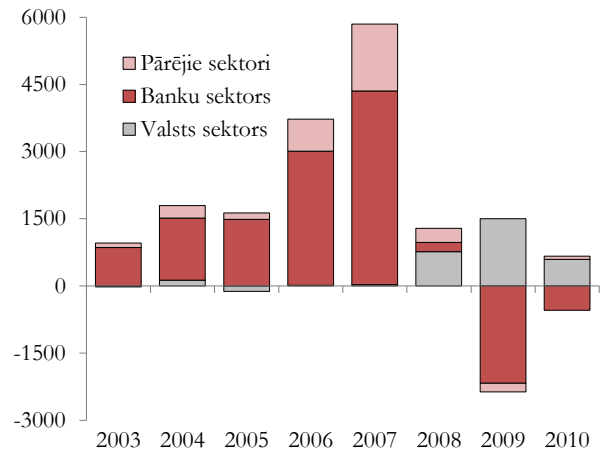

* portfeļinvestīcijas un atvasinātie finanšu instrumenti

Portfeļinvestīciju daļa ienākošās finanšu plūsmās ir neliela un pēdējos trīs gados nepārsniedz 10% no tām. 2010. gadā un 2011. gada 1. ceturksnī portfeļinvestīciju saldo bija negatīvs, ko galvenokārt noteica banku sektora veiktā ilgtermiņa saistību atmaksa.

4.28. attēls

Ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas sadalījumā pa sektoriem* (milj. latu)

* bez ārvalstu tiešajām investīcijām

Līdz 2008. gadam lielu daļu no kopējām ārvalstu investīcijām veido citas investīcijas, t.i., finanšu darījumi, kurus neietver tiešajās un portfeļinvestīcijās. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi utml. 2008. gadā bija vērojams īstermiņa plūsmu samazinājums, bet 2009. gadā citu investīciju plūsmas bija negatīvas (-9,8% no IKP), galvenokārt saistībā ar straujo banku sektora ārzemju pasīvu samazinājumu. Savukārt 2010. gadā citu investīciju bilances negatīvais saldo bija vairs tikai 1%

no IKP, ko noteica valdības ilgtermiņa aizņēmumi un banku parādsaistību samazinājums.

Kopumā 2010. gadā un 2011. gada 1. ceturksnī ārvalstu kapitāla plūsmas bija negatīvas.

Latvijas parāds pārējai pasaulei 2010. gadā bija 165,2% no IKP, t.sk. valdības – 33,4% no IKP. Kopš 2009. gada beigām valdības ārējais parāds palielinājās gandrīz par 7,5 procentpunktiem.

4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

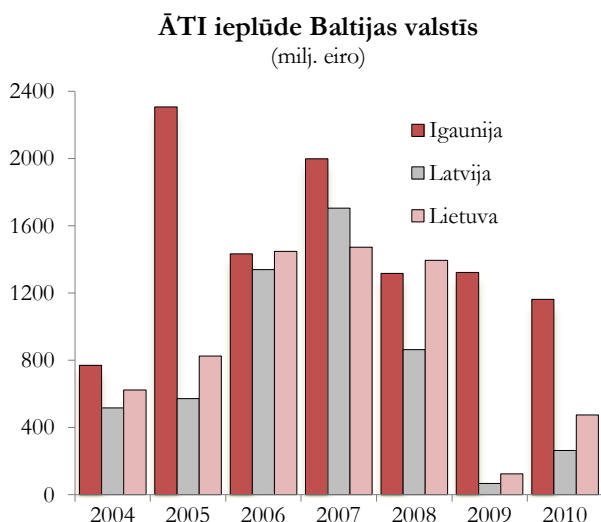
Globālās finanšu krīzes iespaidā ārvalstu kapitāla plūsmas Latvijas ekonomikā būtiski samazinājās. Tomēr, salīdzinot ar citām finanšu plūsmām, ĀTI plūsmas bija noturīgākas.

Pašlaik ĀTI plūsmu intensitāte Latvijā, tāpat kā gandrīz visās pasaules valstīs ir ievērojami vājāka nekā pirms krīzes. Tas ir skaidrojams ar uzņēmēju lielajiem zaudējumiem straujās lejupslīdes periodā, kas vājināja investēšanas kapacitāti, kā arī mazināja tieksmi investēt.

ĀTI ieplūdes samazinājums ir vērojams arī mūsu kaimiņvalstīs. Igaunijā 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, ienākošo ĀTI apjoms bija tikai par 8,6% mazāks, ko noteica nozīmīgie ieguldījumi finanšu starpniecības nozarē, kamēr Lietuvā un Latvijā tās bija attiecīgi par 80% un 94% mazākas nekā pirms gada. Savukārt 2010. gadā ienākošo ĀTI plūsmas Igaunijā veidoja 88% no 2009. gada plūsmām, bet Latvijā un Lietuvā tās pieauga gandrīz 4 reizes.

Kopš 2008. gada ir samazinājušās arī Latvijas investoru aktivitātes ārējā pasaulē. Salīdzinot ar 2007. gadu, Latvijas uzņēmēju tiešās investīcijas ārvalstīs samazinājās gandrīz divas reizes, bet 2009. gadā tās bija negatīvas. 2010. gadā Latvijas investoru aktivitātes palielinās.

4.29. attēls

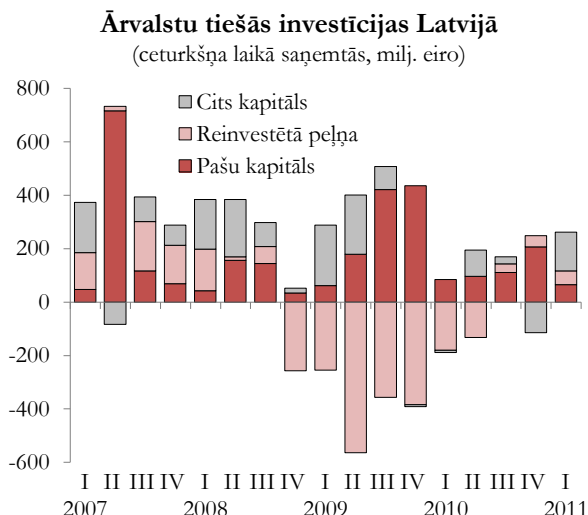
Ienākošo ĀTI struktūra liecina, ka kopš 2008. gada 4. ceturkšņa tiešo investīciju uzņēmumi darbojās ar zaudējumiem. 2009. gadā tie sasniedza 1094,5 milj. latu (1542 milj. eiro). Tiešo ārvalstu uzņēmumu

zaudējumus pilnībā kompensēja ieguldījumi pašu kapitālā un citā kapitālā, līdz ar ko ienākošās ĀTI plūsmas 2009. gadā bija pozitīvas (47,5 milj. latu). 2010. gada 1. pusē ieguldījumi pašu kapitālā bija nedaudz mazāki nekā tiešo investīciju uzņēmumu zaudējumi, kā rezultātā ienākošo ĀTI plūsmas vēl bija negatīvas. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, ārvalstu investoru zaudējumi samazinās, un kopš 2010. gada 3. ceturkšņa ir vērojams reinvestētās peļņas pieaugums. Kopumā 2010. gadā un 2011. gada 1. ceturksnī ienākošo ĀTI plūsmas bija pozitīvas.

Saskaņā ar Latvijas starptautisko investīciju bilanci 2011. gada 1. ceturkšņa beigās uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā sasniedza 6167,3 milj. latu, kas ir par 5% vairāk nekā pirms gada. ĀTI daļa uzkrātā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja 25 procentus.

Globālā finanšu krīze nav ietekmējusi Latvijā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju ģeopolitisko struktūru. Lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2011. gada marta beigās ES valstu ĀTI veidoja 80% no visām uzkrātajām ĀTI, trešdaļa no tām ir jauno ES dalībvalstu investīcijas un gandrīz puse ir eiro zonas valstu investīcijas.

4.30. attēls

Latvijas ekonomikā lielākās ieguldītājvalstis ir Zviedrija un Igaunija. Šo divu valstu uzkrātās ĀTI 2011. gada marta beigās veidoja gandrīz trešdaļu no visām uzkrātajām ĀTI. Tās koncentrējās galvenokārt finanšu starpniecībā. Kaut arī kopš 2008. gada beigām minēto valstu uzkrātās ĀTI finanšu starpniecības nozarē ir samazinājušās par 14,5%, tomēr tās veido vairāk nekā pusi no nozarē uzkrātām ĀTI.

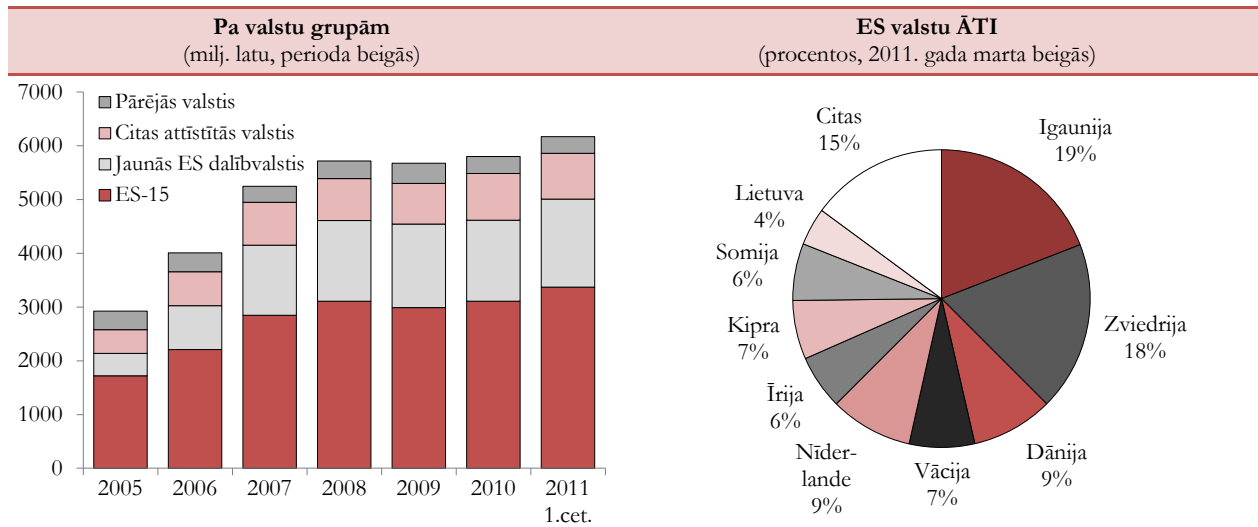
Lielie ieguldījumi ir arī Dānijas, Vācijas un Nīderlandes uzņēmējiem, kuru investīciju apjomi 2011. gada marta beigās veidoja 25% no uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Jāatzīmē, ka kopš 2004. gada Vācijas uzņēmēju ikgadējie ieguldījumi bija nelieli, tāpēc to daļa uzkrāto ĀTI kopapjomā samazinās. 2004. gada beigās tās veidoja 15,3%, bet 2011. gada 1. ceturkšņa beigās vairs tikai 7,1% no uzkrātām ĀTI. Vācijas ĀTI koncentrējās enerģētikas nozarē (36,5%) un operācijās ar nekustamo īpašumu (22%). Jāatzīmē,

ka kopš 2005. gada beigām Vācijas investīcijas enerģētikas nozarē samazinājās vairāk kā uz pusi. 2010. gada 4. ceturksnī gandrīz 8 reizes samazinājās arī

Vācijas investīcijas finanšu starpniecībā. 2010. gada beigās tās veido vairs tikai 3,4% no Vācijas uzkrātām ĀTI (2010. gada 3. ceturksnī – 21,5%).

4.31. attēls

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas

Līdz 2008. gadam ĀTI pieauguma tempi pakalpojumu nozarēs bija gandrīz pusotras reizes straujāki nekā ražošanas nozarēs, un 2008. gada beigās pakalpojumu nozaru daļa uzkrātajās ĀTI veidoja 80%. Savukārt 2009. un 2010. gadā ārvalstu tiešās investīcijas straujāk palielinās preču ražošanas nozarēs (attiecīgi par 6,6% un 10,6%), kamēr uzkrāto ĀTI līmenis pakalpojumu nozarēs 2009. gadā saglabājās nemainīgs, bet 2010. gadā samazinājās par 7,4 procentiem.

Pēc Latvijas iestāšanās ES būtiskus ieguldījumus ārvalstu investori ir veikuši finanšu starpniecības nozarē, kuras daļa uzkrātajās ĀTI pakalpojumu nozarēs palielinājās no 24% 2004. gada beigās līdz 40% 2008. gada beigās. 2011. gada marta beigās šis nozares uzkrāto ĀTI līmenis bija 23%. Ir jāatzīmē, ka iekšējā pieprasījuma samazināšanās negatīvi ietekmēja investīcijas tirdzniecībā un sakaru nozarē, uzkrātās ĀTI

minētajās nozarēs 2011. gada marta beigās bija attiecīgi par 11,3% un 7,4% mazākas nekā 2008. gada beigās. ĀTI samazinājumu šajās nozarēs daļēji kompensēja investīcijas nekustamā īpašuma nozarē (par 30,6%), līdz ar ko kopējais uzkrāto ĀTI līmenis pakalpojumu nozarēs kopš 2008. gada beigām nav mainījies.

Preču ražošanas sfērā īpaši straujš uzkrāto ĀTI pieaugums laika periodā no 2008. gada beigām līdz 2011. gada marta beigām bija enerģētikas un apstrādes rūpniecības nozarēs – attiecīgi par 27% un 41%. Uzkrāto ĀTI pieaugumu apstrādes rūpniecībā lielā mērā ietekmēja nozīmīgi ieguldījumi būvmateriālu ražošanā (pieaugums par 54,9%) un kokapstrādē (pieaugums par 27,5%). Minēto nozaru daļa uzkrātajās ĀTI apstrādes rūpniecībā 2011. gada 1. ceturksņa beigās veidoja 63,5% (2008. gada beigās – 55,6%).

4.7. tabula

Uzkrātās ĀTI sadalījumā pa nozarēm
(perioda beigās, milj. latu)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011.g. 1.cet.
Primārās nozares	49,8	59,5	71,6	113,1	145,2	167,5	207,9	191,2
Apstrādes rūpniecība	276,1	376,0	395,8	516,8	611,0	654,5	725,0	776,5
Enerģētika	164,7	327,6	348,1	270,7	204,9	190,5	216,0	288,9
Būvniecība	36,5	49,7	67,6	85,5	107,1	126,6	109,4	102,4
Tirdzniecība	395,7	437,8	562,3	676,4	862,0	856,5	737,4	753,1
Transports un sakari	333,3	336,4	347,0	392,5	466,3	428,1	424,7	431,9
Finanšu starpniecība	375,9	625,4	964,6	1486,2	1647,3	1645,1	1326,8	1411,0
Citi pakalpojumi	439,2	529,0	795,3	1223,5	1251,3	1371,3	1492,1	1593,5

Kopumā, vērtējot uzkrāto ĀTI struktūru apstrādes rūpniecības nozarē, jāsecina, ka tā nepārtraukti mainās.

Dažās nozarēs, piemēram, vieglajā rūpniecībā ārvalstu tiešās investīcijas samazinās jau kopš 2005. gada, un tā

galvenais iemesls ir konkurētspējas zaudēšana ārējos tirgos. 2010. gadā uzkrāto ĀTI apjoms vieglajā rūpniecībā bija par 7,3% mazāks nekā 2008. gadā. Līdzīgas tendences ir vērojamas vairākās ES dalībvalstīs. Savukārt uzkrāto ĀTI samazinājumu 2009. gadā un 2010. gada 1. ceturksnī lielā mērā noteica pieprasījuma samazināšanās iekšējā tirgū. Jāatzīmē, ka kopš 2010. gada 3. ceturkšņa ĀTI šajā nozarē pakāpeniski

pieaug. 2011. gada marta beigās, salīdzinot ar 2010. gada beigām, uzkrātās ĀTI pārtikas rūpniecībā pieauga par 12,3% un tās veidoja 18,6% no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā (2010. gada beigās – 13,5%). Tāpat ir samazinājušās ārvalstu tiešās investīcijas transporta līdzekļu ražošanā (salīdzinot ar 2008. gada beigām – par 10%), kā arī elektrisko un optisko iekārtu ražošanas nozarē (par 17%).

4.32. attēls

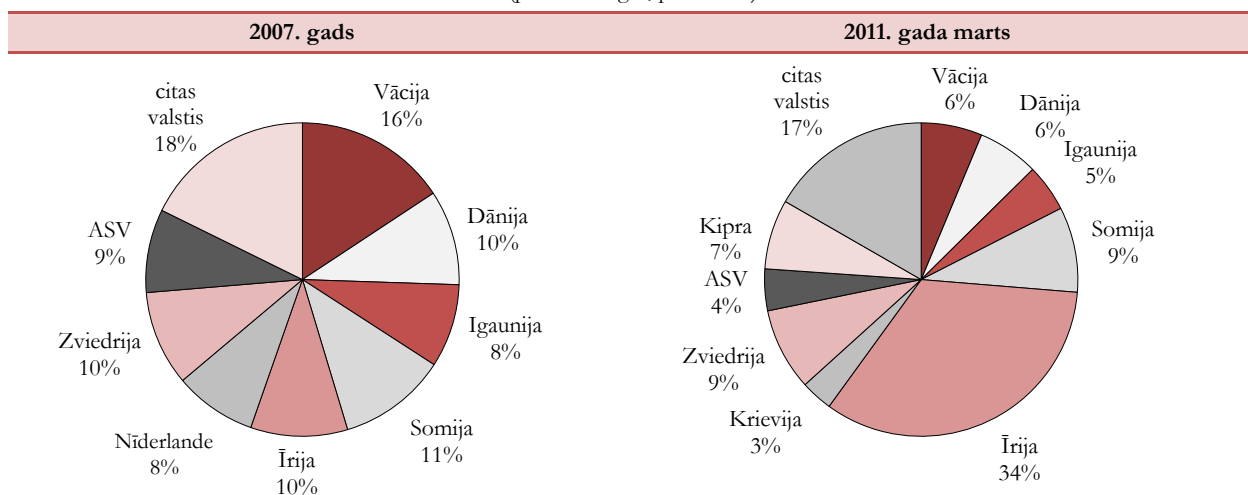
Jāatzīmē, ka kopumā ārvalstu investoru interese par apstrādes rūpniecības nozari nav mazinājusies, bet atsevišķajās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs ir pat palielinājusies. Būtiski pieaug ārvalstu investīcijas mašīnu un iekārtu ražošanā. Minētās nozares daļa uzkrāto ĀTI apstrādes rūpniecībā struktūrā palielinās un 2011. gada marta beigās veidoja 3,8% (2008. gada beigās – 0,6%). Citās apstrādes rūpniecības

apakšnozarēs uzkrāto ĀTI līmeņa izmaiņas ir nenozīmīgas.

Vērtējot uzkrāto ĀTI apstrādes rūpniecībā struktūras izmaiņas no kvalitatīvā aspekta, ir jāsecina, ka, to daļa augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēs 2011. gada marta beigās bija gandrīz 12% (2008. gada beigās – 11,3%).

4.33. attēls

Uzkrāto ĀTI struktūra Latvijas apstrādes rūpniecībā pa valstīm
(perioda beigās, procentos)

Lielākus ieguldījumus apstrādes rūpniecībā ir veikuši Dānijas, Somijas, Vācijas, Zviedrijas, Īrijas,

Igaunijas, Nīderlandes un ASV investori. Minēto valstu investīcijas veidoja 70% no uzkrātām ĀTI

apstrādes rūpniecībā. Jāatzīmē, ka līdz 2007. gada beigām apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā nevienai no valstīm nebija izteiktas līderpozīcijas. Finanšu krīzes ietekmē situācija ir būtiski mainījusies. 2011. gada marta beigās ĀTI struktūrā dominē Īrijas kapitāls, kas veido vairāk nekā trešdaļu no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā, ko lielā mērā ietekmēja šis valsts straujš investīciju pieaugums. Kopš 2008. gada beigām tās palielinājās gandrīz trīs reizes. Citu lielāko investorvalstu uzkrāto ĀTI apjoms ir samazinājies, piemēram, Vācijas un Dānijas – attiecīgi par 18,1% un 3,9%, kā arī ASV – par 21%. Tajā pašā laikā Krievijas uzņēmēju uzkrātās investīcijas apstrādes rūpniecībā 2010. gada beigās bija par 11% lielākas nekā 2008. gadā un veidoja 3,3% no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā.

Ārvalstu investīciju piesaistē Latvijā nozīmīga loma ir **Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai (LIAA)**. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir orientēta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un aktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus atbilstoši Latvijas tautsaimniecības attīstības stratēģijā noteiktajām prioritātēm.

LIAA turpina attīstīt savu pakalpojumu klāstu un piedāvājumu, pamatojoties uz ĀTI tirgus vajadzībām un nodrošinot saikni starp LIAA un investoriem. Latvija var piedāvāt investoriem izdevīgu ģeogrāfisko atrašanās vietu, dabas resursu priekšrocības, priekšrocības zinātnes jomā, kā arī LIAA profesionāļu palīdzību projektu ieviešanas procesā.

Kopumā jāatzīmē, ka pasaulei pamazām atgūstoties no globālās ekonomiskās un finanšu krīzes, ir jūtama arī intereses palielināšanās par Latviju kā potenciālo investīciju galamērķi. 2010. gadā LIAA apkāpoto ienākošo informācijas pieprasījumu skaits sasniedza 158, kas, salīdzinot ar 2009. gada rādītājiem (132 pieprasījumi), ir par 20% vairāk. Tā kā palielinās potenciālo investoru interese kopumā, pēc sākotnējās intereses par investīciju vidi Latvijā par 6% ir pieaudzis arī rādītājs par to pieprasījumu skaitu, kas izveidojas par projektiem, kuru ietvaros investori nopietni vērtē Latviju kā īstenošanas vietu, veidojot 45% (salīdzinājumam – 2009. gadā šis rādītājs bija 39%). 2010. gadā tika strādāts ar 79 šādiem investīciju projektiem, t.sk. 58 jauniem projektiem un 21 projektu, kas uzsākti iepriekšējos periodos.

2010. gadā ar LIAA atbalstu 10 uzņēmumi ir pieņēmuši pozitīvu lēmumu īstenot projektus Latvijā gan pakalpojumu jomā (administratīvie pakalpojumi, ASV; darbinieku iznomāšanas pakalpojumi, Lietuva), gan ražošanā (gāzu uzpildes, loģistikas un sadales stacija (AGA/Linde Gas, Vācija); metālapstrāde (Brabantia, Nīderlande); metālapstrāde (Dallas S.A, Grieķija); metālapstrāde (Norvēģija); metālapstrāde (Vācija); metālapstrāde, (Aluminium Company of Baltic, Itālija (2011. gadā ir mainīts projekta attīstītājs no sākotnējā Sopena Group no Spānijas uz privātpersonām no Itālijas)); metālapstrāde (RADIUS, Krievija); lauksaimniecības produktu pirmapstrāde

(Green Mushroom Farm, Vācija)). Projektiem īstenojoties, investīcijas sagaidāmas 33,49 milj. eiro apmērā, radot 518 jaunas darba vietas.

Vērtējot investoru interesi 2011. gada 1. ceturksnī, strādājot ar investīciju pieprasījumiem un projektiem, LIAA atzīmē, ka īpaša interese vērojama tieši dalīto pakalpojumu centru/biznesa procesu ārpakalpojumu centru jomā (30%), tāpat nozīmīgu vietu kopīgā projektu portfeli ieņem atjaunojamo energoresursu jeb zaļo tehnoloģiju sektors un metālapstrādes un elektronikas sektors (pa 20% katra). Redzama interese arī transporta un loģistikas sektorā, intereses pieaugums vērojams dzīvības zinātņu sektorā. Sagaidāms, ka interese šajos sektoros saglabāsies. Savukārt, ja tiek vērtēti tieši investīciju projekti, ar kuriem šobrīd LIAA strādā, zaļās tehnoloģijas un metālapstrāde/elektronika ir visplašāk pārstāvētie sektori (attiecīgi 40 un 39%).

Diemžēl vēl aizvien daudzi ārvalstu investīciju projekti tiek zaudēti joprojām neatrisinātu problēmjautājumu dēļ, piemēram, industriālo zemes gabalu, infrastruktūras trūkuma un teritoriālo plānojuma nepilnību, kā arī kvalificēta darbaspēka trūkuma dēļ.

Risinot augstāk minētos problēmjautājumus, ir plānots uzsākt un realizēt nozīmīgu infrastruktūras attīstības programmu laika periodā no 2014. līdz 2020. gadam. Lai risinātu jautājumus par nozaru vajadzībām pēc kvalificēta darba spēka, šobrīd tiek strādāts pie augstākās izglītības sistēmas reformas, kā arī tiek veicināta un palielināta darba devēju loma profesionālās izglītības programmās, veidojot profesionālās izglītības kompetences centrus.

Lai Latvija būtu konkurētspējīga citu Eiropas valstu starpā, ir nepieciešami valsts atbalsta instrumenti un investīciju stimuli ārvalstu investīciju piesaistei, kā, piemēram, citās valstīs, kas konkurē ar Latviju investīciju piesaistē – valsts finanšu atbalsts tautsaimniecībai nozīmīgiem investīciju projektiem, granti jaunu darbavietu radīšanai, infrastruktūras atbalsts, nodokļu atvieglojumi. Arī šajā ziņā jau ir vērojami uzlabojumi – tiek strādāts pie jauniem investīciju stimuliem ārvalstu investīciju piesaistei, piemēram, ar 2011. gada 1. janvāri uzņēmējiem ir pieejama uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaide lieliem investīciju projektiem, tāpat tiek strādāts pie finanšu atbalsta rašanas tautsaimniecībai nozīmīgiem investīciju projektiem, kā arī grantiem jaunu darbavietu radīšanai, kas varētu sākt darboties 2011. gada otrajā pusē/2012. gadā.

Lai pilnveidotu valstij nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu virzību, LIAA turpina īstenot investīciju piesaisti saskaņā ar *Polaris* metodoloģiju, kas paredz vienotu un saskaņotu ministriju, pašvaldību, infrastruktūras uzņēmumu un valsts iestāžu rīcību stratēģiski nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu realizēšanā, kā arī iesaistīt šajā procesā arī privāto sektoru, universitātes un zinātniskās institūcijas.

Analizējot nozaru izaugsmi Eiropas mērogā un Latvijas konkurētspēju salīdzinot ar Baltijas valstīm, Poliju, Čehiju, LIAA pašlaik ir identificējusi septiņas nozares, kurās Latvijai ir vislielākās iespējas piesaistīt ārvalstu investīcijas (kokapstrāde, metālapstrāde un mašīnbūve, transports un loģistika, zaļās tehnoloģijas, veselības aprūpe, dzīvības zinātne (farmācija un biotehnoloģijas) un informāciju tehnoloģijas). Tieši

tāpēc LIAA, *Polaris* procesa kvalitatīvai realizēšanai sadarbosies ar privātā sektora pārstāvjiem, lai pēc iespējas precīzāk identificētu nišas nozarēs, kurās nepieciešamas investīcijas, kā arī ar zinātniskajām institūcijām, lai izveidotu pilnvērtīgus investīciju projektu piedāvājumus ar pēc iespējas augstāku pievienoto vērtību.

4.4. Finanšu un kapitāla tirgi

4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss

Līdzīgi kā lielākās daļas pasaules centrālo banku, arī Latvijas Bankas monetārās politikas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Latvijas Banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā, tā nav pakļauta valdības vai tās institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

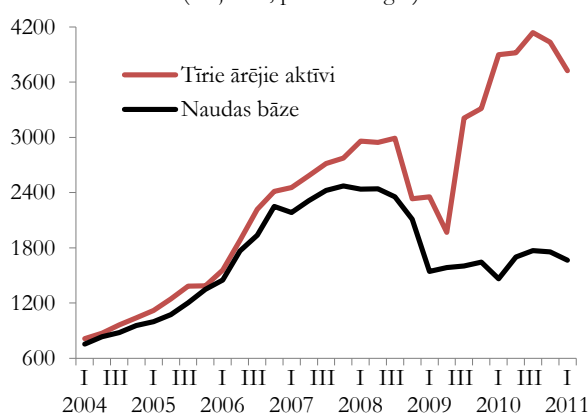
Kopš 1994. gada 12. februāra Latvijas Banka, piesaistot lata kursu SDR¹ valūtu grozam (1 SDR = 0,7997 LVL), īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku. No 2005. gada 1. janvāra ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro (1 EUR = 0,702804 LVL). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties Eiropas valūtas kursa mehānismam II (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju izpildes iestāties Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS)². 2010. gada 16. martā Ministru kabinets, akceptējot grozījumus Latvijas Nacionālā eiro ieviešanas plānā, kā eiro ieviešanas mērķa datumu Latvijā noteica 2014. gada 1. janvāri.

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pieļautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvija uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības +/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī latu piesaistot eiro.

Latvijas Banka darbojas līdzīgi tā sauktajai valūtas padomei, brīvi pērkot un pārdodot ārvalstu valūtu. Latvijas Bankai ir izdevies iegūt uzticību bez formālas valūtas padomes sistēmas izmantošanas un pieredzi, vienlaicīgi izmantojot plašu tirgus orientētu monetāro instrumentu klāstu, kas ir pilnībā savietojams ar tiem monetārās politikas instrumentiem, kas pieejami Eiropas Centrālajai bankai.

4.34. attēls

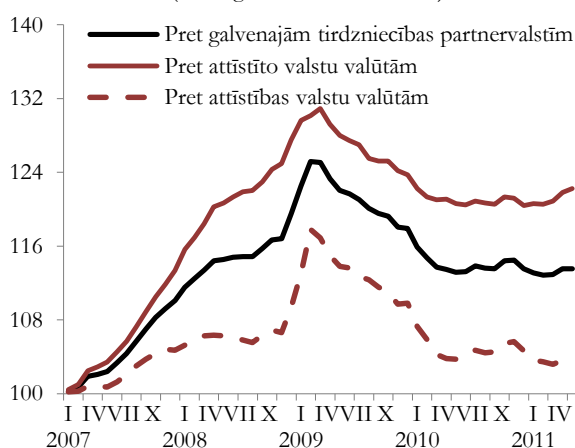
Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi
un naudas bāze ceturkšņu griezumā
(milj. latu, perioda beigās)

Lai noturētu fiksētu valūtas kursu, ir nepieciešams pietiekams ārējo rezervju apjoms. Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves pastāvīgi sedz Latvijas naudas bāzi (skatīt 4.32. attēlu). Naudas bāzes (skaidrā nauda apgrozībā un noguldījumi Latvijas Bankā) segums ar tīriem ārējiem aktīviem 2011. gada 1. ceturkšņa beigās bija 223,5% (2010. gada 1. ceturkšņa beigās – 266,2% un 2009. gada 1. ceturkšņa beigās – 152,4%).

4.35. attēls

Lata reālā efektīvā kursa* indekss
(2006. gada decembris = 100)

* Aprēķināts, izmantojot patēriņa cenu indeksu.

¹ Speciālās aizņēmuma tiesības (Special Drawing Rights – SDR; valūtas kods saskaņā ar starptautisko valūtu klasifikatoru ISO 4217 – XDR).

² Dalība EMS ir noteikta ES pievienošanās līgumā, bet Latvijai ir iespējas izvēlēties sev piemērotāko laika plānu eiro ieviešanai.

Latvijas Banka ārējās rezerves pārvalda saskaņā ar Latvijas Bankas padomes noteiktajām vadlīnijām, ieguldot tās drošos un likvidos finanšu instrumentos, galvenokārt ASV, eiro zonas valstu, Lielbritānijas un Japānas valdību, to aģentūru un starptautisko organizāciju emitētajos parāda vērtspapīros. Latvijas Bankas ārējās rezerves (ietverot arī zelta krājumus, ārvalstu konvertējamo valūtu un SDR) 2011. gada aprīļa beigās bija 7693,5 milj. ASV dolāru (2010. gada aprīļa beigās – 7190,7 milj. ASV dolāru, 2009. gada aprīļa beigās – 4023,8 milj. ASV dolāru).

Latvijas Banka aprēķina lata reālo efektīvo kursu¹ pret 13 galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām². Tas parāda Latvijas relatīvo eksporta konkurētspēju pasaules tirgos.

Straujās izaugsmes gados salīdzinoši augstās inflācijas dēļ lata reālais kurss pieauga attiecībā gan pret attīstīto valstu valūtām, gan pret attīstības valstu valūtām. Īpaši strauji lata kurss pieauga 2008. gada otrajā pusē un 2009. gada sākumā, kas galvenokārt bija saistīts ar Latvijas tirdzniecības partnervalstu nacionālo valūtu devalvāciju. Kopš 2009. gada marta lata reālais efektīvais kurss pakāpeniski samazinājās, kas bija saistīts gan ar cenu līmeņa un darba algu

samazināšanos, gan citu ar ražošanu saistīto izmaksu optimizāciju. Tomēr reālā efektīvā kursa samazināšanās tendences kopš 2010. gada aprīļa bija mērenas, bet kopš jūnija, atsākoties inflācijai, lata reālais efektīvais kurss jau palielinājās un šāda tendence turpinājās arī 2011. gada sākumā.

4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība

2011. gada 1. ceturkšņa beigās Latvijā darbojās 21 banka un bija reģistrētas 10 ārvalstu banku filiāles. Ārvalstīs darbojas 11 Latvijas banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētās kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijai.

Satricinājumi globālajos finanšu tirgos ir ietekmējuši arī Latvijas banku sistēmu, kā rezultātā pasliktinājās Latvijas banku pamatrādītāji. Lai sekotu banku likviditātes līmenim un riskiem, tika pastiprināts banku monitorings. Lai novērstu otras lielākās bankas AS „Parex banka” maksātnespēju, vairākuma akcijas tika pārņemtas valsts īpašumā (skatīt 4.1. ielikumu).

4.1. ielikums

AS „Parex banka” restrukturizācija

Lai pēc aktīviem otrai lielākajai bankai Latvijā (tās aktīvi veidoja 13,8% no kopējiem Latvijas banku sektora aktīviem) palīdzētu izvairīties no pasaules finanšu krīzes radītajām finanšu problēmām, 2008. gada novembrī valsts ar VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” starpniecību pārņēma AS „Parex banka” kontrolpaketi (51% akciju).

Veicot bankas restrukturizāciju, 2010. gada 1. augustā darbu uzsāka banka „Citadele”, kas ir AS „Parex banka” restrukturizācijas plāna ietvaros jaunizveidota kredītiestāde, un tās dibinātājs ir VAS „Privatizācijas aģentūra”. Savukārt AS „Parex banka” turpina savu darbību kā risinājumu banka ar mērķi maksimāli atgūt valsts ieguldītos līdzekļus. Pēc AS „Parex banka” sadalīšanas VAS „Privatizācijas aģentūra” īpašumā ir 82% AS „Parex banka” akciju un 75% bankas „Citadele” akciju. Otrs lielākais akcionārs ir Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banka, kura ir 25% un vienas balsstiesīgās bankas „Citadele” akcijas īpašnieks un 15% AS „Parex banka” akciju īpašnieks.

2011. gada 17. maijā valdība apstiprināja AS „Citadele” un AS „Parex banka” pārdošanas stratēģijas, kas paredz savstarpēji nesaistītu pārdošanas procesu, katrai bankai piemērojot atbilstošāko risinājumu. AS „Citadele banka” tiks pārdota izsolē, iepriekš organizējot pretendentu atlasi divos posmos. Savukārt AS „Parex banka” tiks piemērota kombinēta pārdošanas stratēģija, kas paredz pašlaik banku kopumā nepārdot, bet veikt darbības aktīvu vērtības paaugstināšanai vai saglabāšanai.

2011. gada 1. ceturksnī visu Latvijas banku darbības rādītāji bija atbilstoši normatīvu prasībām. 2011. gada 1. ceturksnī banku sektora likviditātes rādītājs bija 65,1% (minimālā normatīvā prasība ir 30%), kas, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, ir palielinājies.¹²

Par situācijas uzlabošanos liecina arī banku peļņas rādītāji. 2010. gada 1. ceturksnī ar peļņu strādāja 7 Latvijas bankas un 1 ārvalstu banku filiāle, 2011. gada 1. ceturksnī ar peļņu (kopā 53,6 milj. latu) strādāja 14 Latvijas bankas un 4 ārvalstu banku filiāles. Šajā periodā banku sektora gūtie ienākumi pārsniedza izdevumus, un tas galvenokārt ir skaidrojams ar faktu,

ka mazinājusies nepieciešamība pēc uzkrājumiem nedrošiem kredītiem. Kopš 2011. gada sākuma kapitālu palielināja divas Latvijas bankas kopumā par 998,2 milj. latu, bet 2010. gadā kopumā kapitālu bija palielinājušas 14 Latvijas bankas par 324,4 milj. latu.

Banku sektora vidējais kapitāla pietiekamības rādītājs 2011. gada 1. ceturkšņa beigās bija 15,2% (minimālā normatīvā prasība ir 8%). Banku sektora aktīvu atdeve (ROA)³ bija 0,6% un banku sektora kapitāla atdeve (ROE)⁴ bija 7,2%, kas salīdzinājumā ar 2010. gada attiecīgo periodu ir ievērojami pieaugusi (2010. gada 1. ceturksnī – ROA bija -2,5% un ROE bija -29,8%).

2011. gada 1. ceturkšņa beigās Latvijā darbojās 12 apdrošināšanas sabiedrības, no kurām 3 veica dzīvības apdrošināšanu un 9 – nedzīvības

¹ Lata reālais kurss ietver lata nominālā kursa izmaiņas pret Latvijas tirdzniecības partnervalsts valūtu, kā arī patēriņa cenu izmaiņas Latvijā salīdzinājumā ar patēriņa cenu izmaiņām tirdzniecības partnervalstī. Reālo kursu aprēķina, nominālā kursa indeksu dalot ar ārvalstu un iekšzemes cenu indeksu attiecību.

² Attīstīto valstu grupā ietilpst ASV, Dānija, Francija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija, Vācija un Zviedrija, savukārt attīstības valstu grupā – Igaunija, Krievija, Lietuva un Polija.

³ ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

⁴ ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

apdrošināšanu, kā arī 10 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles.

2011. gada 1. ceturkšņa beigās, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, apdrošināšanas sabiedrību parakstīto bruto prēmiju apmērs pieauga par 34,3% un bija 65,7 milj. latu, savukārt izmaksāto bruto atlīdzību apmērs pieauga par 6,1% un bija 33,4 milj. latu.

Situācija pasaules finanšu tirgos būtiski ietekmē **Latvijas vērtspapīru tirgu** – 2008. gadā un 2009. gadā vērtspapīru tirgū bija mazs pieprasījums un pārdotais akciju apjoms. Ievērojami samazinājās arī akciju cenu indekss.

2010. gads jau ir uzskatāms par ievērojamu izaugsmes gadu. 2010. gadā Baltijas biržu indekss Baltic Benchmark vērtība pieauga par 69,8%, savukārt Latvijas biržas NASDAQ OMX Riga akciju indekss pieauga par 41,1% un bija ceturtais straujāk augošais valstu indekss Eiropā un desmitais straujāk augošais valstu indekss pasaulē.

Arī 2011. gadā situācija uzlabojas – 2011. gada maija beigās OMX Baltic Benchmark vērtība sasniedza 523,22 punktus, kas, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, ir par 27,78% vairāk, savukārt NASDAQ OMX Riga indeksa vērtība sasniedza 418,36 punktus, kas ir par 23,7% vairāk nekā 2010. gada attiecīgajā periodā.

Par finanšu stabilizāciju liecina arī fakts, ka 2011. gada 9. jūnijā Latvija sekmīgi emitēja 10 gadu eiroobligācijas 500 milj. ASV dolāru apmērā ar procentu likmi 5,25% gadā, kas ir zemāka nekā iepriekšējā Latvijas eiroobligāciju laidienā 2008. gada martā, kad procentu likme bija 5,5% gadā. Kopējais solījumu apjoms septiņas reizes pārsniedza piedāvājumu un sasniedza 3,6 miljardus ASV dolāru. Notikusi emisija uzskatāma par etalona emisiju, Latvijai atgriežoties starptautiskajos tirgos pēc 2008. gada marta pēdējās eiroobligāciju emisijas. Šī eiroobligāciju emisija tika veikta, realizējot apstiprināto vidējā termiņa aizņemšanās stratēģiju un īstenojot Latvijas valdības, Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla komisijas noslēgto vienošanos ar starptautiskās aizņēmuma programmas partneriem, kas paredz Latvijas atgriešanos starptautiskajos finanšu tirgos un neparedz turpmāku resursu izmantošanu no programmas līdzekļiem.

4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti

Latvijas **banku aktīvi** 2011. gada 1. ceturkšņa beigās bija 21,2 miljardi latu, kas bija par 0,3 miljardiem latu mazāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Lielāko banku aktīvu daļu veidoja banku kredīti (65,5%).

4.8. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji

	2007	2008	2009	2010	2011.g. 1.cet.
<i>perioda beigās, milj. latu</i>					
Tīrie ārējie aktīvi	-4482,8	-5914,6	-3022,0	-1 219,8	-1 075,4
Tīrie iekšējie aktīvi	10654,0	11846,1	8842,3	7 609,8	7 413,7
Iekšzemes kredīti	13018,2	14279,7	12204,3	11 215,1	11 063,1
valdībai (neto)	-87,4	-370,0	-1474,6	-1 430,8	-1 264,8
uzņēmumiem un privātpersonām	13105,6	14649,7	13678,9	12 645,9	12 327,9
Pārējie aktīvi (neto)	-2364,2	-2433,6	-3362,0	-3 605,3	-3 649,4
Plašā nauda M2X	6171,3	5931,4	5820,3	6 390,0	6 338,2
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	900,0	866,1	667,3	807,4	795,6
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi tai skaitā:	5271,3	5065,3	5153,0	5582,7	5542,5
pieprasījuma noguldījumi	2864,9	2308,0	2206,2	2 782,1	2 703,0
termiņnoguldījumi	2406,4	2757,3	2946,8	2 800,6	2 839,5
<i>izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos</i>					
Iekšzemes kredīti	31,8	9,7	-14,5	-8,1	-4,6
tai skaitā:					
uzņēmumiem un privātpersonām	34,0	11,8	-6,6	-7,6	-7,9
Plašā nauda M2X	12,6	-3,9	-1,9	9,8	6,0
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	-7,1	-3,8	-23,0	21,0	18,9
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	16,9	-3,9	1,7	1,1	4,3
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	32,3	9,5	-19,2	-2,7	7,6

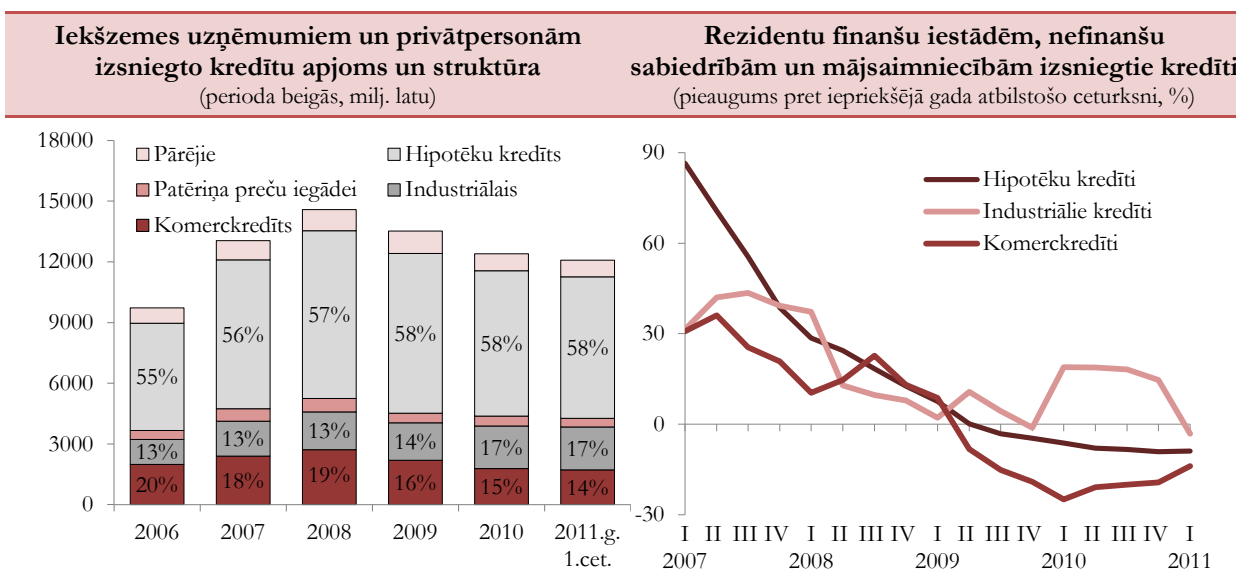
Līdz ar tautsaimniecības pirmajām izaugsmes pazīmēm kopš 2010. gada sākuma pieaug arī skaidras naudas apjoms apgrozībā. 2011. gada 1. ceturkšņa beigās apgrozībā bija 795,6 milj. latu skaidras naudas, kas ir par 18,9% vairāk nekā 2010. gada attiecīgajā periodā. To galvenokārt ietekmē banku piesaistīto **noguldījumu** atlikuma palielināšanās, kas aizsākās 2009. gada 4. ceturkšņa beigās un turpinās arī 2011. gadā.

2011. gada sākumā turpinājās arī noguldījumu valūtu struktūras izmaiņas. 2011. gada 1. ceturkšņa beigās salīdzinājumā ar 2010. gada attiecīgo periodu

par 10,3% pieauga rezidentu noguldījumu apjomi latos, kas veidoja 44,6% no visiem rezidentu noguldījumiem. Lielākā daļa rezidentu noguldījumu (49,3%) joprojām ir eiro, tomēr šo noguldījumu apjomi samazinās.

Joprojām turpina samazināties iekšzemes uzņēmējiem, privātpersonām un valdībai izsniegto banku **kredītu** atlikumi. Uzņēmējiem izsniegto kredītu atlikumi 2011. gada 1. ceturkšņa beigās, salīdzinot ar 2010. gada attiecīgo periodu, samazinājās par 9%, bet mājsaimniecībām izsniegtie kredīti – par 6,6%. Kopš 2009. gada sākuma vērojams īpaši straujš valdībai izsniegto banku kredītu samazinājums.

4.36. attēls

2011. gada 1. ceturksnī tāpat kā iepriekš iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu struktūrā dominē hipotekārie kredīti, kuru īpatsvars kopējā kredītu struktūrā ir 58%. Turpretim komerc-kredītu un industriālo kredītu īpatsvars kopā bija tikai 32%, kas salīdzinājumā ar gada sākumu ir nedaudz pieaudzis.

Izsniegto hipotekāro kredītu apmērs iepriekšējos gados pieauga ļoti strauji (2007. gadā – par 39%, 2008. gadā – par 13%). 2009. gadā hipotekārā kredītešana būtībā apstājās, un šāda tendence saglabājās arī 2010. gadā un 2011. gada sākumā. Līdzīga situācija ir arī patēriņa preču iegādes kredītešanā.

Komerc- un industriālo kredītu atlikumi samazinājās jau kopš 2008. gada novembra un turpināja sarukt arī 2009. gadā. 2010. gada sākumā tie nedaudz palielinājās, bet turpmākajos ceturkšņos atkal samazinājās, un 2011. gada 1. ceturkšņa beigās

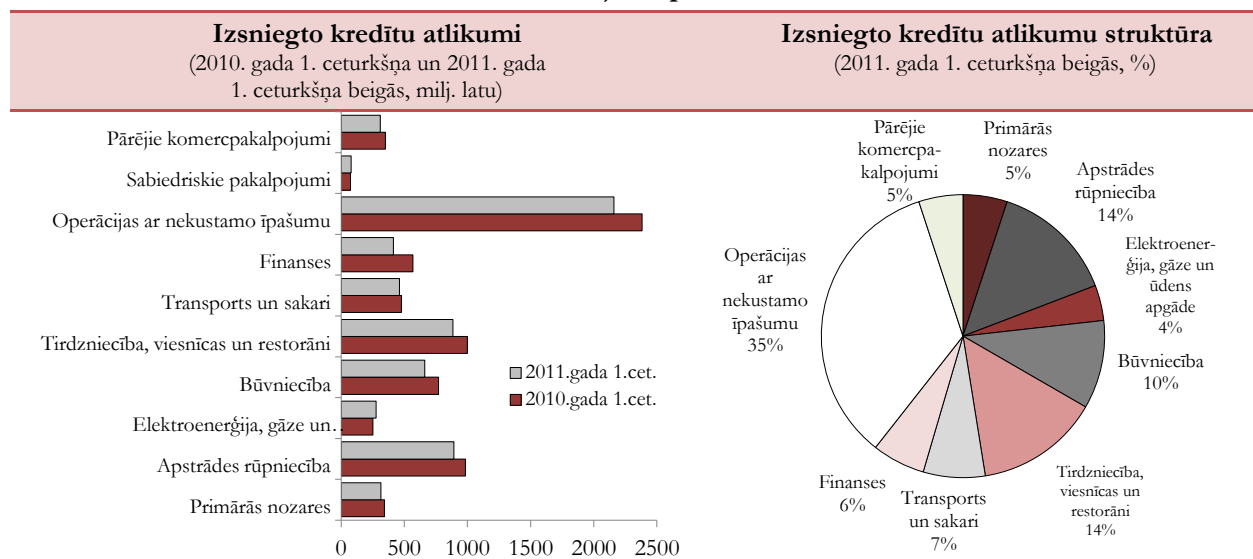
izsniegto kredītu atlikums par 8,3% atpalika no iepriekšējā gada atbilstošā perioda rādītāja.

2011. gada 1. ceturkšņa beigās **tautsaimniecībā** kopumā nebankām bija izsniegti kredīti 6456,6 milj. latu apmērā, kas ir par 8,5% mazāk nekā 2010. gada 1. ceturkšņa beigās. Visstraujākais izsniegto kredītu atlikumu samazinājums ir finanšu nozarē. Izsniegto kredītu atlikumi pieauga tikai sabiedrisko pakalpojumu un elektroenerģijas, gāzes un ūdensapgādes nozarē. Vislielākie kredītu atlikumi joprojām ir operācijām ar nekustamo īpašumu (34% no kopējiem tautsaimniecības nozarēm izsniegtajiem kredītiem). Relatīvi liels izsniegto kredītu īpatsvars ir arī apstrādes rūpniecības, tirdzniecības, viesnīcu un restorānu, kā arī būvniecības nozarēs.

No visiem rezidentiem izsniegtajiem kredītiem tikai 8,2% ir kredīti latos. Lielākā daļa kredītu (89,1%) tiek izsniegti eiro, kas ir skaidrojams ar daudz zemākām procentu likmēm eiro izsniegtajiem kredītiem.

4.37. attēls

Kredīti rezidentiem sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm

Lai gan 2010. gada beigās **kredītu ar maksājumu kavējumiem apmērs** nedaudz saruka, tomēr 2011. gada 1. ceturksnī šādu kredītu apmērs turpina pieaugt un sasniedza 26,7% no banku kopējā kredītportfeļa. (2008. gada beigās kopējā kredītportfelī bija 15% kredītu ar maksājumu kavējumiem, 2009. gadā – 25,5% un 2010. gada 2. ceturkšņa beigās jau 28,6% no banku kopējā kredītportfeļa, kas ir augstākais rādītājs.)

2011. gadā turpinājās banku darbs ar kredītu atmaksas grūtībās nonākušajiem klientiem. 2011. gada 1. ceturkšņa beigās 35,6% no kopējā kredītportfeļa bija pārstrukturētie kredīti un atgūšanas procesā esošie kredīti. Vēl vairāk palielinājās pārstrukturēto kredītu īpatsvars kopējā banku kredītportfelī, kas pieauga no 19,9% 2010. gada beigās līdz 20,1% jeb 2,8 miljardiem latu 2011. gada 1. ceturkšņa beigās. Lielākā daļa no

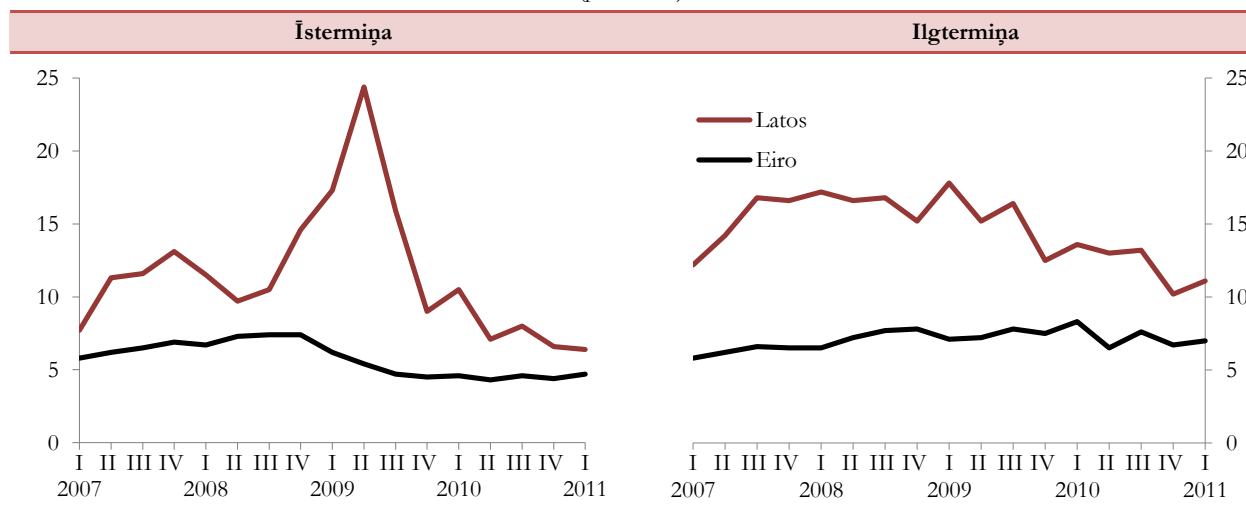
pārstrukturēto kredītu apjoma bija kredīti uzņēmumiem (galvenokārt mikrouzņēmumiem un mazajiem uzņēmumiem) un mājsaimniecībām.

2011. gada sākumā turpināja palielināties arī atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars, kas 2011. gada 1. ceturkšņa beigās sasniedza 15,5% jeb 2,1 miljardu latu no kopējā banku kredītportfeļa. Arī no atgūšanas procesā esošo kredītu apjoma lielāko daļu veido kredīti uzņēmumiem un mājsaimniecībām.

Uzņēmumiem un privātpersonām latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā **procentu likme** 2009. gada 2. ceturkšņa beigās strauji pieauga līdz 24,4%, kas ir skaidrojams ar pasaules finanšu krīzes sekām, neskaidrību par valsts budžetu, kā arī runām par iespējamo lata devalvāciju.

4.38. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes izsniegtajiem kredītiestādēs ceturkšņu griezumā (procentos)

Sākot ar 2009. gada beigām, uzņēmumiem un privātpersonām latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme ir samazinājusies un 2011. gada 1. ceturkšņa beigās bija 6,4%, kas nozīmē, ka situācija ir stabilizējusies. Ņemot vērā, ka lats ir piesaistīts eiro, par situācijas stabilizēšanos liecina arī lata likmes tuvināšanās eiro likmei.

Mazāk izteiktas svārstības gada laikā bija vērojamas latos izsniegto ilgtermiņa kredītu vidējām svērtajām procentu likmēm, kas no 17,8% 2009. gada 1. ceturkšņa beigās samazinājās līdz 11,1% 2011. gada 1. ceturkšņa beigās.

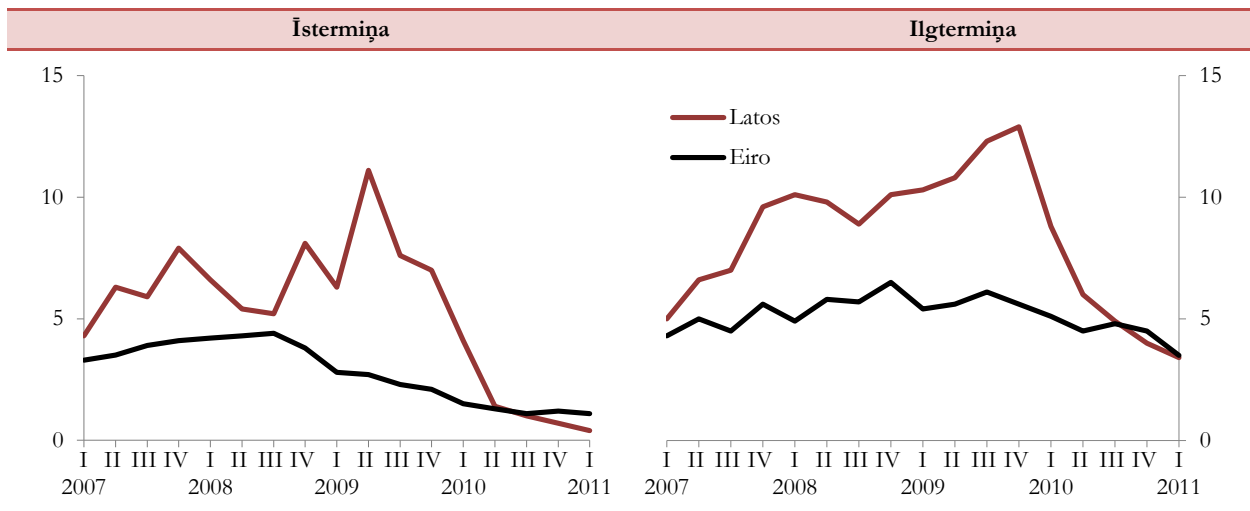
Eiro izsniegtajiem kredītiem procentu likmes ierasti bija zemākas, un to svārstības mazāk izteiktas. 2011. gada 1. ceturkšņa beigās eiro izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme bija 4,7% un ilgtermiņa – 7 procenti.

2009. gada vidū pieauga vidējās svērtās gada procentu likmes latos piesaistītajiem ilgtermiņa noguldījumiem kredītiestādēs un 2009. gada beigās sasniedza 12,9%. Sākot ar 2010. gada sākumu, vidējās svērtās gada procentu likmes latos piesaistītajiem ilgtermiņa noguldījumiem kredītiestādēs pakāpeniski samazinājās un 2011. gada 1. ceturkšņa beigās nokritās līdz 3,4%, kas ir pat zemāks rādītājs nekā eiro piesaistītajiem ilgtermiņa noguldījumiem kredītiestādēs.

Vidējās svērtās gada procentu likmes latos piesaistītajiem īstermiņa noguldījumiem kredītiestādēs visstraujāk pieauga 2009. gada 2. ceturksnī, sasniedzot 11,1%, vēlāk pakāpeniski samazinoties un 2011. gada 1. ceturkšņa beigās nokritoties līdz 0,4%, kas ir pat zemāks rādītājs nekā eiro piesaistītajiem īstermiņa noguldījumiem kredītiestādēs.

4.39. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes piesaistītajiem noguldījumiem kredītiestādēs ceturkšņu griezumā (procentos)

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Ekonomiskās krīzes ietekmē 2008. gada nogalē un 2009. gadā būtiski pasliktinājās situācija darba tirgū – strauji samazinājās nodarbināto skaits un pieauga bezdarbs. Zemākais punkts tika sasniegts 2010. gada

1. ceturksnī, kad nodarbinātības līmenis saruka līdz 57,7% (iedzīvotājiem 15-64 gadu vecuma grupā), bet bezdarba līmenis palielinājās līdz 20,5% (iedzīvotājiem vecuma grupā 15-74 gadi)¹.

5.1. tabula

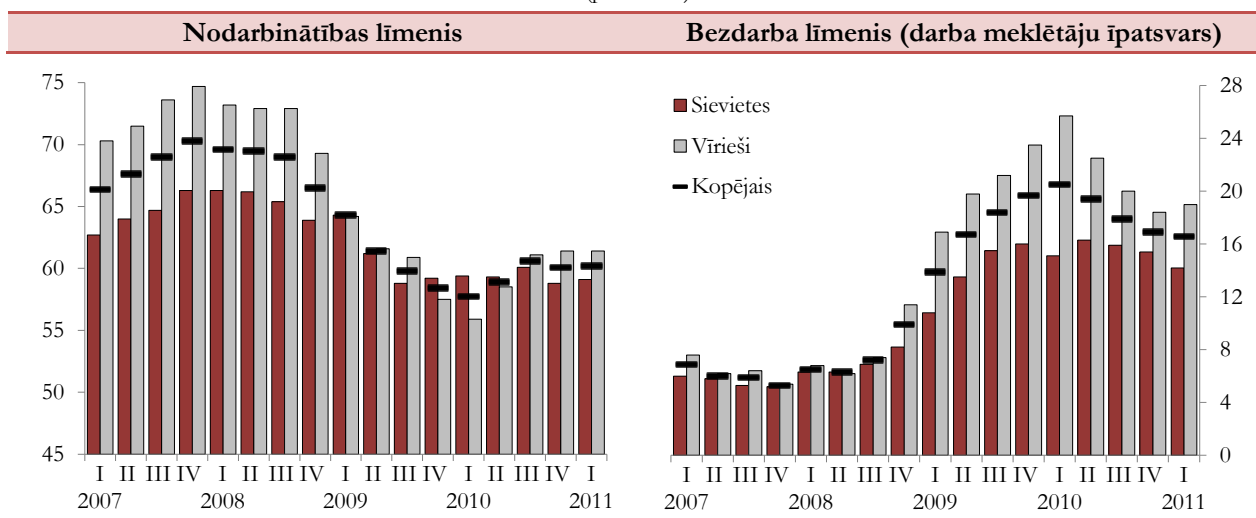
Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji

Rādītāji	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nodarbināto skaits (15-74 gadu vecuma grupā, tūkst.)	1035,9	1087,6	1119,0	1124,0	986,8	940,9
Ekonomiskās aktivitātes līmenis (15-64 gadu vecuma grupā, %)	69,5	71,3	72,9	74,5	73,9	73,2
Nodarbinātības līmenis (15-64 gadu vecuma grupā, %)	63,4	66,3	68,4	68,6	61,1	59,3
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars 15-74 gadu vecuma grupā, %)	8,7	6,8	6,0	7,5	16,9	18,7
Darba meklētāju (bezdarbnieku) skaits (15-74 gadu vecuma grupā, tūkst.)	99,1	79,9	72,1	91,8	200,6	216,3
Reģistrētie bezdarbnieki (perioda beigās, tūkst.)	78,5	68,9	52,3	76,4	179,2	162,5

Atsākoties ekonomiskajām aktivitātēm, situācija darba tirgū kopš 2010. gada pavasara pamazām uzlabojas. Tomēr, ņemot vērā, ka uzlabošanās atsākās no ļoti zema punkta, 2010. gada vidējie darba tirgus rādītāji ir sliktāki, salīdzinot ar 2009. gadu.

2010. gada laikā nodarbināto skaits ir samazinājies par 4,6% jeb par 45,8 tūkst. cilvēku. Nedaudz krities arī nodarbinātības līmenis, kas 2010. gadā bija 59,3% pretstatus 61,1% pirms gada, bet bezdarba līmenis ir augstāks par 1,8 procentpunktiem. 2010. gada nogalē Latvijā bija trešais augstākais bezdarba līmenis ES.

5.1. attēls

Nodarbinātība un bezdarbs Latvijā
(procentos)

¹ Nodarbinātības līmenis atspoguļots vecuma grupai 15-64 gadi, bet nodarbināto skaits un bezdarba rādītāji (izņemot reģistrēto bezdarbu) – vecuma grupai 15-74 gadi.

Ekonomiskā lejupslīde samazināja arī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu. Lai gan ekonomiskās aktivitātes līmenis 2010. gadā joprojām saglabājās augsts, tas par 0,7 procentpunktiem atpalika no iepriekšējā gada rādītāja un bija par 1,3 procentpunktiem zemāks nekā 2008. gadā. Zaudētas cerības atrast darbu ir viens no galvenajiem iemesliem ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita samazinājumam.

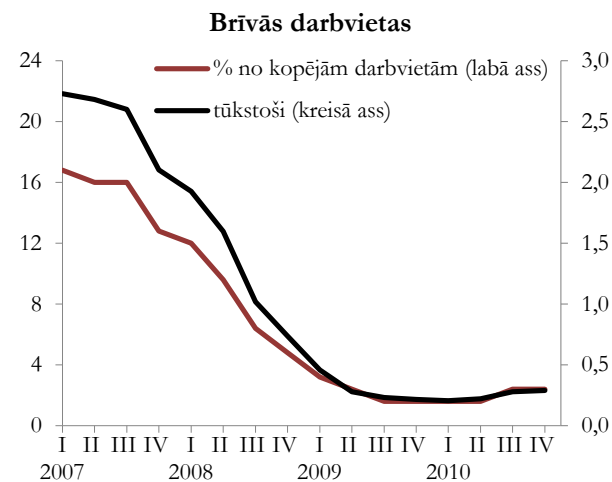
Kopumā krīzes negatīvā ietekme uz darba tirgu ir ar ilglaicīgāku raksturu nekā ekonomisko aktivitāšu atjaunošanās. Situācijas uzlabošanās darba tirgū būs ļoti pakāpeniska, un nav sagaidāms straujš nodarbināto skaita palielinājums, jo izaugsmi nodrošinās arī darba ražīguma kāpums.

Krīzes izraisītais bezdarbs daudz spēcīgāk skāra vīriešus nekā sievietes. Taču, sākot ar 2010. gada 2. ceturksni, vīriešu bezdarbs strauji samazinājās – no 25,7% 1. ceturksnī līdz 18,4% gada beigās. Turpretī sieviešu bezdarba līmenis šajā periodā nedaudz pieauga – no 15,1% līdz 15,4%. 2010. gada beigās vīriešu nodarbinātības līmenis atkal pārsniedza sieviešu nodarbinātības līmeni – 2010. gada 4. ceturksnī vīriešu nodarbinātības līmenis bija 61,4%, bet sieviešu – 58,8 procenti.

Brīvo darbvieta skaits, kas ir viens no rādītājiem, kuri liecina par darbaspēka pieprasījuma izmaiņām, sāka samazināties kopš 2007. gada otrās puses. Pēc krasā samazinājuma 2008. gadā brīvo darbvieta skaits nostabilizējās samērā zemā līmenī. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, 2010. gadā brīvo darbvieta skaits nedaudz pieauga un 2010. gada 4. ceturksnī bija

2,3 tūkst. brīvo darbvieta (2007. gada beigās tās bija 16,8 tūkst.).

5.2. attēls

2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, nedaudz mainījies nodarbināto iedzīvotāju struktūra (skatīt 5.2. tabulu).

Nodarbināto skaits 2010. gadā bija par 45,8 tūkst. mazāks nekā 2009. gadā. Samazinājums skāra gandrīz visas nozares. 2010. gadā lielākais nodarbināto skaita samazinājums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija sabiedrisko pakalpojumu nozarē (par 14,8 tūkst. cilvēku), tirdzniecības un viesnīcu nozarē (par 11,2 tūkst. cilvēku), kā arī būvniecības nozarē (par 10 tūkst. cilvēku).

5.2. tabula

Nodarbinātie sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm*
(15-74 gadu vecumā)

	Struktūra (%)		Izmaiņas (%)		
	2009	2010	2009/2008	2010/2009	2010/2008
Kopā tai skaitā:	100	100	-12,2	-4,6	-16,3
Primārās nozares	9,4	9,8	0,4	-0,5	0,0
Apstrādes rūpniecība	13,6	14,3	-21,8	0,3	-21,6
Elektroenerģija, gāze, ūdens apgāde	1,7	1,9	-21,2	6,5	-16,1
Būvniecība	7,7	7,0	-39,7	-13,2	-47,6
Tirdzniecība, viesnīcas, restorāni	19,6	19,3	-11,0	-5,8	-16,1
Transports un sakari	9,9	9,9	-7,7	-4,9	-12,2
Pārējie komercpakalpojumi	15,9	16,1	-1,6	-3,8	-5,3
Sabiedriskie pakalpojumi	22,3	21,8	-5,1	-6,7	-11,5

* Pēc saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE 1.1. redakcijas

Šajā periodā neliels nodarbināto skaita pieaugums ir bijis elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes nozarē un apstrādes rūpniecībā, kur nodarbināto skaits

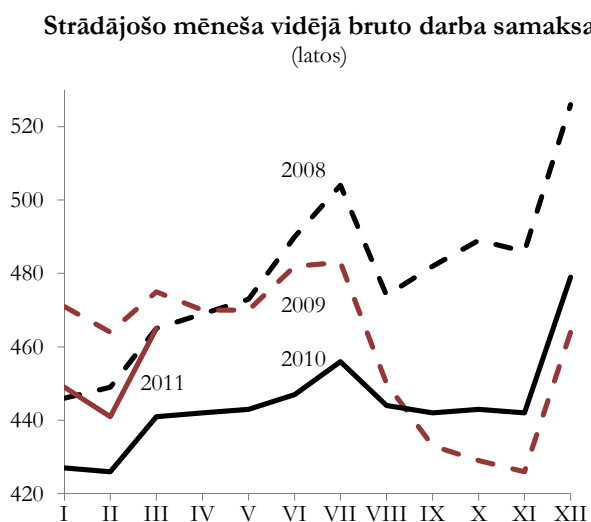
pieaudzis attiecīgi par 1,1 tūkst. cilvēku jeb 6,5% un 0,3 tūkst. cilvēku jeb 0,3 procentiem.

5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte

Ekonomikas lejupslīdes laikā notika būtiskas korekcijas darba tirgū, kā rezultātā samazinājās gan nodarbināto skaits, gan strādājošo darba samaksa. Ekonomisko aktivitāšu mazināšanās 2008. gadā vispirms ietekmēja nodarbināto skaita samazināšanos, savukārt darba samaksa saglabājās samērā augstā līmenī. 2009. gadā līdztekus nodarbinātības samazinājumam bija vērojama arī darba samaksas korekcija. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, darba samaksas un nodarbinātības izmaiņas bija mērenas.

2010. gadā situācija sāka lēnām uzlaboties. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa kopš 2010. gada septembra jau bija augstāka nekā 2009. gada attiecīgajā periodā. Arī 2011. gadā saglabājas pozitīvā darba samaksas dinamika.

5.3. attēls

Vidējā bruto darba samaksa 2010. gadā bija 445 lati, t.i., par 3,5% mazāka nekā iepriekšējā gadā, bet gandrīz par 12% lielāka nekā vidēji 2007. gadā. Savukārt 2011. gada 1. ceturksnī bruto darba samaksa gandrīz par 5% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni. Ņemot vērā ekonomiskās lejupslīdes dziļumu, šāda algas korekcija ir visai neliela.

Darba samaksas korekcijas process būtiski atšķīrās pa sektoriem. Bruto darba samaksas samazinājumu krīzes laikā pamatā ietekmēja algu samazināšana sabiedriskajā sektorā strādājošajiem, ko noteica nepieciešamība ierobežot valsts budžeta tēriņus. Algas sabiedriskajā sektorā 2010. gadā bija vidēji par 6,8% mazākas nekā gadu iepriekš. Savukārt privātajā sektorā algu samazinājums nebija tik būtisks – par 1,4%, kas liecina par to, ka uzņēmēji izmaksu samazināšanā priekšroku deva nodarbināto skaita samazinājumam. Apstrādes rūpniecībā 2010. gadā strādājošo vidējā bruto darba samaksa saglabājās iepriekšējā gada līmenī (2009. gadā samazinājās par 2%).

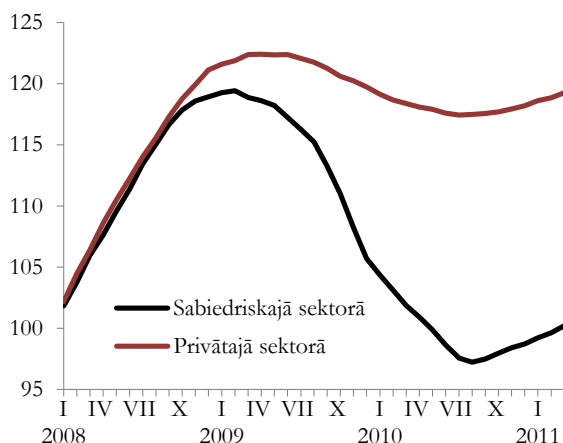
2010. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, sabiedriskajā sektorā strādājošo vidējā mēneša bruto darba samaksa

kopumā samazinājās gandrīz par 17% un vidēji bija 2007. gada līmenī. Privātajā sektorā darba samaksas samazinājums šajā pašā laikā bija tikai par 2,4%, un 2010. gadā vidējā mēneša bruto darba samaksa par 18% pārsniedza 2007. gada līmeni.

5.4. attēls

Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā un privātajā sektorā

(2007. gada decembris = 100, 12 mēnešu slidošais vidējais)

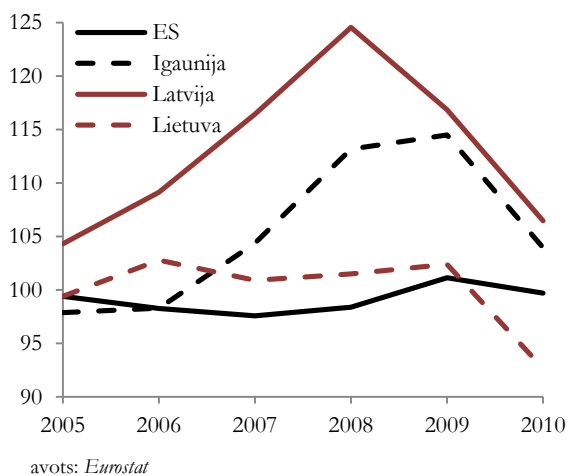

Savukārt 2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, gan sabiedriskajā sektorā, gan privātajā sektorā darba samaksa bija lielāka attiecīgi par 6,4% un 3,6 procentiem.

5.5. attēls

Reālā ULC izmaiņas ES un Baltijas valstīs

(2004. gads = 100)

avots: Eurostat

Kopš 2009. gada ievērojami samazinājās produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (ULC)¹. ULC ir viens no konkurētspēju (kā valsts kopumā, tā

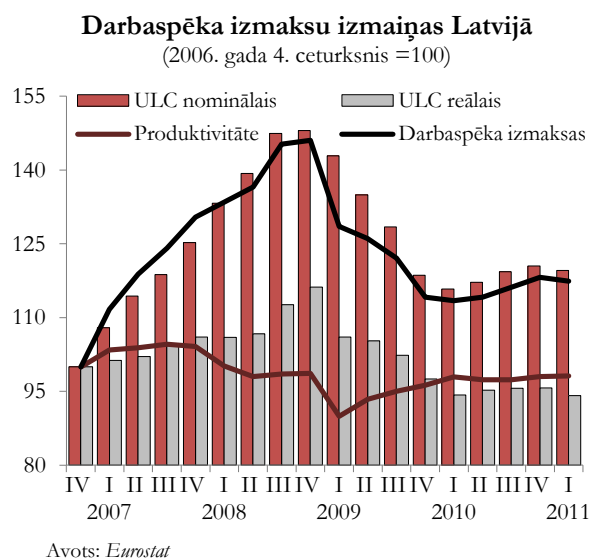
¹ ULC tiek noteikts kā attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

arī atsevišķas nozares) raksturojošiem rādītājiem. Šī rādītāja dinamika liecina, ka Latvijas konkurētspēja ES valstīs ir uzlabojusies.

2009. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, reālais ULC ES valstīs vidēji pieauga par 2,8%. Arī mūsu kaimiņvalstīs šim rādītājam ir bijusi pozitīva dinamika. Igaunijā un Lietuvā reālais ULC pieauga attiecīgi par 1,2% un 0,9%. Savukārt Latvijā tas samazinājās par 6,2%. 2010. gadā visās trijās Baltijas valstīs reālais ULC salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās.

Atšķirībā no straujās izaugsmes gadiem, kad ULC izmaiņas (pieaugumu) galvenokārt noteica strukturālie faktori, ULC dinamika kopš 2008. gada lielā mērā ir saistīta ar cikliskā rakstura faktoriem jeb krīzes sekām.

5.6. attēls

2008. gadā reālais ULC vēl turpināja pieaugt, bet mazākos tempos. Pieprasījuma samazināšanās iekšējos un ārējos tirgos negatīvi ietekmēja situāciju preču tirgos. 2008. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, IKP

samazinājās par 4,2%, tai pašā laikā atbilstošās korekcijas darbaspēka tirgos nenotika, un tas bija galvenais reālā ULC pieauguma iemesls. Reālās produkcijas vienības darbaspēka izmaksas 2008. gadā bija gandrīz par 7% lielākas nekā iepriekšējā gadā.

Nozīmīgās korekcijas darba tirgū 2009. gadā ietekmēja gan produktivitātes, gan arī darbaspēka izmaksu dinamiku. Salīdzinot ar 2008. gadu, produktivitāte samazinājās par 5,5%, jo IKP samazinājās straujāk nekā nodarbināto skaits. Savukārt darbaspēka izmaksas 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, samazinājās par 12,7%, jo nodarbināto skaita samazinājums bija straujāks nekā algu fonda samazinājums. Rezultātā reālais ULC samazinājās par 6,2 procentiem.

ULC dinamiku 2010. gadā un 2011. gada 1. ceturksnī galvenokārt noteica darba samaksas un nodarbināto skaita relatīvās izmaiņas. Liels bezdarba līmenis un budžeta konsolidācijas pasākumi joprojām radīja spiedienu uz darba samaksu. Tomēr, ņemot vērā Latvijas zemo konkurētspēju kopējā ES darba tirgū, izmaiņas jau bija visai mērenas. Tāpēc darbaspēka vienības izmaksu samazinājumu, kā arī produktivitātes pieaugumu lielā mērā noteica nodarbināto skaita izmaiņas. Reālais ULC 2010. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija par 8,9% mazāks, bet 2011. gada 1. ceturksnī šis rādītājs bija vairs tikai par 0,2% mazāks nekā gadu iepriekš.

Darbspēka vienības izmaksu un produktivitātes dinamika 2010. gadā un 2011. gada sākumā liecina, ka straujās korekcijas periods ir beidzies un uz darbaspēka izmaksu samazināšanos balstītās konkurētspējas uzlabošanas iespējas ir izsmeltas.

Latvijas konkurētspējas pieaugums turpmāk nevar būt balstīts uz šī faktora, vēl jo vairāk ņemot vērā to, ka brīvā darba spēka kustības apstākļos zemas darba algas nebūs iespējams saglabāt.

5.3. Darba tirgus prognozes

Darba tirgus prognozes līdz 2016. gadam izstrādātas atbilstoši tautsaimniecības attīstības scenārijiem (skatīt 3.3. nodaļu).

Uzlabojoties situācijai tautsaimniecībā, arī darba tirgū kopš 2010. gada 2. ceturkšņa ir vērojamas pozitīvas izmaiņas.

2011. gadā situācija darba tirgū turpinās uzlaboties. Atbilstoši iepriekš prognozētam 2011. gada 1. ceturksnī nodarbināto skaits vecuma grupā 15-74 gadī nedaudz samazinājās, tomēr līdz ar jaunu sezonas darbu parādīšanos, sākot ar 2. ceturksni, tas atkal palielināsies. Kopumā 2011. gadā nodarbināto skaits būs par 2,2% lielāks nekā vidēji 2010. gadā, bet tas joprojām nepārsnies 2009. gada līmeni.

Nodarbinātības līmenis (15-74 gadu vecuma grupā) 2011. gadā vidēji varētu veidot 54,8%, kas būs par

1,7 procentpunktiem vairāk nekā 2010. gadā. Savukārt 2012. gadā sagaidāms, ka nodarbinātības līmenis palielināsies līdz 55,8%. Nodarbinātība turpinās pieaugt arī nākamajos gados, un 2016. gadā nodarbinātības līmenis tuvosies 63 procentiem.

Kopumā nodarbinātības pieaugums nākamajos gados būs mērenāks nekā izaugsme, jo izlaide vairāk balstīsies uz produktivitātes kāpumu.

Līdz ar nodarbinātības pieaugumu nākamajos gados turpinās samazināties arī bezdarbs. Sagaidāms, ka bezdarba līmenis 2011. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, varētu samazināties par aptuveni 3 procentpunktiem un veidos 15,7%. 2012. gadā bezdarba līmenis samazināsies vismaz līdz 14,3 procentiem.

Bezdarbs turpinās samazināties arī nākamajos gados, tomēr kopumā līdz pat 2014. gadam tautsaimniecībā saglabāsies būtisks darbaspēka pārpalikums. Situācija mainīsies, sākot ar 2015. gadu, kad arvien vairāk procesus darba tirgū noteiks negatīvo demogrāfijas tendenču ietekmē krītošais darbaspēka piedāvājums. 2015. gadā bezdarba līmenis varētu būt 9%, bet 2016. gadā – 7-8% robežās.

2010. gadā straujāka izaugsme bija vērojama primārās nozarēs, apstrādes rūpniecībā, kā arī elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes nozarē. Tomēr kopumā nozaru izaugsme vairāk bija balstīta uz produktivitātes pieaugumu, tādēļ pozitīvais efekts uz nodarbinātību bija salīdzinoši neliels.

Šogad situācija nedaudz mainīsies, ņemot vērā zemās darbaspēka izmaksas, kopumā izaugsme

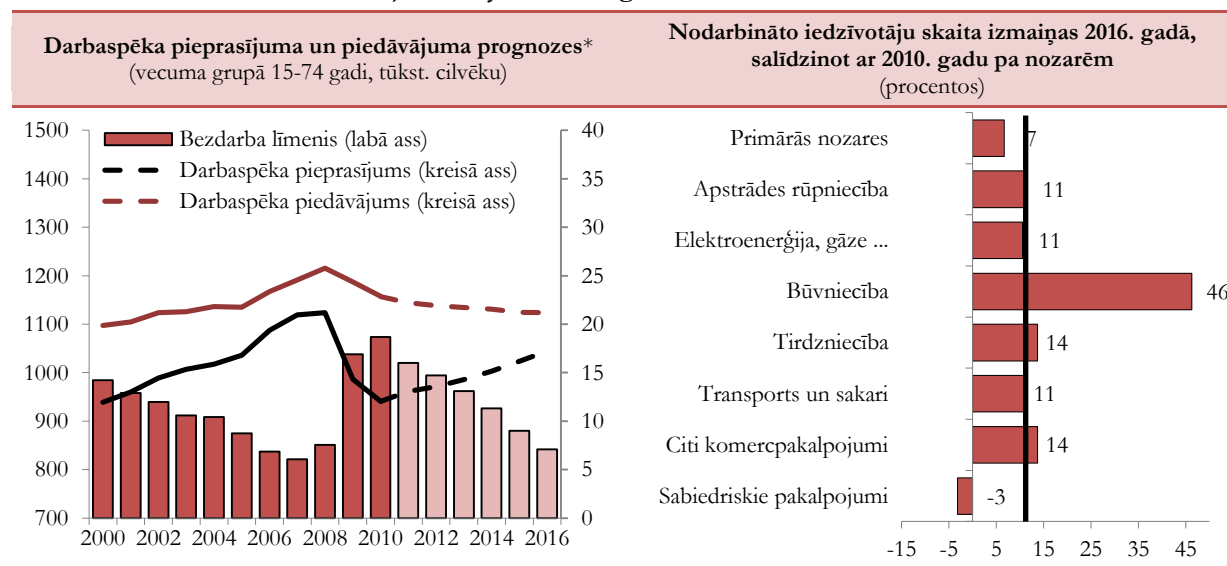
balstīsies vienlīdz vienādi gan uz produktivitāti, gan nodarbinātību, kā rezultātā pozitīvas izmaiņas būs vairāk jūtamas arī darba tirgū.

Lai gan apstrādes rūpniecībā arī 2011. gadā ir sagaidāma salīdzinoši strauja izaugsme, tomēr kopumā tā joprojām balstīsies uz produktivitātes pieaugumu, tāpēc nodarbinātības palielinājums nozarē būs neliels. Līdzīgas tendences saglabāsies līdz 2016. gadam.

Straujākais darbaspēka pieprasījuma pieaugums vidējā termiņā sagaidāms būvniecības nozarē. Ņemot vērā būtisko būvniecības speciālistu pārpalikumu darba tirgū, nozares izaugsme vidējā termiņā galvenokārt tiks nodrošināta ar papildus darba resursu piesaisti. Tomēr neskatoties uz to, nodarbināto skaits būvniecības nozarē 2016. gadā būs joprojām būtiski mazāks nekā 2008. gadā (aptuveni par 23%).

5.7. attēls

Vidēja termiņa darba tirgus attīstības tendences*

* līdz 2010. gadam atspoguļoti faktiskie dati.

Atšķirībā no citām nozarēm publisko pakalpojumu sektorā nodarbinātība turpinās samazināties līdz pat 2016. gadam, ko galvenokārt noteiks sabiedriskā sektora strukturālās reformas un negatīvās demogrāfijas tendences (zemā dzimstība un iedzīvotāju novecošanās). Kopumā sabiedrisko pakalpojumu nozarēs 2016. gadā strādājošo skaits būs par 3% mazāks nekā vidēji 2010. gadā. Straujākais darbaspēka pieprasījuma samazinājums sabiedriskā sektorā sagaidāms izglītības nozarē. To noteiks 90-to gadu zemā dzimstība, kā rezultātā samazināsies skolēnu skaits.

Pašreizējās ekonomikas attīstības tendences rāda, ka ekonomikas atlabšana gan Latvijā, gan pasaulē

notiek straujāk nekā sākotnēji tika gaidīts. Lai gan vidējā termiņā Latvijā saglabāsies nozīmīgs darbaspēka pārpalikums, tomēr ilgākā laika periodā ir gaidāmi jauni izaicinājumi, kas būtiski mainīs situāciju darba tirgū. Paredzams, ka līdz 2020. gadam iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā (no 15-74 gadiem) Latvijā samazināsies par vairāk nekā 8%, salīdzinot ar 2010. gada līmeni. Tajā pašā laikā demogrāfiskā slodze varētu palielināties par 19%. Tādējādi atšķirībā no vidējā termiņa galvenie ilgtermiņa izaicinājumi būs saistīti galvenokārt ar iedzīvotāju novecošanos un no tā izrietošām sekām.

5.4. Nodarbinātības politika

Nodarbinātības politikai ir nozīmīga loma ES stratēģiskās attīstības dokumentos. Gan *ES 2020 stratēģija*, gan *Integrētajās vadlinijās* noteiktajā attīstības vīzijā tiek uzsvērtā nodarbinātības dimensija. ES līmenī tiek izvirzīts mērķis, ka kopumā ES līdz 2020. gadam iedzīvotāju nodarbinātības līmenim 20-64 gadu vecumā jāsasniedz 75 procenti.

Savukārt nacionālā līmenī katra dalībvalsts *ES 2020 stratēģijas* īstenošanai izstrādā nacionālās reformu programmas, atspoguļojot veicamos darbības virzienus un pasākumus. Latvijas nacionālo reformu programma *ES 2020 stratēģijas* īstenošanai Ministru kabinetā tika akceptēta 2011. gada 26. aprīlī (skatīt 6.1. nodaļu).

Latvijas izvirzītais kvantitatīvais mērķis *ES 2020 stratēģijas* īstenošanas kontekstā ir līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 20-64 gadu vecuma grupā 73% apmērā. Mērķa sasniegšanai plānoti politikas virzieni gan darbaspēka piedāvājuma, gan darbaspēka pieprasījuma pusē.

Politikas virzieni darbaspēka piedāvājuma uzlabošanai:

- strukturālā bezdarba mazināšana, t.sk. darbaspēka ekonomiskā aktivizācija;
- darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvā regulējuma un tā piemērošanas pilnveidošana;
- pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības sekmēšana;
- strukturālas izmaiņas profesionālajā izglītībā;
- augstākās izglītības modernizācija.

Politikas virzieni darbaspēka pieprasījuma veicināšanai:

- strukturālās reformas preču un pakalpojumu tirgos;
- uzņēmējdarbības vides uzlabošana.

Nacionālā līmenī Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA) ir valsts politikas īstenoāja bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta jomā. Pildot savas funkcijas, NVA darba tirgu ietekmē gan ar aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem, gan ar preventīvajiem bezdarba samazināšanas pasākumiem. Mainīgās darba tirgus vajadzības nosaka šo pasākumu regulāras pārskatīšanas un pilnveidošanas nepieciešamību.

Pašlaik NVA īsteno šādus **aktīvos nodarbinātības pasākumus**:

- profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana;
- pasākumi noteiktām personu grupām;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- darba praktizēšana ar stipendiju (2010. un 2011. gadā šis pasākums pilnībā aizvieto pasākumu *Algoti pagaidu darbi*);
- pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai;

- kompleksie atbalsta pasākumi.

Ekonomiskās izaugsmes gados pieprasījums pēc aktīviem nodarbinātības pasākumiem bija mazinājies, bet 2009. gadā sakarā ar būtisko bezdarba pieaugumu tas ir ievērojami palielinājies. Arī 2010. gadā pieprasījums saglabājās augstā līmenī. Aktīvos nodarbinātības pasākumos kopumā 2007. gadā tika iesaistīti 64,6 tūkst., 2008. gadā – 84,8 tūkst., 2009. gadā – 237,9 tūkst. bezdarbnieku, savukārt 2010. gadā – 269,2 tūkst., 2011. gada 1. ceturksnī – 53,4 tūkst. bezdarbnieku (viens bezdarbnieks var tikt iesaistīts vairākās aktivitātēs).

Pasākumos konkurētspējas paaugstināšanai (t.sk. neformālā izglītība) tiek iesaistīta lielākā daļa bezdarbnieku, 2010. gadā viņu skaits bija 187,7 tūkst. bezdarbnieku. Pārējie pasākumi šajā laika periodā īstenoti šādā apmērā: bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā iesaistīti 8,2 tūkst. bezdarbnieku; uzsākuši apmācību pie darba devēja – 1,1 tūkst.; pasākumos noteiktām personu grupām – 2,1 tūkst.; pasākumā *Darba praktizēšana ar stipendiju* – 52,8 tūkst.; kompleksos atbalsta pasākumos – 16,9 tūkst. bezdarbnieku.

Līdztekus aktīvajiem pasākumiem NVA īsteno **preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus**:

- karjeras konsultācijas;
- apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām;
- apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā.

Karjeras konsultācijas klientiem palīdz labāk apzināties savu profesionālo ievirzi. Apkalpoto klientu skaita ziņā tas ir nozīmīgākais preventīvais bezdarba samazināšanas pasākums. Karjeras konsultāciju pakalpojumi 2010. gadā sniegti 78,4 tūkst. personu, no tām 61,5 tūkst. bija bezdarbnieki un darba meklētāji, 2011. gada 1. ceturksnī – 20,1 tūkst., no tiem 16,5 tūkst. bezdarbnieki un darba meklētāji.

Situācijas izmaiņas darba tirgū ir izraisījušas šādas pārmaiņas īstētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos un preventīvajos bezdarba samazināšanas pasākumos.

Nemot vērā sociālekonomisko situāciju un lai mazinātu ekonomiskās krīzes sociālo ietekmi, 2009. gadā tika uzsākta īstermiņa nodarbinātības pasākumu īstenošana, piesaistot ES fondu līdzfinansējumu. Šie pasākumi tika turpināti arī 2010. gadā. No tiem pasākumu *Darba praktizēšana ar stipendiju* plānots īstenot līdz 2011. gada beigām, savukārt pasākums *Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām* tika īstenots līdz 2010. gada beigām.

Pasākums *Darba praktizēšana ar stipendiju* tika uzsākts 2009. gada septembrī. Tas ir krīzes nodarbinātības pasākums bezdarbniekiem, kuri vairs nesaņem bezdarbnieku pabalstu, par sabiedrībai noderīgu darbu saņemot mēnesī 100 latu stipendiju. Stipendijas apmērs no 2011. gada 1. jūlija tiks samazināts līdz 80 latiem. Bezdarbniekam tiek nodrošināts darba vadītājs, inventārs, kā arī transporta izdevumi. 2009. gadā pasākumā *Darba praktizēšana ar stipendiju* bija iesaistīti 19,3 tūkst. bezdarbnieku ar 8 milj. latu finansējumu. 2010. gadā iesaistīto bezdarbnieku skaits bija 52,8 tūkst., izlietojot šajā laikā 27,2 milj. latu. 2011. gada 1. ceturksnī tika iesaistīti 11,5 tūkst. bezdarbnieku.

Īstermiņa pasākums *Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām* sniedz atbalstu potenciālajiem bezdarbniekiem. Tas piedāvā apmācību iespējas nodarbinātajiem uzņēmumos, kas ekonomiskās krīzes apstākļos pārejoši atrodas dīkstāvē, nodrošinot arī mācību stipendiju. Īstenošanā tiek lietota apmācību kuponu sistēma, kas dod iespēju pašai personai izvēlēties apmācību programmu un mācību iestādi. Pasākums tika uzsākts 2009. gada septembrī, līdz gada beigām apmācības uzsāka 3253 bezdarba riskam pakļautas personas (izlietotais finansējums šajā periodā – 0,7 milj. latu). 2010. gadā pasākuma ietvaros apmācības uzsāka 2 634 personas, kopumā šajā gadā tika iesaistītas 5797 personas (izlietotais finansējums šajā periodā – 3,4 milj. latu). Pasākums pēc 2010. gada vairs netiks īstenots.

Lai pakāpeniski uzsvāru mainītu no operatīviem, krīzes sociālo ietekmi mazinošiem īstermiņa pasākumiem uz tradicionālajiem nodarbinātības politikas pasākumiem, 2010. gadā uzsākta šādu pasākumu īstenošana:

- apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā;
- pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu apguve.

2010. gada 3. ceturksnī uzsāktais pasākums *Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā* pārņem pasākuma *Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām* iestrādes, piemēram, saistībā ar kuponu sistēmas administrēšanu. Mērķis ir veicināt mūžizglītības pieejamību, dodot iespēju mērķgrupas personām papildināt un pilnveidot darba dzīvei nepieciešamās zināšanas un prasmes. Mērķgrupa ir nodarbinātās un pašnodarbinātās personas (izņemot valsts civildienestā nodarbinātos), kuras sasniegušas 25 gadu vecumu un nav sasniegušas valsts vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo vecumu. Atšķirībā no pasākuma *Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām* jaunajā pasākumā iesaistītās personas vairs nesaņem stipendiju, un būs noteikts apmācību kupona vērtības līdzfinansēšanas pienākums (no līdzfinansējuma atbrīvojot atsevišķas personu grupas), lai dalībnieki pieņem izsvērtākus lēmumus par apmācībām. 2010. gadā izsniegti 9895 kuponi, un mācības uzsāka 5155 personas

(izlietotais finansējums – 0,9 milj. latu). 2011. gada 1. ceturksnī izsniegto kuponu skaits ir 1178, un uzsāka dalību pasākumā 3554 personas.

2010. gadā bezdarbnieku profesionālās apmācības, pārkvalifikācijas un kvalifikācijas paaugstināšanas ietvaros tika uzsākts jauns apmācību pasākums *Pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu apguve*. Pasākuma mērķgrupa ir bezdarbnieki ar nepabeigtu augstāko izglītību, kas vēlas pabeigt uzsāktās studijas, lietojot apmācību kuponu metodi. Kopumā pasākumā 2010. gadā dalību uzsākuši 690 bezdarbnieki. Administrēšanas sarežģījumi, augstās izmaksas, kas neatbilst esošai ierobežotajai budžeta situācijai, lika pārvērtēt pasākuma īstenošanas lietderību. Tādēļ ir nolemts pasākumu nākamajos gados vairs neturpināt, un jauni dalībnieki vairs netiek iesaistīti.

Samazināto budžeta līdzekļu dēļ 2009. gadā pārtraukta vairāku pasākumu īstenošana, tie nav atsākti arī 2010. gadā. To vidū ir divi jauniešu nodarbinātību veicinoši pasākumi: *Nodarbinātības pasākums vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, specialās vai profesionālās izglītības iestādēs* un *jauniešu vasaras nodarbinātības projekts ārvalstīs dzīvojošajiem latviešu izcelsmes jauniešiem*. Pirmā pasākuma mērķis bija sekmēt skolēnu vasaras nodarbinātību un radīt skolēniem iespēju apgūt darba pieredzi, un otrā – dot iespēju ārvalstīs dzīvojošajiem latviešu jauniešiem iepazīties ar darba un dzīves iespējām Latvijā, veicinot viņu iespējamo atgriešanos etniskajā dzimtenē. Tāpat vairs netiek īstenots darba tirgū pastāvošo reģionālo atšķirību mazināšanai īstenotais pasākums *Komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana*.

Sakarā ar pieaugošo ekonomikas globalizāciju, tehnoloģiju straujo attīstību un negatīviem demogrāfiskiem procesiem Eiropas nodarbinātības stratēģijā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta **darba tirgus elastības un nodarbinātības drošības jeb elastdrošības** jautājumiem. Šie jautājumi kļūst aktuālāki ekonomiskās krīzes apstākļos.

Elastdrošība aptver 4 darbības jomas, kurām, savstarpēji iedarbojoties, jāveicina darba tirgus elastība un nodarbinātības drošība. Nepieciešams panākt, lai darba likumdošana un līgumi būtu pietiekami elastīgi un atbilstu kā darba devēja, tā darba ņēmēja interesēm. Aktīvā darba tirgus politikām nepieciešamības gadījumā efektīvi jāveicina pāreja no vienas darba vietas uz otru vai arī no bezdarbnieka statusa uz nodarbinātību. Jāpilnveido mūžizglītības sistēmas, kas ļautu darba ņēmējam būt nodarbinātam visā darbības laikā. Vienlaicīgi jāveido moderna sociālās drošības sistēma, kas bezdarba gadījumā iedzīvotājiem sniegtu adekvātu palīdzību, kā arī veicinātu mobilitāti un drīzāku atgriešanos darba tirgū.

Sociālais dialogs ir nozīmīgs elastdrošības principu ieviešanā. Nodarbinātības partnerībā iekļautās institūcijas – Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas pašvaldības un Latvijas Pašvaldību savienība – ir

iesaistītas sociālā dialoga uzlabošanā kā valsts, tā reģionālā līmenī.

Būtisks darba attiecību aspekts ir **drošība darbā**, veicinot apstākļus drošai un veselībai nekaitīgai darba videi. Darba aizsardzības jomā līdz 2013. gadam ir izvirzīts mērķis uzlabot darba apstākļus uzņēmumos un samazināt nelaimes gadījumus darbā bojā gājušo skaitu (uz 100 tūkst. nodarbinātajiem) par 30% salīdzinājumā ar 2007. gadu.

2010. gadā turpinājās normatīvā regulējuma pilnveide darba aizsardzības jomā. Ar 1. janvāri stājās spēkā vienkāršota nelaimes gadījumu izmeklēšanas kārtība, lai darba devēji vieglāk varētu veikt darbā notikušo nelaimes gadījumu izmeklēšanu un reģistrēšanu. Līdztekus ir aktualizēts to komercdarbības veidu saraksts, kuros **darba devējam obligāti jāpiesaista kompetenta institūcija darba aizsardzības jautājumos**.

Savukārt 2010. gada 28. aprīlī stājās spēkā grozījumi *Darba aizsardzības likumā*, uzlabojot darba aizsardzības jomas tiesisko regulējumu. Ar 1. oktobri ir noteikta jauna apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos.

Lai nodrošinātu pakāpenisku letālo nelaimes gadījumu darbā skaita samazināšanos, veicinot drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi uzņēmumos, darba mūža pagarināšanos un visas sabiedrības labklājības līmeņa paaugstināšanos, Ministru kabinets 2011. gada 20. aprīlī akceptēja *Darba aizsardzības jomas attīstības plānu 2011.-2013. gadam*. Tajā izvirzīti vairāki mērķi: darba aizsardzības politikas plānošanas pilnveidošana, valsts kontroles un uzraudzības mehānisma kapacitātes un efektivitātes paaugstināšana, „preventīvās kultūras” iedzīvināšana sabiedrībā un uzņēmumos, ekonomisko stimulu un valsts atbalsta nodrošināšana darba devējiem.

Latvijā atsevišķās nozarēs ir relatīvi augsts **nedeklarētās nodarbinātības** līmenis, tās problemātika saasinājusies ekonomiskās lejupslīdes ietekmē, vairojot negodīgu konkurenci un mazinot darbinieku sociālo drošību.

Lai ierobežota budžeta apstākļos efektīvi un koordinēti izmantotu pieejamos resursus, ir izstrādāts *Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.-2013. gadam*. Labklājības ministrijas izstrādāto pasākumu plānu 2010. gada aprīlī akceptēja Ministru kabinets. Pasākumi tiek īstenoti tādos galvenajos virzienos kā neregistrētās nodarbinātības kontroles mehānisma efektīvizēšana, negodīgas konkurences

mazināšana, sodu politikas pārskatīšana attiecībā uz neregistrēto nodarbinātību, sabiedrības informēšana un izglītošana par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām.

Ministru kabinets 2010. gada augustā apstiprināja Finanšu ministrijas sagatavoto *Pasākumu plānu ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.-2013. gadam*. Noteiktais mērķis ir ēnu ekonomikas apjoma samazināšana un godīgas konkurences nodrošināšana. Galvenie darbības virzieni ir nodokļu politika, administratīvā sloga mazināšana, atbalsts godīgajiem uzņēmējiem un pārejas uz legālo ekonomiku veicināšana, kontrolējošo iestāžu kapacitātes celšana, normatīvo aktu izstrāde, sodu politika, darbs ar sabiedrību, ēnu ekonomikas apjoma samazināšana riska nozarēs. Plānā iekļauto pasākumu īstenošana arī sekmēs nedeklarētās nodarbinātības samazināšanos.

Darba tirgus attīstības kontekstā svarīga loma ir izglītības sistēmai, īpaši akcentējot **mūžizglītības** nozīmi. Mūžizglītības principa ieviešana ir akcentēta arī Latvijas nacionālajā reformu programmā *ES 2020 stratēģijas* īstenošanai.

Latvija ir apņēmusies veicināt iedzīvotāju zināšanu, prasmju un kompetences nepārtrauktu pilnveidošanu un attīstību, nodrošinot mūžizglītības pieejamību, lai 2020. gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā. 2009. gadā minēto personu īpatsvars bija 5,3%, savukārt 2013. gadā plānots sasniegt 12,5 procentus.

Mūžizglītības principa ieviešana tiks īstenota vairākos virzienos:

- nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai, veicinot pāreju uz mācīšanas rezultātiem balstītu izglītības piedāvājumu;
- ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana;
- otrās iespējas izglītības piedāvājums kā kompensējošs mehānisms izglītību priekšlaicīgi pametušo skaita samazināšanai;
- atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. ES 2020 stratēģija un Latvijas nacionālā reformu programma

6.1.1. ES 2020 stratēģija un tās virzība

2010. gada 3. martā Eiropas Komisija publicēja komunikāciju *Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei*, kurā tika izklāstīts Eiropas

Komisijas redzējums par ES 2020 stratēģiju. ES 2020 stratēģija aizvieto 2000. gada marta Eiropadomē apstiprināto *Lisabonas stratēģiju* (skatīt 6.1. ielikumu).

6.1. ielikums

Eiropas Komisijas komunikācija *Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei*

ES 2020 stratēģija ir veidota, ņemot vērā ilgtermiņa izaicinājumus – globalizāciju, ierobežotu resursu pieejamību un iedzīvotāju novecošanās procesu. Pēc Eiropas Komisijas domām, Eiropai ir nepieciešama stratēģija, kas palīdzēs iziet no krīzes un pārveidot ES par gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomiku, kas nodrošina augstu nodarbinātības līmeni, ražīgumu un sociālo kohēziju. ES 2020 stratēģija piedāvā vīziju izveidot Eiropā sociālā tirgus ekonomiku 21. gadsimtam.

Eiropas Komisijas komunikācijā ir definētas **trīs ES 2020 stratēģijas prioritātes**:

- *gudra izaugsme*: izveidot uz zināšanām un inovāciju balstītu ekonomiku;
- *ilgtspējīga izaugsme*: attīstīt zaļu, konkurētspējīgu ekonomiku, kurā resursi tiek izmantoti efektīvi;
- *iekļaujoša izaugsme*: attīstīt ekonomiku ar augstu nodarbinātības līmeni, nodrošinot sociālo un teritoriālo kohēziju.

Eiropas Komisijas komunikācija piedāvā **piecus kvantitatīvus ES līmeņa mērķus**, kas ES būtu jāsasniedz līdz 2020. gadam:

- 75% iedzīvotāju 20-64 gadu vecumā jābūt nodarbinātiem;
- ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā (R&D) jābūt 3% apmērā no IKP;
- samazināt siltumnīcefekta gāzu (CO₂) emisijas par 20%, salīdzinot ar 1990. gadu (t.sk. palielināt CO₂ emisiju samazināšanu par 30%, ja nosacījumi to atļauj), palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas patēriņā līdz 20% un energoefektivitāti par 20%;
- skolu nepabeigušo skolēnu īpatsvaram jābūt mazākam par 10% un vismaz 40% jaunākās paaudzes iedzīvotāju (30-34 gadu vecumā) jābūt ar augstāko izglītību;
- samazināt nabadzības riskam pakļauto personu skaitu par 20 milj. cilvēku.

Pēc Eiropas Komisijas domām, minētie mērķi ir savstarpēji saistīti. Lai tos sasniegtu, Eiropas Komisija piedāvā iestrādāt tos nacionālajā līmenī, ņemot vērā katras ES dalībvalsts situāciju un specifiku. Eiropas Komisija atzīst, ka, lai sasniegtu ES 2020 stratēģijas kvantitatīvos mērķus, ir nepieciešams īstenot virkni pasākumu nacionālajā, ES un starptautiskajā līmenī. Šim nolūkam Eiropas Komisija piedāvā īstenot **septiņas vadošās iniciatīvas** (*flagship initiatives*):

- *Inovatīva Savienība* (*Innovation Union*) – publicēta 2010. gada 6. oktobrī: paredz uzlabot ietvara nosacījumus attiecībā uz piecu pētniecības un inovācijas finansējumu, lai nodrošinātu inovatīvo ideju pārvēršanu produktos un pakalpojumos, tādējādi veicinot izaugsmi un nodarbinātību;
- *Jaunieši kustībā* (*Youth on the move*) – publicēta 2010. gada 15. septembrī: paredz uzlabot izglītības sistēmu sniegumu un veicināt jauniešu integrāciju darba tirgū;
- *Digitālā programma Eiropai* (*A digital agenda for Europe*) – publicēta 2010. gada 26. augustā: paredz uzlabot interneta ātrumu un izmantot digitālā vienotā tirgus labumus;
- *Eiropa, kas efektīvi izmanto resursus* (*Resource efficient Europe*) – publicēta 2011. gada 26. janvārī: paredz atdalīt ekonomisko izaugsmi no resursu izmantošanas, nodrošināt pāreju uz zema oglekļa satura ekonomiku, palielināt atjaunojamās enerģijas izmantošanu, modernizēt transporta nozari un veicināt energoefektivitāti;
- *Rūpniecības politika globalizācijas laikmetam* (*An industrial policy for globalization era*) – publicēta 2010. gada 28. oktobrī: paredz uzlabot uzņēmējdarbības vidi, it īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī atbalstīt stipras, ilgtspējīgas un konkurētspējīgas rūpniecības bāzes attīstību;
- *Jaunas prasmes un darbvietas* (*An agenda for new skills and jobs*) – publicēta 2010. gada 23. novembrī: paredz modernizēt darba tirgu un dot iespēju cilvēkiem attīstīt prasmes visa mūža garumā, palielinot līdzdalības līmeni, kā arī labāk sabalansēt darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu, t.sk. arī ar darbaspēka mobilitātes palīdzību;
- *Eiropas platforma pret nabadzību* (*European platform against poverty*) – publicēta 2010. gada 16. decembrī: nodrošināt sociālo un teritoriālo kohēziju, lai gūtu labumus no izaugsmes un nodarbinātības, un cilvēki, kuri ir pakļauti nabadzības riskam un sociālajai atstumtībai, ir tiesīgi dzīvot cienīgu dzīvi, aktīvi piedalīties sabiedriskajos procesos.

Tāpat Eiropas Komisija komunikācijā norāda, ka ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija būs ES 2020 stratēģijas neatņemama sastāvdaļa, tādējādi nodrošinot, ka visi resursi tiek mobilizēti un fokusēti stratēģijas mērķu sasniegšanai. Šajā sakarā Eiropas Komisija uzsver, ka kohēzijas politika un struktūrfondi, lai arī būtiski paši par sevi, ir galvenie instrumenti, lai sasniegtu ilgtspējīgu, uz zināšanām balstītu un iekļaujošu izaugsmi ES dalībvalstīs un to reģionos.

2010. gada 17. jūnija Eiropadome formāli elementus: ES līmeņa kvantitatīvos mērķus apstiprināja ES 2020 stratēģiju un tās galvenos 2020. gadam, *Integrētās vadlinijas* (skatīt 6.2. ielikumu) un

vienojās, ka ES dalībvalstīm sadarbībā ar Eiropas Komisiju ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas un jāiesniedz tās Eiropas Komisijā līdz 2011. gada

aprīļa beigām vienlaicīgi ar *Stabilitātes vai Konverģences programmām* (tiek izstrādātas un īstenotas Stabilitātes un izaugsmes pakta prasību īstenošanai).

6.2. ielikums

Integrētās vadlīnijas

Saskaņā ar *Līgumu par ES darbību* Eiropas Komisija nāk klajā ar priekšlikumiem par ES *Vispārējām ekonomiskās politikas vadlīnijām* (*Līguma par ES darbību* 121. pants) un *Nodarbinātības politikas vadlīnijām* (*Līguma par ES darbību* 148. pants), un tās kopā veido *Integrētās vadlīnijas*. Eiropas Komisijas priekšlikums tiek apspriests dažādos ES Padomes formātos, kuros notiek diskusija starp ES dalībvalstīm un Eiropas Komisiju. Eiropadome formulē viedokli un vienojas par Eiropas Komisijas piedāvājumu. Kad *Integrētās vadlīnijas* ir apstiprinātas ES Padomē, ES dalībvalstīm ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas, kurās ir jāatspoguļo nacionālā līmeņa politika *Integrēto vadlīniju* īstenošanā. Citiem vārdiem sakot, *Integrētās vadlīnijas* var tikt uzskatītas par uzdevumu kopumu, uz kā pamata ES dalībvalstis sagatavo nacionālās reformu programmas *ES 2020* stratēģijas īstenošanai. Eiropas Komisija veic ikgadēju progresa novērtējumu un nāk klajā ar rekomendācijām katrai ES dalībvalstij. *Līguma par ES darbību* 121.4. pants paredz, ka gadījumā, ja kādas ES dalībvalsts ekonomiskā politika neatbilst *Vispārējām ekonomiskās politikas vadlīnijām* (kuras ir *Integrēto vadlīniju* sastāvdaļa) un ES dalībvalsts nepilda Padomes rekomendācijas ES dalībvalstij, Eiropas Komisija var izmantot politikas brīdinājuma (*policy warning*) instrumentu, aizrādot konkrētai ES dalībvalstij par to, ka tā nepilda *Līguma par ES darbību* paredzētās saistības, padarot šo lēmumu par publiski pieejamu.

ES Padomē apstiprinātās 10 *Integrētās vadlīnijas*:

Vispārējās ekonomiskās politikas vadlīnijas

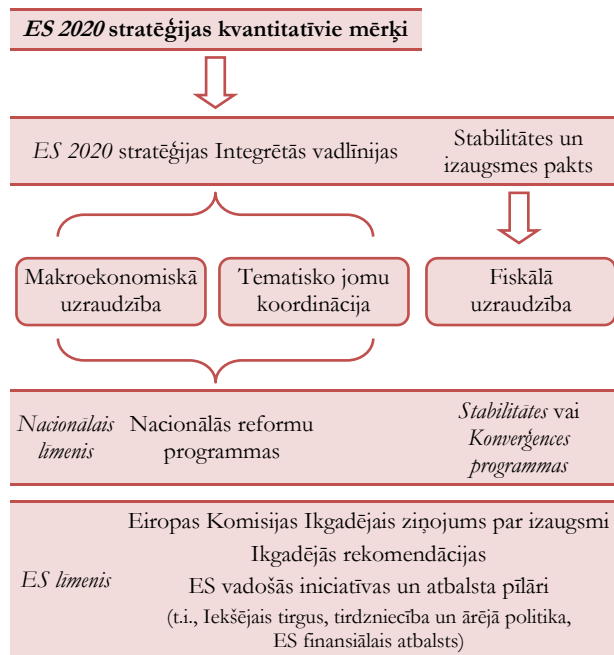
- 1.vadlīnija. Nodrošināt valstu finanšu kvalitāti un ilgtspēju.
- 2.vadlīnija. Mazināt makroekonomisko nelīdzsvarotību.
- 3.vadlīnija. Mazināt nelīdzsvarotību Eiropzonā.
- 4.vadlīnija. Optimizēt atbalstu pētniecībai un attīstībai (R&D), kā arī inovācijām, stiprinot zināšanu trijstūri (t.i., izglītība, pētniecība un inovācija) un atraisot digitālās ekonomikas potenciālu.
- 5.vadlīnija. Uzlabot resursu izmantošanas efektivitāti un samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas.
- 6.vadlīnija. Uzlabot uzņēmējdarbības un patērētāju vidi, modernizēt un attīstīt rūpniecības bāzi, lai nodrošinātu pilnīgu iekšējā tirgus funkcionēšanu.

Nodarbinātības politikas vadlīnijas

- 7.vadlīnija. Veicināt sieviešu un vīriešu līdzdalību darba tirgū, samazināt strukturālo bezdarbu un veicināt darba kvalitāti.
- 8.vadlīnija. Attīstīt darba tirgus prasībām atbilstošu darbaspēku un veicināt mūžizglītību.
- 9.vadlīnija. Uzlabot visu līmeņu izglītības un apmācības sistēmas un veicināt dalību augstākajā izglītībā.
- 10.vadlīnija. Veicināt sociālo iekļaušanos un samazināt nabadzību.

6.1. attēls

ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu un *Stabilitātes vai Konverģences programmu* uzraudzības mehānisms

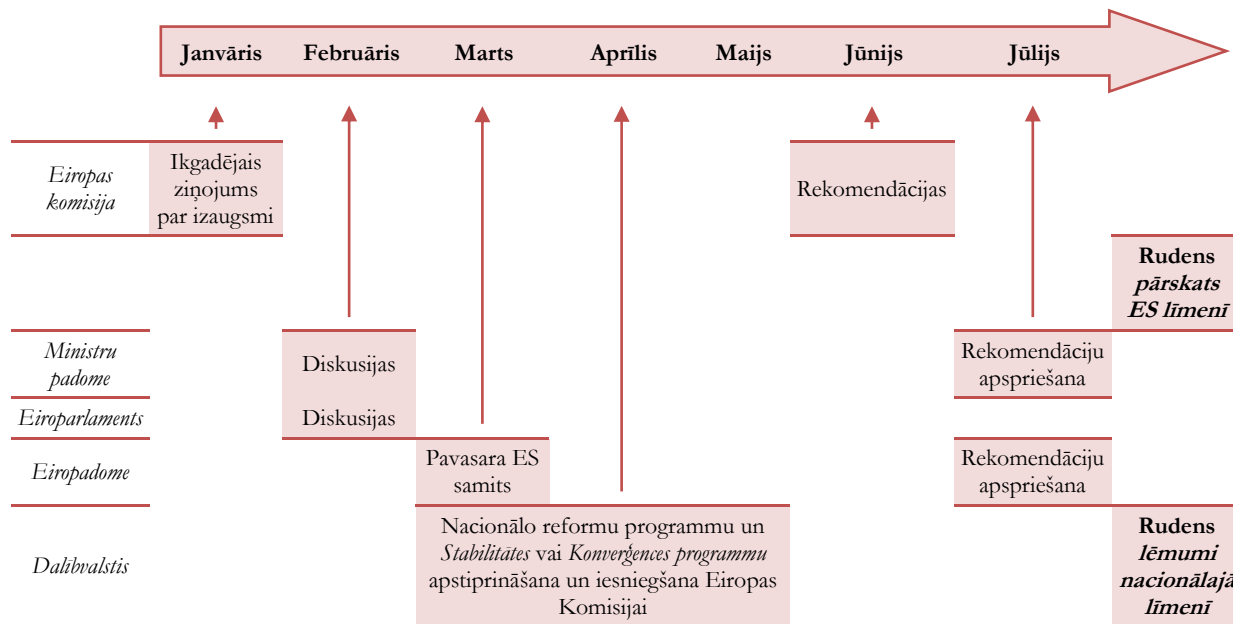
Jāatzīmē, ka salīdzinājumā ar *Lisabonas stratēģiju* ir pastiprināts *ES 2020* stratēģijas pārvaldības un uzraudzības mehānisms (skatīt 6.1. attēlu). Šī pastiprinātā uzraudzības mehānisma ideja ir tajā, ka uzraudzība sastāv no diviem pilāriem – makroekonomiskās un tematiskās uzraudzības (tiek vērtētas ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas *ES 2020* stratēģijas īstenošanai un to atbilstība *Integrētajām vadlīnijām*), kā arī fiskālās uzraudzības (tiek vērtētas ES dalībvalstu *Stabilitātes vai Konverģences programmas* un to atbilstība *Stabilitātes un izaugsmes paktam*).

2010. gada 29. septembrī Eiropas Komisija ir nākusi klajā ar likumdošanas aktu paketi (sastāv no 5 regulu projektiem un 1 direktīvas projekta) par jauno ES ekonomiskās pārvaldības mehānismu, lai stiprinātu ekonomiskās politikas koordināciju un uzraudzību ES līmenī Eiropas Semestra ietvaros. Eiropas Semestra ideja ir atspoguļota 6.2. attēlā.

Eiropas Semestris notiks ik gadu ar mērķi izvērtēt ekonomisko situāciju ES kopumā un ES dalībvalstīs, kā arī piedāvāt rekomendācijas ES dalībvalstīm to ekonomiskās politikas īstenošanai un stiprināšanai. Jāatzīmē, ka *ES 2020* stratēģijai ir cieša saikne ar ES dalībvalstu ekonomisko politiku un struktūrpolitikas prioritātēm, jo saskaņā ar *Līgumu par ES darbību* ES dalībvalstīm ir jāņem vērā ES apstiprinātie stratēģiskās attīstības dokumenti, piemēram, stratēģijas, vadlīnijas, politika, rekomendācijas u.tml.

6.2. attēls

Eiropas Semestris un ES dalībvalstu nacionālo programmu pārraudzība

Pieņemot *Eiropa plus paktu* (*Euro Plus Pact*), 2011. gada 24.-25.marta Eiropadome vēl vairāk pastiprināja ekonomiskās politikas koordināciju ES. *Eiropa plus pakts* ir vērsti primāri uz eirozonas valstīm, taču tam var pievienoties arī ne-eirozonas valstis. Pagaidām bez eirozonas valstīm *Eiropa plus pakts* ir pievienojusies arī vairākas citas ES dalībvalstis, tostarp Bulgārija, Dānija,

Latvija, Lietuva, Polija un Rumānija. Tām ES dalībvalstīm, kuras ir pievienojusies *Eiropa plus pakts*, savās nacionālajās reformu programmās un *Stabilitātes* vai *Konverģences programmas* ir jāatspoguļo konkrēti pasākumi turpmākajiem 12 mēnešiem, kas ir vērsti uz šī pakta īstenošanu (skatīt 6.3. ielikumu).

6.3. ielikums

Eiropa plus pakts

Eiropa plus pakts mērķis ir stiprināt Ekonomiskās un monetārās savienības pilāru un uzlabot ekonomiskās politikas koordinācijas kvalitāti, uzlabojot konkurētspēju un sasniegto augstāku konverģenci. *Eiropa plus pakts* koncentrējas primāri uz politikas jomām, kuras ir ES dalībvalstu nacionālajā kompetencē un ar kuru palīdzību var uzlabot konkurētspēju un novērst makroekonomisko nesabalansētību.

Eiropa plus pakts ir četras galvenās prioritātes:

- veicināt konkurētspēju, nodrošināt augu dinamiku atbilstību produktivitātei, veicinot konkurenci un „aizsargāto” nozaru liberalizāciju, novēršot nepamatotus ierobežojumus profesionālo pakalpojumu un mazumtirdzniecības jomā, uzlabojot izglītības sistēmu, veicinot pētniecību un attīstību (R&D) un inovāciju, attīstot infrastruktūru, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi;
- veicināt nodarbinātību, īstenojot darba tirgus reformas ar mērķi nodrošināt elastdrošību (*flexicurity*), mazinot nedeklarētu nodarbinātību un palielinot līdzdalību darba tirgū, veicinot mūžizglītību, īstenojot nodokļu reformas ar mērķi samazināt nodokļu slogu nodarbinātajiem, taču ņemot arī vērā nodokļu ieņēmumu saglabāšanu;
- nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju, pielāgojot pensiju sistēmas demogrāfiskai attīstībai, ierobežojot priekšlaicīgas pensionēšanās shēmas un veicinot vecāka gadagājuma personu nodarbinātību, kā arī ieviešot nacionālajā likumdošanā ES fiskālās noteikumus, kas ir balstīti uz Stabilitātes un izaugsmes pakts;
- veicināt finanšu sektora stabilitāti, pielāgojot nacionālo likumdošanu attiecībā uz banku sektora uzraudzību atbilstoši ES prasībām.

6.1.2. Latvijas nacionālā reformu programma ES 2020 stratēģijas īstenošanai

Latvijas nacionālā reformu programma ES 2020 stratēģijas īstenošanai (Latvijas NRP) tika apstiprināta 2011. gada 26. aprīlī Ministru kabinetā vienlaicīgi ar Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam.

Abas programmas tika iesniegtas Eiropas Komisijai 2011. gada 29. aprīlī. Tās saskaņā ar Līgumu par ES darbību ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļas

(tā sauktā Eiropas Semestra ietvaros). ES līmenī tiks veikta abu programmu daudzpusējā uzraudzība (*multilateral surveillance*), balstoties uz kuru Eiropas Komisijai ir tiesības izteikt brīdinājumu (*policy warning*), ja kādas ES dalībvalsts ekonomiskā politika neatbilst ES Integrētajam vadlīnijam un ES līmenī nospraustajiem mērķiem. Nacionālajām reformu programmām ir arī saikne ar ES budžetu, jo daļa no to pasākumiem tiek līdzfinansēta no ES budžeta. Latvijas NRP pasākumu īstenošanā liela loma ir ES fondu finansējumam.

Latvijas NRP ir aprakstīts vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs, atspoguļoti galvenie Latvijas tautsaimniecības makro-strukturālie izaicinājumi (šķēršļi) un galvenie pasākumi 2011.-2013. gadam to novēršanai, kā arī Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam *ES 2020* stratēģijas kontekstā un galvenie pasākumi 2011.-2013. gadam to sasniegšanai.

Latvijas NRP balstās uz *Integrētajām vadlīnijām* un Eiropas Komisijas prasībām attiecībā uz ES dalībvalstu NRP sagatavošanu, ņemot vērā Latvijas nacionālās prioritātes un mērķus, kas ir noteikti citos Latvijas politikas plānošanas dokumentos, piemēram, *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”*, kā arī *Latvijas Stratēģiskās attīstības plānā 2010.-2013. gadam*. Latvijas NRP ir cieša sasaiste arī ar *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam*, kuras izstrāde notika vienlaicīgi ar Latvijas NRP sagatavošanu.

Latvijas mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību, nodrošinot vidējā termiņā IKP pieauguma tempus 4-5% apmērā un augstu nodarbinātības līmeni 73% apmērā līdz 2020. gadam.

Latvijas NRP galvenais uzsvārs ir uz makro-strukturālo izaicinājumu (šķēršļu) novēršanu, kas izveidos arī priekšnosacījumus sekmīgai Latvijas kvantitatīvo mērķu 2020. gadam *ES 2020* stratēģijas kontekstā sasniegšanai.

Latvijas NRP ir identificēti Latvijas tautsaimniecības makro-strukturālie izaicinājumi (šķēršļi), un tie ir:

- pārmērīgā budžeta deficīta samazināšana;
- labi funkcionējoša un stabila finanšu sektora nodrošināšana, ņemot vērā augstās privātā sektora parādsaistības;
- sabalansētas tautsaimniecības attīstības nodrošināšana, veicinot tirgojamo (t.i., uz eksportu orientēto) nozaru attīstību un ceļot produktivitāti;
- strukturālā bezdarba mazināšana, nodrošinot labāku kvalifikācijas un prasmju atbilstību darba tirgus prasībām;
- uzņēmējdarbības vides uzlabošana, efektīva ES fondu izmantošana, uzņēmumu pieejas finansēm nodrošināšana ar mērķi atbalstīt produktīvās investīcijas.

Latvijas NRP priekšplānā izvirza četrus galvenos neatliekami īstenojamus pasākumus:

- aktīvās darba tirgus politikas pasākumu pilnveidošana, pakāpeniski pārejot no krīzes sekas mazinošajiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem;
- administratīvo šķēršļu mazināšana;
- augstākās izglītības modernizācija;
- ES fondu apguves paātrināšana.

Kā tika minēts, Latvijas NRP ir atspoguļoti Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam *ES 2020* stratēģijas kontekstā (Latvijas kvantitatīvie mērķi) – skatīt 6.1. tabulu.

Latvijas kvantitatīvie mērķi ir noteikti, ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības scenāriju vidēja termiņa periodam, kā arī Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas *Latvija 2030* mērķus.

Saskaņā ar Latvijas kvantitatīvajiem mērķiem ir paredzēts līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 73% apmērā, palielināt ieguldījumus pētniecībā un attīstībā (R&D) līdz 1,5% no IKP, palielināt augstākās izglītības ieguvušo personu īpatsvaru līdz 34-36%, samazināt skolu nepabeigušo jauniešu īpatsvaru līdz 13,4%, samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21%, palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas patēriņā līdz 40% u.c.

2011. gada 7. jūnijā Eiropas Komisija nāca klajā ar ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu un Stabilitātes vai Konverģences programmu novērtējumu, kurā ir piedāvātas arī rekomendācijas ES dalībvalstīm.

Jāatzīmē, ka Eiropas Komisijas novērtējumi un rekomendācijas atšķiras starp ES dalībvalstīm, jo ekonomiskā situācija ES dalībvalstīs ir atšķirīga. Tā, piemēram, ES dalībvalstīm, kuras saņem starptautisko aizdevumu no Eiropas Komisijas un SVF, ir rekomendēts turpināt īstenot šajās aizdevumu programmās paredzētos pasākumus. ES dalībvalstīm ar augstajiem budžeta deficītiem ir rekomendēts veikt fiskālo konsolidāciju un saskaņot algu dinamiku ar produktivitāti. Savukārt ES dalībvalstīm bez izteiktām budžeta deficīta problēmām un tām, kurām ir pat budžeta pārpalikumi, ir rekomendēts īstenot pasākumus ar mērķi veicināt izaugsmi vidējā un ilgtermiņā.

Attiecībā uz Eiropas Komisijas novērtējumu par Latvijas NRP un *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam* Eiropas Komisija atzīst, ka Latvijas vidējā termiņa makroekonomiskais scenārijs ir ticams. Eiropas Komisija uzsver, ka plānotie fiskālās konsolidācijas pasākumi 2011.-2012. gadā ir atbilstoši nepieciešamajai budžeta deficīta korekcijai. Budžeta deficīta mazināšana vidējā termiņā, kā to paredz programma, palīdzēs nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju.

Ņemot vērā augstākminēto, Eiropas Komisija rekomendē Latvijai pildīt saistības, kas izriet no starptautiskā aizdevuma saņemšanas dokumentiem (*Padomes lēmums 2009/290/EC*, kas tika grozīts ar *Padomes lēmumu 2009/592/EC* un tālāk atrunāts 2009. gada 20. janvārī parakstītajā Saprašanās memorandā un tā papildinājumos), it īpaši pēdējā Saprašanās memoranda papildinājumā, kas ir noslēgts 2011. gada jūnijā.

6.1. tabula

Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam *ES 2020* stratēģijas kontekstā

	ES-27		Latvija		
	Fakts	Mērķi	Fakts	Mērķi	
	2009.g.	2020.g.	2009.g.	2020.g.	Latvija 2030
Nodarbinātības līmenis (vecuma grupā 20-64 gadi)	69,1	> 75,0	67,1	73,0	Jāpalielina darbaspēka līdzdalība un maksimāli jāizmanto viss Latvijā pieejamais cilvēkkapitāls, t.sk. arī gados vecāki cilvēki
Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (R&D) (% no IKP)	1,9 (2008.g.)	3,0	0,46	1,5	> 3
Augstākā izglītība (iedzīvotāju īpatsvars 30-34 gadu vecumā ar augstāko izglītību)	32,3	40,0	30,1	34,0 ... 36,0	vecumā no 20 līdz 29 gadiem >90 uz 1000 iedzīvotāju
Skolu nepabeigušo skolēnu īpatsvars (vecuma grupā 18-24 gadi, %)	14,4	< 10,0	13,9	13,4	Jauniešu ar vismaz vidējo izglītību īpatsvars vecumā no 20 līdz 24 gadiem > 90%
Nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars (%)¹	17,0 (2008.g.)	Vismaz 20 milj. cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku ²	26,0 ³ (2008.g.)	21,0 (121 000 cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku)⁴	Nabadzības riska indekss < 16
Energoefektivitāte⁵ (bruto iekšzemes enerģijas patēriņš, Mtoe)	1799,29 (2008.g.)	palielināt energoefektivitāti par 20%	4,6	iegūt 0,668 Mtoe enerģijas ietaupījumu primāro energoresursu patēriņā vai 0,48%, kas ir Latvijas kopējais devums kopējā ES energoefektivitātes mērķa sasniegšanā	< 150 ⁵
Atjaunojamās enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā (%)	10,3 (2008.g.)	palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā līdz 20%	29,9 (2008.g.)	palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā līdz 40%	> 50
Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas (% pret emisiju apjomu 1990. gadā)	88,7 (2008.g.)	samazināt siltumnīcefekta gāzu (CO ₂) emisijas par 20%, salīdzinot ar 1990. gadu	44,4 (2008.g.) 11,9 Mt (2008.g.)	Ierobežot siltumnīcefekta gāzu emisijas nozarēs ārpus ETS⁶ tā, lai pieaugums nepārsniegtu 17%, salīdzinot ar 2005. gadu Ierobežot valsts kopējās SEG emisijas, lai 2020. gadā tās nepārsniegtu 12,19 Mt CO₂ ekvivalenta	—

¹ Iedzīvotāju īpatsvars (%) zem izraudzītā nabadzības riska sliekšņa – 60% no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patēriņtāju.

² Skaitis izteikts, izmantojot trīs rādītājus – nabadzības riska indekss un/vai materiālā nenodrošinātība un/vai personu īpatsvars bezdarba mājāsaimniecībās.

³ Rādītājs ietver nabadzības riska indeksu un/vai personu īpatsvaru bezdarba mājāsaimniecībās.

⁴ Skaitis izteikts, izmantojot divus rādītājus – nabadzības riska indekss un/vai personu īpatsvars bezdarba mājāsaimniecībās.

⁵ Šeit ir atspoguļota energointensitāte ekonomikā (bruto iekšzemes enerģijas patēriņš pret IKP (kg naftas ekvivalenta uz 1000 EUR no IKP)) atbilstoši *Eurostat* metodoloģijai.

⁶ Nozares, kas neietilpst ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (ES ETS), piemēram, transports, maza apjoma rūpniecība un enerģētika, lauksaimniecība.

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolicies

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir pieejams ES struktūrfondu (SF) un Kohēzijas fonda (KF) finansiālais atbalsts, kuri ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instrumenti.

2004.-2006. gada plānošanas periods

2004.-2006. gadam Latvijai SF programmu ietvaros kopējais pieejamais finansējums bija 625 milj. eiro jeb 439,3 milj. latu.

Latvija kā viena no pirmajām ES dalībvalstīm līdz 2010. gada 30. jūnijam (trīs mēnešus pirms noteiktā termiņa) ir iesniegusi EK visus noslēguma dokumentus par 2004.-2006. gada plānošanas perioda ES struktūrfondu programmu, lai saņemtu programmas noslēguma maksājumu. Noslēguma maksājuma apjoms potenciāli ir līdz 5% no struktūrfondu piešķiruma, kas Latvijai būtu 22 milj. latu. Ņemot vērā līdzšinējo praksi EK noslēguma maksājumu veikšanā, noslēguma maksājums sagaidāms ne ātrāk kā 2012. gadā, kad EK būs pārbaudījusi programmas slēgšanas dokumentāciju un pārliecinājusies par deklarēto izdevumu atbilstību.

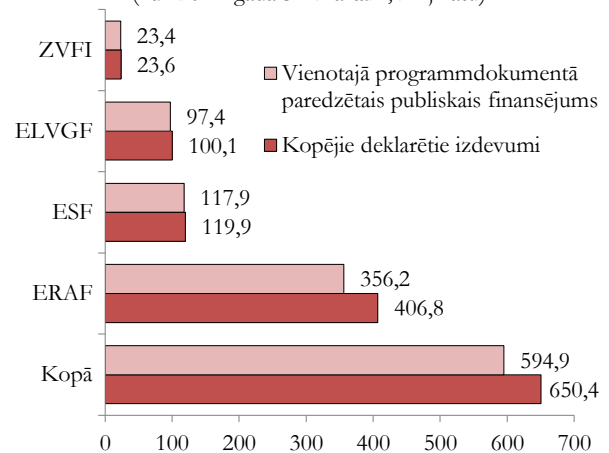
Kopumā EK ir deklarēti izdevumi 650,4 milj. latu (109% no kopējā plānošanas dokumentos paredzētā publiskā finansējuma), t.sk. struktūrfondu finansējums – 462,4 milj. latu jeb 105% no kopējā plānošanas dokumentos paredzētā struktūrfondu piešķiruma. Pārpilde 55,5 milj. latu apmērā (t.sk. struktūrfondu daļa 21,8 milj. latu) radusies uz Latvijas nacionālā lēmuma pamata ieguldīt lielāku nacionālo līdzfinansējumu un uzņemties virssaisības, kas savukārt šobrīd garantē

rezervi tiem gadījumiem, kad programmas slēgšanas procesā Latvija pati vai EK konstatē neatbilstoši veiktus izdevumus un kad jāpiemēro finanšu korekcija. Tādā situācijā rezerve var tikt izmantota, aizstājot neatbilstošos izdevumus ar rezerves deklarētiem attiecināmiem izdevumiem.

6.3. attēlā attēloti kopējie 2004.-2006. gada plānošanas perioda ES struktūrfondu deklarētie izdevumi.

6.3. attēls

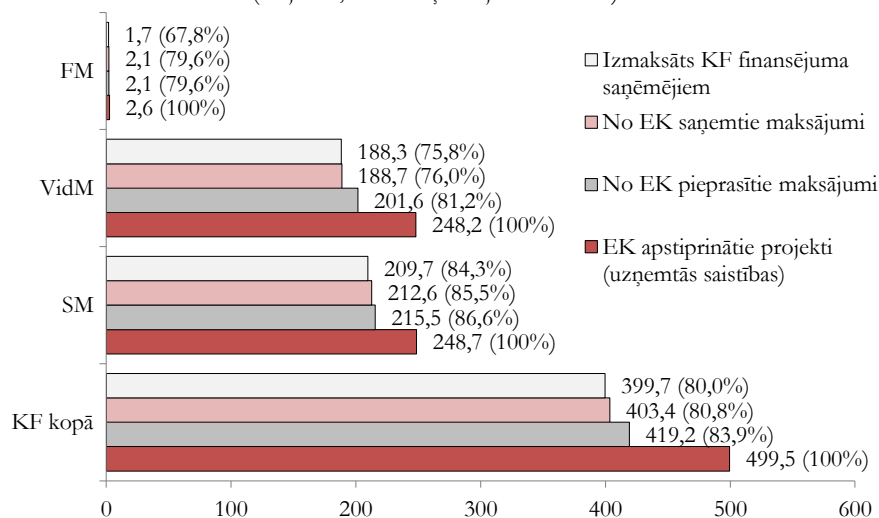
2004.-2006. gada plānošanas perioda kopējie ES struktūrfondu deklarētie izdevumi
(līdz 2011. gada 31. martam, milj. latu)

2004.-2006. gadam Latvijai Kohēzijas Fondu projektu īstenošanai kopējais pieejamais finansējums bija 499,5 milj. latu.

6.4. attēls

2004.-2006. gada plānošanas perioda Kohēzijas fonda apguve (pilnā finanšu plūsma) līdz pārskata perioda beigām uz 2010. gada 31. decembri
(milj. latu, % no uzņemtajām saistībām)

2004.-2006. plānošanas perioda KF projektu īstenošana norisinās līdz 2010. gada 31. decembrim.

Kopumā tika apstiprināti 46 liela mēroga projekti par kopējo Kohēzijas fonda finansējumu 499,5 milj. latu

apmērā. No 46 apstiprinātajiem projektiem 34 tika īstenoti vides nozarē, 24 – satiksmes nozarē un 2 projektus īstenoja Finanšu ministrijas kā tehniskās palīdzības projektus ieviešanas sistēmas administratīvās kapacitātes nodrošināšanai. Līdz 2010. gada 31. decembrim darbi pabeigti 45 projektos un viens projekts pārtraukts, kā arī veikti visi attiecināmie izdevumi projektu ietvaros 361,1 milj. latu apmērā vides nozarē, 428,2 milj. latu apmērā satiksmes nozarē un 2,4 milj. latu apmērā Finanšu ministrijas tehniskās palīdzības projektā.

Līdz 2010. gada 31. decembrim finansējuma saņēmējiem ir izmaksāti 399,7 milj. latu jeb 80% no KF finansējuma. Eiropas Komisijā deklarēti 419,2 milj. latu jeb 83,9% no KF finansējuma. No Eiropas Komisijas saņemti 403,4 milj. latu jeb 80,8% no KF finansējuma.

2007.-2013. gada plānošanas periods

2007.-2013. gada plānošanas periodā SF atbalsts primāri virzīts uz iedzīvotāju izglītību, uzņēmumu tehnoloģisko izcilību un elastību, kā arī zinātnes un pētniecības attīstību, lai veicinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī un stiprinātu citus nepieciešamos priekšnoteikumus ilgtspējīgai ekonomiskai attīstībai un cilvēku dzīvei Latvijā kopumā.

SF un KF līdzekļu programmēšana tiek īstenota 3 līmeņos: ES līmeņa stratēģija jeb *Kopienas stratēģiskās vadlīnijas*, dalībvalstu stratēģija jeb *Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments* (NSID) un dalībvalstu *Darbības programmas* (DP).

NSID, uz ko balstīta Latvijas valstij 2007.-2013. gada plānošanas periodā pieejamo 4,53 miljardu eiro vērtā SF un KF finansējuma sadale, Ministru kabinetā apstiprināts 2007. gada 19. jūnijā. Savukārt tā paša gada 20. septembrī to apstiprināja arī Eiropas Komisija.

Saskaņā ar ES Ministru Padomes lēmumu par ES daudzgadu finanšu ietvaru 2007.-2013. gada plānošanas periodam Latvija ir saņēmusi 4,53 miljrd. eiro kohēzijas politikas mērķu īstenošanai ar ES fondu (Eiropas Reģionālās attīstības fonds – ERAF; Eiropas Sociālais fonds – ESF) un KF starpniecību.

Finansējuma sadalījums starp DP no kopējā ES finansējuma 4,53 miljrd. eiro 2007.-2013. gada plānošanas periodā:

- 1. DP *Cilvēkresursi un nodarbinātība* (ESF) – 550 milj. eiro jeb 387 milj. latu;
- 2. DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* (ERAF) – 769 milj. eiro jeb 540 milj. latu;
- 3. DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* (ERAF+KF) – 3,21 miljardi eiro jeb 2,25 miljardi latu.

6.2. tabula

**2007.-2013. gada plānošanas perioda ES fondu finanšu progress
līdz 2011. gada 30. aprīlim**

Fonds	ES fonda finansējums	Noslēgtie līgumi		Izmaksāts finansējuma saņēmējiem		Saņemtās atmaksas no EK (ieskaitot avansus)	
	milj. latu	milj. latu	%	milj. latu	%	milj. latu	%
ESF	387,0	356,1	92,0	165,2	42,7	193,2	49,9
ERAF	1 714,8	1 191,5	69,5	508,8	29,7	384,9	22,5
KF	1 082,1	825,8	76,3	332,7	30,7	255,9	23,6
Kopā	3 184,0	2 373,5	74,5	1 006,8	31,6	834,1	26,2

Līdz 2011. gada 30. aprīlim apstiprināti projekti par vairāk nekā pusi (jeb 74,5%) no visa šajā plānošanas periodā Latvijai pieejamā ES fondu finansējuma,

noslēgti līgumi kopumā par 3 377,2 milj. latu. Līdz 2011. gada 30. aprīlim finansējuma saņēmējiem izmaksāti 1 432,6 milj. latu.

6.4. ielikums

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes

Kopā Ekonomikas ministrijas aktivitātēm 2007.-2013. gada plānošanas periodā ir pieejami 558,9 milj. latu Eiropas Savienības līdzekļu, kas sadalās šādi:

1. DP *Cilvēkresursi un nodarbinātība* – 47,1 milj. latu;
2. DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* – 370,4 milj. latu;
3. DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* – 141,4 milj. latu.

Līdz 2011. gada 31. maijam EM pārziņā esošajās aktivitātēs noslēgtie līgumi:

- Aktivitātē *Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai* – atbalsts partnerības organizētām apmācībām ir noslēgti 29 līgumi par kopējo līgumsummu 16,9 milj. latu.
- Aktivitātē *Atbalsts komersantu individuāli organizētām apmācībām* ir noslēgti 88 līgumi par kopējo līgumsummu 2,3 milj. latu.
- Aktivitātē *Augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste* ir noslēgti 3 līgumi par kopējo līgumsummu 106,2 tūkst. latu.
- Aktivitātē *Kompetences centri* ir noslēgti 6 līgumi par kopējo līgumsummu 37,4 milj. latu.
- Aktivitātē *Tehnoloģiju pārnese kontaktpunkti* noslēgti 8 līgumi par kopējo līgumsummu 1,9 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde* noslēgti 100 līgumi par kopējo līgumsummu 7,2 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā* ir noslēgti 40 līgumi par kopējo līgumsummu 7,9 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde* – atbalsts rūpnieciskā ipašuma tiesību nostiprināšanai ir noslēgti 13 līgumi par kopējo līgumsummu 174,7 tūkst. latu.

6.4. ielikuma turpinājums

- Aktivitātē *Augstas pievienotās vērtības investīcijas* ir noslēgti 29 līgumi par kopējo līgumsummu 64,9 milj. latu.
- Aktivitātē *Arējo tirgu apgušana – ārējais marketinga* ir noslēgti 572 līgumi par kopējo līgumsummu 4,1 milj. latu.
- Aktivitātē *Arējo tirgu apgušana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana* ir noslēgti 2 līgumi par kopējo līgumsummu 3 milj. latu.
- Aktivitātē *Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai* ir noslēgts 1 līgums par kopējo līgumsummu 2 milj. latu.
- Aktivitātē *Biznesa inkubatori* ir noslēgts 1 līgums par kopējo līgumsummu 20,1 milj. latu.
- Aktivitātē *Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmās teritorijās* ir noslēgti 177 līgumi par kopējo līgumsummu 13,6 milj. latu.
- Apakšaktivitātē *Valsts nozīmes pilsētbonniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai* ir noslēgts 21 līgums par kopējo līgumsummu 7,7 milj. latu (ERAF).
- Apakšaktivitātē *Nacionālās nozīmes veloturisma produkta attīstība* ir noslēgti 7 līgumi par kopējo līgumsummu 4,3 milj. latu (ERAF).
- Aktivitātē *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* noslēgti 172 līgumi par kopējo līgumsummu 9,2 milj. latu (ERAF).
- Aktivitātē *Socīālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* noslēgti 60 līgumi par kopējo līgumsummu 4,7 milj. latu (ERAF).
- Aktivitātē *Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai* noslēgti 17 līgumi par kopējo līgumsummu 11,5 milj. latu (KF).
- Aktivitātē *Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība* noslēgti 10 līgumi par kopējo līgumsummu 21,3 milj. latu (KF).

Aktivitāte Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai

Aktivitātes mērķis ir informēt un iedrošināt pēc iespējas plašāku sabiedrības daļu uzsākt uzņēmējdarbību, celt uzņēmējdarbības prestižu sabiedrības acīs, kā arī sekmēt sabiedrības izpratni par inovāciju lomu konkurētspējas veicināšanā, informēt sabiedrību par norisēm saistībā ar inovācijām un to potenciālu, tādējādi iedrošinot pēc iespējas plašāku sabiedrības un uzņēmēju daļu pievērsties inovatīvu risinājumu izstrādei un pielietošanai.

Aktivitātes ietvaros finansējuma saņēmējs ir Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, kura īsteno šādas darbības:

- *mācību personāla kapacitātes pilsētbonniecības pasākumi jauniešu motivēšanai:*
 - praktiskie apmācību pasākumi pamatskolu un vidusskolu līmenī par biznesa uzsākšanu;
 - pedagoģu izpratnes vairošana par uzņēmējdarbības iespējām, sekmējot ne tikai teorētisku, bet arī praktisku apmācību norisi;
 - atbalsts skolēnu mācību uzņēmumu programmas īstenošanai;
 - uzņēmējdarbības uzsācēju apmācības un mentoringa programmu nodrošināšana;
 - skolnieku un studentu debate konkursu organizēšana par uzņēmējdarbības jautājumiem;
- *uzņēmējdarbības uzsākšanas un inovāciju attīstības labās prakses apzināšanas un izplatīšanas pasākumi, lai nodrošinātu labās prakses pārņemšanu uzņēmējdarbībā:*
 - biznesa plānu konkursu organizēšana;
 - pasākumi labās prakses apzināšanai un izplatīšanai;
- *inovāciju un uzņēmējdarbības marketinga aktivitātes:*
 - informatīvo un reklāmas materiālu sagatavošana un izdošana;
 - pārraižu ciklu sagatavošana par aktivitātes ietvaros notiekošajiem pasākumiem;
 - video, audio, vizuālā reklāma.

Aktivitāte Biznesa inkubatori

Lai veicinātu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra īsteno Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansētu projektu *Biznesa inkubatoru attīstība Latvijā*. Biznesa inkubators ir infrastruktūras un personāla apvienojums, kas veidots, lai palīdzētu attīstīties jauniem un nelieliem komersantiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūru, ikdienas konsultācijām un pakalpojumiem par pamata komercdarbības attīstības jautājumiem.

Projekta mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar komercdarbības nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem.

Šobrīd Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra ir noslēgusi 9 līgumus par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu Latvijas reģionos un 1 līgumu par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu radošās industrijas komersantiem Rīgā.

Zemāk minēto aktivitāšu ietvaros finansējumu komersantiem piešķir nevis dāvinājuma, bet ieguldījuma pamatkapitālā (riskā kapitāla ieguldījumu programmas gadījumā), aizdevuma (aizdevumu programmu gadījumā) un garantiju (garantiju programmas gadījumā) veidā, līdz ar to finansējums pakāpeniski tiks atmaksāts fondos (aizdevumu fonds, garantiju fonds, ieguldījumu fonds) un būs pieejams atkārtotam atbalstam komersantiem. Tādējādi minētie finanšu instrumenti darbosies kā ilgtermiņa atbalsta instrumenti.

Aktivitāte Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai

Programma piedāvā kompleksu atbalstu biznesa uzsācējiem un jaundibinātajiem komersantiem, t.i., konsultācijas, apmācības un finansējumu aizdevumu un grantu veidā sava biznesa uzsākšanai.

Uz atbalstu var pretendēt iedzīvotāji darbības vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibinātie komersanti. Par jaundibinātajiem komersantiem, šīs programmas izpratnē, tiek uzskatīti komersanti, kuri ir reģistrējuši savu darbību likumā noteiktajā kārtā ne agrāk kā 3 gadus pirms griešanās pēc atbalsta programmas ietvaros.

Personas, kas vēlas uzsākt vai ir uzsākušas saimniecisko darbību pēdējā gada laikā, programmas ietvaros var saņemt pilna spektra atbalstu: 1) konsultācijas biznesa plāna sagatavošanā un realizācijā; 2) apmācības; 3) finansiālo atbalstu – aizdevums līdz 54 tūkst. latu; grants saimnieciskās darbības uzsākšanai (līdz 3,6 tūkst. latu, bet ne vairāk kā 35% no aizdevuma summas); grants aizdevuma dzēšanai līdz 2 tūkst. latu (bet ne vairāk kā 20% no aizdevuma summas).

6.4. ielikuma turpinājums

Personas, kas ir uzsākušas saimniecisko darbību agrāk nekā pirms gada, bet ne agrāk kā trīs gadus pirms atbalsta pieteikuma iesniegšanas, kā arī personas, kas veic vai pēdējā gada laikā ir veikušas saimniecisko darbību, bet atbalstu vēlas saņemt saimnieciskās darbības uzsākšanai citā darbības jomā, tai skaitā jauna produkta ražošanai, ar nosacījumu, ka biznesa plāna īstenošanai tiks reģistrēts jauns komersants, programmas ietvaros varēs saņemt konsultācijas, apmācības, aizdevumu un grantu aizdevuma dzēšanai (līdz 2 tūkst. latu, bet ne vairāk kā 10% no aizdevuma summas).

Kopā pieejamais finansējums aizdevumiem ir 16,5 milj. latu. Programmas finansējums grantiem, apmācībām un konsultācijām biznesa plāna sagatavošanas posmā ir 6.57 milj. latu.

Līdz 2011. gada 1. maijam ir parakstītas 1679 vienošanās par dalību programmā, un ir apstiprināti 366 biznesa plāni par aizdevumu piešķiršanu par vairāk nekā 3 818 tūkst. latu.

Ieguldījumu fonds

2008. gada 16. jūlijā tika noslēgts līgums starp Latvijas Republikas valdību un Eiropas Investīciju fondu (EIF) par Eiropas Savienības struktūrfonda – ieguldījumu fonda ieviešanu. Ieguldījumu fonda finansējums tiek piešķirts no 2007.-2013. gada plānošanas periodam paredzētajiem SF līdzekļiem 2.2.1.1. aktivitātes *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos* ietvaros.

Aktivitātes *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos* ietvaros tiek ieviesti šādi finanšu instrumenti:

1) riska kapitāls – 2010. gada 22. janvārī EIF un *BaltCap Management Latvia* noslēdza līgumu par riska kapitāla fonda izveidi. Papildus EIF ieguldītajiem 20 milj. eiro *BaltCap Management Latvia* ieguldīja fondā vēl 10 milj. eiro privāto investoru līdzfinansējumu. Līdz š.g. 1. maijam *BaltCap Management Latvia* ir veicis 2 riska kapitāla investīcijas 1,75 milj. eiro apmērā;

2) sagatavošanas un sākuma kapitāls – 2010. gada 16. jūnijā EIF un *Imprimatur Capital Baltics* noslēdza līgumu par sagatavošanas un sākuma kapitāla fonda izveidi. Kopā pieejamais finansējums sagatavošanas un sākuma kapitāla investīcijām ir plānots 20,4 milj. eiro apmērā. Līdz š.g. 1. maijam *Imprimatur Capital Baltics* ir veicis 5 sagatavošanas kapitāla investīcijas 500 tūkst. eiro apmērā, un š.g. 20. maijā parakstīja arī vienošanos par 400 tūkst. eiro lielu sākuma kapitāla investīciju;

3) augsta riska aizdevumi – 2010. gada 26. martā EIF noslēdza līgumu ar *AS Swedbank* un *AS SEB Banka*. Kopējais MVK pieejamais finansējuma apjoms ir 73 milj. latu. Līdz š.g. 1. maijam ir noslēgti 4 aizdevuma līgumi par 2,3 milj. eiro.

Aktivitāte Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai

Kopš 2009. gada 20. aprīļa, kad tika noslēgts līgums ar SIA „Latvijas Garantiju aģentūra”, līdz 2011. gada 1. maijam ir noslēgti 490 garantiju līgumi par kopējo summu 71,03 milj. latu, un līdz 2011. gada 1. maijam ir noslēgti 63 eksporta garantiju līgumi par kopējo summu 3,55 milj. latu.

Eksporta kredītu garantijas

Garantijas par eksporta darījumu riskiem no 2009. gada 1. jūnija komersantiem izsniedz Latvijas Garantiju aģentūra uz laiku līdz diviem gadiem. Garantētājs garantēs kompensāciju ārvalstu debitora nesamaksāšanas un maksātnespējas gadījumos. Garantija segs līdz 90% eksporta darījuma vērtības, bet vienam darījumam ne vairāk kā 1 milj. eiro ekvivalentu Latvijas latos pēc Latvijas Bankas kursa garantijas piešķiršanas dienā.

Garantijas tiek izsniegtas darījumiem uz trešajām valstīm, kā arī no 2010. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 31. decembrim eksporta kredīta garantijas varēja saņemt arī darījumiem uz ES dalībvalstīm un atsevišķām Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstīm – Austrāliju, Kanādu, Īslandi, Japānu, Jaunzēlandi, Norvēģiju, Šveici, Amerikas Savienotām valstīm. Garantijas darījumiem uz ES un Austrāliju, Kanādu, Īslandi, Japānu, Jaunzēlandi, Norvēģiju, Šveici, Amerikas Savienotajām Valstīm tika sniegtas komersantam vai lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai, kura bija saņēmusi rakstisku garantijas atteikumu no privātā apdrošināšanas tirgus sektora komersanta, un ar kuru līgums tika noslēgts līdz 2010. gada 31. decembrim, un līguma ietvaros preču vai pakalpojumu piegāde paredzēta līdz 2011. gada 30. jūnijam. No 2010. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 31. decembrim tika izsniegtas 5 šādas eksporta garantijas 341 tūkst. latu apmērā.

Kā galvenais kritērijs garantiju sniegšanā darbībām uz trešajām valstīm ir definēts, ka eksportam paredzētā produkta izcelsmes valsts ir Latvija, ar to saprotot, ka Latvijā ir notikusi būtiska pārstrādes vai apstrādes darbība, kā rezultātā ir radies jauns produkts.

Izstrādātie eksporta kredīta garantiju izsniegšanas nosacījumi neizslēdz nevienu tautsaimniecības nozari – tas nozīmē, ka atbalsts pieejams visu nozaru uzņēmumiem, tai skaitā kokrūpniecības, piena pārstrādes uzņēmumiem, kā arī pakalpojumu nozaru uzņēmumiem, piemēram, transporta, loģistikas u.c.

Aktivitāte Aizdevumu komersantu konkurētspējas uzlabošanai

Ar šīs programmas palīdzību finansējumu var saņemt mazie, vidējie un lielie uzņēmumi, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ.

Komersantam var sniegt atsevišķi apgrozāmo līdzekļu aizdevumu vai investīciju aizdevumu, vai abus minētos aizdevumus kopā. Kopējā aizdevumu summa komersantu konkurētspējas uzlabošanai vienam komersantam nedrīkst pārsniegt 7,5 milj. latu.

Ir pieejami divu veidu aizdevumi:

1) investīcijām – līdz 5 milj. latu (min – 200 tūkst. latu, kas netiek piemērots, ja finansējums nepieciešams ES SF projektu īstenošanai), aizdevuma termiņš – līdz 10 gadiem. Iegādājamiem pamatlīdzekļiem jābūt jauniem, izņemot gadījumus, kad atbalsta saņēmējs ir mazais vai vidējais komersants, un gadījumus, kad pārņem cita komersanta aktīvus. Aizdevumu saņēmējs, izmantojot savus resursus vai ārējo finansējumu, kas nav saistīts ar jebkādu komercdarbības atbalstu, ieguldījumu projekta īstenošanā iegulda vismaz 25% no projekta kopējām izmaksām;

2) apgrozāmajiem līdzekļiem – līdz 2,5 milj. latu (min – 100 tūkst. latu, kas netiek piemērots, ja finansējums nepieciešams ES SF projektu īstenošanai), aizdevuma termiņš – līdz 5 gadiem.

Kopējais aizdevumu fonda paredzētais apjoms ir 210 milj. latu, ko veido: ERAF un valsts budžeta finansējums – 43,3 milj. latu; Latvijas Hipotēku un zemes bankas finansējums – 15,2 milj. latu; Ziemeļu Investīciju bankas finansējums – 150 milj. latu.

Līdz 2011. gada 1. aprīlim piešķirts 361 aizdevums par kopējo apjomu 148,6 milj. latu., tai skaitā programmas ERAF daļa - apstiprināti 53 aizdevumi par 60,6 milj. latu, no kuriem ir piešķirti 38 aizdevumi par 38,4 milj. latu.

ES fondu finanšu apguve darbības programmās *Cilvēkresursi un nodarbinātība*, *Uzņēmējdarbība un inovācijas* un *Infrastruktūra un pakalpojumi*

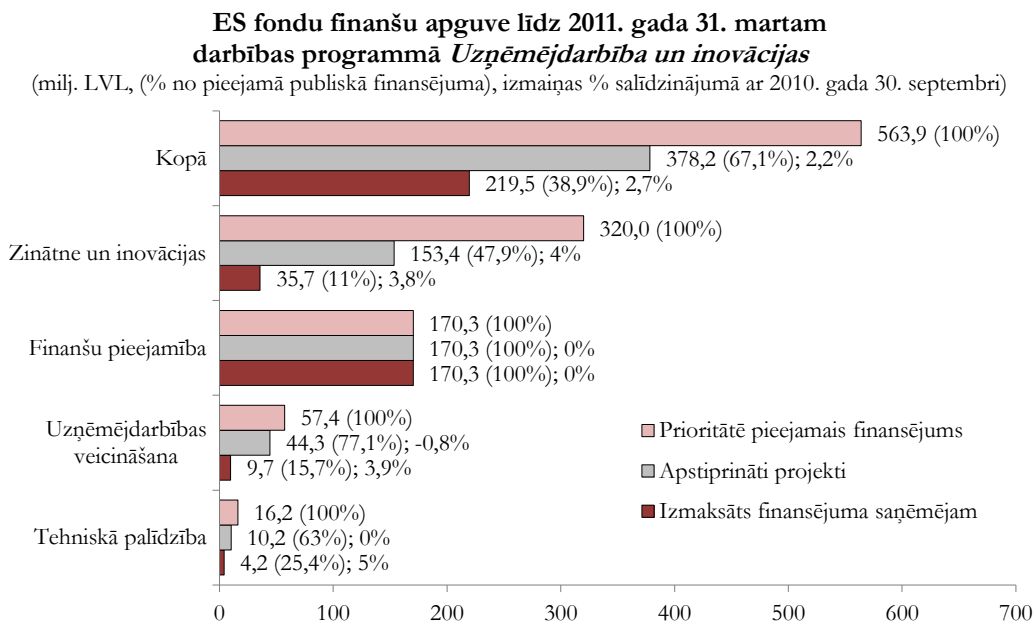
Darbības programmā „*Cilvēkresursi un nodarbinātība*” līdz 2011. gada 31. martam procentuāli vislielākais progress apstiprināto projektu un noslēgto līgumu ietvaros vērojams nodarbinātības jomā prioritātē *Cilvēkresursi un nodarbinātība*, kur noslēgti līgumi par 395,94 milj. latu (92%), prioritātē *Nodarbinātības veicināšana un veselība darbā*, kur noslēgti līgumi par 159 milj. latu (99,2%), prioritātē *Izglītība un prasmes*, kur noslēgti līgumi par 98,6 milj. latu (96%), prioritātē *Augstākā izglītība un zinātne*, kur noslēgti līgumi par 81,8 milj. latu (89,6%) no prioritātēm pieejamā publiskā finansējuma. Prioritātē *Sociālās iekļaušanas veicināšana* noslēgti līgumi par ES fondu finansējumu 30,6 milj. latu, prioritātē *Administratīvās kapacitātes stiprināšana* noslēgti līgumi par ES fondu finansējumu 16,7 milj. latu. Veikto maksājumu ziņā vislielākais progress ir prioritātē *Cilvēkresursi un nodarbinātība* – 191 milj. latu (45,8%), savukārt prioritātēs: *Nodarbinātības veicināšana un veselība darbā* – 105 milj. latu (65,2%), *Augstākā izglītība un zinātne* – 42 milj. latu (45,8%), *Izglītība un prasmes* – 30 milj. latu (29,5%),

Sociālās iekļaušanas veicināšana – 11 milj. latu (25,6%) un *Administratīvās kapacitātes stiprināšana* – 5 milj. latu (23,3%).

Darbības programmā *Uzņēmējdarbība un inovācijas* līdz 2011. gada 31. martam sākusies projektu īstenošana, kuru mērķis ir sekmēt starptautiski konkurētspējīgas zinātnes attīstību, stiprināt zinātnes un pētniecības potenciāla kapacitāti un sniegt atbalstu zinātnes infrastruktūras modernizācijai, veicinot zināšanu pārnesi tautsaimniecībā un uz zināšanām balstītas uzņēmējdarbības nostiprināšanos. Turpinājās vairāku zinātnes un inovāciju atbalsta pasākumu īstenošana un to aktivitāšu īstenošana, kas vērstas uz tehnoloģiju pārneses un izgudrojumu komercializācijas veicināšanu, lai nodrošinātu pētniecības un uzņēmējdarbības sektoru sadarbību jaunu, konkurētspējīgu un tirgū pieprasītu produktu un tehnoloģiju vai pakalpojumu izstrādei. Joprojām būtiska loma ekonomikas atveseļošanā ir finanšu pieejamībai, kas realizēta ES fondu finanšu instrumentu ietvaros.

Informācija par finansējuma apguvi darbības programmā *Uzņēmējdarbība un inovācijas* ir attēlota 6.5. attēlā.

6.5. attēls

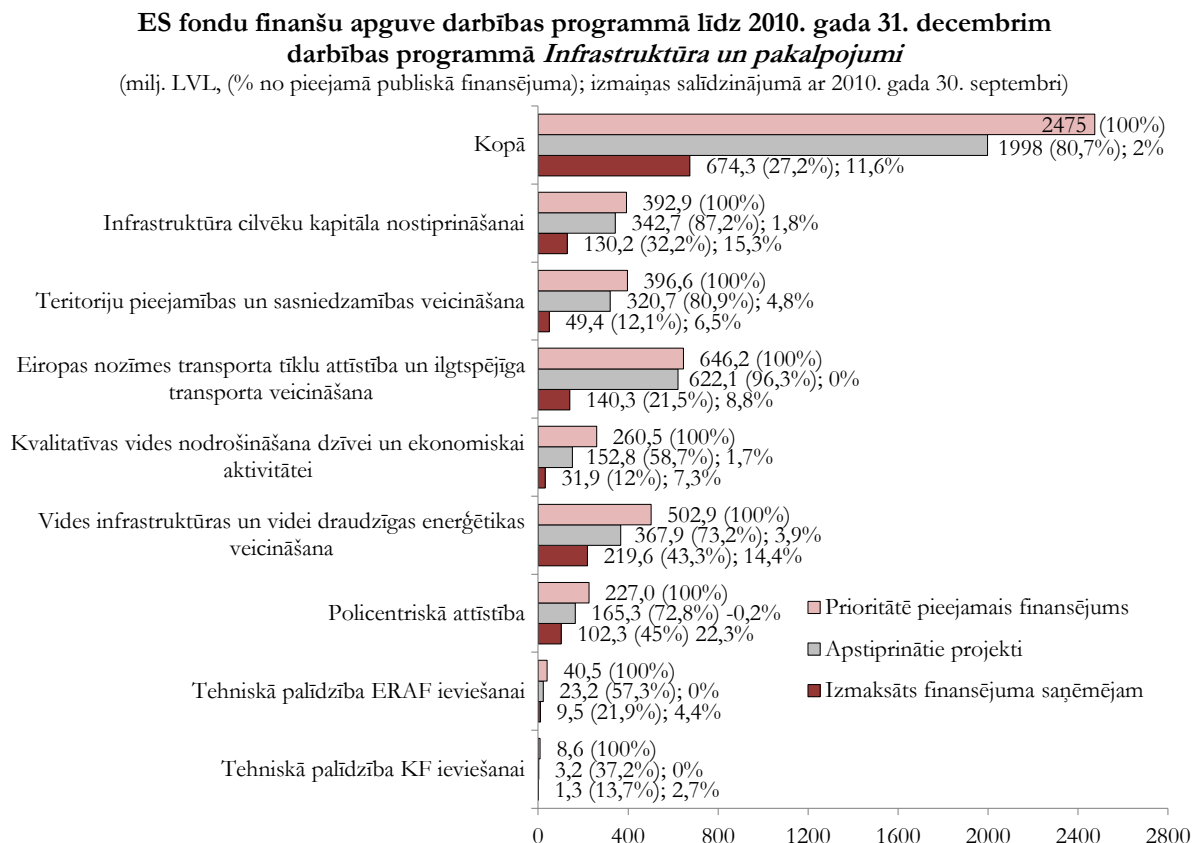

Darbības programmā *Infrastruktūra un pakalpojumi*, ņemot vērā sezonālātes ietekmi uz infrastruktūras projektiem, lielāks progress darbības programmas ieviešanā sagaidāms 2011. gada 2. un 3. ceturksnī. Galvenie projektu ieviešanu kavējošie faktori ir iepirkumu problēmas (sūdzības, iepirkumu beigšanās bez rezultātiem, problēmas iepirkumu procedūras

norisē), sadārdzinājumi, ņemot vērā tendences autoceļu būvniecības tirgū un ūdenssaimniecības sektorā, problēmas būvdarbu izpildē.

Informācija par finansējuma apguvi darbības programmā *Infrastruktūra un pakalpojumi* ir attēlota 6.6. attēlā.

6.6. attēls

6.5. ielikums

Darbības programmu un tās papildinājumu grozījumi 2011. gada 1. ceturksnī

Darbības programma *Cilvēkresursi un nodarbinātība* un tās papildinājums:

2010. gada 1. martā Ministru kabinets ar rīkojumu Nr. 76 apstiprināja grozījumus darbības programmas *Cilvēkresursi un nodarbinātība* papildinājumā, kas paredz:

- finanšu atlikumu 151,4 tūkst. latu apmērā novirzīt no apakšaktivitātes *Darba attiecību un darba drošības normatīvo aktu praktiska piemērošana nozārēs un uzņēmumos uz Kapacitātes stiprināšana darba tirgus institūcijām*, tādējādi radot iespēju Valsts darba inspekcijai turpināt paaugstināt sava personāla, īpaši inspektoru, kvalifikāciju;
- precizēt apakšaktivitātes *Kompleksi atbalsta pasākumi iedzīvotāju integrēšanai sabiedrībā un darba tirgū* ietvaros īstenojamās atbalstāmās darbības un mērķa grupas, paredzot iesaistīt sociālās atstumtības riskam pakļautos jauniešus, jo īpaši tos, kas jau ilgstoši bez darba, tādus atbalsta pasākumus, kas veicinātu viņu ilgtspējīgu integrēšanos darba tirgū un līdz ar to mazinātu ekonomikas potenciāla samazināšanās riskus un paātrinātās sabiedrības novecošanās riskus, pielietojot specifisku algu subsīdiu mehānismu nelabvēlīgākajā situācijā esošo jauniešu bezdarbnieku atbalstam.

Darbības programma *Uzņēmējdarbība un inovācijas* un tās papildinājums:

2011. gada 1. februārī Ministru kabinets apstiprināja grozījumus darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* papildinājumā, kas paredz:

- precizēt apakšaktivitātes *Zinātnes infrastruktūras attīstība* mērķi, nošķirot pirmās un otrās atlases kārtas ietvaros sasniedzamos mērķus. Tāpat precizēts finansējuma saņēmēju loks, ņemot vērā ar EK panākto vienošanos par finansējuma saņēmēju loka paplašināšanu, nosakot, ka otrajā atlases kārtā projekta iesniedzēji var būt zinātniskās institūcijas, kas ir reģistrētas Latvijas zinātnisko institūciju reģistrā, un Latvijas Republikā reģistrēti komersanti;
- veikt korekcijas 2.1.2. pasākuma *Inovācijas* finanšu plānā, pārdalot ERAF finansējumu no apakšaktivitātes *Tehnoloģiju pārmēses kontaktpunkti* 204,2 tūkst. latu apmērā, no apakšapaktivitātes *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde* 202,3 tūkst. latu apmērā un no apakšaktivitātes *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšana* 646,8 tūkst. latu apmērā uz apakšaktivitāti *Kompetences centri*. Kopējais pārdalāmais finansējums ir 1,1 milj. latu.

Darbības programma *Infrastruktūra un pakalpojumi* un tās papildinājums:

2011. gada 1. ceturksnī grozījumi darbības programmā *Infrastruktūra un pakalpojumi* un tās papildinājumā netika veikti.

6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika

Ar 2011. gadu ir uzsākta 2010. gada decembrī apstiprinātās ES tirdzniecības politikas vidēja termiņa stratēģijas *Tirdzniecība, izaugsme un pasaules norises* īstenošana, kas paredz trešo valstu eksporta tirgu paplašināšanu, saglabājot to atvērtību, kā arī veicinot godīgu tirdzniecības noteikumu izplatību pasaulē.

Jāatzīmē, ka ar 2011. gada 1. janvāri darbu ir uzsācis arī ES Ārējās darbības dienests, ar kura palīdzību ES cer nodrošināt ārējo pasākumu ciešāku koordināciju un atbalstīt ES kopējās tirdzniecības politikas uzdevumu īstenošanu.

Saskaņā ar ES kopējās tirdzniecības politikas ietvaros noteiktajiem uzdevumiem vidējā termiņā tiks turpināts darbs pie daudzpusējās tirdzniecības sistēmas un divpusējo tirdzniecības nosacījumu attīstības un padziļināšanas ar trešajām valstīm, kā arī jaunu iniciatīvu īstenošanas, tostarp attiecībā uz valsts pasūtījuma tirgus pieejamības uzlabošanu, eksporta kontroles sistēmas pilnveidošanu un atbalsta pasākumu maziem un vidējiem uzņēmumiem noteikšanu.

Daudzpusējās attiecības

2011. gada novembrī aprit desmit gadi kopš Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) Dohas raunda (DDA) sarunu uzsākšanas, ar ko plānots ievērojami samazināt globālās tirdzniecības ierobežojumus.

Ņemot vērā 2010. gada nogalē panāktās vienošanās par turpmāko darbu, 2011. gada pirmajā pusē PTO dalībvalstu starpā notika aktīvas sarunas par visām DDA sarunu jomām. Tomēr interešu atšķirības PTO dalībvalstu nostājās, jo īpaši attiecībā uz rūpniecības preču tirdzniecības barjeru samazināšanu attīstīto un jaunattīstības valstu starpā, liedz iespējas līdz šī gada beigām pabeigt DDA.

Saistībā ar to šobrīd tiek vērtētas iespējas par turpmāko sarunu procesu. Vairums dalībvalstu atbalsta PTO ģenerāldirektora P. Lamī priekšlikumu par t.s. vairāku ātrumu risinājumu – vispirms vienoties par salīdzinoši vienkāršiem, bet nabadzīgajām valstīm svarīgiem jautājumiem un pēc tam pakāpeniski par pārējiem elementiem, t.sk. attiecībā uz strīdīgajām jomām. Atkarībā no šī vērtējuma 2011. gada decembrī plānotajā PTO 8. ministru konferencē varētu tikt pieņemts lēmums par DDA kopumā vai arī par atsevišķām sarunu jomām.

Iestāšanās procesā PTO šobrīd ir 30¹ kandidātvalstis. No Latvijai ārējā tirdzniecībā nozīmīgākajām valstīm pēdējā pusotra gada laikā darbs ir aktivizējies Krievijas, Kazahstānas un Baltkrievijas muitas ūnijas valstu, kā arī Azerbaidžānas, Tadžikistānas un Serbijas iestāšanās procesos. 2011. gada vidū no tām vistuvāk

uzņemšanai PTO ir Krievija, ņemot vērā ES un ASV stingro politisko atbalstu un Krievijas apņemšanos pēc iespējas tuvākā nākotnē integrēties daudzpusējās tirdzniecības sistēmā.

Ņemot vērā to, 2011. gadā intensīvs darbs notiek pie Krievijas daudzpusējo PTO saistību aktualizēšanas, ņemot vērā 2010. gadā izveidoto muitas ūniju ar Baltkrieviju un Kazahstānu, kā arī specifisku problēmjautājumu risināšanas, t.sk. attiecībā uz sanitāro un fitosanitāro pasākumu regulēšanu.

Kazahstāna turpina sarunas par tās tiesību aktu atbilstību PTO normām, ko tā plāno aktivizēt pēc divpusējo tirgus pieejamības sarunu noslēgšanas ar ES un ASV. Bet Baltkrievijas iestāšanās sarunas joprojām ir sākuma stadijā. Savukārt Ukraina joprojām, kopš 2008. gada decembra kavē Melnkalnes uzņemšanu.

Divpusējās attiecības ES kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

Šobrīd ir spēkā virkne ES **nepreferenciālo līgumu**, t.sk. partnerības un sadarbības līgumi (PCA) ar Armēniju, Azerbaidžānu, Gruziju, Krieviju, Ķīnu, Moldovu, Ukrainu u.c. Šie līgumi ietver vispārīgu sadarbības ietvaru, balstoties uz daudzpusējās tirdzniecības sistēmas normām, neparedzot padziļinātu līgumslēdzēju pušu ekonomisko integrāciju. No Latvijai ārējā tirdzniecībā nozīmīgākajām trešajām valstīm būtiski atzīmēt 2011. gada pirmajā pusē turpinātās ES-Krievijas sarunas par jaunu PCA, kuru ietvaros puses cita starpā pārrunājušas tirdzniecības un investīciju sadaļas nosacījumus.

Vienlaikus ES ir noslēgusi virkni **preferenciālo līgumu**, kas satur savstarpēji labvēlīgus tirdzniecības nosacījumus. Līdz šim šādi līgumi ir noslēgti ar Balkānu valstīm², Eiropas Ekonomiskās zonas valstīm³ un Šveici, kā arī Čīli, Dienvidāfriku, Dienvidkoreju⁴ un Meksiku.

2011. gada 27. martā parafēts ES-Centrālamerikas⁵ BTL, bet 13. aprīlī – ES-Andu Kopienas⁶ brīvās tirdzniecības līgums (BTL). Pašlaik notiek šo līgumu tekstu tehniska sagatavošana parakstīšanai.

Šobrīd procesā ir virkne sarunu par ES preferenciālajiem tirdzniecības līgumiem ar trešajām valstīm, tostarp, BTL sarunas ar divām Dienvidaustrumāzijas asociācijas valstīm⁷ – Singapūru un Malaiziju, Dienvidu kopējā tirgus valstīm⁸ (*Mervosun*), Indiju, Kanādu, Persijas līča sadarbības padomes valstīm⁹ (GCC), Ukrainu un Vidusjūras

¹ Afganistāna, Alžīrija, Andora, Azerbaidžāna, Bahamu salas, Baltkrievija, Butāna, Bosnija un Hercegovina, Komoru salas, Ekvatoriālā Gvineja, Etiopija, Irāna, Irāka, Kazahstāna, Laosa, Libāna, Libērija, Lībija, Melnkalne, Krievija, Samoa, Santome un Prinsipi, Serbija, Seišelu salas, Sudāna, Sīrija, Tadžikistāna, Uzbekistāna, Vanuatu, Jemena

² Albānija, Bosnija un Hercegovina, Horvātija, Maķedonija, Melnkalne, Serbija un Turcija

³ Islande, Lihtenšteina un Norvēģija

⁴ Pagaidu kārtā stājas spēkā ar 2011. gada 1. jūliju (līdz ratifikācijas procedūru pabeigšanai)

⁵ Gvatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragva, Salvadora un Panama pēc tās iesaistīšanās Centrālamerikas ekonomiskās integrācijas procesā

⁶ Bolīvija, Ekvadora, Kolumbija, Peru

⁷ Birma, Bruneja, Filipīnas, Indonēzija, Kambodža, Laosa, Malaizija, Singapūra, Taizeme un Vjetnama

⁸ Argentīna, Brazīlija, Paragvaja, Urugvaja un Venecuēla

⁹ Bahreina, Kuveita, Omāna, Katara, Saūda Arābija un Apvienotie Arābu Emirāti

reģiona valstīm¹, kā arī ekonomiskās partnerības līgumu sarunas (EPA) ar lielāko daļu Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstīm (ACP). Tāpat drīzumā plānots uzsākt preferenciālo tirdzniecības līgumu sarunas ar Armēniju, Gruziju un Moldovu, bet pēc attiecīgo valstu iestāšanās PTO – arī ar Azerbaidžānu, Krieviju, Kazahstānu un Baltkrieviju.

Zīmīgi, ka 2011. gada 28. maijā Briselē notikušajā ES-Japānas samītā puses panāca politisku vienošanos uzsākt darbu pie ES-Japānas BTL procesa sagatavošanas, t.sk. attiecībā uz iespējamā BTL ietekmes novērtējumu ES un tās dalībvalstīs, kā arī iespējamo sarunu prioritāšu noteikšanu.

Līdztekus tam ES un tās nozīmīgāko globālo partneru – Ķīnas, Japānas un ASV – divpusējās ekonomiskās attiecības tiek sekmētas regulāru regulatoro dialogu ietvaros.

Trešo valstu tirgus pieejamības veicināšana

Lai ES, t.sk. arī Latvijas eksportētājiem nodrošinātu efektīvāku tirgus pieejamību trešo valstu tirgos, tiek piemēroti atbilstoši tirgus pieejamības nodrošināšanas instrumenti tirdzniecības barjeru noteikšanai, samazināšanai un/vai novēršanai. 2011. gada pirmajā pusē tika turpināts darbs pie Tirgus pieejamības partnerības stiprināšanas. Tā rezultātā darbojas 13 darba grupas² un 33 tirgus pieejamības vienības³, kas risina ES uzņēmējiem specifiskus ar tirdzniecības ierobežojumiem saistītus gadījumus trešajās valstīs, kā arī dažādu nozaru un reģionu jautājumus.

Ņemot vērā ES Kopējās tirdzniecības politikas stratēģiju *Tirdzniecība, izaugsme un pasaules norises*, 2011. gada 24.-25. marta Eiropadomē tika apstiprināts pirmais ikgadējais *Tirdzniecības un investīciju barjeru ziņojums*.

Kopš 2009. gadā ir uzsākta pasaules valstu tirdzniecības politikas instrumentu uzraudzība, visvairāk tirdzniecības ierobežojumi ir ieviesti vai arī tos plānots ieviest ne tikai tādos Latvijas eksportam būtiskos tirgos kā Krievija, Ukraina, Baltkrievija un Kazahstāna, bet arī ES stratēģiski nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu tirgos – ASV, Argentīnā, Brazīlijā, Ķīnā, Indijā, Japānā un Kanādā. Tirdzniecības ierobežojumi pamatā ir ieviesti lauksaimniecības, tērauda, autobūves, tekstilrūpniecības, elektronikas izstrādājumu, izejmateriālu un pakalpojumu tirdzniecībā, un tie pārsvarā izpaužas kā ievadumtas nodokļu paaugstinājumi, importa licencēšana, valsts

iepirkumu procedūras, investīciju ierobežojumi, necaurspīdīgas sertifikācijas procedūras, pašmāju eksportētāju atbalsta pasākumi, iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi, kā arī kompensācijas un antidempinga pasākumi.

2011. gada sākumā tika turpināta arī ES Tirgus pieejamības datubāzes (<http://madb.europa.eu>) pilnveidošana.

Latvijas ekonomiskās sadarbības līgumi ar trešajām valstīm un trešo valstu reģioniem

Lai aktivizētu divpusējo ekonomisko sadarbību pēc iestāšanās ES, Latvija ir noslēgusi divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar Krieviju, Ķīnu, Baltkrieviju, Ukrainu, Kazahstānu, Azerbaidžānu, Gruziju, Moldovu, Uzbekistānu, Kirgizstānu, Turkmenistānu, Tadžikistānu un Armēniju. To ietvaros ir izveidotas Starpvaldību komisijas (SVK), kas nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un analīzes iespējas turpmākās sadarbības uzlabošanai.

2011. gada pirmajā pusē ir notikušas divas SVK sēdes – ar Azerbaidžānu un Krieviju. Tāpat ir organizēti Latvijas un Azerbaidžānas, Latvijas un Armēnijas, Latvijas un Krievijas uzņēmēju biznesa forumi.

Šogad plānotas arī SVK sēdes un biznesa forumi ar Ukrainu (Kijevā 29.-30. jūnijā), Baltkrieviju (Latvijā š.g. rudenī), Kazahstānu (Astanā š.g. rudenī) un Ķīnu (Pekinā gada otrajā pusē).

Lai gan starp Latviju un Krieviju ir noslēgta vienošanās par ekonomisko sadarbību, notiek aktīva sadarbība arī ar Krievijas Federācijas reģioniem. Tāpat kā 2008. gada 9. aprīlī tika noslēgta vienošanās par ekonomisko sadarbību ar Vologdas apgabala valdību, 2010. gada 16. septembrī tika parakstīta vienošanās ar Pleskavas apgabala administrāciju. Norit sarunas ar Kirovas, Ivanovas un Jaroslavļas apgabalu valdībām, kā arī Baškortostānas Republikas valdību par vienošanos noslēgšanu ekonomiskās sadarbības jomā.

ES ārējās tirdzniecības sektorālie jautājumi

Tērauds

Tērauda elastība un vairākkārtējā pārstrāde padara to par vienu no visplašāk izmantotajiem rūpniecības izejmateriāliem pasaulē. Metāl rūpniecības nozare veido daļu no vispārējās Eiropas konkurētspējas visos vērtību ķēdes posmos, turklāt ES ir otrā lielākā pasaules tērauda ražotāja pēc Ķīnas.

Nozares atkopšanās pasaulē ir notikusi straujāk nekā paredzēts. 2010. gadā ES tērauda ražošana sasniedza 172,9 milj. tonnu, kas ir par 24,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā, nodrošinot jaunu pasaules tērauda ražošanas rekordu. Šo ES izlaides kāpumu 2010. gadā nodrošināja galvenokārt augošo ekonomiku pieprasījuma pieaugums eksporta tirgos. Arī ES tērauda izmantojošās nozarēs, izņemot būvniecību un kuģubūvi, vērojama aktīva darbība. 2011. gada sākumā pozitīvās tendences apstrādes nozarēs un investīcijas mašīnapstrādes nozarē veicināja pieprasījumu pēc tērauda, īpaši tērauda loksēm. Pēc *Eurofer* prognozēm,

¹ Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Maroka, Palestīnas Pašpārvalde, Sīrija un Tunisija

² Izveidotās darba grupas ES tirgus pieejamības jomā – SPS/Dzīvnieku izcelsmes produkti; SPS/Augu izcelsmes produkti; Vakcīnas/Japāna; Medicīnas ierīces/Indija, Ķīna, Koreja, Taivāna, Brazīlija un Turcija; Elektronika un informācijas un komunikāciju tehnoloģijas/Turcija un Ķīna; Riepas; Autobūve; Pasta pakalpojumi; Izplatīšanas pakalpojumi; Tekstilizstrādājumi; Vīns un stiprie alkoholiskie dzērieni; Ādas; Ķīmijas nozare

³ ES Tirgus pieejamības vienības (*Market Access Teams*) darbojas Argentīnā, Alžīrijā, ASV, Austrālijā, Brazīlijā, Čīlē, Dienvidāfrikā, Ēģiptē, Filipīnās, Indijā, Indonēzijā, Izraēlā, Islandē, Japānā, Jaunzēlandē, Kanādā, Kazahstānā, Kolumbijā, Korejā, Krievijā, Ķīnā – Honkongā un Makao, Malaizijā, Meksikā, Marokā, Nigērijā, Norvēģijā, Šveicē, Taivānā, Turcijā, Tunisijā, Ukrainā, Venecuēlā, Vjetnamā

tērauda patēriņš 2011.-2012. gadā varētu pieaugt par 4-5 procentiem.

2010. gadā ES tērauda imports sastādīja 27 milj. tonnu, kas ir par 30% vairāk nekā 2009. gadā. 2010. gadā ES galvenais tērauda produktu importa avots bija Krievija, Ukraina, Ķīna un Turcija.

ES šobrīd piemēro kvantitatīvos ierobežojumus pret atsevišķu tērauda izstrādājumu importu no Krievijas un Kazahstānas. 2007. gada oktobrī ES un Krievija noslēdza līgumu par tērauda tirdzniecību 2007. un 2008. gadam, kā arī vienojās par tā ikgadēju pagarināšanu 2009. un 2010. gadā, paredzot ikgadēju kvotu apjoma pieaugumu 2,5% apmērā. Tādējādi 2011. gadā Krievijai kvotu apjoms noteikts 3,27 milj. tonnu apmērā. Savukārt attiecībā uz Kazahstānu pašlaik tiek piemēroti autonomi pasākumi, un importa kvota ir noteikta 0,2 milj. tonnu apmērā. Pēc Krievijas un Kazahstānas uzņemšanas PTO ES tērauda līgumi ar šīm valstīm automātiski zaudēs spēku.

Papildus tērauda plūsmas monitoringa nolūkos atsevišķu tērauda izstrādājumu importam no visām trešajām valstīm ES piemēro iepriekšējās uzraudzības sistēmu.

Tekstils

Tekstila nozares produkcija ir viena no visvairāk globāli tirgotām precēm. ES ir otra lielākā tekstilpreču eksportētāja pasaulē pēc Ķīnas, dominējot pasaulē augstu ienākumu un augstas kvalitātes tekstilpreču un apģērbu tirgos. Galvenās ES tirdzniecības politikas aktivitātes arī 2011. gadā tekstila un apģērbu jomā saistītas ar atbilstošu intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības noteikumu izstrādi un tirdzniecības barjeru atcelšanu Eiropas tekstilpreču eksportam strauji augošo trešo valstu tirgos.

Ilgu laiku tekstila un apģērbu nozare PTO daudzpusējās sarunās bija izņēmums rūpniecības preču progresīvai tirdzniecības liberalizācijai, līdz 1995. gadā jaunattīstības valstis panāca, ka PTO dalībvalstis apņemas pakāpeniski īstenot pilnīgu tekstilpreču tirdzniecības liberalizāciju. Tādējādi ar 2009. gada 1. janvāri ir atcelti pret Ķīnu noteiktie ES tekstilpreču importa ierobežojumi, bet ar 2010. gada 5. maiju atcelta dubultās kontroles uzraudzības sistēma (licencēšana) bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem atsevišķu Uzbekistānas izcelsmes tekstilpreču importam. Tādējādi šobrīd ES kvantitatīvos ierobežojumus piemēro tikai Baltkrievijas un Ziemeļkorejas tekstilpreču importam. Jāatzīmē, ka šīs valstis nav PTO dalībvalstis, turklāt tiek atzītas par cilvēktiesību un demokrātijas principu pārkāpējām.

Tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Eiropas Savienības tirdzniecības aizsardzības instrumenti

ES tāpat kā lielākajā daļā citu pasaules valstu, kas importē citu valstu preces un izejvielas, darbojas tirdzniecības aizsardzības instrumentu (TAI) sistēma – antidempinga, pretsubsīdiu un iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi.

2011. gada pirmajā pusē ES kopumā pret dažādiem citu valstu produktiem tika piemēroti 98 antidempinga un 7 pretsubsīdiu pasākumi. Vairāk nekā puse no minētajiem pasākumiem tika piemēroti pret Ķīnu, Indiju, Indonēziju, Krieviju, Taivānu, Taizemi un Ukrainu. Šobrīd ES nav spēkā neviens aizsardzības pasākums.

Latvijā TAI procedūrās ir gan skarto preču ražotāji, gan importētāji, tirgotāji un patērētāji. No Latvijas ražotāju interešu viedokļa šajā pusgadā kā būtiskākās minamas:

- antidempinga pārbaudes attiecībā uz stikla šķiedras un stikla šķiedras sieta audumu importu no Ķīnas Tautas Republikas. Šajās lietās Latvija iestājas pret negodīgu Ķīnas ražotāju tirdzniecības praksi, atbalstot perspektīvu un uz attīstību vērstu Latvijas stikla šķiedras izstrādājumu ražotāja izaugsmi un konkurētspēju kā pašmāju, tā eksporta tirgos;
- antidempinga pārbaude attiecībā uz křitota papīra importu no Ķīnas Tautas Republikas. Ņemot vērā, ka ar nodevas ieviešanu sadārdzināsies gala produktu (poligrāfijas izdevumu) cenas, kuru ražošanā tiek izmantota minētā prece, Latvija iestājas pret nodevas ieviešanu.

Trešo valstu piemērotie tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Tāpat kā ES piemēro tirdzniecības aizsardzības pasākumus, arī citas trešās valstis kādu no aizsardzības mehānismiem var piemērot gan pret visiem ES attiecīgā produkta eksportētājiem (piemēram, iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi), gan pret kādas ES dalībvalsts konkrētā produkta eksportētājiem (piemēram, antidempinga pasākumi).

Latvijas ekonomiskās intereses visbūtiskāk skar ASV 2001. gadā ieviestie antidempinga pasākumi pret tērauda stieņu importu no ES. Saskaņā ar vairākkārtējiem PTO Strīdus izskatīšanas institūciju ziņojumiem ASV piemērotā antidempinga nodevas aprēķināšanas metode ir atzīta par nepamatotu un PTO normām neatbilstošu, un tā visdrīzākā laikā ir pārskatāma.

6.2.3. Eiropas Savienības iekšējais tirgus

Eiropas Savienības iekšējais tirgus – Eiropas integrācijas stūrakmens – ir atzīts par vienu no ES nozīmīgākajiem un veiksmīgākajiem projektiem. Šobrīd ES iekšējais tirgus aptver 30 valstu (ieskaitot Eiropas Ekonomikas zonas valstis – Norvēģiju, Īslandi un Lihtenšteinu) ar aptuveni 500 milj. patērētāju un nozīmē teritoriju bez iekšējām robežām, kurā nodrošināta preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte. Pēc ilgstoša un nopietna darba Eiropas Savienības ietvaros ir panākta vienota noteikumu kopuma izveidošana saimnieciskās darbības veicējiem, atcelta robežkontrole, izveidota konkurētspējīgāka komercdarbības vide, patērētājiem nodrošināts plašāks

preču un pakalpojumu klāsts, radītas jaunas darba vietas, iedzīvotājiem nodrošināta iespēja dzīvot, strādāt, mācīties un doties pensijā citā valstī, rasta iespēja ieviest vienotu valūtu, nodrošināti daudzi citi labumi. Tomēr iekšējā tirgus potenciāls joprojām nav izmantots pilnībā, un tā pilnveidošana aizvien turpinās, veicinot ES ekonomikas ilgtspējīgu, stablu attīstību un iedzīvotāju labklājību.

Latvijā iekšējā tirgus direktīvu ieviešana risinās veiksmīgi, un direktīvu pārņemšanas efektivitātes ziņā ir sasniegti pietiekami augsti rezultāti. Latvija ir atkārtojusi līdz šim labāko sasniegto rezultātu ar direktīvu ieviešanas deficītu 0,4% apmērā un 27 dalībvalstu starpā ir ierindojusies 4. vietā, tādējādi nodrošinot 2009. gada Lisabonas mērķi pārņemt 99% direktīvu prasību jeb pieļaut direktīvu pārņemšanas deficītu 1% apmērā. Ar jaunāku informāciju par direktīvu pārņemšanas gaitu Latvijā Eiropas Komisija nāks klajā š.g. vasarā.

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 34.-36. un 49.-62. pantā noteikto principu ieviešanu saistībā ar brīvu preču un pakalpojumu apriti un tiesībām veikt komercdarbību Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt ES iekšējā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu paziņošanas procedūra (*direktīvas 98/34/EK un 98/48/EK*), kura nosaka ES dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai un pārējām ES dalībvalstīm un Eiropas Ekonomikas zonas valstīm izvērtēšanai tehnisko noteikumu projektus, kalpo kā preventīvs, vienots un caurskatāms monitoringa instruments, lai izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kuras varētu radīt šķēršļus brīvai preču, kā arī informācijas sabiedrības pakalpojumu aprītei. Tehnisko noteikumu saskaņošanas procesā piedalās ne tikai ES dalībvalstu atbildīgās institūcijas, tajā var iesaistīties ikviens komersants, lai sniegtu savus komentārus un iebildumus par citu ES dalībvalstu sagatavotajiem projektiem, kas potenciāli var ietekmēt komersanta produkcijas eksportu vai informācijas sabiedrības pakalpojumu pārrobežu sniegšanu. Informācija par dalībvalstu paziņotajiem tehnisko noteikumu projektiem ir brīvi pieejama *Tehnisko noteikumu informācijas sistēmā* (TRIS) datubāzē. TRIS datubāze ir bezmaksas pakalpojums, kas ir pieejams www.europa.eu portālā. Lielāko daļu paziņoto tehnisko noteikumu projektu var aplūkot visās ES valodās.

Latvija 2010. gadā Eiropas Komisijai ir iesniegusi 12 tehnisko noteikumu projektus, par kuriem Eiropas Komisijas iebildumi saņemti 6 gadījumos. Vienā no šiem gadījumiem Eiropas Komisija saskaņā ar noteikto procedūru noteica tehnisko noteikumu projekta virzības apturēšanu uz 12 mēnešiem.

Savstarpējās atzišanas princips ar *direktīvu 98/34/EK un 98/48/EK* izveidoto procedūru tehnisko noteikumu projektu saskaņošanai ir vienīgais tiesiskais mehānisms brīvas preču aprites nodro-

šināšanai neharmonizētajā nacionālo tehnisko noteikumu un standartu piemērošanas jomā.

Lai uzlabotu savstarpējās atzišanas principa piemērošanu valsts kompetento iestāžu administratīvajā praksē, pēc Eiropas Komisijas ierosinājuma un ES dalībvalstu atbalsta tika pieņemta un 2008. gada 2. septembrī stājās spēkā *Eiropas Parlamenta un Padomes regula* (EK) Nr. 764/2008, ar ko nosaka procedūras, lai dažus valstu tehniskos noteikumus piemērotu citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem produktiem, un ar ko atceļ Lēmumu Nr. 3052/95/EK. Līdz ar to tika sperts būtisks solis pretī jauna juridiska instrumenta ieviešanai ES līmenī. Regulas prasību piemērošana Latvijā un pārējās dalībvalstīs tiek nodrošināta ar 2009. gada 13. maiju.

Regulas mērķis ir noteikt kārtību, kādā savstarpējās atzišanas princips ir jāievēro valsts institūciju darbā, piemērojot valsts tehniskos noteikumus Eiropas Ekonomikas zonas valstīs ražotajām vai brīvā apgrozībā likumīgi laistajām precēm, tiesību un pienākumu sadalījumu starp valsts kompetentajām iestādēm un saimnieciskās darbības veicējiem savstarpējās atzišanas procedūras ietvaros, kā arī īstenojamo administratīvo procedūru vienkāršošanas labad nosaka pienākumu valstij izveidot vienu vai vairākus produktu informācijas punktus saimnieciskās darbības veicēju informatīvajam atbalstam. Latvijā produktu informācijas kontaktpunkta funkcijas šobrīd pilda Ekonomikas ministrija (e-pasts: pcp@em.gov.lv). Kopš darbības uzsākšanas Produktu informācijas kontaktpunkts ir atbildējis uz 22 citu Eiropas Savienības dalībvalstu komersantu informācijas pieprasījumiem par nacionālajām prasībām dažādiem produktiem.

Lai veicinātu komercdarbību un inovācijas pakalpojumu sektorā, kā arī valsts pārvaldes pakāpenisku modernizāciju un vienkāršošanu, viena no Latvijas prioritātēm ES ir **brīvas pakalpojumu aprites veicināšana**.

Pakalpojumu jomā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām tiek regulāri veikta normatīvo aktu prasību analīze un gatavoti priekšlikumi nepieciešamajām izmaiņām (atļauju atcelšana atsevišķās pakalpojumu nozarēs, beztermiņa atļauju ieviešana spēkā esošo terminēto atļauju vietā, prasību pēc atļaujas aizstāšana ar reģistrācijas prasību, atļaujas saņemšanai iesniedzamo dokumentu skaita pārskatīšana, personu resertifikācijas procedūru atvieglošana, elektronisko procedūru ieviešana dokumentu aprītē starp valsts iestādēm un komersantiem), lai atvieglotu pakalpojumu sniegšanu Latvijā. Papildus tam turpinās vienas pieturas aģentūras principa ieviešana, uzlabojot publiskās pārvaldes sniegto pakalpojumu pieejamību vienuviet – vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv.

Lai atvieglotu komercdarbības uzsākšanu un veikšanu, nepārtraukti tiek pārskatītas pastāvošās administratīvās barjeras un procedūras, attiecīgi likvidējot vai vienkāršojot prasības atļauju (licenču, sertifikātu, apliecinājumu u.c. dokumentu) izsniegšanai,

kā arī radot iespēju nokārtot nepieciešamās procedūras elektroniski. Atsevišķās jomās (profesionālo izglītības programmu licencēšana, augu aizsardzības līdzekļu izplatīšana, traktortehnikas vadītāju apmācība) terminētas atļaujas aizstātas ar beztermiņa licencēm. Tiek turpināta atļauju pagarināšanas procedūru vienkāršošana un atļaujas saņemšanai iesniedzamo dokumentu saraksta un skaita pārskatīšana.

Eiropas Kopienas valsts pārvaldes iestāžu administratīvās sadarbības iespēju uzlabošanai Latvijā kopš 2007. gada novembra ir ieviests un pieejams **Iekšējā tirgus informācijas tīkls** (IMI), kas nodrošina drošu un ātru datu apmaiņu starp Eiropas Savienības dalībvalstu atbildīgajām iestādēm, ļauj efektīvi sazināties, neskatoties uz valodu un pārvaldes struktūru dažādības radītajiem šķēršļiem. Dalībvalsts iestādēm ir iespēja pārbaudīt uzņēmumu, personu iesniegto, bet citā dalībvalstī izdoto dokumentu autentiskumu vai risināt citas problēmas, sazinoties ar mītnes valsts iestādēm ar IMI starpniecību, kas nozīmē, ka uzņēmējam nav jāatgriežas mītnes zemē un jāpiegādā papildu izziņas, jāapstiprina tās pie notāra u.tml. Papildus ir identificētas un IMI sistēmā reģistrētas tās atbildīgās iestādes, kas nodrošina IMI sistēmas Brīdinājuma mehānisms pilnīgu darbību. IMI sistēma Brīdinājuma mehānisms ir izveidota, lai nodrošinātu efektīvu uzraudzību un pakalpojumu saņēmēju aizsardzību, informējot dalībvalstis par pakalpojumu darbībām, kas var radīt kaitējumu cilvēku

veselībai, drošībai vai videi. IMI sistēmā ir reģistrētas 52 Latvijas atbildīgās iestādes, kas atbild par vienu vai vairāku jomu informācijas apriti: 7 – par profesionālās kvalifikācijas jomu, 36 – par pakalpojumu jomu, 3 – par profesionālās kvalifikācijas un pakalpojumu jomu, 3 – par darbinieku nosūtīšanas jomu, 2 – par darbinieku nosūtīšanas un pakalpojumu jomu. IMI sistēmas nacionālais koordinators un IMI sistēmas Brīdinājuma mehānisms koordinators ir Ekonomikas ministrija. No š.g. janvāra līdz maijam Latvijā IMI sistēmā reģistrēti 8 informācijas pieprasījumi.

No 2010. gada janvāra līdz 2011. gada maijam **Latvijas SOLVIT koordinācijas centrā** iesniegtas 17 lietas. No iesniegtajām lietām atrisinātas 12 lietas, 3 lietas slēgtas kā neatrisinātas, bet noraidītas 2 lietas, kas neatbilda SOLVIT lietu risināšanas nosacījumiem. 2009. gadā un 2010. gadā ievērojami pieaudzis sūdzību skaits par uzturēšanās atļaujām Latvijas pilsoņu ģimenes locekļiem, kā arī pabalstiem citās dalībvalstīs. Arī 2011. gadā SOLVIT turpina pagājušajā gadā iesāktu informācijas kampaņu, informējot sabiedrību par SOLVIT darbību dažādos semināros, kā arī ar masu mediju starpniecību. SOLVIT tīkla uzdevums ir rast ātru un praktisku risinājumu Eiropas Savienības iekšējā tirgus problēmām, kuras ir izraisījuši valsts iestāžu darbība, nepareizi piemērojot Eiropas Kopienas tiesību normas. SOLVIT risina gan iedzīvotāju, gan uzņēmēju problēmas, turklāt šis ir bezmaksas pakalpojums.

6.3. Nozaru attīstības politikas

6.3.1. Enerģētikas politika

Enerģētikas politikas (skatīt arī 6.9. nodaļu) galvenie virzieni ir vērsti uz valsts energoapgādes drošības paaugstināšanu, veicinot primāro energoresursu piegāžu dažādošanu un radot apstākļus elektroenerģijas ģenerēšanas pašnodrošinājuma pieaugumam, kā arī ar jaunu starpsavienojumu palīdzību novēršot reģiona elektroenerģijas tirgus izolāciju. Būtiska nozīme ir arī konkurences apstākļu radīšanai atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošanas veicināšanai un apkārtējās vides aizsardzībai.

2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*. Pamatnostādnes ietver valdības politiku, attīstības mērķus un prioritātes enerģētikas jomā gan vidējā termiņā, gan arī ilgtermiņā.

Pašlaik, ņemot vērā to, ka Latvijas ekonomikas attīstībā vērojamas būtiskas izmaiņas un novirzes no prognozēm, kuras tika izmantotas *Enerģētikas attīstības pamatnostādņu 2007.-2016. gadam* izstrādāšanā, kā arī lai nodrošinātu Latvijas energoapgādes drošību un efektīvu enerģijas tirgus darbību ilgtermiņā, viedo tehnoloģiju plašāku izmantošanu, enerģijas lietotājiem pieņemamu cenu nākotnē un sekmētu investīcijām

labvēlīgu augsni uzņēmējdarbībai enerģētikas sektorā, kā arī efektīvi izmantotu Eiropas Savienības finansiālu atbalstu inovatīviem risinājumiem enerģētikas sektorā, papildus enerģētikas nozares attīstības plānošanas vidējā termiņa dokumentam – *Enerģētikas attīstības pamatnostādņēm 2007.-2016. gadam* tiek izstrādāts enerģētikas nozares attīstības ilgtermiņa plānošanas dokuments – *Enerģētikas stratēģija 2030. gadam*. Balstoties uz *Enerģētikas attīstības stratēģijā* noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem, tiks precizētas *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes. Enerģētikas stratēģija 2030. gadam* mērķis ir nodrošināt drošu, videi draudzīgu energoapgādi par saprātīgu cenu. Stratēģija tiks izstrādāta, ņemot vērā šobrīd spēkā esošos dokumentus enerģijas tirgus, atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes jomā, lai kopīgi veidotu vienotu enerģētikas nozares politikas dokumentu kopumu.

Elektroapgādē vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „Latvenergo”, kas nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi patērētājiem. Pašlaik licences elektroenerģijas tirdzniecībai ir saņēmuši 34 tirgotāji. Tomēr elektroenerģijas tirgū aktīvi darbojas tikai divi tirgotāji – AS „Latvenergo un SIA „Enefit”. No 2005. gada 1. septembra elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Augstsprieguma tīkls”. Kopš 2007. gada 1. jūlija elektroenerģijas sadales

sistēmas operatora funkcijas veic AS „Sadales tīkls”. Abas akciju sabiedrības ir AS „Latvenergo” meitas sabiedrības.

Labi funkcionējošam iekšējam elektroenerģijas tirgum jāsniedz ražotājiem atbilstīgi stimuli ieguldīt jaunos enerģijas ražošanas veidos, tostarp elektrības ražošanā no atjaunojamiem enerģijas avotiem. Saskaņā ar Eiropas Savienības *Trešās enerģijas iekšējā tirgus tiesību aktos* noteikto, nenodalot tīklu pakalpojumus no ražošanas un tirdzniecības darbībām (efektīva nodalīšana), pastāv ne vien risks saskarties ar diskrimināciju tīkla vadīšanā, bet arī risks, ka vertikāli integrēti komersanti zaudē stimulu veikt pienācīgus ieguldījumus tīklos. Īpašumtiesību nodalīšana pārvades līmenī uzskatāma par visefektīvāko līdzekli, lai nediskriminējoši veicinātu ieguldījumus infrastruktūrā, jaunu dalībnieku taisnīgu piekļuvi tīklam un pārredzamību tirgū.

Istenojot pārvades sistēmas operatora īpašumtiesību nodalīšanu, vertikāli integrētā uzņēmuma AS „Latvenergo” sastāvā tiek saglabāta pārvades sistēma (tīkli), bet darbības, kas saistītas ar pārvades sistēmas operatora funkciju pildīšanu (pārvades pakalpojuma sniegšana, pārvades sistēmas un tai pieslēgto ģenerējošo vienību operatīvā vadība, balansēšana, elektroenerģijas plūsmu dispečervadība, pārrobežu elektroenerģijas tirdzniecības vadīšana, ilgtspējīgas pārvades sistēmas plānošana, dalība Eiropas pārvades sistēmu operatoru apvienībā ENTSO-E u.c.), tiks izdalītas no AS „Latvenergo”. Tā rezultātā 2011. gada 1. aprīlī darbu sāka AS „Latvenergo” meitas sabiedrība pārvades sistēmas aktīvu īpašnieks AS „Latvijas elektriskie tīkli”, bet 2011. gadā augustā AS „Augstsprieguma tīkls” tiks izdalīta no AS „Latvenergo”.

Latvijas elektroenerģijas tirgus tiek attīstīts kontekstā ar Baltijas, Ziemeļvalstu un Eiropas elektroenerģijas tirgu.

2009. gada 17. jūlijā starp Eiropas Komisiju, virkni dalībvalstu, tostarp Latvijas Republiku tika noslēgts nodomu protokols par *Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plānu (BEMIP)*. Ņemot vērā, ka Baltijas elektroenerģijas tirgus integrēšana ir uzsvērtā kā būtiska, lai fiziski integrētu Baltijas reģionu un veiktu jaunu starpsavienojumu būvniecību nolūkā uzlabot Baltijas valstu elektroapgādes drošumu un attīstīt pārrobežu tirdzniecību, kā arī panāktu konkurētspējīgas cenas, BEMIP rīcības plāns paredz, ka valstis veic nepieciešamos pasākumus, lai no 2011. gada Baltijā, tajā skaitā Latvijā, sāktu darboties elektroenerģijas birža. Laika posmā no 2011. gada līdz 2013. gadam ir jāievieš Baltijas kopējā elektroenerģijas

tirdzniecība nākamajai dienai Nord Pool Spot tirdzniecības platformā, elektroenerģijas tirdzniecība tekošās dienas ietvaros, kā arī uz tirgus principiem balstīta AS Nord Pool Spot organizēta tīkla sastrēgumu un pārslodzes vadība un netiešo izsoļu rīkošana.

Līdz ar brīva un atvērta tirgus darbību energoapgādes drošības pamatā vairs nav pašnodrošinājums ar jaudām 100% apmērā, bet gan diversificēti un uzticami enerģijas piegādes ceļi un avoti. Latvijai kā ES dalībvalstij ir jānodrošina, ka valstī tiek ievērotas ES tiesību aktos enerģētikas nozarē noteiktās vienotās prasības (skatīt 6.6. ielikumu). Elektroapgādes jomā tas nozīmē, ka elektroenerģijas nozare Latvijā darbojas atbilstoši Eiropas Savienības direktīvas nosacījumiem par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu elektroenerģijas ražošanai, elektroenerģijas tirgus kopīgiem noteikumiem, koģenerācijas, kas balstīta uz lietderīgā siltuma pieprasījumu, veicināšanu, elektroapgādes drošumu un ieguldījumiem infrastruktūrā.

Pašreiz Latvijas **dabāsgāzes tirgū** darbojas viens komersants – AS „Latvijas Gāze”, kurai saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izdotajām licencēm ir ekskluzīvas tiesības veikt dabāsgāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību.

Latvijas gāzes apgādes sistēma nav savienota ar ES kopējo gāzes apgādes sistēmu, un Latvijai ir tikai viens gāzes piegādātājs – AS „Gazprom”. Gāzes apgādes biznesa vide reģionā un spēkā esošie gāzes piegādes līgumi būtībā izslēdz trešās puses, izņemot reģionālo pārvades sistēmas operatoru, pieeju Inčukalna pazemes gāzes krātuvei. Gāzesvada Valdajs – Pleskava jauda nav pietiekama, lai nodrošinātu gāzes piegādi Baltijas valstīm un Krievijas ziemeļrietumu reģionam ziemā. Līdz ar to gāzes tirgu Latvijā šobrīd varētu atvērt tikai formāli.

Šobrīd *Enerģētikas likumā* ir transponētas Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija *direktīvas 2003/55/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabāsgāzes iekšējo tirgu un par *Direktīvas 98/30/EK* atcelšanu prasības.

Tā kā tikai 2003. gada 18. jūlijā tika noslēgta pirmā ilgtermiņa vienošanās starp Krievijas AS „Gazprom” un AS „Latvijas Gāze” par dabāsgāzes piegādi līdz 2015. gadam un pirmā dabāsgāzes piegāde saskaņā ar šo vienošanos tika uzsākta 2004. gadā 5. aprīlī, saskaņā ar *Direktīvas 2003/55/EK* 2. panta trīsdesmit pirmo punktu Latvija ir atzīstama par jaunu tirgu no 2004. gada 5. aprīļa līdz 2014. gada 4. aprīlim.

6.6. ielikums

Normatīvo aktu saskaņošana ar ES direktīvām

Normatīvo aktu saskaņošanā ar ES normatīvajiem aktiem galvenie virzieni ir naftas un naftas produktu rezerves, piegādes drošība un energoefektivitāte, kā arī tirgus principu ieviešana enerģētikā:

- **naftas produktu rezervju izveidošana.** Lai Latvija izpildītu ES normatīvo aktu prasības, nepieciešama Latvijas normatīvo aktu atbilstība Padomes 2006. gada 24. jūlija *Direktīva 2006/67/EK*, ar ko dalībvalstīm uzliek pienākumu uzturēt jēlnaftas un/vai naftas produktu obligātās rezerves iekļautās prasības (*Direktīva 2006/67/EK*) un Padomes 2009. gada 14. septembra *Direktīva 2009/119/EK*, ar ko dalībvalstīm uzliek par pienākumu uzturēt jēlnaftas un/vai naftas produktu obligātās rezerves (*Direktīva 2009/119/EK*), noteiktajām prasībām.
- Ministru kabineta 2010. gada 29. marta rīkojums *Par Valsts naftas produktu rezervju izveides koncepciju* uzdeva Ekonomikas ministrijai izstrādāt tiesību aktus, lai nodrošinātu, ka no 2010. gada 1. septembra Ekonomikas ministrija sāktu pildīt Centrālās krājumu uzturēšanas struktūras funkcijas. Izpildot koncepciju, ir veikti grozījumi *Enerģētikas likumā*, likumā *Par nodokļiem un nodevām* un citos tiesību aktos, kā arī izsludināti atklāti konkursi par *Drošības rezervju pakalpojumu sniegšanu valsts naftas produktu (degvielas) rezervju izveidei 25% apjomā Latvijas teritorijā* un *Drošības rezervju pakalpojuma sniegšanu valsts (Latvijas Republikas) naftas produktu (degvielas) rezervju izveidei 75% apjomā Eiropas Savienības dalībvalstu (Dānijas Karaliste, Igaunijas Republika, Lietuvas Republika, Somijas Republika un Latvijas Republika) teritorijā*. Ekonomikas ministrija ir paziņojusi atklāto konkursu rezultātus – nosaukti komersanti, kuriem tiek piešķirtas vispārīgās vienošanās un līguma slēgšanas tiesības.
- **elektroenerģijas sektors.** Tiesisko regulējumu efektīvi funkcionējošam elektroenerģijas tirgum veido *Enerģētikas likums* un *Elektroenerģijas tirgus likums* un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi.
- 2009. gada 15. augustā stājās spēkā Ministru kabineta 2009. gada 11. augusta *Noteikumi par atļaujām elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu ražošanas iekārtu ieviešanai*. 2011. gada 20. maijā stājās spēkā Ministru kabineta 2011. gada 17. maija *Grozījums Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumos Nr. 262 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamās enerģoresursus, un cenu noteikšanas kārtību”*, nosakot, ka no 2011. gada 26. maija līdz 2013. gada 1. janvārim Ekonomikas ministrija neorganizē konkursus par tiesību iegūšanu pārdot biomasas, biogāzes, saules vai vēja elektrostacijās saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, un ražotājs nevar kvalificēties elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros un tiesību iegūšanai saņemt garantētu maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Saskaņā ar šiem Ministru kabineta noteikumiem 2010. gada oktobrī tika organizēts konkurss par tiesībām pārdot no atjaunojamiem enerģoresursiem saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, kurā tika izdoti 18 lēmumi par biogāzes elektrostacijām, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 134308,488 MWh, 6 lēmumi par biomasas elektrostacijām, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 98007,882 MWh, 4 lēmumi par vēja elektrostacijām, kuru jauda pārsniedz 0,25 MW, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 63665,241 MWh, un 7 lēmumi par vēja elektrostacijām, kuru jauda nepārsniedz 0,25 MW, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 3800 MWh par tiesību piešķiršanu pārdot no atjaunojamiem enerģoresursiem saražoto elektroenerģiju obligāti iepirkamā elektroenerģijas apjoma veidā. 2010. gadā izdoti arī 15 lēmumi par hidroelektrostacijām ar jaudu līdz 5 MW, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 13188,3 MWh. Kopumā 2010. gadā lēmumi piešķirt tiesības pārdot elektroenerģiju, kas saražota, izmantojot atjaunojamās enerģoresursus, obligāti iepirkamā elektroenerģijas apjoma veidā izdoti 50 elektrostacijām ar kopējo uzstādīto elektroenerģijas ražošanas jaudu 84,38 MW, nosakot elektroenerģijas iepirkuma apjomu gadā līdz 312969,911 MWh.
- attiecībā uz elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā ir spēkā Ministru kabineta 2009. gada 10. marta *Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā*, kas nosaka kritērijus, pēc kādiem tiek kvalificētas koģenerācijas elektrostācijas, lai tās iegūtu tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemt garantētu maksu par koģenerācijas stacijā uzstādīto elektrisko jaudu, ar ko ieviests arī Eiropas Komisijas lēmums (2006. gada 21. decembris) par saskaņotu efektivitātes atskaites vērtību noteikšanu atsevišķai elektroenerģijas un siltuma ražošanai, piemērojot Eiropas Parlamenta un Padomes *Direktīvu 2004/8/EK* par tādas koģenerācijas veicināšanu, kas balstīta uz lietderīgā siltuma pieprasījumu iekšējā tirgū, un ar ko groza *Direktīvu 92/42/EK*. 2010. gada 23. septembrī spēkā stājās Ministru kabineta *Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumos Nr. 221 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā”*, no 2010. gada 1. novembra turpmāk neparedzot iespēju pretendēt uz kvalificēšanos elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros vai garantētas maksas saņemšanai par uzstādīto elektrisko jaudu koģenerācijas elektrostacijām, kas izmanto fosilos enerģoresursus vai kūdras. 2010. gadā saskaņā ar šiem noteikumiem izdoti 97 lēmumi par tiesību piešķiršanu pārdot koģenerācijas elektrostacijā saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros elektrostacijām ar kopējo uzstādīto elektrisko jaudu 930,377 MW un kopējo elektroenerģijas apjomu 3154028,07 MWh, t.sk. par kurināmo izmantojot dabasgāzi – 74 lēmumi (904,936 MW/ 2974090,15 MWh), biogāzi – 10 lēmumi (10,48 MW/ 82859,12 MWh), biomasu – 12 lēmumi (14,721 MW/ 96075,8 MWh), sašķidrināto gāzi – 1 lēmums (0,24 MW/ 1003 MWh), kā arī izdots 1 lēmums, ar kuru piešķirtas tiesības saņemt garantēto maksu par koģenerācijas elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu 23 MW apmērā.
- 2009. gada 13. jūlijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes *direktīvas 2009/72/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par *Direktīvas 2003/54/EK* atcelšanu (*Direktīva 2009/72/EK*) prasība, kuras mērķis ir vēl tālāka elektroenerģijas tirdzniecības un ražošanas nodalīšana no darbībām, kas saistītas ar elektroenerģijas pārvades sistēmu. Izstrādātā likumprojekta *Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā* iekļauto normu mērķis ir radīt tiesisko vidi, lai no 2012. gada 3. marta Latvijā tiktu izveidots *Direktīvas 2009/72/EK* prasībām atbilstošs pārvades sistēmas operators. Likumprojektā ir iekļautas normas, kas nosaka pārvades sistēmas īpašnieka neatkarības prasības, elektroenerģijas sistēmas īpašnieka, kas būs elektroenerģijas pārvades sistēmas īpašnieks, juridisko statusu, tā uzraudzību un attiecības ar pārvades sistēmas operatoru. Vienlaikus likumprojekts nosaka kārtību un nosacījumus, kurus izvērtējot regulators sertificē pārvades sistēmas operatoru. Likumprojektā iekļauta virkne grozījumu, kas precizē vai nosaka jaunus pienākumus regulatoram - apstiprināt un uzraudzīt pārvades sistēmas operatora tīklu attīstības daudzgadu plānu, pārraudzīt pārvades sistēmas operatora un elektroenerģijas sistēmas īpašnieka attiecības, būt strīdu izšķiršanas iestādei starp pārvades sistēmas operatoru un elektroenerģijas sistēmas īpašnieku, pārraudzīt, kā tiek izlietotas pārvades sistēmas operatora ieņemtās maksas par pārslodzes vadību.

6.6. ielikuma turpinājums

- **gāzes sektors.** Tiesisko regulējumu gāzes apgādē veido *Enerģētikas likums* un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi. 2009. gada 13. jūlijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes *Direktīva 2009/73/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par *Direktīvas 2003/55/EK* atcelšanu (*Direktīva 2009/73/EK*), kuras 49. panta 1. punkts nosaka, ka šīs direktīvas panti par prasībām attiecībā uz atļauju, lai ierīkotu vai izmantotu dabasgāzes iekārtas un veiktu dabasgāzes piegādes un izsniegšanas kārtību, pārvades sistēmu un pārvades sistēmu operatoru nodalīšanu, tirgus atvērību un pasākumiem, lai varētu veikt piegādes tiesīgajiem patērētājiem, izmantojot tiešo līniju, neattiecas uz Igauniju, Latviju un/vai Somiju līdz brīdim, kad jebkura no šīm dalībvalstīm tieši pievienosies jebkuras dalībvalsts, izņemot Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Somijas, starpsavienotai sistēmai. Ņemot vērā, ka tiesiskā situācija un faktiskie apstākļi, salīdzinot *Direktīvu 2009/73/EK* ar *Direktīvu 2003/55/EK*, nav mainījušies, kā arī to, ka Latvija atbilst jauna dabasgāzes tirgus pazīmēm, Latvija ir atlikusi attiecīgo *Direktīvas 2009/73/EK* pantu ieviešanu līdz 2014. gada 4. aprīlim.

Atbilstoši *Enerģētikas likuma atsevišķu pantu spēkā stāšanās kārtības likumā* noteiktajam līdz 2014. gada 4. aprīlim Latvijā tiek piemērota *Direktīva 2003/55* noteiktā atkāpe no prasībām attiecībā uz atļauju, lai ierīkotu vai izmantotu dabasgāzes iekārtas un veiktu dabasgāzes piegādes un izsniegšanas kārtību, sistēmas operatoru izraudzīšanu, sistēmas operatoru uzdevumiem, noteikumiem, ko pārvades sistēmas operatori pieņem attiecībā uz gāzes pārvades sistēmas balansēšanu, pārvades sistēmu operatoru nošķiršanu, sadales sistēmas operatoru izraudzīšanu, sadales sistēmas operatora atbildību par gāzes sadales sistēmas balansēšanu, sadales sistēmas operatoru nošķiršanu, atsevišķas uzskaites dabasgāzes pārvadei, sadalei, sašķidrinātai dabasgāzei un uzglabāšanai nodrošināšanu iekšējā grāmatvedībā, trešās puses pieeju pārvades un sadales sistēmai un sašķidrinātās dabasgāzes objektiem, tirgus atvērību un pasākumiem, lai varētu veikt piegādes tiesīgajiem patērētājiem, izmantojot tiešo līniju.

Līdz 2010. gada 5. decembrim Latvijas normatīvajos aktos bija jāievieš Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa *Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu* un ar ko groza un sekojoši atceļ *Direktīvas 2001/77/EK* un *2003/30/EK* (*Direktīva 2009/28/EK*), kas dalībvalstīm uzliek noteiktus pienākumus **atjaunojamo energoresursu jomā**. Atbilstoši *Direktīvai 2009/28/EK* Latvijas vispārējais mērķis ir palielināt no atjaunojamiem energoresursiem (AER) saražotās enerģijas īpatsvaru kopējā bruto enerģijas galapatēriņā no 32,6% 2005. gadā līdz 40% 2020. gadā. Ekonomikas ministrija, kas ir atbildīga par Latvijas enerģētikas politiku, nolūkā ieviest *Direktīvas 2009/28/EK* prasības ir izstrādājusi likumprojektu *Atjaunojamās enerģijas likums* un uzsākusi nepieciešamo Ministru kabineta noteikumu projektu un normatīvo aktu grozījumu sagatavošanu.

Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 8. maija *Direktīvai 2003/30/EK par biodegvielu un citu atjaunojamo degvielu izmantošanas veicināšanu transportā* nosacījumiem un *Biodegvielas likumā* (pieņemts 2005. gada 15. jūlijā) noteiktajām prasībām Latvijā līdz 2010. gada 31. decembrim biodegvielas īpatsvaram jāstāda ne mazāk kā 5,8% no kopējā transportā patērētā degvielas daudzuma.

Lai veicinātu biodegvielas patēriņu Latvijā un atbilstoši *Biodegvielas likuma* nosacījumiem nodrošinātu

tās patēriņu līdz 2010. gada 31. decembrim ne mazāk kā 5,8% apmērā no kopējā tautsaimniecībā esošās transportam paredzētās degvielas daudzuma, ar 2009. gada 1. oktobri tika ieviests obligātais 5% biodegvielas piejaukums fosilajai degvielai¹.

Atbilstoši *Ēku energoefektivitātes likuma*, ar kuru tika pārņemtas Eiropas Padomes un Parlamenta 2004. gada 31. marta *Direktīvas 2002/91/EK* par ēku energoefektivitāti prasības, 18. pantā dotajam deleģējumam 2009. gada 20. oktobrī pieņemti Ministru kabineta *Noteikumi par energoefektivitātes prasībām licencēta energoapgādes komersanta valdījumā esošām centralizētām siltumapgādes sistēmām un to atbilstības pārbaudes kārtību*, kas nosaka energoefektivitātes prasības licencēta energoapgādes komersanta valdījumā esošām centralizētām siltumapgādes sistēmām un to atbilstības pārbaudes kārtību.

Investīcijas enerģētikas sektorā

Lai gan katra ES dalībvalsts ir atbildīga par savu energoapgādes drošību, ņemot vērā ES dalībvalstu enerģijas tirgu un infrastruktūras integrāciju, katras valsts individuālie risinājumi ir nepietiekami. Pagaidām nevar runāt par vienotu Eiropas enerģijas tirgu, jo tas ir stipri fragmentēts. Arī Baltija ir viens no izolētiem Eiropas iekšējā enerģijas tirgus reģioniem.

Baltijas valstu energoapgādes drošuma paaugstināšana arī ir Eiropas Savienības prioritāte. *Otrajā Stratēģiskajā enerģētikas pārskatā*, ko Eiropas Komisija pieņēma 2008. gada novembrī, Baltijas reģiona efektīvs starpsavienojums tika noteikts par vienu no sešiem prioritāriem infrastruktūras projektiem. Tā realizācijai tika izstrādāts *Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojumu plāns* (*Baltic Energy Market Interconnection Plan – BEMIP*).

Pašlaik tiek realizēti vairāki BEMIP iekļautie projekti, kas nodrošinās veiksmīgu Ziemeļvalstu un Baltijas valstu elektroenerģijas tirgu integrāciju.

TransEiropas Enerģētikas Tīklu (TEN-E) programmas ietvaros tiek realizēts projekts *Kurzemes loka ietekmes uz vidi novērtējums un trases izpēte*. Projekta kopējās izmaksas ir 0,65 milj. eiro, izpildes termiņš – 2012. gada jūnijs. Darbs norit 3 posmos: Grobiņa-Ventspils, Ventspils-Tume un Tume-Rīga.

¹ Prasība par obligāto 5% biodegvielas piejaukumu gan neattiecas uz arktiskos un bargos ziemas apstākļos izmantojamu 0., 1., 2., 3. un 4. klases dīzeldegvielu.

Eiropas Komisija *Eiropas Enerģētikas atveseļošanas programmas* ietvaros 2010. gada 6. augustā pieņēma lēmumu finansiāli atbalstīt elektropārvades infrastruktūras izbūvi Latvijā, piešķirot kopējā *NordBalt* projekta ietvaros, kas paredz elektrolīniju un starpsavienojumu attīstību Baltijā, līdzfinansējumu *Kurzemes loka projektam*. *NordBalt* projekta ietvaros paredzēts izbūvēt Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojumu un stiprināt pārvades sistēmu Latvijas rietumu daļā – Kurzemes loku. Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojuma izbūvē Eiropas Komisija plāno ieguldīt 131 milj. eiro, savukārt 44 milj. eiro atvēlēti tīklu infrastruktūras pilnveidošanai Latvijā *Kurzemes loka projekta* ietvaros. Kurzemes loka projekta kopējās izmaksas – 88 milj. eiro, izpildes termiņš – 2014. gads.

Kurzemes loka projekts paredz, ka darbs noris divos posmos. Pirmajā posmā tiks veikta 330 kV kabeļa izbūve, savienojot Rīgas TEC-1 un apakšstaciju „Imanta”, un 110 kV kabeļa „Mīlgrāvis-Bolderāja” rekonstrukcija. Otrais posms paredz 110kV līnijas rekonstrukciju un jaunas 330 kV gaisvadu līnijas izbūvi posmā Grobiņa-Ventspils.

Projektu norise nav kavēta. Ievērojot Eiropas Komisijas noteiktos stingros līdzfinansējuma grafikus, AS „Latvenergo” un AS „Augstsprieguma tīkls” jau 2009. gadā uzsāka projektos paredzētos darbus.

Lai paaugstinātu dabasgāzes piegādes drošību reģiona līmenī, Latvijā galvenā uzmanība tiek pievērsta divvirzienu gāzes plūsmas starp Latviju un Lietuvu projekta realizācijai, kā arī Inčukalna pazemes gāzes krātuves paplašināšanas iespēju izpētei.

Eiropas Komisija *Eiropas Enerģētikas atveseļošanas programmas* ietvaros nolēma finansiāli atbalstīt AS „Latvijas Gāze” un Lietuvas gāzes kompānijas AB „Lietuvos Dujos” kopīgi sagatavoto projektu par divvirzienu gāzes plūsmu starp Latviju un Lietuvu. AS „Latvijas Gāze” tiks piešķirti 10 milj. eiro, t.i., puse no kopprojekta Latvijā īstenojamai daļai nepieciešamā finansējuma.

Projekta ietvaros paredzēts rekonstruēt 15 urbumus Inčukalna pazemes gāzes krātvē, izbūvēt jaunu gāzes pārvadu pār Daugavu, izveidot jaunu virzuļa pieņemšanas kameru Latvijā, kā arī modernizēt gāzes kompresoru staciju Paņevēžā un daļu no Lietuvas gāzesvadu sistēmas. Pārvalds pār Daugavu un jauna virzuļa pieņemšanas kamera bija jāizbūvē līdz 2010. gada beigām, bet 15 urbumu rekonstrukcija Inčukalna pazemes gāzes krātvē jāveic līdz 2011. gada beigām.

Lai paaugstinātu siltumenerģijas ražošanas efektivitāti, samazinātu siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmētu fosilo kurināmā veidu aizvietošanu ar atjaunojamajiem kurināmajiem, Kohēzijas fonda ietvaros tiek īstenoti vairāki projekti. Projektu iesniegumu atlases pirmās kārtas ietvaros (no 2009. gada 14. aprīļa līdz 26. maijam) darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.5.2.1. aktivitātē *Pasākumi centralizētas siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai*

tika apstiprināti 11 projektu iesniegumi par KF finansējumu 6,7 milj. latu.

Projektu iesniegumu atlases otrajā kārtā (no 2010. gada 25. oktobra līdz 1. decembrim) pieņemtais finansējums bija 35,6 milj. latu.

Lai būtiski palielinātu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem, dažādotu primāro enerģijas resursu piegādes un paaugstinātu elektroenerģijas pašnodrošinājumu, tiek īstenota darbības programma *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.5.2.2. aktivitātē *Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība*. Projektu iesniegumu atlases pirmās kārtas ietvaros (no 2009. gada 14. aprīļa līdz 31. augustam) tika apstiprināti 10 projektu iesniegumi par KF finansējumu 21,4 milj. latu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 24. augusta rīkojumu *Grozījumi darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājumā* 3.5.2.2. aktivitātei tika veikta papildus finansējuma pārdale, tādējādi kopā 3.5.2.2. aktivitātē pieņemtais finansējums ir 34,4 milj. latu. Plānots organizēt projektu iesniegumu atlases otro kārtu.

6.3.2. Būvniecības un mājokļu politika

Būvniecības politikas mērķis ir veicināt ilgtspējīgas un konkurētspējīgas būvniecības nozares attīstību.

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi jaunu **Būvniecības likuma projektu**. Tā mērķis ir radīt mūsdienīgu un modernu būvniecības procesa tiesisko regulējumu. Jaunais *Būvniecības likuma* projekts būtiski atvieglos būvniecības procesu un sekmēs tā caurspīdīgumu, kā arī veicinās būvniecības tirgus un līdz ar to arī visas tautsaimniecības attīstību. Likumprojektā ir ietverti šādi principi, kas būtu jāievēro būvniecības procesā:

- arhitektoniskās kvalitātes princips – projektējot būves, īsteno kvalitatīvu arhitektūru, kas izceļ dabas vai pilsētas ainavas individuālo identitāti un organiski iekļaujas kultūrvidē, to bagātinot un veidojot kvalitatīvu dzīves telpu, kā arī ievērojot un saglabājot esošo kultūras mantojumu;
- atklātības princips – būvniecības process ir atklāts un sabiedrība tiek informēta par paredzamo būvniecību un saistībā ar to pieņemtajiem lēmumiem;
- ilgtspējīgas būvniecības princips – būvniecības procesā rada kvalitatīvu dzīves vidi, t.sk. nodrošinot būvei nepieciešamos energoresursus, esošajām un nākamajām paaudzēm, sekmējot esošo būvju izmantošanu un pielāgošanu un efektīvu dabas resursu izmantošanu;
- vides pieejamības princips – būvniecības procesā veido tādu vidi, kurā personas var ērti pārvietoties un izmantot būves atbilstoši to funkcijai.

6.7. ielikums

Būvniecības nozari raksturojošie dati

2010. gada 4. ceturksnī būvniecības produkcijas apjoms (faktiskajās cenās) bija 228,9 milj. latu, 1. ceturksnī – 107,1 milj. latu. 2010. gada 4. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, pēc darba dienu skaita izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās būvniecības produkcijas apjomi samazinājušies par 9,6 procentiem.

2010. gada 4. ceturksnī būvvaldes izsniegušas 332 būvatļaujas viena dzīvokļa māju būvniecības uzsākšanai, kapitālajam remontam, rekonstrukcijai un restaurācijai, kas ir 82% no 2009. gada 4. ceturksnī izsniegtajām būvatļaujām. 2011. gada 1. ceturksnī ir izsniegtas 279 būvatļaujas uz šiem pašiem būvdarbiem, kas sastāda 107,7% salīdzinājumā ar 2010. gada 1. ceturksnī izsniegtajām. Izsniegto būvatļauju skaits 2010. gadā audzis ofisu būvniecībai.

Būvorganizāciju veikto būvdarbu apjomu izmaiņas 2010. gada 4. ceturksnī pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu ir – 1,7% (2010. gada 1. ceturksnī – -44,1%; 2. ceturksnī – -31,9%, 3. ceturksnī – -4,5%).

2011. gada 1. ceturksnī ārpus valsts robežām Latvijas būvnieku veikto būvdarbu apjoms (faktiskajās cenās) bija 14,8 milj. latu, kas ir par 6,3 milj. latu vairāk nekā 2010. gada 1. ceturksnī. Savukārt 2011. gada 1. ceturksnī citu valstu būvnieki Latvijā veikuši būvdarbus 2,8 milj. latu apmērā, kas ir par 2,5 milj. latu vairāk nekā 2010. gada 1. ceturksnī.

2010. gada 4. ceturksnī salīdzinājumā ar 2009. gada 4. ceturksni būvniecības izmaksas pieauga vidēji par 1,5%. Strādnieku darba samaksa pieauga par 7,8%, būvmateriālu cenas – par 0,8%. Savukārt izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai saruka par 2,1 procentu.

2011. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2010. gada 1. ceturksni, būvniecības izmaksas palielinājās vidēji par 0,7%. Izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai pieauga par 4,1%, bet būvmateriālu cenas – par 0,5%. Strādnieku darba samaksa samazinājās par 3,1 procentu.

Pēdējā laikā ir veiktas šādas izmaiņas būvniecību reglamentējošos normatīvos aktos:

- 2010. gada 9. novembrī Ministru kabinetā apstiprināts Latvijas būvnormatīvs LBN 007-10 *Nekaitīguma prasības būvēm*, kas regulē svina un citu kaitīgo vielu izmantošanas ierobežošanu būvmateriālos. Ierobežojumu neesamību Latvijā bija uzsākuši izmantot citu valstu būvizstrādājumu ražotāji, tādējādi radot draudus Latvijas patērētājiem un kropļojot Latvijas būvizstrādājumu tirgu;
- pārstrukturēts Latvijas būvnormatīvs LBN 201-07 *Būvju ugunsdrošība*, padarot to ērtāk lietojamu būvprojektētājiem. Tas aktualizē prasības attiecībā uz ēku fasāžu siltināšanas materiāliem un metodēm;
- izmaiņas veiktas Latvijas būvnormatīvā LBN 002-01 *Ēku norobežojošo konstrukciju siltumtehnika*, kas nosaka, ka Eiropas Savienības, valsts vai pašvaldības līdzfinansētajos projektos ārējo sienu apmesto fasāžu projektu risinājumus ir

nepieciešams izstrādāt atbilstoši uz Eiropas tehnisko apstiprinājumu vadlīniju ārējām daudzslāņu siltumizolācijas sistēmām ETAG 004 pamata izdotajiem Eiropas tehniskajiem apstiprinājumiem.

Ir izstrādāti virkne MK noteikumu vai to grozījumu, kas jau ir pieņemti, piemēram, *Vīspārijie būvnoteikumi*, *Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par reģistrācijas darbībām būvkomersantu reģistrā*, *Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 007-10 „Nekaitīguma prasības būvēm”* u.c.

Mājokļu politikā šobrīd liela uzmanība tiek veltīta daudzdzīvokļu namu energoefektivitātes paaugstināšanai.

Sērījveida daudzdzīvokļu mājas, kas ir būvētas pirmskara periodā un padomju laikā, pārsvarā ir sliktā tehniskā stāvoklī un ar zemu siltumnoturību, kas veicina maksājumu par siltumenerģiju pieaugumu. Valsts sniedz plašu atbalstu daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanai (skatīt 6.8. ielikumu).

6.8. ielikums

Pasākumi daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanai

Darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* aktivitātē *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi*, kas tiek īstenota kopš 2009. gada, līdz šim atbalsts tika paredzēts tikai to daudzdzīvokļu māju renovācijai, kas nodotas ekspluatācijā pēc 1944. gada.

Ņemot vērā samērā lielu to dzīvokļu īpašnieku interesi, kuri dzīvo pirmskara periodā būvētos daudzdzīvokļu namos, Ekonomikas ministrija rosināja un Eiropas Komisija atbalstīja Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansējuma piešķiršanu arī šādu māju renovācijai. Līdz ar to atbalstu turpmāk varēs saņemt visu to daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašnieki, kuru namu būvniecība ir uzsākta pirms 1993. gada un nāmi nodoti ekspluatācijā līdz 2002. gadam (izņemot ēkas, kuras iekļautas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā).

Tāpat Eiropas Komisija piekrita atcelt līdz šim noteikto minimālo 20 punktu kvalitātes kritēriju kopsummu, kas bija jāsasniedz, lai daudzdzīvokļu māja varētu pretendēt uz ERAF atbalstu. Tas dos iespēju uz atbalstu pretendēt arī daudzdzīvokļu mājām ar nelielu dzīvokļu skaitu, kuras atrodas teritorijās ar augstākiem attīstības indeksiem. Vienlaikus, lai nodrošinātu efektīvu investīciju ieguldījumu, tas ir, lai investīcijas atmaksātos vēlākais 20 gados, tika paredzēts ieviest nosacījumu, ka mājas renovācijas īstenošanas rezultātā iegūtajam siltumenerģijas ietaupījumam (megavattstundas/gadā) attiecībā pret projekta iesniegumā norādīto ERAF finansējumu (tūkstošos latu) ir jābūt lielākam vai vienādam ar 2.

ERAF atbalstu līdz šim nevarēja saņemt arī to daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašnieki, kuru māja atradās uz viena zemesgabala kopā ar citām mājām. Turpmāk paredzēts, ka uz viena zemesgabala esošo daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašnieki kā nekustamā īpašuma kopīpašnieki varēs pretendēt uz atbalstu, renovējot vienlaicīgi visas nekustamajā īpašumā ietilpstošās daudzdzīvokļu mājas.

6.8. ielikuma turpinājums

Daudzdzīvokļu māju, par kuru renovāciju ir noslēgti līgumi ar Latvijas investīciju un attīstības aģentūru, dzīvokļu īpašniekiem papildus starpposma un noslēguma maksājumam būs iespēja saņemt avansa maksājumu, kas nepārsniedz 20% no pieprasītā finansējuma apmēra.

Samazināts arī vienlaicīgi ar pieteikumu daudzdzīvokļu mājas renovācijai iesniedzamo dokumentu apjoms. Iesniegumam vairs nebūs jāpievieno tehniskās apsekošanas atzinums, pilnvarojuma līgums un lokālā būvniecības izmaksu tāme, kā arī atsevišķos gadījumos ēkas energoaudita pārskata vietā varēs iesniegt ēkas apsekojuma ziņojumu renovācijas pasākumu īstenošanai.

Lai uzlabotu gan projektu iesniegumu, gan projektu ietvaros veikto būvdarbu kvalitāti, projektu iesniedzējiem kā obligāta ir noteikta prasība par projektētāja profesionālo civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, būvniecības garantijas laika apdrošināšanu vai būvniecības garantijas laika bankas garantiju, kā arī būvdarbu būvuzraudzību.

Atbilstoši *Dzīvokļa īpašuma likumam*, kas stājās spēkā 2011. gada 1. janvārī, lēmumu par mājas renovāciju dzīvokļu īpašnieki turpmāk varēs pieņemt vairākos veidos – kopsapulcē, aptaujājot īpašniekus vai, ja visi dzīvokļu īpašnieki balsos par mājas renovāciju, savstarpēji vienojoties.

Minētie aktivitātes *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* uzlabojumi un atvieglojumi ir ieviesti ar Ministru kabineta 2011. gada 5. aprīļa *Noteikumiem par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.4.4.1. aktivitātes „Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi” devīto projektu iesniegumu atlases kārtu.*

Par pieaugošo iedzīvotāju interesi daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanā liecina iesniegto projektu skaits. 2009. gadā (no maija līdz decembrim) tika iesniegti 117 projekti, 2010. gadā – 170, bet 2011. gadā (no janvāra līdz 30. maijam) – jau 175 projekti. Aktivitātes ietvaros ir noslēgti līgumi par 172 daudzdzīvokļu dzīvojamu māju renovāciju, kurām piesaistītā ERAF līdzfinansējuma summa ir 9,2 milj. latu un no kurām pabeigta 35 māju renovācija, izmaksājot dzīvokļu īpašniekiem ERAF līdzfinansējumu 1,3 milj. latu apmērā.

2011. gada pirmajā pusē informatīvās kampaņas Dzīvo siltāk ietvaros sadarbībā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, Latvijas Pašvaldību savienību, Rīgas Tehnisko universitāti un reģionālajiem struktūrfondu informācijas centriem ir organizēti 30 semināri, informējot dzīvojamo māju pārvaldniekus un dzīvokļu īpašniekus par ERAF līdzfinansējuma piesaistes iespējām un kvalitatīvu mājokļu renovāciju.

Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likums, kas stājās spēkā 2010. gada 1. janvārī, nosaka pārvaldnieka profesionālo kvalifikāciju, kas nepieciešama dzīvojamo māju pārvaldīšanai. To, vai pārvaldnieks, kurš pārvalda dzīvojamo māju, ir ieguvis likumā noteikto izglītību, nekontrolē neviena valsts vai pašvaldību institūcija. Lēmuma pieņemšana par līguma slēgšanu ar konkrētu pārvaldnieku ir dzīvojamās mājas īpašnieka (arī dzīvokļu īpašnieku) izvēle, kuram pašam ir jāpārlicinās par pārvaldnieka profesionālās kvalifikācijas esamību. Tomēr praksē, it īpaši dzīvokļu īpašniekiem, iespēja pārliecināties par to, vai pārvaldnieka iegūtā izglītība atbilst likumā izvirzītajām prasībām, ir apgrūtināta nepietiekošo zināšanu dēļ. Arī pašvaldībai, lemjot par personas sodīšanu sakarā ar izvairīšanos no dzīvojamās mājas uzturēšanas, ir nepieciešams noskaidrot vainīgo personu – īpašnieku vai pārvaldnieku. Šobrīd pašvaldību rīcībā nav informācijas par pārvaldniekiem, kuri darbojas dzīvojamo māju pārvaldīšanas jomā to administratīvajā teritorijā, tādēļ visos gadījumos

protokola sastādīšanai ir jāpieaicina dzīvojamās mājas īpašnieks vai visi dzīvokļu īpašnieki.

Lai izveidotu reģistru, kas nodrošinās dzīvojamo māju īpašniekiem, kā arī valsts un pašvaldību institūcijām vispusīgu informāciju par dzīvojamo māju pārvaldniekiem, 2011. gada 3. maijā pieņemti Ministru kabineta noteikumi *Dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistra vešanas un aktualizēšanas noteikumi*. Dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistrs sāks darboties 2012. gada 1. janvārī, un tajā būs pieejama informācija par pārvaldniekiem, kuri darbojas vai vēlas darboties dzīvojamo māju pārvaldīšanas tirgū, tostarp, arī par dzīvojamām mājām, kuras pārvalda attiecīgais pārvaldnieks, kā arī par pārvaldnieka un pārvaldnieka darbinieku kvalifikāciju.

Pilnveidojot normatīvo regulējumu mājokļu jomā, šogad paredzēts izstrādāt jaunu likumu dzīvojamo telpu īres tiesisko attiecību regulēšanai, kas aizstās spēkā esošo 1993. gada likumu *Par dzīvojamo telpu īri*. Galvenie jaunā likuma uzdevumi ir samērot īrnieka un izīrētāja attiecības, lai radītu nosacījumus īres tirgus attīstībai. Plānots pilnveidot īres maksas noteikšanas kārtību, īres strīdu izšķiršanas kārtību, kā arī īres valdes kompetenci. Papildus šim likumam plānots izstrādāt arī grozījumus *Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā* un *Dzīvokļa īpašuma likumā*, lai detalizētu komunālo pakalpojumu sniedzēja un saņēmēja tiesības un pienākumus.

Šobrīd tiek izstrādāti noteikumi par dzīvojamām mājām izvirzāmajām minimālajām energoefektivitātes prasībām, kuru viens no uzdevumiem ir noteikt maksimāli pieļaujamo enerģijas patēriņa līmeni dzīvojamā mājā, kura pārsniegšanas gadījumā dzīvokļu īpašniekiem uzliekams pienākums to samazināt.

Sociālo mājokļu sektora tiesiskā regulējuma uzlabošanai šogad plānots virzīt izskatīšanai Ministru kabinetā *Sociālo mājokļu koncepciju*. Savukārt pēc šīs koncepcijas pieņemšanas ir izstrādājams jauns likums par sociālajām dzīvojamām mājām.

6.3.3. Tūrisma politika

Latvijā tūrisma politika tiek veidota tā, lai veicinātu vietējā un starptautiskā tūrisma attīstību, nodrošinot tūrisma resursu racionālu izmantošanu un aizsardzību. Tūrisma valsts politikas galvenais mērķis ir veicināt tūrisma nozares apgrozījuma un īpatsvara pieaugumu ekonomikā un tūrisma pakalpojumu eksportspējas palielināšanos vidējā termiņā, rosinot pārmaiņas pieprasījuma un piedāvājuma struktūrā.

2010. gadā tika izstrādāta un apstiprināta *Latvijas tūrisma marketinga stratēģija 2010.-2015. gadam*, kurā definēta Latvijas tūrisma attīstības vīzija un mērķi tās sasniegšanai, kā arī noteikti prioritārie Latvijas tūrisma produkti, to attīstības pamatprincipi un mērķa tirgi. Saskaņā ar stratēģijā nospraustajām prioritātēm un iesaistot tūrisma nozares pārstāvjus, tika izstrādāts jauns Latvijas tūrisma tēls, kas tagad ir vienojoša ideja un kopīgs elements publiskā un privātā sektora produktu un mārketinga veidošanas aktivitātēm. 2011. gadā turpinās aktīva jaunā tēla integrēšana visās

Latvijas kā tūrisma galamērķa atpazīstamības veicināšanas aktivitātēs.

Valsts tūrisma attīstības vīzija – Latvija mērķa tirgos atpazīstama kā pievilcīgs tūrisma galamērķis individuālajiem tūristiem, kas nodrošina patiesi sirsnīgu viesmīlību un mērķa segmentu vajadzībām atbilstošus, kvalitatīvus, inovatīvus, ilgtspējīgus un autentiskus tūrisma produktus ar augstu pievienoto vērtību, ko rada cilvēks ar savām zināšanām un profesionalitāti.

Lai veicinātu tūrisma nozares attīstību, laika periodam līdz 2015. gadam ir izvirzīti šādi nozares ekonomiskie mērķi:

- palielināt ārvalstu tūristu, kas uzturas 3 un vairāk diennaktis, īpatsvaru;
- palielināt tūrisma pakalpojumu eksporta pieaugumu salīdzināmās cenās katru gadu par 5-10% pret iepriekšējo gadu;
- nodrošināt, ka vietējā tūrisma pakalpojumu procentuālajam pieaugumam katru gadu ir tendence apsteigt kopējo tūrisma pakalpojumu eksporta procentuālo pieaugumu.

6.8. ielikums

Tūrisma attīstības rādītāji

Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Pasaules Tūrisma organizācijas datiem kopumā pasaules tūrisms ir atguvies no 2008.-2009. gadu krīzes straujāk nekā paredzēts, un 2010. gadā tūrisma nozares pieaugums pasaulē bija 6,7% apmērā, savukārt Eiropā vidējais pieaugums bija 3%. Saskaņā ar šīs organizācijas datiem Baltijas valstu rezultāti 2010. gadā bija šādi: Lietuva +8%, Igaunija +12%; Latvija +15%. Starp tendencēm, kas negatīvi iespaido Eiropas tūrisma attīstību, ir lēns ekonomikas atveseļošanas temps, liels bezdarbs, finanšu krīze vairākās eirozonas valstīs un budžeta stabilizācijas pasākumi vairākās valstīs, kas vērsti uz izdevumu samazināšanu.

Tūrisma nozare ir arī nozīmīgs eksporta ienākumu avots, kas sniedz ievērojamu pienesumu valsts iekšzemes kopproduktā. Pēc CSP tūrisma satelītkontu aprēķiniem, Latvijā ienākošā tūrisma patēriņa īpatsvars preču un pakalpojumu eksportā 2008. gadā ir 11,5%, kamēr 2004. gadā – 8,9 procenti.

2010. gadā Latvijā ārzemju ceļotāju robežšķērsojumu skaits sasniedz 5,04 miljonus, kas ir par 6,6% vairāk nekā 2009. gadā (4,73 milj.). Tāpat kā iepriekšējos gados vidējais ceļotāju uzturēšanās ilgums Latvijā ir 1,2 dienas, kas ir nedaudz īsāks laiks, salīdzinot ar 2009. gadu (1,3 dienas). Jāatzīmē, ka neliels samazinājums ir skāris arī viena ārzemju ceļotāja vidējos izdevumus diennaktī – 2010. gadā tie bija attiecīgi 54 latī. Neraugoties uz robežšķērsojumu skaita pieaugumu, līdz 333,9 milj. latu ir samazinājušies ārzemju ceļotāju kopējie izdevumi Latvijā. Salīdzinot ar 2009. gadu (344,1 milj. latu), ir novērojama izdevumu lejupslīde 3% apmērā.

2010. gadā ir uzlabojusies tūrisma maksājumu balance, tomēr tā joprojām ir negatīva. 2010. gadā Latvijas iedzīvotāju kopējie izdevumi ārzemēs ir pārsnieguši ārvalstu ceļotāju tēriņus Latvijā par 34,3 milj. latu.

Saskaņā ar CSP datiem 2010. gada beigās Latvijā bija 628 tūristu mītnes, – par 69 mītnēm vairāk nekā 2009. gada nogalē. Vienlaicīgi 2010. gadā par 17,7% ir palielinājies arī viesnīcās un tūristu mītnēs apkalpoto personu skaits.

Lai nodrošinātu konsekventu nozares sociālo partneru iesaisti tūrisma politikas īstenošanā, 2011. gadā turpina darboties Latvijas Tūrisma konsultatīvā padome, kā arī Tūrisma attīstības valsts aģentūras (TAVA) konsultatīvā padome, kas apvieno pilnvarotos pārstāvjus no Ārlietu ministrijas, Rīgas Domes, profesionālajām un reģionālajām tūrisma asociācijām, kā arī no reklāmas nozares.

Lai nodrošinātu efektīvu *Eiropas Padomes 13.06.1990. direktīvas par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām* izpildi, informējot gan patērētājus, gan arī citus interesentus par nozarē strādājošo komersantu darbību, kā arī veicinot krāpniecības gadījumu novēršanu nozarē, Ekonomikas ministrija 2010. gadā ir izveidojusi *Tūrisma aģentu un tūrisma operatoru (TATO) datubāzi* (<http://tato.em.go.lv>). Kopumā līdz 2011. gada 1. martam datubāzē tika reģistrēti 354 komersanti, no kuriem 23 ir reģistrējuši savu darbību kā tūrisma operatori,

82 – kā tūrisma aģenti un operatori, bet 249 – kā tūrisma aģenti. Datubāzē iekļautā informācija ir publiski pieejama ikvienam interesentam, un Ekonomikas ministrija aicina Latvijas ceļotājus pārliecināties par pakalpojumu sniedzēju darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām, īpaši nodrošinot tūristu iemaksātās naudas drošības garantijas.

Par vienu no galvenajiem uzdevumiem 2011. gadā ir izvirzīta pasākumu īstenošana Latvijas kūrortu atbalstam. Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Jūrmalas pilsētas domi, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Latvijas Kūrortoloģijas asociāciju un kūrortu rehabilitācijas centru „Jaunkēmeri” ir izstrādājusi likumprojektu *Grozījumi Tūrisma likumā*. Tā izstrāde ir pirmais solis kūrortu normatīvā regulējuma izstrādē, kura mērķis ir izveidot atbilstošu ietvaru kūrortu nozares attīstības veicināšanai. Likumprojekts ietver redakcionālus precizējumus esošajā *Tūrisma likumā* un paredz

pilnvarojumu Ministru kabinetam izdot noteikumus, kas noteiks kārtību, kādā vietējās pašvaldības administratīvajai teritorijai vai tās daļai piešķir un anulē kūrorta statusu.

Tāpat arī ir uzsākts darbs pie Eiropas Savienības fondu programmas kūrortu ārstniecības iestāžu rekonstrukcijai izstrādes. Programmas mērķis ir paaugstināt veselības tūrisma produktu konkurētspēju, veicināt ārvalstu pacientu pieaugumu, mazinot sezonālās radītās problēmas.

Ekonomikas ministrijas padotības iestāde Tūrisma attīstības valsts aģentūra (TAVA), kas nodrošina Latvijas tūrisma politikas īstenošanu, 2011. gadā ir izvirzījusi šādus uzdevumus:

- veicināt Latvijas kā tūrisma galamērķa starptautisko konkurētspēju;
- organizēt Baltijas valstu sadarbības veicināšanas pasākumus vietējā tūrisma veicināšanai un Baltijas kā vienota tūrisma galamērķa popularizēšanai.

Tūrisma attīstības veicināšanai paredzētais ikgadējais valsts budžeta finansējums 2011.–2013. gadā ir ieplānots kā valsts līdzfinansējums Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* papildinājuma 2.3.1.1. aktivitātes *Ārējo tirgu apgušana* 2.3.1.1.2. apakšaktivitātes *Ārējo tirgu apgušana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana* īstenošanai. Apakšaktivitātes ietvaros tiek atbalstītas šādas darbības:

- nacionālo stendu organizēšana starptautiskajās izstādēs ārvalstīs;
- reklāmas kampaņu organizēšana ārvalstīs;
- konsultāciju pakalpojumu sniegšana komersantiem, pašvaldībām un ostu pārvaldēm par ārvalstu tirgiem, tai skaitā tiešo vizīšu, tirdzniecības misiju organizēšana, atbalsts dalībai izstādēs un sadarbības partneru atrašana.

2011. gadā kopējais finansējuma apjoms (valsts budžeta finanšu līdzekļi un ERAF līdzfinansējums) tūrisma mārketingam ir 878 992 latī.

6.9. ielikums

Tūrisma attīstības valsts aģentūras aktivitātes 2011. gada pirmajā pusē

Īstenojot *Latvijas tūrisma marketinga stratēģiju 2010.–2015. gadam* un 2011. gada darbības plānu, TAVA:

- sadarbībā ar Latvijas tūrisma nozari organizēja Latvijas dalību trīs starptautiskajās tūrisma izstādēs ārvalstu tūrisma tirgos (Krievijā, Somijā un Vācijā);
- Latvijas tūrisma piedāvājuma popularizēšanai noorganizēja darba seminārus un publicitātes pasākumus tūrisma profesionāļiem un masu mediju pārstāvjiem Krievijā, Vācijā, Zviedrijā un Somijā;
- organizēja ārvalstu žurnālistu vizītes Latvijā, kurās piedalījās plašsaziņas līdzekļu pārstāvji no Krievijas, Lietuvas, Igaunijas un Lielbritānijas, kā arī publicēja Latvijas tūrisma piedāvājumu laikrakstos Igaunijā un Zviedrijā;
- atbilstoši jaunā Latvijas tūrisma tēla vizuālajai un satura koncepcijai turpināja Latvijas tūrisma portāla *www.latvia.travel* modernizēšanu un satura pilnveidošanu, kā arī nodrošināja portāla satura izstrādi un tulkošanu 4 valodās – latviešu, angļu, krievu un vācu;
- sadarbībā ar Lietuvas un Igaunijas valsts tūrisma organizācijām uzsāka Baltijas valstu tūrisma objektu popularizēšanas akciju *Dižā Baltijas apceļošana 2011*, iekļaujot tajā 10 Latvijas objektus un organizējot akcijas publicitātes pasākumus;
- izdeva 5 veidu jaunus informatīvos materiālus un brošūras par veselības un medicīnas tūrismu, Rīgas apkārtnes tūrisma piedāvājumu, darījumu tūrismu, kā arī Latvijas karti un tūrisma tēla brošūru;
- izdeva ikmēneša elektronisko Latvijas tūrisma ziņu apkārtrakstu *www.greetingsfromlatvia.lv* latviešu, angļu, krievu un vācu valodās, izsūtot to ārvalstu tūrisma profesionāļiem un žurnālistiem 17 valstīs, kopumā vairāk nekā 6000 adresātu;
- uzturēja tūristu palīdzības tālruni 1188 (*Tourist Hotline*), lai nodrošinātu ārvalstu tūristus ar nepieciešamo informāciju un palīdzību ārkārtas situācijās 24 stundas diennaktī;
- uzsāka Latvijas tūrisma pakalpojumu kvalitātes sistēmas *Q-Latvia* ieviešanu;
- organizēja 3 apmācību pasākumus Latvijas tūrisma uzņēmējiem par tūrisma produktu veidošanu un attīstību atbilstoši mērķa tirgu prasībām Latvijas reģionos;
- nodrošināja regulāru sadarbību un pārstāvniecību vietēja un starptautiska mēroga tūrisma nozares pasākumos, konferencēs un nozares diskusijās, Eiropas Ceļojumu komisijā un Baltijas Apvienotajā mārketinga padomē.

Starptautiskā sadarbība tūrisma jomā

2011. gadā Latvija turpina attīstīt ciešāku sadarbību tūrisma jomā ar citām valstīm, īpaši ar augsti prioritārajiem tūrisma mērķa tirgiem: Lietuvu, Igauniju, Somiju, Zviedriju, Krieviju un Vāciju. Jautājumi, kas attiecas uz sadarbības veicināšanu tūrisma jomā, regulāri tiek iekļauti starpvaldību komisiju un valsts augstāko amatpersonu ārvalstu vizīšu darba kārtībā, augsti prioritārajos mērķa tirgos aktīvi tiek īstenotas mārketinga aktivitātes.

Lai nodrošinātu tālāku Latvijas tūrisma nozares starptautisko integrāciju, valsts interešu pārstāvniecību un labākās prakses pārņemšanu, 2011. gada pirmajā pusē Ekonomikas ministrija ir turpinājusi darbu ar tādām institūcijām kā Apvienoto Nāciju Pasaules

Tūrisma organizācija, Eiropas Komisijas Tūrisma konsultatīvā komiteja un Ilgtspējīga tūrisma darba grupa.

Tūrisma attīstības valsts aģentūra jau piekto gadu (TAVA) organizē Latvijā Eiropas Komisijas EDEN (*European Destinations of Excellence*) projekta konkursu. 2011. gadā EDEN projekta tēma ir *Arhitektūras pieminekļu atjaunošana par tūrisma objektiem*. Kopumā konkursam šogad iesniegti 12 pieteikumi. Par Eiropas izcilāko tūrisma galamērķi Latvijā 2011. gadā atzīts Līgatnes papīrfabrikas ciemats. Projektu *Līgatnes papīrfabrikas ciemats – strādnieku vēsturiskā dzīvesveida liecinieks* iesniegusi Līgatnes novada dome.

Līgatne kā konkursa uzvarētājs tiks popularizēta vietējos un ārvalstu medijos, un par to tiks uzņemta

videofilmā, ko demonstrēs EDEN projekta noslēguma pasākumā Eiropas Tūrisma Forumā.

Līgātne iegūs tiesības izmantot EDEN projekta zīmolu vietas atpazīstamības veicināšanai.

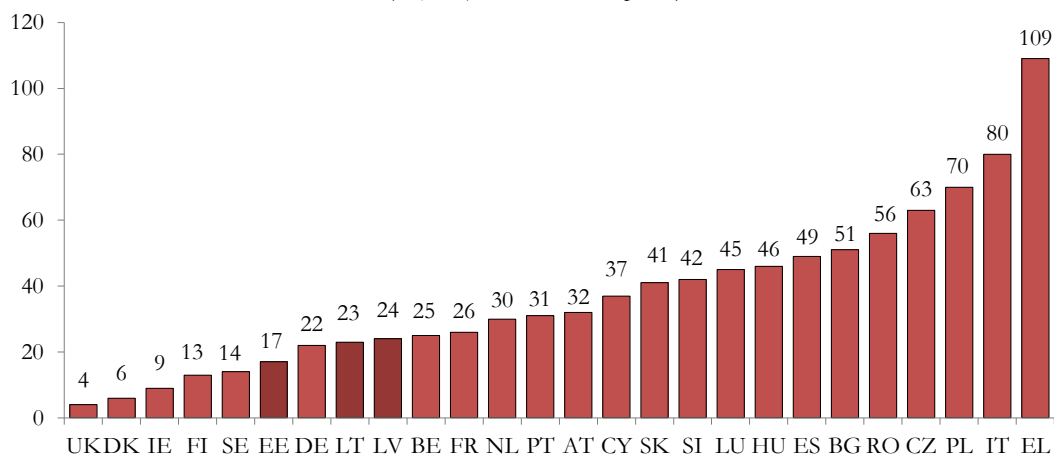
6.4. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana

Latvijā atzītākais instruments uzņēmējdarbības vides novērtēšanā ir Pasaules Bankas starptautiskais pētījums *Doing Business* (DB), kā arī *Administratīvo procedūru ietekmes uz uzņēmējdarbības vidi pētījums*, ar

kuru palīdzību tiek izziņāts uzņēmēju viedoklis par to darbību kavējošiem faktoriem un sagatavots veicamo uzdevumu saraksts ikgadējā *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* ietvaros.

6.7. attēls

Latvijas un ES dalībvalstu vietas Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business* 2011. gadā
(uzņēmējdarbības vide kopumā)

Latvija 2011. gada DB indeksā ieņem 24. vietu pasaulē, kas ir par 3 vietām augstāk nekā 2010. gada ziņojumā, Igaunija – 17. vietu, bet Lietuva – 23. vietu. Latvija ir ierindota starp tām valstīm (85% no visām DB pētījumā ietvertajām), kurā pēdējos 5 gados veiktās reformas ir atvieglojušas uzņēmējdarbības veikšanu, tajā pašā laikā Igaunija un Lietuva ir ierindota grupā, kurā uzņēmējdarbības veikšana ir kļuvusi grūtāka.

6.3. tabula

Latvijas vieta Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business* 2010. gadā un 2011. gadā

Rādītāji	2010	2011	Vieta izmaiņas
Uzņēmējdarbības uzsākšana	51	53	-2
Būvniecības atļaujas	77	79	-2
Kreditu reģistrs	6	6	0
Īpašuma reģistrācija	61	57	+4
Investoru tiesību aizsardzība	57	59	-2
Nodokļu maksāšana	56	59	-3
Pārrobežu tirdzniecība	16	16	0
Līgumu izpilde	14	14	0
Uzņēmējdarbības izbeigšana	89	80	+9
Uzņēmējdarbības vieta kopumā	27	24	+3

Saskaņā ar *Latvijas Stratēģiskās attīstības plānu 2010.-2013. gadam* Latvijas mērķis 2013. gadā ir sasniegt

19. vietu DB indeksā. Lai to īstenotu, nepieciešams veikt straujākas reformas un ir jāpieņem uz tautsaimniecības attīstību ilgtermiņā vērsti lēmumi, jo īpaši jomās, kur Latvijas reitings ir zemāks par 50. vietu.

Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna 2011. gadam mērķis ir „vienkārši un kvalitatīvi pakalpojumi uzņēmējdarbībā: vairāk e-pakalpojumu” un tajā iekļauti veicamie pasākumi, kuriem ir ietekme uz Latvijas *Doing Business* pētījuma rādītājiem. Plānā 2011. gadam iekļauts 31 veicamais pasākums, no kuriem nozīmīgākie ir šādi pasākumi.

Uzņēmējdarbības uzsākšanas vienkāršošanai paredzēts ieviest uzņēmumu elektronisko reģistrēšanas sistēmu un atcelt uzņēmumu reģistrācijas apliecību izsniegšanu papīra formā un to kopiju iesniegšanu dažādās institūcijās, kā arī ieviest oficiālo elektronisko publikāciju, tādējādi vismaz par 25% samazinot izdevumus, kas saistīti ar oficiālo publikāciju. Minētie pasākumi būs spēkā ar 2012. gada 1. maiju.

Vērtējot **mikrouzņēmumiem sniegto atbalstu** 2010. gadā, īstenojot *Koncepciju par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem* (apstiprināta Ministru kabinetā 2009. gada 30. oktobrī) noteikto, ir secināms, ka ir radīti nepieciešamie priekšnoteikumi, lai ekonomiski aktīvie iedzīvotāji uzsāktu komercdarbību. Piemēram, *Komerclikuma* grozījumi, saskaņā ar Lursoft datiem, laika posmā no 2010. gada 1. maija līdz 2011. gada 1. maijam veicinājuši 15240 jaunu SIA reģistrēšanu, no kurām 9508 (62,38%) ir SIA ar samazinātu

pamatkapitālu. Savukārt *Mikrouzņēmumu nodokļa likuma* ieviešana laika posmā no 2010. gada 1. septembra līdz 2011. gada 5. maijam veicinājusi 11 110 mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju reģistrāciju, no kuriem aptuveni 50% ir jaundibināti uzņēmumi.

Būvniecībā galvenais uzdevums ir pieņemt jauno *Būvniecības likumprojektu*, kas nodrošinās būvniecības saskaņošanas procedūru un nepieciešamā laika būtisku samazinājumu. 2011. gada 3. maijā *Būvniecības likumprojekts* tika iesniegts Saeimā. *Vispārīgajos būvmoteikumos*, kuri tika apstiprināti MK 2011. gada 24. maija sēdē, ir saīsināti būvniecības saskaņošanas termiņi, kas nepieciešami plānošanas un arhitektūras procesam, tehnisko normatīvu un būvprojekta akcepta iegūšanai, kā arī noteikti minimālie būvatļaujas saņemšanas termiņi.

Nekustamā īpašuma jomā paredzēts ieviest vienas pieturas aģentūras principu īpašuma datu reģistrēšanā un īpašumtiesību nostiprināšanā. Paredzēts, ka Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un Valsts vienotajā datorizētajā zemesgrāmatā datu aktualizācija notiek, savstarpēji iegūstot datus, neiesaistot nekustamā īpašuma īpašnieku.

Jāatzīmē, ka likums *Par pašvaldībām*, kas stāties spēkā 2010. gada 1. oktobrī, nosaka precizētu vietējo pašvaldību pirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņus, t.sk., nosakot, ka izziņa par atteikumu izmantot pirkuma tiesības tiek izsniegta 5 darba dienu laikā, kas pozitīvi ietekmēs Latvijas novērtējumu nekustamā īpašuma jomā DB 2012. gada reitīngā.

Investoru tiesību aizsardzībai līdz 2011. gada 1. septembrim tiks sagatavoti grozījumi *Komerclikumā*,

lai iestrādātu regulējumu koncernu tiesībām un saistīto uzņēmumu darījumu caurspīdības nodrošināšanai, īpaši attiecinot tos uz gadījumiem, kad darījums satur interešu konfliktu. Ir izstrādāts informatīvā ziņojuma *Par ārēja auditora pārbaudes pielietošanu, lai biržā kotētās akciju sabiedrības darījums, kas satur interešu konfliktu, stātos spēkā* projekts, kas paredz noteikt precizējošu regulējumu, lai biržā kotētām akciju sabiedrībām ir iespēja laicīgi pārliecināties par darījumu, kas satur interešu konfliktu, caurskatāmību. Minētais informatīvā ziņojuma projekts ir iesniegts apstiprināšanai Ministru kabinetā 2011. gada 23. maijā.

Uzņēmējdarbības izbeigšanas jomā uzlabojumi tika panākti, pateicoties jaunajam *Maksātnespējas likumam*, kas stāties spēkā 2010. gada 1. novembrī. Tas ir plašāks un vienlīdz labvēlīgs visiem komersantiem neatkarīgi no to juridiskā statusa. Paredzams, ka maksātnespējas ilgums tiks samazināts no 3 gadiem līdz aptuveni 1 gadam. Tāpat paredzams, ka procesa izmaksas sastādīs uz pusi mazāku summu. Pēc Maksātnespējas administrācijas rīcībā esošās informācijas, uz 2011. gada 11. maiju ir ierosinātas tikai 244 juridisko personu maksātnespējas lietas, kas salīdzinoši ar 2010. gadu ir 9,6 procenti.

E-pakalpojumu veicināšanā www.latvija.lv portālā 2011. gadā ir plānots izveidot sadaļu uzņēmējiem. Tajā tiks izveidotas ceļa kartes Doing Business jomās, tādējādi sniedzot uzņēmējam saprotamā veidā un vienkopus nepieciešamu informāciju par administratīvajām formalitātēm attiecīgajā uzņēmējdarbības posmā, neatkarīgi no atbildīgās institūcijas par pakalpojuma sniegšanu.

6.5. Mazie un vidējie komersanti

Latvijā mazie un vidējie komersanti (MVK) tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radīšanā un nodarbinātībā.

Latvijā atbalstu MVK regulē kopš 2003. gada 1. janvāra spēkā esošais *Komerclikuma atbalsta kontroles likums*.

6.13. ielikums

Mazo un vidējo komersantu skaits Latvijā

2009. gadā Latvijā bija 71,4 tūkst. ekonomiski aktīvu individuālo komersantu un komercsabiedrību (bez zemnieku, zvejnieku saimniecībām un pašnodarbinātām personām, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem 99,5% atbilda MVK kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo MVK sadalījums: mikro uzņēmumi – 82,5%, mazie uzņēmumi – 14,1%, vidējie uzņēmumi – 2,9%, lielle uzņēmumi – 0,5 procenti.

Būtisks ekonomisko aktivitāti raksturojošs rādītājs ir ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 8 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 32 – 2009. gadā.

Tācu tikpat nozīmīgi ir akcentēt individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaitu – 2009. gadā 45,3 tūkst. (20 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaitu – 2009. gadā – 11,9 tūkst. (5 uz 1000 iedzīvotājiem). Ņemot vērā faktu, ka ES dalībvalstu vidū nepastāv vienota metodoloģiskā prakse tāda ekonomisko aktivitāti raksturojošā rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (*enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaita uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā individuālie komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālā darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Tādējādi, piemērojot analoģu praksi, Latvijā 2009. gadā bija 57 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem.

Saskaņā ar Lursoft un Uzņēmumu reģistra statistiku 2010. gadā Komercreģistrā un Uzņēmumu reģistrā reģistrēti 13421 subjekts un likvidēti 8035 Uzņēmuma reģistra un Komercreģistra subjekti. 2011. gada 5 mēnešos reģistrēti 8261 un likvidēti 1665 Uzņēmuma reģistra un Komercreģistra subjekti.

6.14. ielikums**MVU definīcija**

Komerclīdzības atbalsta kontroles likumā, MK 2008. gada 25. novembra noteikumos Nr. 964 *Noteikumi par komersabiedrību deklarēšanas kārtību atbilstoši mazajai (sīkajai) vai vidējai komersabiedrībai un EK regulā 800/2008 noteikta MVU definīcija;*

vidējie komersanti:

darbinieku skaits: 50 – 249;

- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro;

mazie komersanti:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro;

mikrokomersanti:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

Ministru kabinets 2007. gada 28. jūnijā apstiprināja *Uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas un inovāciju programmu 2007.-2013. gadam*.

Programma paredz īstenot politiku, kas balstīta uz attīstīto valstu labākās prakses paraugiem, tā tiek

īstenota saskaņā ar *Mazo uzņēmumu Eiropas hartā* un citos ES dokumentos noteiktajiem darbības virzieniem (skatīt 6.15. ielikumu), vienlaicīgi ņemot vērā arī Latvijai specifiskās MVK attīstības problēmas.

6.15. ielikums**ES aktivitātes MVK uzņēmējdarbības atbalstam**

Eiropas Komisija 2008. gada 25. jūnijā apstiprināja ziņojumu *Mazās Uzņēmējdarbības Akts Eiropai (Akts)*, kura galvenais mērķis ir, integrējot *Doma par mazajiem vispārīgās* principa pielietojumu politikas dokumentu sagatavošanas procesā, uzlabot vispārējo politisko pieeju attiecībā uz uzņēmējdarbību, jo īpaši veicinot mazās un vidējās uzņēmējdarbības attīstību un palīdzot novērst tās attīstību kavējošos šķēršļus. Akts ietver 10 politiski saistošu vadlīniju un vairākus konkrētus normatīvo aktu regulējuma priekšlikumus.

Lai īstenotu *Akta* noteikto mērķu īstenošanu, 2009. gadā Eiropas Komisija uzsāka plaša mēroga kampaņu *Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu nedēļa*, lai sniegtu esošajiem un topošajiem uzņēmējiem informatīvu atbalstu par Eiropas Savienības, dalībvalstu, reģionālo un pašvaldību institūciju aktivitātēm uzņēmējdarbības sakārtošanā, popularizētu uzņēmējdarbību un izrādītu atzinību uzņēmējiem par ieguldījumu Eiropas labklājībā, darbavietu radīšanā, inovācijās un konkurētspējā.

2010. gadā *Eiropas MVU nedēļa* oficiāli notika no 25. maija līdz 1. jūnijam, kad 37 Eiropas valstīs tika organizētas dažādas konferences, semināri, apmācības, diskusiju forumi un apbalvošanas ceremonijas. Lai potenciāliem un esošiem uzņēmumiem nodrošinātu pieredzes apmaiņu un jaunas zināšanas tālākai biznesa attīstībai, *MVU nedēļas 2010 Latvijā* ietvaros tika organizētas konferences, kontaktbiržas, reģionālie un tematiskie semināri tādos jautājumos kā pakalpojumu sniegšana ES valstīs (*Pakalpojumu direktīva*), eksportēšanas juridiskie jautājumi (eksporta līgumi), publiskais iepirkums Eiropas Savienībā, klientu attiecību vadības sistēmas ieviešana uzņēmumā u.c. Pasākumos tika diskutēts par pieejamo atbalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai un paplašināšanai, sniegti praktiski padomi biznesa ideju īstenošanai, kā arī godināts *Eiropas MVU nedēļas 2010* idejas nesējs Latvijā – SIA „Madara Cosmetics”. Kopumā organizēti vairāk nekā 15 uzņēmēju informēšanas pasākumi Latvijā, iesaistot vairāk nekā 3000 uzņēmējus.

Eiropas MVU nedēļa 2011 tiks organizēta no 2011. gada 3. līdz 9. oktobrim sadarbībā ar Polijas prezidentūru, savukārt dalībvalstīs, t.sk. Latvijā, MVU nedēļas aktivitātes ar uzņēmējdarbību saistītajos jautājumos tiks organizētas septembrī un oktobrī, īpašu uzmanību pievēršot maksātspējas un „otrās iespējas” jautājumiem.

Ministru kabinets 2009. gada 30. oktobrī apstiprināja ***Koncepciju par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem***, kuras mērķis ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, lai bez darba palikušos iedzīvotājus mudinātu uzsākt komercdarbību, izveidot mikrouzņēmumu darbību

veicinošu komercdarbības vidi, kā arī attīstīt uzņēmēja spējas.

Koncepcija veiksmīgi tiek īstenota un ir veiktas izmaiņas attiecīgajos normatīvajos aktos.

6.16. ielikums**Koncepcijas par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem ieviešana**

2010. gada laikā būtiskākie veiktie pasākumi: uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksu samazināšanai – par 50% samazināta valsts nodeva par reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā, nodrošināta iespēja dibināt uzņēmumu ar samazinātu pamatkapitālu, *Mikrouzņēmumu nodokļa likuma* stāšanās spēkā, iespēja piemērot patentmaksas saimnieciskās darbības veicējiem un bezmaksas grāmatvedības programmas nodrošināšana mikrouzņēmumiem.

2010. gada maijā, spēkā stājoties grozījumiem *Komerclīdzīgumā*, būtiski tika samazinātas uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, nosakot, ka sabiedrību ar ierobežotu atbildību var dibināt ar samazinātu pamatkapitālu (sākot no 1 lata). Vienlaikus tika noteikts, ka, reģistrējot šādu SIA:

- valsts nodeva ir 15 latu, maksa par sludinājumu 12,60 latu;
- nebūs jāmaksā valsts nodeva par pamatkapitāla izmaiņu reģistrāciju un sludinājumiem, kas saistīti ar pamatkapitāla palielināšanu.

6.16. ielikuma turpinājums

Saskaņā ar Lursoft datiem, laika posmā no 2010. gada 1. maija līdz 2011. gada 1. maijam Komercreģistrā reģistrētas 15240 jaunas SIA, no kurām 9508 (62,4%) ir SIA ar samazinātu pamatkapitālu.

No 2010. gada 1. janvāra fiziska persona, kas veic saimniecisko darbību noteiktās profesijās vai darbībās, var izvēlēties maksāt patentmaksu, kas ir izvēles norma. Patentmaksa ir galīgs nodokļa maksājums, kas aptver iedzīvotāju ienākuma nodokli un valsts sociālo apdrošināšanas iemaksas, par fiziskās personas saimniecisko darbību noteiktā profesijā. Patentmaksas ir noteiktas vairāk nekā 60 profesijām (pārsvār amatniecības pakalpojumiem), un to ikmēneša maksājums detalizēti ir noteikts katrai grupai, tās apmērs ir no 30 līdz 70 latiem par vienu kalendāro mēnesi. Patentmaksas maksātāji ir nodrošināti ar atbilstošām sociālajām garantijām. Kopš 2010. gada 1. janvāra līdz 2011. gada maija beigām VID kopumā iesniegti 1883 patentmaksu pieteikumi.

No 2010. gada 1. septembra individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, fiziskās personas, kas reģistrētas Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējas, un sabiedrības ar ierobežotu atbildību var iegūt mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu, ja atbilst šādiem kritērijiem:

- dalībnieki ir fiziskās personas;
- apgrozījums nepārsniedz 70 tūkst. latu kalendārā gadā;
- darbinieku skaits ir ne lielāks par pieciem.

Mikrouzņēmumu nodokļa likme ir 9% no apgrozījuma jeb saimnieciskās darbības ieņēmumiem. Mikrouzņēmuma nodoklis ietver valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu par mikrouzņēmuma darbiniekiem, kā arī uzņēmumu ienākuma nodokli vai mikrouzņēmuma īpašnieka iedzīvotāju ienākuma nodokli par mikrouzņēmumu saimnieciskās darbības ieņēmumu daļu.

No 2010. gada 1. septembra līdz 2011. gada maijam Valsts ieņēmumu dienestā kopumā reģistrēti 11 110 mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji (50% no tiem – jaundibināti komersanti).

Lai veicinātu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, LIAA īsteno Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansētu projektu ***Biznesa inkubatoru attīstība Latvijā***. Biznesa inkubators ir infrastruktūras un personāla apvienojums, kas veidots, lai palīdzētu attīstīties jauniem un nelieliem komersantiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūru, ikdienas konsultācijām un pakalpojumiem par pamata komercdarbības attīstības jautājumiem.

Projekta mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar komercdarbībai nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem.

Šobrīd Latvijā darbojas šādi biznesa inkubatori:

- Ventspils Augsto tehnoloģiju parks, kas atrodas Ventspilī un Talsos;
- Kurzemes Biznesa inkubators, kas atrodas Liepājā, Saldū un Kuldīgā;
- JIC Biznesa inkubators, kas atrodas Jelgavā un Dobelē;
- JIC Biznesa inkubators, kas atrodas Aizkrauklē un Jēkabpilī;
- Valmieras Biznesa inkubators, kas atrodas Valmierā, Gulbenē un Valkā (tiek nodrošināti virtuālās inkubācijas pakalpojumi);
- Biznesa inkubators „Cēsis” – Magnus, kas atrodas Cēsīs, Madonā un Alūksnē (tiek nodrošināti virtuālās inkubācijas pakalpojumi);
- Latgales aparāt būves tehnoloģiskais centrs, kas atrodas Rēzeknē, Balvos un Ludzā (tiek nodrošināti virtuālās inkubācijas pakalpojumi);
- Latgales aparāt būves tehnoloģiskais centrs, kas atrodas Daugavpilī un Līvānos;
- Rīgas reģiona attīstības inkubators, kas atrodas Ogrē, Limbažos un Tukumā;
- Radošo industriju inkubators „HUB – Rīga”, kas atrodas Rīgā, Andrejostā.

2011. gada 1. ceturkšņa beigās desmit biznesa inkubatoros inkubācijas pakalpojumus saņem 313 mikro, mazie un vidējie komersanti, kuros tiek nodrošinātas (saglabātas) 1142 darbavietas. Biznesa inkubatoru sasniegtie rezultāti 2011. gada 1. ceturkšņa beigās norāda, ka projektā *Biznesa inkubatoru attīstība Latvijā* plānotie rezultāti rādītāji (vidēji gadā inkubēti 166 mikro, mazie un vidējie komersanti un vidēji gadā radīto (saglabāto) darba vietu skaits – 259) tiks sasniegti.

LIAA atbilstoši projekta *Biznesa inkubatoru attīstība Latvijā* nosacījumiem sniegs atbalstu mikro, mazajiem un vidējiem komersantiem līdz 2014. gada 31. oktobrim.

Nozīmīga loma atbalsta instrumentu realizācijā ir **Latvijas Hipotēku un zemes bankai** (Hipotēku banka), kas ir valstij 100% piederoša banka un veic attīstības bankai raksturīgās funkcijas.

2011. gadā Hipotēku banka turpina īstenot gan esošās, gan arī ir uzsākusi jaunu atbalsta programmu īstenošanu, kuru ietvaros valdības uzdevumā tiek sniegts atbalsts noteiktām komersantu un iedzīvotāju grupām:

- ERAF līdzfinansēto *Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmu*;
- ESF līdzfinansēto atbalsta programmu *Atbalsts pašnodarbinātības un komercdarbības uzsākšanai*;
- *Latvijas mazo un vidējo uzņēmumu mikrokredīšanas programmu*;
- *MVU izaugsmes aizdevumu programmu*;
- *Lauksaimniecības apgrozāmo līdzekļu programmu*;
- *Lauksaimniecības investīciju aizdevumu programmu*;
- *Lauksaimniecības kredītu fonda aizdevumus*.

6.17. ielikums

Hipotēku bankas pārveide par Attīstības banku

2009. gada decembrī Ministru kabinets akceptēja koncepciju *Valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” pārveide par Attīstības banku*. Koncepcijas mērķis bija izvēlēties optimālākos variantus Hipotēku bankas pārveidei par attīstības banku, samazinot komercbankas darījumus un koncentrējot bankas darbību uz virzieniem, kas šobrīd ir izšķiroši tautsaimniecībai. Tika atbalstīts koncepcijas 1. modelis, paredzot attīstības bankas izveidi uz Hipotēku bankas bāzes un pakāpenisku komercbankas funkciju pārtraukšanu ne vēlāk kā līdz 2013. gada 31. decembrim.

Hipotēku banka pakāpeniski samazinās bankas komerciālā kredītportfeļa apjomu un 2013. gada beigās neatmaksāto komerciālā kredītportfeļa atlikumu realizēs vai nodos apkalpošanā citai finanšu institūcijai, atbilstoši tā brīža iespējām. Paredzēts, ka pārveides procesa gaitā Hipotēku banka katru gadu īsteno jaunas atbalsta programmas 70 milj. latu apmērā atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm tādās jomās kā MVU finansēšana, komercdarbības uzsācēju finansēšana, mikrobiznesa un pašnodarbinātības veicināšana, inovatīvu, tehnoloģiski ietilpīgu un augstas pievienotās vērtības projektu finansēšana, finansējums starptautiskajā tirgū konkurētspējīgu preču ražošanai un pakalpojumu sniegšanai, energoefektivitātes pasākumu īstenošanai, lauksaimniecības un lauku attīstībai, īpaši sociāli jutīgu iedzīvotāju grupu (piemēram, invalīdi, bezdarbnieki, jaunās ģimenes, nacionālās minoritātes) pašnodarbinātības veicināšanai un iesaistīšanai komercdarbībā.

2011. gada aprīlī Ministru kabinets pieņēma lēmumu par Hipotēku bankas pārveides procesu, apstiprinot Finanšu ministrijas piesaistītā finanšu konsultanta sagatavoto pārveides plānu, kas ietver priekšlikumus par bankas komerciālo aktīvu nodalīšanu. Ar komerciālajiem aktīviem tiek saprasts komerciālo aizdevumu portfelis, meitas uzņēmumi, kas jau šobrīd strādā kā atsevišķas juridiskas vienības, un nekustamie īpašumi, kas nav nepieciešami attīstības bankas funkciju realizācijai. Līdz 2011. gada beigām Ministru kabinets pieņems gala lēmumu par komerciālo aktīvu nodalīšanas modeli un tā realizāciju.

Šobrīd nozīmīgākā atbalsta programma, ko īsteno Hipotēku banka, ir 2008. gada maijā Ministru kabinetā akceptētā **Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programma**. Programmas ietvaros tiek atbalstīti Latvijā reģistrēti mazie, vidējie un lielie komersanti, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ. Programmas ietvaros tiek izsniegti investīciju aizdevumi (līdz 5 milj. latiem) un apgrozāmo līdzekļu aizdevumi (līdz 2,5 milj. latiem), kopējai aizdevuma summai vienam komersantam nepārsniedzot 7,5 milj. latu. Aizdevumi pamatā ir paredzēti apstrādes nozares komersantu projektu realizācijai un komersantiem, kuri piesaista ES struktūrfondu grantu programmu finansējumu. Paredzēts, ka Hipotēku banka līdz 2013. gada decembrim izsniegs aizdevumus komersantiem konkurētspējas uzlabošanai 210 milj. latu apmērā¹. Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas ietvaros kopš tās darbības sākuma līdz 2011. gada maija beigām ir piešķirti 365 aizdevumi 150,4 milj. latu apmērā, tai skaitā jau izsniegti aizdevumi 98,4 milj. latu apmērā. No programmas ERAF finansētās daļas piešķirti 55 aizdevumi 62,2 milj. latu apmērā². Biežāk pārstāvētās atbalstīto projektu nozares ir kokapstrāde, elektroenerģijas ražošana, farmaceitisko produktu ražošana un pārtikas rūpniecība.

2009. gada martā Ministru kabinetā apstiprinātā ESF līdzfinansētā programma **Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai** piedāvā kompleksu atbalstu biznesa uzsācējiem un jaundibinātajiem komersantiem, t.i., konsultācijas, apmācības un finansējumu aizdevumu

(līdz 54 tūkst. latu) un grantu veidā³ sava biznesa uzsākšanai. Uz atbalstu var pretendēt iedzīvotāji darbības vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibinātie komersanti. Par jaundibinātiem komersantiem, šīs programmas izpratnē, tiek uzskatīti komersanti, kuri ir reģistrējuši savu darbību likumā noteiktajā kārtā ne agrāk kā 3 gadus pirms griešanās pēc atbalsta programmas ietvaros, kā arī uzņēmēji ar komercdarbības pieredzi, kuri paredz ražot pilnīgi jaunu produktu, vai sniegt jaunu pakalpojumu, ja viņi šim mērķim veido jaunu komersantu. Biznesa plānā paredzētā projekta apjoms nedrīkst pārsniegt 60 tūkst. latu, vienlaicīgi projektiem, kuriem aizdevuma summa pārsniedz 5 tūkst. latu, ir jānodrošina līdzfinansējums sava biznesa plāna īstenošanai vismaz 10% apmērā no biznesa plānā paredzētās projekta summas. Kopējais programmas finansējums ir 23 milj. latu, tajā skaitā no ESF un valsts budžeta – 14 milj. latu, Hipotēku bankas līdzfinansējums – 9 milj. latu. Kopējā programmas finansējuma ietvaros aizdevumiem paredzēti 16,5 milj. latu, grantiem, apmācībām un konsultācijām – 6 milj. latu. Paredzēts, ka programmas darbības ietvaros līdz 2013. gada beigām tiks apmācīti 1200 uzsācēju, bet finansējumu (aizdevums un granti) saņems 800.

Programmas praktiskā īstenošana uzsāka 2009. gada augustā. Kopš programmas uzsākšanas līdz 2011. gada maija beigām ar 1679 interesentiem ir noslēgta sadarbības vienošanās, 771 klients ir iesniedzis biznesa plānus, t.sk. jau ir atbalstīti 410 uzsācēju projekti par kopējo aizdevumu summu 5,2 milj. latu apmērā. 210 projektiem ir piešķirti granti un to ietvaros ir izmaksāts vairāk nekā 1,5 milj. latu. Kopš 2010. gada janvāra programmas ietvaros visā Latvijas teritorijā ir pieejamas apmācības tiem programmas dalībniekiem, kuriem nepietiek teorētisko un praktisko zināšanu

¹ Programmas kopējie resursi šobrīd ir 140,2 milj. latu. Programmas līdzekļus veido Ziemeļu Investīciju bankas (NIB) resursi (70,3 milj. latu), ERAF resursi (43,3 milj. latu), kā arī Hipotēku bankas līdzekļi (26,6 milj. latu).

² Šīs un pārējo aprakstīto programmu gadījumā informācija pēc stāvokļa uz 2011. gada 24. maiju.

³ Grants saimnieciskās darbības uzsākšanai (līdz 3,6 tūkst. latu, bet ne vairāk kā 35% no aizdevuma summas); grants aizdevuma dzēšanai līdz 2 tūkst. latu (bet ne vairāk kā 20% no aizdevuma summas).

komercdarbības veikšanai un biznesa plāna sagatavošanai¹. Apmācības pēc modulārās metodes notiek tādos moduļos kā *komercdarbības pamati (mazā biznesa organizācija)*, *vadības pamati*, *uzņēmējdarbības tiesiskais regulējums*, *uzņēmuma finanšu vadība*, *saimnieciskās darbības uzskaitē un nodokļi*, *mārketinga pamati*. Līdz šim apmācīti 870 programmas dalībnieki.

Ministru kabinetā 2008. gada decembrī tika apstiprināta **Latvijas mazo un vidējo komersantu mikrokreditēšanas programma**. Programmas mērķis ir ieviest mazo un vidējo komersantu un pašnodarbināto personu mikrokreditēšanas mehānismu un veicināt mikrokreditu pieejamību neliela biznesa uzsākšanai vai attīstīšanai. Mikrokredīti līdz 3 tūkst. latu apmērā paredzēti biznesa projektu īstenošanai – investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem – uzņēmumiem līdz 10 darbiniekiem, kā arī pašnodarbinātām personām. Programmas kopējais budžets ir 565 tūkst. latu, no kuriem 452 tūkst. latu ir Finanšu ministrijas ieguldījums, 113 tūkst. latu – Hipotēku bankas finansējums. Kopš 2009. gada februāra, kad sākās programmas īstenošana, līdz 2011. gada maija beigām Hipotēku banka ir piešķirsusi 356 aizdevumus 966 tūkst. latu apmērā, tai skaitā izsniegti aizdevumi 933 tūkst. latu apmērā. Tādējādi programmas izpilde ir pabeigta, tomēr, rēķinoties ar uzņēmēju pieprasījumu pēc mikrokredītiem, banka turpina mikrokreditēšanu no atmaksāto aizdevumu resursiem.

2009. gada septembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus **Par aizdevumiem sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai**. Atbilstoši šiem noteikumiem Hipotēku banka 2010. gada februārī uzsāka *MVU izangsmes aizdevumu programmas* īstenošanu. Programmas mērķis ir uzlabot Latvijā reģistrētu saimnieciskās darbības veicēju pieeju finansējumam, tādējādi veicinot tautsaimniecības attīstību. Paredzēts, ka programmas ietvaros līdz 2013. gada decembrim sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai būs pieejami apgrozāmo līdzekļu un investīciju aizdevumi 140 milj. latu apmērā. Kopējā aizdevumu summa vienam saimnieciskās darbības veicējam nedrīkst pārsniegt 300 tūkst. latu, apgrozāmo līdzekļu aizdevumu maksimālā summa ir 200 tūkst. latu. Atbilstoši programmas nosacījumiem pakalpojumu jomās strādājošajiem mikro komersantiem aizdevumu kopējā summa vienam komersantam programmas ietvaros nedrīkst pārsniegt 30 tūkst. latu. Līdz 2011. gada maija beigām programmas ietvaros ir piešķirts 261 aizdevums 13,2 milj. latu apmērā, tai skaitā jau izsniegto aizdevumu apjoms veido 10,9 milj. latu.

Hipotēku banka 2010. gada maijā uzsāka **Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programmu lauksaimniecības produktu ražotājiem**. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumus no 5 tūkst. līdz 700 tūkst. latu uz termiņu līdz 1 gadam var saņemt lauksaimniecības produktu ražotāji, kā arī augļu un dārzeņu ražotāju grupas, kamēr lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvām sabiedrībām maksimālais aizdevums var sasniegt 2 milj. latu. Šiem aizdevumiem var tikt piesaistītas arī Lauku attīstības fonda garantijas. Gada laikā programmai ir bijis liels lauksaimnieku pieprasījums: ir piešķirti 340 aizdevumi par 11,1 milj. latu, tai skaitā izsniegti aizdevumi par 10,3 milj. latu.

2010. gada jūlijā tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi *Kārtība, kādā tiek administrēts un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai, izveidojot Kredītu fondu*, kas paredz aizdevumu izsniegšanu Lauku atbalsta dienesta apstiprināto projektu² finansēšanai. Aizdevumus uz termiņu līdz 15 gadiem paredzēts piešķirt investīcijām lauksaimniecības uzņēmumos – būvniecībai, stacionāro iekārtu un to aprīkojuma iegādei, būvmateriālu iegādei un tehniskā projekta izstrādei. Līdz šim Hipotēku banka apstiprinājusi 7 projektus 2,5 milj. latu apmērā, izsniegto aizdevumu apmērs – 1,8 milj. latu.

Papildinot lauksaimniecības attīstībai paredzēto aizdevumu programmu klāstu, Hipotēku banka no 2011. gada sākuma ir atjaunojusi aizdevumu izsniegšanu no **Lauksaimniecības ilgtermiņa investīciju kredītēšanas programmas**, kura sākotnēji tika apstiprināta 2001. gadā. Šīs programmas ietvaros pieejami investīciju aizdevumi līdz 200 tūkst. latu, un uz tiem var pretendēt lauksaimnieki, ja vismaz 60% no kopējiem uzņēmuma ieņēmumiem veido lauksaimniecības produktu ražošana. Līdz 2011. gada maija beigām programmas ietvaros piešķirti 25 aizdevumi 1,9 milj. latu apmērā.

Hipotēku banka plāno jaunu atbalsta programmu izstrādi un ieviešanu arī turpmāk. Tā, piemēram, atbilstoši 2010. gada martā Ministru kabinetā izskatītajam informatīvajam ziņojumam *Par Latvijas un Šveices sadarbības programmas nesadalīto finansējumu* Hipotēku banka sadarbībā ar Finanšu ministriju un iesaistītajām nozaru ministrijām sagatavoja **Mikrokreditēšanas programmas** projekta izklāstu, kas 2010. gada novembrī tika saskaņots ar Šveices pusi, kas gatava līdzfinansēt programmas īstenošanu 7,48 milj. Šveices franku apjomā. Paredzēts, ka programmas ietvaros mikrouzņēmumi varēs saņemt mikrozņēmumus līdz 10 tūkst. latu apmērā, aizdevumu termiņam nepārsniedzot 5 gadus. Šobrīd programmas dokumenti ir sagatavoti, un ir jāsāņem Šveices puses apstiprinājums. Provizoriski mikrokreditēšanas programma sāks darboties 2011. gada augustā un būs spēkā turpmākos četrus gadus.

¹ Rīgas reģionā apmācības nodrošina uzņēmējdarbības „Grāmatvedības un finanšu koledža” un „Biznesa komplekss” apvienība; Vidzemes un Latgales reģionos – SIA „Mācību un konsultāciju centrs ABC” un SIA „Mensarius” apvienība; Kurzemes un Zemgales reģionos – SIA „Stockholm School of Economics in Riga”.

² LAD pasākumi: *Lauku saimniecību modernizācija; Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana; Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu; Turisma aktivitāšu veicināšana; Investīcijas akvokultūras uzņēmumos; Zvejas un akvokultūras produktu apstrāde.*

SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) ir valsts kapitālsabiedrība, kuras mērķis ir veicināt finansējuma pieejamību Latvijā reģistrētiem komersantiem. LGA piedāvā divas garantiju programmas konkurētspējas uzlabošanai:

- kredītu garantijas, kuru mērķis ir palīdzēt komersantiem piesaistīt kredītresursus gadījumos, kad to rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu saņemšanai.
- eksporta kredīta garantijas, kuru mērķis ir atbalstīt eksportētājus, sedzot ar eksporta darījumiem saistītos politiskos un komerciālos riskus.

2009. gada 10. martā Ministru kabinets pieņēma noteikumus *Par darbības programmas “Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.2.1.3. aktivitāti “Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai”*. Noteikumu mērķis ir nodrošināt komersantiem pieeju finansējumam komercdarbības attīstībai un Eiropas Savienības fondu projektu ieviešanai, saņemot garantijas situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu piesaistei nepieciešamajā apjomā un bankas komersantu novērtē kā pārāk riskantu, kā arī veicināt Latvijas komersantu konkurētspēju, sekmēt jaunu tirgu apgušanu un nostiprināšanos esošajos.

Aktivitātes ietvaros pieejamais ERAF finansējums ir 60 milj. latu.

2010. gada oktobrī Ministru kabinets pieņēma *Noteikumus par garantijām komersantu un atbilstošu lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību konkurētspējas uzlabošanai*, kas nosaka, ka LGA sniedz garantijas tādiem finanšu pakalpojumiem kā aizdevumi investīcijām, apgrozāmo līdzekļu aizdevumi, finanšu līzings, vietējais faktoringa. Garantijas sedz līdz 80% no finanšu pakalpojuma pamatsummas, bet ne vairāk kā 1,5 milj. eiro vienam uzņēmumam. Garantijas, kas piesaistīta aizdevumiem investīcijām un finanšu līzīngam, maksimālais termiņš ir desmit gadi, apgrozāmo līdzekļu aizdevumiem un vietējam faktoringam maksimālais termiņš ir trīs gadi.

Kopš aktivitātes uzsākšanas brīža līdz 2011. gada 30. aprīlim izsniegtās garantijas 2.2.1.3. aktivitātes *Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai Kredītu garantiju programmas* ietvaros:

- pieteikumu skaits – 1104 pieteikumi no 303 uzņēmumiem;
- pieteiktais apjoms – 182 milj. latu;
- izsniegto garantiju skaits – 490 garantijas 162 uzņēmumiem;
- izsniegto garantiju apjoms – 71 milj. latu;
- garantēto kredītu apjoms – 140 milj. latu.

2009. gada maijā Ministru kabinets pieņēma noteikumus *Īstermiņa eksporta kredīta noteikumi*, kas nosaka īstermiņa eksporta kredītu garantiju segumu, saņēmējus, garantiju sniegšanas kārtību un kārtību, kādā garantētājs sedz zaudējumus. LGA

eksporta kredīta garantija sedz līdz 90 % no atliktā maksājuma apjoma, bet ne vairāk kā 1 milj. eiro vai ekvivalentu citā valūtā. Atliktā maksājuma termiņš nevar pārsniegt 2 gadus.

Kopš aktivitātes uzsākšanas brīža līdz 2011. gada 30. aprīlim izsniegtās garantijas 2.2.1.3. aktivitātes *Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai Eksporta kredītu garantiju programmas* ietvaros:

- pieteikumu skaits – 120 pieteikumi no 36 uzņēmumiem;
- izsniegto garantiju skaits – 63 garantijas 16 uzņēmumiem;
- izsniegto garantiju apjoms – 3,55 milj. latu.

Lai sekmētu rūpniecības un saistīto nozaru komersantu savstarpējo sadarbību, kas vērsta uz eksporta apjomu palielināšanu, Ekonomikas ministrija turpina īstenot **Klasteru attīstības programmu**, kuras ietvaros 2011. gadā atbalstīti 7 klasteru (IT, elektronikas, ķīmijas un farmācijas, metālapstrādes, vieglās rūpniecības, loģistikas un saistītās nozarēs, kā arī kosmosa tehnoloģiju attīstības) projekti. Valsts budžeta finansējums šo projektu īstenošanai 2011. gadā sastāda 0,17 milj. latu. Esošo klasteru iniciatīvu paplašināšanai un jaunu sekmēšanai, sākot ar 2012. gadu, klasteru programmas īstenošanai plānots piesaistīt ES strukturālo fondu finansējumu 2 milj. latu apmērā.

Rūpniecības konkurētspējas paaugstināšanā aizvien lielāku lomu ieņem **rūpnieciskā dizaina** attīstīšana, kas rūpniecības komersantiem sniedz priekšrocības savu saražoto produkciju pozicionēt kā atšķirīgu un jaunu, vienlaikus paaugstinot gala produkta pievienoto vērtību, kā arī pieprasījumu un starptautisko konkurētspēju.

2011. gadā Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra turpināja organizēt aktivitāti *Dizaina autobuss*, kas nodrošina iespēju Latvijas dizaineriem veidot tiešus kontaktus ar ražošanas uzņēmumiem sadarbības projektu attīstīšanai. Aktivitātes ietvaros 2011. gada pirmajā pusē 11 dizaineri apmeklēja 3 Latvijas pārtikas ražošanas uzņēmumus.

Lai sniegtu atbalstu eksporta produktu dizaina izstrādei konkursa kārtībā izraudzītiem Latvijas maziem un vidējiem komersantiem, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra 2011. gada martā izsludināja pieteikumu konkursu zināšanu pārneses projektam *Produktu dizaina izstrādes pakalpojumu sniegšana rūpniecības nozaru komersantiem*. Aktivitātes ietvaros tiek atbalstīti pieci komersantu projekti.

Lai sniegtu informāciju par aktuālajām norisēm dizaina jomā Latvijā un pasaulē, arī 2011. gadā tiek nodrošināta rūpnieciskā dizaina portāla www.designlatvia.lv uzturēšana. Portāls ir veidots kā ražojošo komersantu un dizaineru sadarbības un komunikācijas platforma, kur gan dizaineriem, gan uzņēmējiem ir iespēja atklāt savas veiksmīgās sadarbības piemērus, kā arī atrast, uzrunāt citam citu sadarbības projektu īstenošanai.

6.6. Inovācija un jaunās tehnoloģijas

2011. gadā publicētajā *Innovation Union Scoreboard 2010* pētījumā starp 27 pētījumā iekļautajām valstīm Latvija ieņem 27. vietu (Igaunija – 14. Lietuva – 25. vietu). Lai arī Latvijas inovācijas indekss ir viszemākais Eiropas Savienības 27 dalībvalstu vidū, tomēr jāuzsver, ka inovācijas indeksā ietvertο rādītāju vidējais pieaugums pēdējo piecu gadu laikā Latvijai ir 2,71% un tas ir lielāks par 27 dalībvalstu vidējo pieaugumu – 0,85 procenti.

Pētījumā tiek vērtēts plašs rādītāju loks astoņās inovācijas attīstībai būtiskās jomās – cilvēkresursi, pētniecības vides atvērtība, ekselence un pievilcība, finansējums un atbalsts, uzņēmumu investīcijas, uzņēmumu sadarbība un uzņēmējdarbība, intelektuālais īpašums, inovācijas aktivitāte, ekonomiskie efekti. Analizējot pētījumā iekļautos rādītājus, var secināt, ka salīdzinoši labāki rādītāji Latvijai ir cilvēkresursu attīstības jomā, kā arī uzlabojumi vērojami intelektuālā īpašuma jomā. Zemāki ir pētniecības vides, inovatīvo uzņēmumu, kā arī komersantu un zinātnieku sadarbības rādītāji.

Saskaņā ar Eurostat datiem laika posmā no 2006. – 2008. gadam Latvijā vidēji 24,3% no uzņēmumiem bija

inovatīvi, tajā pašā laikā ES valstīs šis rādītājs vidēji veido 52 procentus.

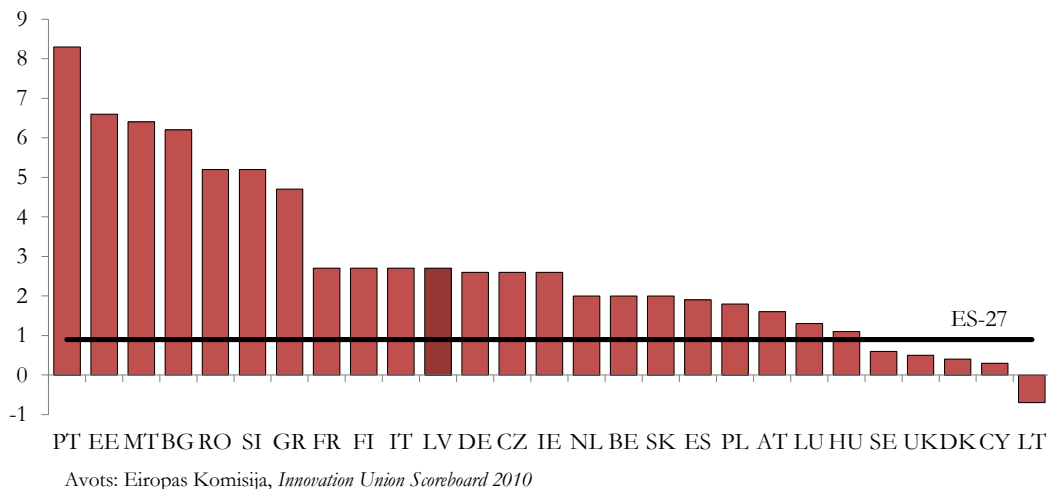
Salīdzinoši zems ir augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars kopējā eksportā: 2010. gadā tas bija 10,9%, 2009. gadā – 10,7%, savukārt vidēji augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars kopējā eksportā 2010. gadā veidoja 14,5% (2009. gadā – 12,5%).

Latvijā ieguldījumu īpatsvars pētniecībā un attīstībā (R&D) 2009. gadā bija 0,46% no IKP, kas ir zemākais valsts un privātā sektora investīciju apjoms R&D ES (salīdzinājumam ES-27 – 2,01% no IKP). 2010. gadā valsts un privātā sektora investīcijas R&D turpināja samazināties. Latvijas Nacionālajā reformu programmā *ES 2020* stratēģijas īstenošanai ir noteikts jauns Latvijas ieguldījumu R&D palielināšanas mērķis – 2015. gadā 1% no IKP, bet 2020. gadā – 1,5% no IKP (skatīt 6.1.2. nodaļu). Mērķa sasniegšanai tiek izvirzīti šādi galvenie politikas virzieni:

- zinātniskās darbības potenciāla attīstība;
- uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības platformas izveide;
- atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai.

6.8. attēls

Inovācijas indeksa izmaiņas
(2006.-2010. gads)

Zinātniskās darbības potenciāla attīstībai Izglītības un zinātnes ministrija 2011. gadā turpina īstenot vairākus pasākumus, kuru mērķis ir palielināt nodarbināto skaitu zinātnē un pētniecībā, izveidot konkurētspējīgas zinātniskās institūcijas ar modernu materiāltehnisko nodrošinājumu, konsolidējot valsts zinātniskās institūcijas un stiprinot to infrastruktūru. Nozīmīgākās aktivitātes ir 5 valsts pētījumu programmu īstenošana prioritārajos zinātnes virzienos un 9 valsts nozīmes pētījumu centru izveides uzsākšana ES struktūrfondu aktivitātes *Zinātnes infrastruktūras attīstība* ietvaros.

Uzņēmumu un zinātnieku sadarbības sekmēšanai Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Latvijas Investīciju

un attīstības aģentūru 2011. gadā turpina īstenot vienu no nozīmīgākajām atbalsta aktivitātēm **Kompetences centri**. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra 2011. gada sākumā ir noslēgusi līgumus par atbalsta piešķiršanu sešiem kompetences centriem. Kopējais publiskais atbalsts 6 apstiprinātajiem projektiem līdz 2015. gadam ir 37,4 milj. latu, un tas piesaistīs papildu privātā sektora līdzfinansējumu vismaz 22 milj. latu apmērā.

Kompetences centru ietvaros uzņēmumi, sadarbojoties ar zinātniekiem, izstrādās jaunas tehnoloģijas un produktus Latvijai nozīmīgās nozarēs (farmācija un ķīmiskā rūpniecība, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, meža nozare, elektrisko un

optisko iekārtu ražošana, vides, bioenerģētikas un biotehnoloģiju nozare, transports un mašīnbūve). Kompetences centros kopumā tiks iesaistīti vismaz 72 uzņēmumi un 17 zinātniskās institūcijas.

Tehnoloģiju pārneses sekmēšanai Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra turpina sniegt atbalstu astoņu **Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu** darbības nodrošināšanai augstākās izglītības iestādēs (Latvijas Universitātē, Rīgas Tehniskajā universitātē, Latvijas Lauksaimniecības universitātē, Rīgas Stradiņa universitātē, Ventspils augstskolā, Rēzeknes augstskolā, Daugavpils augstskolā un Latvijas Mākslas akadēmijā). Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu uzdevums ir nodrošināt praktisku saikni starp pētniecības un rūpniecības sektoru, aktīvi iesaistīties komercializējamu pētījumu rezultātu apzināšanā, kā arī nodrošināt rūpnieciskā īpašuma aizsardzības pakalpojumus.

2010. gadā astoņu tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu darbības rezultātā sagatavoti 67 pētniecības projektu rezultātu komercializācijas piedāvājumi, iesniegti 36 patentu pieteikumi (no tiem 5 starptautiskie patentu pieteikumi), kā arī noslēgts 51 komersantu un zinātnieku sadarbības līgums par pasūtījumu pētījumu veikšanu, pētniecisko pakalpojumu sniegšanu un rūpnieciskā īpašuma vai tā lietošanas tiesību pārdošanu.

Uzņēmumu inovācijas kapacitātes paaugstināšanai Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra 2011. gadā turpina sniegt atbalstu komersantiem ES struktūrfondu programmas **Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde un Atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešanai ražošanā** ietvaros atbalstītajiem projektiem. Abās programmās pabeigti vai tiek īstenoti 145 projekti par kopējo publisko finansējumu 15,2 milj. latu apjomā. No 2010. gada 15. novembra līdz 2011. gada 1. februārim programmā *Atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešanai ražošanā* norisinājās otrā projektu atlases kārtā, kuras laikā tika saņemti 182 projektu pieteikumi par 58 milj. latu.

Otrajā projektu atlases kārtā pieejamais finansējums ir 34 milj. latu.

2011. gadā tiek turpināts sniegt atbalstu 29 apstiprinātajiem projektiem aktivitātes **Augstas pievienotās vērtības investīcijas** ietvaros par kopējo publisko finansējumu 65 milj. latu apmērā. Šajā programmā atbalsts tiek piešķirts liela mēroga ražotņu izveidei – iekārtu iegādei, ēku būvniecībai un rekonstrukcijai un jaunu darba vietu radīšanai. 2010. gadā tika izmaksāts 20,7 milj. latu publiskā finansējuma uzsāktajai ražotņu būvniecībai. Ražotņu būvniecību plānots pabeigt līdz 2013. gadam.

Sabiedrības informēšanai un izpratnes veidošanai Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra turpina aktivitātes **Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai** īstenošanu. 2011. gadā pirmajā pusē tika veiktas izmaiņas programmas nosacījumos, kas nodrošinās iespēju sniegt padziļinātas ekspertu konsultācijas un atbalsta pakalpojumus perspektīvāko biznesa ideju autoriem uzņēmējdarbības attīstīšanai. Vienlaikus 2011. gadā tiks īstenoti arī dažādi informatīvie un apmācību pasākumi, piemēram, organizēts *Ideju kausis 2011*, semināru cikls *Inovācijas uzņēmējdarbības uzsākšana*, mentoringa programma jaunajiem uzņēmējiem, apmācību kurss *Kļūsti par uzņēmēju 5 dienās*.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra Baltijas jūras reģiona transnacionālās sadarbības projekta JOSEFIN ietvaros sniedz konsultāciju pakalpojumus mazajiem uzņēmumiem inovācijas projektu attīstīšanai. Konsultāciju mērķis ir sagatavot inovācijas projektus finansējuma piesaistei. Konkursa ietvaros atbalstīto projektu īstenošanai var saņemt konsultācijas četros tematiskajos virzienos (biznesa plāna izstrāde un tirgus izpēte, finansējuma piesaiste un projekta finansu jautājumi, intelektuālā īpašuma aizsardzība, mārketinga). 2011. gada pirmajā pusē konsultācijas saņēmuši 6 uzņēmumi, savukārt 2011. gada otrajā pusē plānots sniegt individuālās konsultācijas vēl vismaz 15 uzņēmumiem.

6.7. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī indivīdu prasmju un zināšanu līmenis. Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju¹ (IKT) attīstības rezultātā

informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē.

Pēc CSP datiem, 2009. gadā IKT sektora īpatsvars IKP sastādīja 3,3%. 2009. gadā IKT sektorā Latvijā darbojās 2636 uzņēmumi, kas nodarbināja 16 765 strādājošos, uzņēmumu apgrozījums sasniedza 1,3 miljardus latu, personāla izmaksas – 178 milj. latu. IKT ražošanas pievienotā vērtība sasniedza 15 milj. latu, IKT pakalpojumu sniegšanā – 344 milj. latu. IKT ārējās tirdzniecības bilance bija negatīva – -57,4 milj. latu, jo imports pārsniedza eksportu, kas bija attiecīgi 259,3 milj. latu un 201,9 milj. latu. Jāatzīmē, ka

¹ IKT sektors ir noteikts atbilstoši OECD definīcijai, kura nosaka šādu saimnieciskās darbības veidu (NACE 2. red.) iekļaušanu: **IKT ražošana** (elektronisko komponentu ražošana; elektronisko plašu ražošana; datoru un perifēro iekārtu ražošana; sakaru iekārtu ražošana; sadzīves elektronisko iekārtu ražošana; magnētisko un optisko datu nesēju ražošana), **IKT vairumtirdzniecība** (datoru, to perifēro iekārtu un programmatūras vairumtirdzniecība; elektronisko ierīču, telekomunikāciju iekārtu un to daļu vairumtirdzniecība) un **IKT pakalpojumu sniegšana** (datorprogrammatūras tīrāžošana;

telekomunikācijas; datorprogrammēšana, konsultēšana un ar to saistītās darbības; datu apstrāde, uzturēšana un ar to saistītās darbības, interneta portālu darbība; datoru, to perifēro iekārtu un sakaru iekārtu remonts).

2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, IKT produktu imports samazinājās par 41,7%, kamēr eksports saglabājās gandrīz nemainīgs.

2010. gadā publicētajā *Eiropas Digitālās konkurētspējas ziņojumā* ir analizēta informācijas sabiedrības attīstība pēdējos gados. Ir atzīmēts, ka vairākās jomās Latvija ir uzlabojusi savus rādītājus un pietuvinājusies ES vidējam līmenim. Straujākais progress ir novērots platjoslas interneta izplatībā, izņemot lauku apvidus un uzņēmumus, kur 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, progress nav bijis vispār. Interneta lietotāju skaits (61% no visiem iedzīvotājiem) pat mazliet pārsniedz ES vidējo līmeni (60%), taču ir

ļoti atšķirīgas interneta izmantošanas jomas. Strauji ir pieaudzis tādu interneta lietotāju skaits, kas lasa ziņas internetā, izmanto internetbanku, izvieto informāciju internetā, izglītojas tiešsaistē, tajā pašā laikā e-komercijas izmantošana ir ievērojami zem vidējā ES līmeņa. Atzīmēts straujais, taču joprojām nepietiekošais, e-pārvaldes attīstības ātrums. Pozitīvi atzīmēta Latvijas dalība Eiropas digitālās bibliotēkas projektā *Europeana*, kurā Latviju pārstāv Latvijas Nacionālā bibliotēka.

Līdz ar iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas Eiropas Savienības iniciatīvas, kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

6.10. ielikums

Datoru un interneta lietošana Latvijā

Atbilstoši CSP apsekojuma *Datoru un interneta lietošana mājāsaimniecībās* datiem, 2010. gadā no visām mājāsaimniecībām datori bija 63% mājāsaimniecību (mājāsaimniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem) un interneta pieslēgums – 60% mājāsaimniecību. Datoru un interneta pieejamības ziņā mājāsaimniecībām vislabākā situācija bija Rīgas reģionā (datori – 67%, internets – 65%) un Pierīgas reģionā (datori – 67%, internets – 62%), bet pārējos reģionos – Zemgales reģionā (datori – 62%, internets – 58%), Vidzemes reģionā (datori – 60%, internets – 56%), Kurzemes reģionā (datori – 59%, internets – 57%) un Latgales reģionā (datori – 56%, internets – 52%) situācija bija sliktāka. Regulāri (vismaz reizi nedēļā) gan datoru, gan internetu lietoja 63% iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 74 gadiem. Platjoslas interneta pieslēgums bija 53% no visām mājāsaimniecībām.

2010. gada sākumā datori bija 95% uzņēmumos ar 10 un vairāk darbiniekiem, interneta pieslēgums – 91% šādu uzņēmumu, sava mājas lapa internetā – 49% šādu uzņēmumu. 2009. gadā sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām internetu izmantoja 80% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem. 2010. gadā no visiem uzņēmumu darbiniekiem datoru regulāri lietoja 31%, bet internetam pieslēgtu datoru – 28% darbinieku.

2009./2010. mācību gada sākumā uz 100 pilna laika studentiem augstskolās un koledžās bija 15 datori. 2010./2011. mācību gada sākumā profesionālās izglītības iestādēs uz 100 audzēkņiem bija 11,6 datori, bet vispārīzglītojošās skolās – 9,9 datori. 2009./2010. mācību gada sākumā no mācību iestāžu kopskaita interneta pieslēgums bija visās augstskolās un koledžās, vispārīzglītojošās skolās un 90% profesionālās izglītības iestādēs.

Eiropas Komisijas 2010. gada 26. augustā pieņemtā paziņojumā *Digitālā programma Eiropai* ir nosprausts jauns mērķis – atbilstoši ES 2020 stratēģijai gūt tautsaimniecisku un sabiedrisku labumu no digitālā vienotā tirgus, kas balstīts uz ātru un īpaši ātru internetu. *Digitālā programma Eiropai* ietver 101 likumdošanas iniciatīvu un daudzus ES, reģionāla un dalībvalstu horizontālā līmeņa pasākumus septiņās jomās trīs ES 2020 stratēģijas izaugsmes dimensijās: sociālā, vides un globālā dimensijā (skatīt 6.11. ielikumu).

Informācijas sabiedrības attīstību Latvijā nosaka ar Ministru kabineta 2006. gada 19. jūlija rīkojumu apstiprinātās *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006.-2013. gadam*. Risinot nozaru problēmas turpmākajos gados, ministrijas ir sagatavojušas pamatnostādnes, kurās tika noteikti vispārīgie mērķi, sagaidāmie rezultāti, iespējamie risinājumi un plānotie finansējuma avoti, piemēram, *Pamatnostādnes „e-veselība Latvijā”, Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2008.-2013. gadam, Latvijas Republikas elektronisko sakaru nozares politikas pamatnostādnes 2011.-2016. gadam* u.c., kā arī tika izstrādāti šo pamatnostādņu īstenošanas programmas

un rīcības plāni, piemēram, *Elektroniskās pārvaldes attīstības plāns 2011.-2013. gadam* u.c.

Informācijas sabiedrības un e-pārvaldes attīstība ir analizēta informatīvajos ziņojumos. Nozīmīgākais ir informatīvais ziņojums *Par Microsoft infrastruktūras programmatūras izmantošanas un informācijas tehnoloģiju infrastruktūras optimizācijas iespējām ministrijās un to padotības iestādēs*, kas izskatīts Ministru kabinetā 2010. gada 6. aprīlī. Līdz 2010. gada beigām ministrijas iesniedza informatīvos ziņojumus par IT infrastruktūras optimizācijas iespējām ministrijās un to padotības iestādēs, bet Finanšu ministrija papildus arī informatīvo ziņojumu *Par finanšu uzskaites centralizāciju nozaru ministrijās un to padotības iestādēs, kā arī citās centrālajās valsts iestādēs, un priekšlikumiem par iestāžu grāmatvedības uzskaiti nepieciešamo informācijas tehnoloģiju resursu optimizācijas iespējām, ievērojot vienota datu centra principu*.

Elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstībai tiek izmantots Eiropas Savienības struktūrfondu finansējums, kā arī valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi. Kopējais pieejamais ERAF finansējums sastādīja 96,6 milj. latu.

6.11. ielikums

Eiropas Savienības iniciatīvas informācijas sabiedrības veidošanā

Eiropas Komisija 2010. gada 26. augustā ir pieņēmusi paziņojumu *Digitālā programma Eiropai*, pasludinot šo programmu par vienu no septiņām stratēģijas *ES 2020* parauginiciatīvām. Tās mērķis ir gūt tautsaimniecisku un sabiedrisku labumu no digitālā vienotā tirgus, kas balstīts uz ātru un īpaši ātru internetu. Programmā ieskicētas šādas prioritārās rīcības jomas: digitāla vienotā tirgus izveide, lielāka sadarbība, interneta drošības un lietotāju uzticēšanās uzlabošana, daudz ātrāka piekļuve internetam, vairāk ieguldījumu pētniecībā un izstrādē, digitālās kompetences prasmi un iekļautības palielināšana, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju piemērošana, lai risinātu sabiedrībā aktuālas problēmas, piemēram, klimata pārmaiņas un sabiedrības novecošanu, kā arī būtisks ir starptautiskais aspekts. Būtiski ir vienkāršot elektroniskos maksājumus un rēķinus, tālmedicīnas pakalpojumu ātras izmantošanas iespējas un ieviest energoefektīvu apgaismojumu. Paziņojums satur rīcības plānu septiņās Digitālās programmas jomās, vienlaikus norādot, ka Digitālā programma ir esošajā situācijā izstrādāts dokuments, kas attīstīsies līdz ar pieredzi un straujajām pārmaiņām tehnoloģijā un sabiedrībā. Ņemot vērā minēto, paziņojumā iekļautos pasākumus pārsvarā plānots iniciēt no 2010. gada līdz 2015. gadam.

ES ir uzsākusi vairākas iniciatīvas, lai padarītu ātrdarbīgas platjoslas komunikācijas pieejamas māsaimniecībām, paplašinātu e-komercijas pakalpojumu klāstu uzņēmumiem un valsts dienestus padarītu pieejamus tiešsaistē. Augstas kvalitātes telekomunikāciju pakalpojumi ir ārkārtīgi svarīgi visu ražošanas nozaru un pakalpojumu efektivitātei un konkurētspējai. Šai ziņā ir trīs prioritātes:

- jāgādā, lai uzņēmumiem un pilsoņiem būtu pieejama lēta, pasaules līmeņa komunikāciju infrastruktūra un visdažādākie pakalpojumi;
- katram pilsonim jāapgūst vajadzīgās prasmes, lai varētu dzīvot un strādāt informācijas sabiedrībā;
- mūžizglītības iespējai jābūt svarīgai Eiropas sociālā modeļa sastāvdaļai.

Lai izvērtētu *Digitālās programmas Eiropai* pirmos sasniegtos rezultātus par laiku no 2010. gada maija līdz 2011. gada maijam, Eiropas Komisija ir sagatavojusi pirmo progresu ziņojumu (*Digital Agenda Scoreboard*). Tajā ir analizēts 101 politikas pasākuma un 13 mērķu sasniegšanas progress. Kopumā pasākumu ieviešana norit veiksmīgi. No visiem politikas pasākumiem būtiska aizkavēšanās novērota tikai 6 pasākumiem, bet aizkavēšanās risks pastāv vēl 14 pasākumiem, lielākā daļa no tiem ir datu aizsardzības jomā. ES kopumā labs progress ir sasniegts regulāro interneta lietotāju skaita pieaugumā, e-pārvaldes izmantošanā, pirkumu veikšanā, izmantojot internetu, kā arī būtiski ir palielināties platjoslas pieslēgumu skaits un enerģiju taupošā LED apgaismojuma izmantošana. Savukārt nepietiekošs progress novērots starptautiskās e-komercijas izplatībā, MVU produkcijas tirdzniecībā internetā, ļoti ātra platjoslas interneta izplatībā, mobilo sakaru viesabonēšanas cenu samazinājumā, kā arī valsts investīcijas P&A nav palielinājušās.

Progresu ziņojuma pielikumos ir izvērtēts katras dalībvalsts progress. Latvijai ir bijis progress atsevišķu interneta piekļuves veidu nodrošināšanā (palielināties fiksēto platjoslas līniju skaits un visā Latvijā nodrošināts 3G pārklājums), interneta lietotāju uzlabojumi savas prasmes, palielināties e-pārvaldes pakalpojumu skaits. Savukārt atpalicība no ES vidējā līmeņa novērota platjoslas interneta izplatībai, īpaši lauku apvidū, visos e-komercijas izplatības un apjomu rādītājos, kā arī piekļuvei internetam maz tiek izmantoti mobilie telefoni.

Lai atbalstītu Latviju informācijas sabiedrības veidošanā, Eiropas Savienības Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas Ministru padomes balsojumā Briselē 2010. gada 31. maijā Rīga tika apstiprināta par Eiropas Elektronisko sakaru regulatoru iestādes (BEREC) biroja mītnes vietu. 2011. gada 24. februārī tika parakstīts mītnes līgums par BEREC biroja izveidi Rīgā. Līgums vēl jāatbalsta Saecimai. 2011. gada 9. jūnijā Saecima to atbalstīja otrajā lasījumā.

Ar Ministru kabineta 2010. gada 15. marta rīkojumu *Par elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstības prioritāro projektu sarakstu* (skatīt

6.12. ielikumu) tika aktualizēts prioritāro projektu saraksts.

6.12. ielikums

Elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstības prioritārie projekti

Ar Ministru kabineta 2010. gada 15. marta rīkojumu *Par elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstības prioritāro projektu sarakstu* tika apstiprināts ministriju, to pakļautībā un pārraudzībā esošo institūciju prioritāro projektu saraksts elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstības jomā Eiropas Savienības fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodam. Sarakstā iekļauti 65 projekti par kopējām uz projektiem attiecināmām izmaksām 98,9 milj. latu, no kuriem ir apstiprināti 44 projekti.

Vislielākais finansējums (gandrīz 2 milj. latu un vairāk) ir apstiprināts tādiem projektiem kā Vienotās valsts arhīvu informācijas sistēmas izstrādes un ieviešanas 2. kārtā (3,5 milj. latu), Biometrijas datu apstrādes sistēmas izveide (3,5 milj. latu), Portāla *www.skolas.lv* attīstības 2. kārtā (3,1 milj. latu), Uzņēmumu reģistra informācijas sistēmas izveide (2,7 milj. latu), Digitālās bibliotēkas izveides 2. kārtā (2,7 milj. latu), Zemkopības ministrijas un tās padotībā esošo iestāžu uz klientu orientētas pakalpojumu sistēmas izveide (2,5 milj. latu), Būvniecības informācijas sistēmas izstrāde (2,5 milj. latu), Elektroniskās veselības kartes un integrācijas platformas informācijas sistēmas izveides 1. posms (2,5 milj. latu), Valsts zemes dienesta ģeotelpisko datu ģeotelpiskās informācijas sistēmas izveide (2,3 milj. latu), E-pakalpojumi un to infrastruktūras attīstība (2,3 milj. latu), Vienotas vides informācijas sistēmas izveides 2. etaps (2,3 milj. latu), Elektroniska apmeklējumu rezervēšanas izveide (*e-booking*), veselības aprūpes darba plūsmu elektronizēšana (*e-referrals*) 1. posms, sabiedrības veselības portāla izveide, informācijas drošības un personas datu aizsardzības nodrošināšana (2 milj. latu), Vienotā ģeotelpiskās informācijas portāla izveidošana un nozaru ĢIS sasaiste ar portālu (2 milj. latu), Nacionālā muzeju krājuma kopkataloga papildināšanas 2. kārtā (2 milj. latu), Pašvaldības vienotās informācijas sistēmas pakalpojumu centru programmatūras ieviešana, datu migrācija uz jaunu platformu, sadarbības nodrošināšana ar Valsts informācijas sistēmu savietotāju (2 milj. latu), Elektronisko iepirkumu sistēmas e-katalogu funkcionalitātes attīstība (2 milj. latu), Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmas integrācijas vides izveide (2 milj. latu).

Informatīvajā ziņojumā *Par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.2.2.1.1. apakšaktivitātes „Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” finansējuma apguvi 2010. gadā* apkopotā informācija liecināja, ka līdz 2010. gada 30. septembrim bija apstiprināti 44 projekti par kopējo summu 62 milj. lati, noslēgtas 39 vienošanās par projektu īstenošanu par kopējo summu 58 milj. lati, bet atsaukti 2 projekti par kopējo summu 1,4 milj. lati.

Prioritāro projektu sarakstu 2011. gadā plānots papildināt un izsludināt projektu iesniegumu atlases trešo kārtu, jo iepirkumu procedūru veikšanas rezultātā līdz 2010. gada 31. decembrim bija izveidojies finansējuma atlikums 2,9 milj. apmērā.

Elektroniskie pakalpojumi

Atbilstoši *Eurostat* datiem, Latvija 2010. gadā bija ieviesusi 93% no 20 elektroniskajiem pamatpakalpojumiem (vidēji ES – 84%). Latvijā kā vienots piekļuves punkts valsts un pašvaldību pakalpojumiem ir izveidots interneta portāls *www.latvija.lv*. Pavisam publisko pakalpojumu katalogā ir pieejama informācija par vairāk kā 1600 pakalpojumiem. Kopš 2010. gada jūnija jauna uzņēmuma reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā ir iespējams veikt pilnībā elektroniski.

Informācija par e-iekpirkumiem un e-pakalpojumu attīstību ir pieejama Valsts reģionālās attīstības aģentūras mājas lapā (*www.vraa.gov.lv*), bet informācija par e-pārvaldi un informācijas sabiedrības politiku ir pieejama VARAM mājas lapā (*www.varam.gov.lv*).

Ministru kabinets 2010. gada 12. janvārī atbalstīja *Elektronisko identifikācijas karšu koncepciju*, kura paredz ieviest elektronisko identifikācijas karti. Karte vienlaicīgi būs gan personu apliecinošs un ceļošanas dokuments ES, gan personas elektroniskās identifikācijas un autentifikācijas līdzeklis elektronisko pakalpojumu saņemšanai, gan e-paraksta radīšanas (lietošanas) līdzekļu nesējs. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde plāno uzsākt karšu izsniegšanu 2011. gada otrajā pusē. Lai elektroniskās identifikācijas karte būtu izmantojama tieši tāpat kā pase visā ES teritorijā, 2011. gada 16. jūnijā Saeimā iesniegts likumprojekts *Personu apliecinošu dokumentu likums*.

2010. gada 28. decembrī Ministru kabinets akceptēja *Centralizēto elektronisko iepirkumu noteikumus*, kas paredz, ka valsts iestādēm no 2011. gada 1. februāra centralizētajā e-iekpirkumu sistēmā jeb e-katalogā obligāti būs jāiegādājas biroja tehnika, datori, papīrs, programmatūra un atsevišķi medikamenti, kuru līgumcena 12 mēnešu laikā attiecīgajā preču vai pakalpojumu grupā ir 100 latu vai lielāka.

Pēc Valsts reģionālās attīstības aģentūras datiem, vispārīgo vienošanos iepirkumu kopsumma 2010. gada

bija 6,8 milj. latu (2009. gadā – 4,4 milj. latu), preču skaits e-katalogā sasniedza 40 tūkstošus. Lielāko daļu sastādīja datortehnikas, drukas iekārtu piederumu un ārstniecības līdzekļu iepirkumi.

Platjoslas internets

Atbilstoši *Eurostat* datiem, 2010. gadā Latvijā platjoslas interneta piekļuves līniju skaits sasniedza 18,8 (vidēji ES – 25,6) uz 100 iedzīvotājiem (ar platjoslu interneta piekļuves līniju saprotot līniju, kurā datu pārraides ātrums ir lielāks par 144 kbit/s vai vienāds ar to).

Saskaņā ar interneta pētījumu kompānijas „Ookla Net Metrics” interneta ātruma mērījumu vietnē *speedtest.net* publicētajiem datiem 2011. gada jūnija beigās Latvija ar lejupielādes ātrumu 23,5 Mbit/s ierindojas 6. vietā un augšupielādes ātrumu 14,4 Mbit/s – 4. vietā starp 172 pasaules valstīm. Šādi rezultāti sasniegti, pateicoties lielāko Latvijas telekomunikāciju uzņēmumu investīcijām optiskā tīkla izveidē.

Piesaistot ERAF darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* līdzekļus, plānots attīstīt platjoslas interneta infrastruktūru, kas ļautu visā Latvijā izmantot internetu ar lejupielādes ātrumu vismaz 2 Mbit/s.

Cīņa ar datorpirātismu

Datorpirātisma līmenis, atbilstoši starptautiskās datorprogrammu autortiesību aizsardzības organizācijas „Business Software Alliance” datiem, Latvijā 2010. gadā bija saglabājis 56% līmeni (tas nav mainījies kopš 2006. gada), savukārt pirātisma nodarītie zaudējumi Latvijas ekonomikai sasniedza gandrīz 15 milj. latu.

Datorpirātisma līmeni samazinās iespējas lietot bezmaksas un atvērtā koda programmatūru. 2010. gadā no visiem uzņēmumiem šādu programmatūru izmantoja jau 25,4 procenti.

E-komercija

Atbilstoši CSP datiem, 2010. gadā 39% no interneta lietotājiem vismaz reizi dzīvē bija iepirkušies un pasūtījuši preces vai pakalpojumus internetā savām vajadzībām. Savukārt internetbanku pēdējos trīs mēnešos bija lietojuši 72% no interneta lietotājiem (ES vidēji – 52%).

2009. gadā 17,1% no visiem uzņēmumiem bija veikuši pirkumus, bet 6,9% no visiem uzņēmumiem pārdevuši preces vai pakalpojumus internetā vai citos datortīklos. Uzņēmumu internetā un citos datortīklos pirtās preces un pakalpojumi 2009. gadā sastādīja 3,9% no kopējiem pirkumiem, savukārt pārdoto preču un pakalpojumu apgrozījums sastādīja 6,5% no kopējā neto apgrozījuma (vidēji ES – 14%).

6.8. Konkurences politika

Par konkurences politikas ieviešanu valstī ir atbildīga Konkurences padome (KP), kas nodrošina konkurences aizsardzību, veicinot administratīvo šķēršļu samazināšanu, tirgu liberalizāciju un uzņēmēju darbību spēcīgas konkurences apstākļos, lai patērētāji varētu izvēlēties daudzveidīgas, labas kvalitātes preces un pakalpojumus. Lai sabiedrībā kopumā paaugstinātu izpratni par godīgas konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību, tā atpazītu konkurences tiesību pārkāpumus un kļūtu neiecietīga pret tiem, KP veic sabiedrības informēšanas un citus konkurences veicināšanas pasākumus.

KP darbs notiek saskaņā ar *Konkurences likumu*, citiem normatīvajiem aktiem un iestādes darbības plānu, kas ietver tādas būtiskas darbības virzienus kā:

- konkurences aizsardzība;
- konkurences veicināšana.

Konkurences aizsardzība

Konkurences aizsardzība ietver darbības, kas vērstas pret tādiem *Konkurences likuma* pārkāpumiem kā aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. KP veic arī uzņēmumu apvienošanās kontroli.

6.18. ielikums

KP par aizliegtu vienošanos soda 22 komercbankas

2011. gada 3. martā Konkurences padome pieņēma lēmumu, ar kuru konstatēja pārkāpumu un noteica sodu par aizliegtu vienošanos starp 22 komercbankām. Aizliegtā vienošanās attiecās uz komisijas maksām, ko bankas maksājušas par karšu norēķiniem, kā arī par bankomātu pakalpojumiem. Vienošanās bijusi spēkā no 2002. gada 1. decembra līdz 2011. gada 7. janvārim, tomēr banku dalības ilgumi tajā bijuši atšķirīgi.

Lai nodrošinātu karšu maksājumu, Latvijā pastāv karšu maksājumu sistēma, kuras izdevumi pamatā tiek segti no to tirgotāju maksājumiem, kas savās tirdzniecības vietās pieņem maksājumu kartes. Izmeklēšanas gaitā KP konstatēja, ka tirgotāju maksājuma lielums ir bijis tieši atkarīgs no starpbanku maksājumu lieluma. Tā 2009. gadā starpbanku maksājuma apjoms sasniedza 75% no tirgotājiem piemērotā maksājuma debetkaršu gadījumā un 100% – kredītkaršu gadījumā. Tādējādi banku vienošanās par vienotu starpbanku maksu, nenosakot šo maksājumu atbilstoši konkrētās bankas izmaksām, deformēja konkurenci un nelika visām bankām cīnīties par jaunu klientu – tirgotāju piesaisti, piemērojot zemākus komisijas maksājumus.

KP secināja, ka Latvijas banku noteiktais starpbanku maksājums un attiecīgi arī tirgotājiem piemērotais maksājums nav bijis ekonomiski pamatots un nav ticis pielāgots, mainoties tirgus apstākļiem un samazinoties banku izdevumiem. Lai novērstu banku vienošanās negatīvo ietekmi uz konkurenci, pieaugot karšu maksājumu apjomam un secīgi banku ienākumiem, maksājumam bija jāsamazinās. Tomēr visu vienošanās laiku, kas pārsniedza astoņus gadus, maksājums bija nemainīgs, tādējādi neļaujot mēroga radīto labumu nodot tirgotājiem. Savukārt, ja nepastāvētu vietējā visu banku vienošanās vai atsevišķi divpusēji līgumi, bankām būtu jāpiemēro starptautisko maksājumu karšu organizāciju VISA un MasterCard piemērotie starpbanku maksājumu nosacījumi, kas kopumā nav bijuši augstāki, turklāt noteiktos laika periodos bijuši ievērojami zemāki par Latvijas banku noteiktajiem.

Tāpat vienošanās rezultātā tika deformēta konkurence, kas varētu patērētājiem nodrošināt zemākas komisijas maksas par skaidras naudas izņemšanu vai konta stāvokļa aplūkošanu citas bankas bankomātā. Šis apstāklis īpaši būtisks bija vienošanās sākumposmā (no 2002. gada), kad mazāk izplatīti bija bezskaidras naudas norēķini, turklāt bija mazāk banku divpusējo līgumu, kas šobrīd daudzos gadījumos ļauj konkrētos pakalpojumus saņemt lētāk vai pat par velti.

Par dalību pārkāpumā bankām piemēroti naudas sodi, kas aprēķināti procentos no to iepriekšējā finanšu gada apgrozījuma konkrētajā tirgū. Kopumā bankām uzliktais naudas sods ir 5,5 milj. latu apmērā.

KP prioritāte ir smagāko *Konkurences likuma* pārkāpumu – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, atklāšana un novēršana.

Konkurences likums definē vairākus jautājumus, kuros vienošanās starp tirgus dalībniekiem ir aizliegta, jo to mērķis vai sekas kavē, ierobežo vai deformē konkurenci, tostarp – tieša vai netieša vienošanās par cenu vai tās veidošanas noteikumiem. Tieši šīs normas pārkāpumu Konkurences padome konstatēja 22 komercbanku darbībās (skatīt 6.18. ielikumu).

Konkurences likums nosaka, ka tirgus dalībniekiem ir aizliegts vienoties par darbībām vai bezdarbību, kuras dēļ tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana kādā konkrētajā tirgū. Šīs likuma normas pārkāpumu KP konstatēja starp RIMI grupas uzņēmumiem un tirdzniecības centru telpu iznomātāju (skatīt 6.19. ielikumu).

Kontroli par tirgus dalībnieku apvienošanās KP veic, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks par 25 milj. latu vai arī to kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40%. *Konkurences likums* nosaka, ka šiem tirgus dalībniekiem pirms apvienošanās ir jāiesniedz Konkurences padomē ziņojums par plānoto darījumu.

Konkurences padome ir tiesīga ar lēmumu aizliegt apvienošanās, ja tās rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais stāvoklis, apvienošanās var aizliegt arī tad, ja tā var būtiski samazināt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū. Ja plānotā apvienošanās būtiski neietekmē konkurenci, Konkurences padome pieņem lēmumu, ar kuru apvienošanās tiek atļauta. Lai novērstu negatīvās sekas attiecībā uz konkurenci tirgū, Konkurences padome var atļaut apvienošanās, nosakot apvienošanās dalībniekiem saistošus noteikumus.

6.19. ielikums

KP konstatē aizliegtu vienošanos starp RIMI grupas uzņēmumiem un tirdzniecības centru telpu īpašniekiem

Konkurences padome pieņēma lēmumu, ar kuru konstatēja aizliegtu vienošanos starp RIMI grupas uzņēmumiem SIA „RIMI Latvija”, SIA „Supernetto” un SIA „Plesko Real Estate” un tirdzniecības centru telpu iznomātāju SIA „Marno J”. Vienošanās izpaudās, līgumos paredzot liegumu iznomāt telpas citiem uzņēmumiem bez RIMI grupas uzņēmumu atļaujas un ierobežojot konkurējošu specializēto pārtikas veikalu iespējas uzsākt darbību šajos tirdzniecības centros.

Lietas ietvaros KP konstatēja, ka RIMI grupas uzņēmumu un SIA „Marno J” noslēgtie līgumi piešķir RIMI grupas uzņēmumiem tiesības lemt par citu konkrētā tirdzniecības centra platību iznomāšanu, tādējādi šie līgumi ir ierobežojoši ne vien attiecībā pret potenciālajiem nomniekiem, bet arī nepamatoti ierobežo iznomātāja tiesības brīvi pārvaldīt savu uzņēmējdarbību.

Tā, nesāņemot atļauju no RIMI grupas, tirdzniecības centru telpu iznomātājs SIA „Marno J” atteicis iznomāt telpas SIA „Daudznozaru kompānija „Daugava””. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju ar grūtībām iznomāt platības tirdzniecības centros, jo nav saņemts ikdienas patēriņa preču lielveikala saskaņojums, ir saskārušās arī AS „Talsu gaļa” un AS „Putnu fabrika „Ķekava””.

Liedzot specializētajiem pārtikas veikaliem uzsākt darbību tirdzniecības centros, tiek ierobežota to attīstība. Vienlaikus būtiski tiek palielināta ražotāju atkarība no mazumtirdzniecības lielveikaliem, jo tiem tiek liegta iespēja veidot efektīvu – pietiekoši lielu, ātri un ērti sasniedzamu – alternatīvu izplatīšanas kanālu, veidojot savu specializēto veikalu ķēdi.

Uzņēmumiem piemērots naudas sods kopumā 163 tūkst. latu apmērā, kā arī tiesiskais pienākums pārtraukt konstatēto pārkāpumu, izslēdzot ierobežojošos punktus no līgumiem ar SIA „Marno J”, kā arī ar citiem tirdzniecības centru telpu īpašniekiem, ar kuriem noslēgti līgumi, kas ietver pēc satura un būtības analogiskus ierobežojumus.

SIA „RIMI Latvija” piemērots naudas sods 152 tūkst. latu apmērā, SIA „SUPERNETTO” – 1590 latu apmērā, bet nekustamo īpašumu pārvaldības starpniekkompānijai SIA „Plesko Real Estate” – 9890 latu apmērā. Tā kā labuma guvējs no konkurences ierobežošanas ir mazumtirdzniecības lielveikals, savukārt telpu iznomātājs ierobežojošos nosacījumus bija spiests pieņemt, lai noslēgtu līgumu vai nepasliktinātu līguma noteikumus ar RIMI grupas uzņēmumiem, SIA „Marno J” naudas sods netika piemērots.

Aktīva uzņēmumu konsolidācija tika vērota 2007. gadā un 2008. gadā. 2006. gadā KP pieņēma 28 lēmumus par uzņēmumu apvienošanās, 2007. gadā un 2008. gadā attiecīgi – 82 un 57 lēmumus. Galvenokārt tirgus dalībnieku apvienošanās notika tādās jomās kā degvielas tirdzniecība, plaša patēriņa preču mazumtirdzniecība lielveikalos, medikamentu tirdzniecība. 2009. gadā vērojamas būtiskas izmaiņas, pieņemti tikai 12 lēmumi par uzņēmumu apvienošanās, 2010. gadā – 9 lēmumi. Straujo kritumu ietekmēja tas, ka 2008. gadā pēc Konkurences padomes iniciatīvas tika veikti grozījumi *Konkurences likumā*, kas ļāva atteikties no nenožīmīgu apvienošanās izskatīšanas, kā arī atvieglot apvienošanās izskatīšanas kārtību. Daļēji apvienošanās darījumu kritumu ietekmēja arī kopējā ekonomiskā situācija valstī.

Konkurences veicināšana

Šajā darbības virzienā ietilpst tirgus sektoru uzraudzība un izpēte, kā arī konkurences kultūras veidošana sabiedrībā. KP uzdevums ir mērķtiecīgi strādāt, lai tiktu savākta un analizēta visaptveroša informācija par konkurences situāciju dažādos tirgos, veicināt konkurenci tirgos, kuros konkurences nav vai tā ir nepietiekama, uzlabot sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību.

Tirgus uzraudzības ietvaros iegūstot informāciju par mērķtiecīgi izvēlētiem tirgiem, KP veic

konkurences situācijas analīzi, nepieciešamības gadījumā izstrādā un iesniedz atbildīgajām institūcijām priekšlikumus konkurences situācijas uzlabošanai, kā arī pārbauda, vai uzraugamajā tirgū netiek veikti *Konkurences likuma* pārkāpumi.

KP apzinās nepieciešamību nodrošināt tiesisku vidi uzņēmējdarbības attīstībai, kas ekonomiskās lejupslīdes laikā ir apgrūtināta, kā arī nepieciešamību laikus atklāt konkurences deformāciju jomās, kuras skar plašu patērētāju loku. Tādēļ 2010. gadā un 2011. gadā tiek veiktas tirgus uzraudzības aktivitātes, kas ļauj iegūt un analizēt informāciju par konkurences situāciju patērētājiem būtiskos tirgos, kā arī meklēt risinājumus tās uzlabošanai. Atsevišķu uzraudzību rezultātā ir ierosinātas lietas par iespējamiem konkurences tiesību pārkāpumiem. Minētajā periodā KP ir noslēgusi tirgus uzraudzības tādās jomās kā, piemēram, cukura realizācija, mērnīcības, ģeodēzijas un zemes ierīcības pakalpojumi, augļu un dārzeņu tirdzniecība, zāļu izplatīšana, graudu iepirkums, miltu un to izstrādājumu ražošana un vairumtirdzniecība, degvielas realizācija, piena un maizes mazumtirdzniecība lielveikalu vidē un citas.

Starp uzraudzībām, kas skar plašu patērētāju loku, ir zāļu izplatīšanas tirgus uzraudzība (skatīt 6.20. ielikumu).

6.20. ielikums

KP zāļu izplatīšanas tirgus uzraudzības rezultāti

Konkurences padome zāļu izplatīšanas tirgus uzraudzības ietvaros analizēja zāļu cenu veidošanās procesu.

Uzraudzības laikā tika vērtēti vienīgi tie normatīvie akti un apstākļi, kas ietekmē vai var ietekmēt konkurenci tirgus dalībnieku starpā un zāļu cenas. Tirgus uzraudzības lietā tika iegūta informācija gan no valsts pārvaldes iestādēm – Zāļu valsts aģentūras, Veselības ekonomikas centra u.c., gan no tirgus dalībniekiem. Tika aptaujāti gan Latvijas zāļu ražotāji, gan ārvalstu ražotāju pārstāvji, tāpat zāļu lieltirgotāji un aptieku uzņēmumi. Konkurences padome saņēma informāciju no 27 ražotājiem, 13 lieltirgotājiem, 7 aptieku uzņēmumiem un citām personām.

Noslēguma ziņojumā KP norāda uz pastāvošajām problēmām, kā arī iespējām mērķtiecīgi izmantot tirgus dalībnieku konkurenci un normatīvo regulējumu, lai nodrošinātu zemākas cenas un lielāku izvēli patērētājiem.

6.20. ielikuma turpinājums

KP konstatējusi, ka pilnvērtīgi izmantot iespēju noteikt zālēm zemākas cenas nav ļāvusi gan Ministru kabineta apstiprinātā uzcelošanu noteikšanas sistēma, gan iespēja zāļu ražotājiem cīnīties par ārstu, nevis pacienta izvēli analogu zāļu gadījumā, gan valsts noteiktās administratīvās barjeras attiecībā uz zāļu reģistrāciju, aptieku atvēršanu un izkārtojumu, paralēlo zāļu importu un ģenērisko zāļu izplatīšanu, kā arī atbildīgo institūciju nespēja nodrošināt, lai visas atlaides, ko saņem zāļu lieltirgotāji un aptiekas, tiktu ņemtas vērā, aprēķinot zāļu gala cenu.

KP norāda, ka nepieciešams:

- veicināt zāļu ražotāju cenu konkurenci, izskaužot ražotāja iespējas cīnīties par recepti izrakstošā ārsta labvēlību (ļaujot ārstiem receptē norādīt tikai zāļu aktīvās vielas, nevis konkrētu zāļu nosaukumu) un nodrošinot pacienta iespējas aptiekā saņemt informāciju par lētāko iespējamo ekvivalento receptu un bezreceptu medikamentu. Vienlaikus KP atgādina, ka jau šobrīd pircējam ir tiesības aptiekā saņemt informāciju par visām zālēm, kuru pamatā ir viena un tā pati aktīvā viela un kas uzskatāmas par analogām – pat ja ārsts norādījis konkrētu zāļu nosaukumu, pacientam ir iespēja izvēlēties analogas lētākas zāles;
- mainīt zāļu uzcelošanu noteikšanas sistēmu, lai nepieļautu, ka lieltirgotājiem un aptiekām ir izdevīgāk pārdot dārgākas zāles;
- mazināt pastāvošās administratīvās barjeras, kas šobrīd ierobežo jaunu zāļu ieviešanas iespējas, diferencējot reģistrācijas izmaksas par labu lētākām vai mazāk rentablām zālēm;
- izvērtēt iespējas nākotnē rīkot Baltijas mēroga zāļu iepirkumus un reģistrāciju, novēršot mazā tirgus apjoma izraisīto sadārdzinājumu;
- atcelt ierobežojumus zāļu paralēlajam importam, kā arī ierobežojumus ģenērisko zāļu izplatīšanai, kas šobrīd atbalsta dārgāku oriģinālo zāļu ražotājus, nevis lētāko ģenērisko zāļu ienākšanu un pārdošanu tirgū;
- lai nodrošinātu, ka ražotāju un lieltirgotāju organizētās atlaides nonāk līdz patērētājam, aizliegt tās šobrīd pastāvošās atlaides, kuras nevar tikt ietvertas vai netiek ietvertas konkrētu zāļu pavadzīmēs un attiecīgi netiek iekļautas gala cenas aprēķinā;
- noteikt atšķirīgu maksimāli pieļaujamā uzcelošanas aprēķinu tiem uzņēmumiem, kam pieder gan zāļu lieltirgotavas, gan aptiekas, lai novērstu pastāvošo situāciju, kad zāļu cenā tiek iekļauti izdevumi, kas šādiem uzņēmumiem nemaz nepastāv (piemēram, izdevumi mārketinga aktivitātēm);
- veicināt situāciju, kad aptiekas zāles iegādājas tieši no ražotājiem, – šādi tiktu veicināta gan zāļu cenu, gan lieltirgotāju apgrozījuma un attiecīgi tirgus daļas samazināšanās;
- daļēji atcelt jaunu aptieku atvēršanas ierobežojumus, lai veicinātu cenu konkurenci aptieku vidū un attiecīgi liktu tām apsvērt zemākus uzcelošanas.

Par gūtajiem secinājumiem KP ir informējusi Veselības ministriju. Panākta KP vadītājas un veselības ministra vienošanās par turpmāku KP līdzdarbību zāļu tirgus regulējuma grozīšanās.

Tirgus dalībniekiem un citām ieinteresētajām pusēm ir iespēja iepazīties ar informāciju par svarīgākajiem notikumiem Eiropas konkurences tīkla (ECN) dalībvalstu konkurences uzraudzības iestāžu, tai skaitā Latvijas, darbībā – interesantākajām izskatītajām lietām, veiktajiem pētījumiem un tirgus uzraudzībām, likumdošanas aktualitātēm un citiem būtiskiem ar konkurences politiku saistītiem jautājumiem, kas tiek iekļauti ECN apkārtrakstā. Tas tiek sagatavots reizi divos mēnešos un ir pieejams Konkurences padomes (http://www.kp.gov.lv/ecn_brief) un Eiropas Komisijas mājas lapās.

Saskaņā ar *Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2003* (2002. gada 16. decembris) *par to konkurences noteikumu*

īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā, Eiropas Komisijas un dalībvalstu konkurences iestādes ciešā sadarbībā piemēro Kopienas konkurences noteikumus. Līdzās informācijas apmaiņai un citiem pasākumiem sadarbības ietvaros Konkurences padome, Eiropas Komisija un citas dalībvalstu konkurences iestādes ir tiesīgas ar tiesas atļauju veikt kopīgus apmeklējumus (komersantu, to darbinieku telpu, transporta līdzekļu un citu īpašumu pārbaudi), ko paredz *Regulas Nr. 1/2003* 20., 21. un 22. pants, kā arī *Konkurences likuma* 34.-34. pants. Konkurences padome 2011. gadā sadarbībā ar Komisiju un citas dalībvalsts konkurences iestādi ir veikusi 2 apmeklējumus.

6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir daudznozaru regulators, kas veic regulēšanas funkcijas enerģētikas, elektronisko sakaru, pasta, dzelzceļa transporta, ūdenssaimniecības un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas nozarēs. Komisijas uzdevums ir nodrošināt visiem lietotājiem iespēju saņemt nepārtrauktus un drošus pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām, bet komersantiem, kas sniedz sabiedriskos pakalpojumus, – iespēju attīstīties ar ekonomiskajai situācijai atbilstošu rentabilitāti. Komisija ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un nav pakļauta valdības un citu valsts institūciju lēmumiem. Komisijas padomes locekļus amatā ieceļ

Saeima, Komisijas pieņemtos lēmumus par prettiesiskiem var atzīt un atcelt tikai tiesa. Komisijas darbība tiek finansēta no komersantu maksātas valsts nodevas par sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu, ko aprēķina no regulējamo pakalpojumu apgrozījuma.

Komisijas funkcijās ietilpst regulējamo nozaru un tajās darbojošos komersantu regulēšana, aizstāvēt lietotāju intereses un veicinot sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību, nosakot tarifu aprēķināšanas metodiku un apstiprinot tarifus saskaņā ar katras nozares likumiem, izsniedzot licences un reģistrējot elektronisko sakaru un pasta komersantus, sekmējot konkurenci regulējamās nozarēs, veicot strīdu

iepriekšēju ārpustiesas izskatīšanu, kā arī uzraugot sniegto pakalpojumu atbilstību licences vai vispārējās atļaujas nosacījumiem un noteiktām kvalitātes prasībām.

Atbilstoši 2009. gada 11. jūnijā pieņemtajiem grozījumiem likumā *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem* par vienota regulatora izveidošanu Latgales, Kurzemes un Vidzemes reģionos ir izveidotas un darbojas Komisijas reģionālās struktūrvienības, kas atrodas attiecīgi Daugavpilī, Saldū un Cēsīs.

Regulējamo nozaru situācija un politikas virzieni

Elektroenerģija (skatīt arī 3.2.3. un 6.3.2. nodaļu)

Elektroenerģijas apgādē dominējošā loma ir AS „Latvenergo”, kas saražo vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas, kā arī nodrošina elektroenerģijas piegādi tiem lietotājiem, kuri nav izvēlējušies citu piegādātāju. No 2005. gada 1. septembra visas elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” pilnībā piederoša AS „Augstsprieguma tīkls”, savukārt no 2007. gada 1. jūlija sadales sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” pilnībā piederoša AS „Sadales tīkls”.

Elektroenerģiju ražo arī 140 mazās hidroelektrostacijas, 30 vēja elektrostacijas un 69 koģenerācijas elektrostacijas. Savukārt elektroenerģijas sadalei vai tirdzniecībai licences saņēmuši vēl aptuveni 30 citu komersantu.

Latvijas elektroenerģijas tirgus ir pilnībā – par 100% atvērts konkurencei no 2007. gada 1. jūlija, un kopš 2008. gada otrās puses lielākie elektroenerģijas lietotāji pērk elektroenerģiju par vienošanās cenām, vairāki lietotāji ir mainījuši elektroenerģijas piegādātāju.

2009. gada 13. jūlijā Eiropas Parlaments apstiprināja likumdošanas kopumu, kura mērķis ir izveidot vienotu Eiropas enerģijas tirgu, tā veicinot lielāku konkurenci un līdz ar to lielāku izvēli, energoefektivitāti un energoapgādes drošību. Tas nosaka jaunas prasības tīklu operatoru atsaistīšanai un nepieciešamo investīciju nodrošināšanai, dalībvalstu regulatoru neatkarībai, kā arī paredz Eiropas mēroga enerģētikas regulatoru sadarbības organizācijas dibināšanu. Saistībā ar minētā likumdošanas kopuma prasību ieviešanu Latvijas likumdošanā ir izstrādāti likumprojekti grozījumiem *Elektroenerģijas tirgus likumā* un *Enerģētikas likumā*, kā arī likumprojekts *Atjaunojamās enerģijas likums*. Minētie likumprojekti paredz nodalīt pārvades sistēmas operatoru, radīt nosacījumus elektroenerģijas biržas darbībai, atvieglot komersantu licencešanu, kā arī noteikt vienotu, skaidru un ilgtermiņā paredzamu regulējumu elektroenerģijas, kas ražota no atjaunojamiem energoresursiem, izmantošanas un ražošanas veicināšanai.

Ir paredzēts veikt grozījumus likumā *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem*, ieviešot 2009. gada 13. jūlija *Direktīvā 2009/72/EK* noteiktos principus attiecībā uz regulējošās iestādes neatkarīgo statusu un rīcībspēju un

nodrošinot Komisijai tiesības regulēt neatkarīgo sistēmas operatoru un pārvades sistēmas īpašnieku.

Saistībā ar 2009. gada 13. jūlija *Direktīvā 2009/72/EK* noteikto Latvija elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora nodalīšanai izvēlējusies 2. modeļa ieviešanu, kas paredz neatkarīga sistēmas operatora izveidošanu. 2011. gada 1. aprīlī darbību uzsāka AS „Latvenergo” pilnībā piederoša AS „Latvijas elektriskie tīkli”, kuras īpašumā ir pārvades tīkls, t.i., 330 kV un 110 kV elektrolīnijas un apakšstacijas/sadales punkti. AS „Latvijas elektriskie tīkli” iznomās pārvades aktīvus, kā arī pārvaldīs, apkalpos visas Latvijas teritorijā esošās 330 kV un 110 kV elektrolīnijas, nodrošinās 330 kV un 110 kV apakšstaciju un sadales punktu uzstādīto iekārtu ekspluatāciju, apkopi, remontu, parametru testēšanu, mērīšanu un atbilstības novērtēšanu, elektroaizsardzības līdzekļu dielektriskās pārbaudes, kā arī pēc AS „Augstsprieguma tīkls” pasūtījuma un saskaņā ar AS „Augstsprieguma tīkls” prasībām veiks pārvades tīkla rekonstrukcijas un jaunbūves.

Komisija 2011. gada 12. janvārī apstiprināja AS „Sadales tīkls” elektroenerģijas sadales sistēmas pakalpojumu tarifus, kas stājās spēkā 2011. gada 1. aprīlī. Vidējais AS „Sadales tīkls” tarifa pieaugums ir 20,8 %. Tarifu kāpumu veido ar elektroenerģijas zudumiem un tehnoloģiskā procesa nodrošināšanu sadales sistēmā saistītās izmaksas un no 2011. gada 1. janvāra pieaugušie pārvades sistēmas operatora sniegto elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu tarifi, kā arī sadales sistēmas aktīvu nomas maksas pieaugums, kas saistīts ar sadales sistēmas aktīvu pārvērtēšanu.

2011. gada 27. janvārī AS „Latvenergo” iesniedza Komisijai elektroenerģijas tirdzniecības diferencēto tarifu saistītajiem lietotājiem projektu. AS „Latvenergo” tarifu projektu iesniedza saskaņā ar likumdošanā noteikto procedūru, kura paredz, ka publiskais elektroenerģijas tirgotājs AS „Latvenergo” tarifu nosaka pats, bet regulatoram tarifu projekts tika iesniegts izvērtēšanai, vai tas aprēķināts saskaņā ar metodiku. Komisija rūpīgi izvērtēja iesniegto tarifu projektu un secināja, ka tas atbilst metodikai un ir ekonomiski pamatots, tādēļ nav pamata to noraidīt. Jaunie tarifi ir spēkā no 2011. gada 1. aprīļa, vidējais tarifa pieaugums gala patērētājiem ir 21%. AS „Latvenergo” izstrādāja un no š.g. 1. aprīļa ieviesa arī jaunu tarifu struktūru māsaimniecības lietotājiem – starta tarifu un pamata tarifu. Starta tarifs, kas neatšķiras no iepriekšējā tarifa, tiek piemērots lietotāja patēriņam no 0-1200 kWh 12 mēnešu periodā, savukārt pamata tarifs tiek piemērots, sākot no 1201 kWh.

Gāzes apgāde

Dabāsgāzes apgādi Latvijā nodrošina vertikāli integrēts komersants AS „Latvijas Gāze”.

2010. gada jūlijā un augustā dabāsgāzei, ko izmanto kā kurināmo vai degvielu, tika piemērots akcīzes nodoklis. Saskaņā ar 2010. gada 25. augustā pieņemtajiem grozījumiem likumā *Par akcīzes nodokli*

akcīzes nodokļa piemērošana dabasgāzei tika atcelta no 2010. gada 1. septembra līdz 2011. gada 1. jūlijam. Saskaņā ar 2011. gada 14. aprīlī pieņemtajiem grozījumiem likumā *Par akcīzes nodokli* akcīzes nodokļa likme dabasgāzei, ko izmanto kā kurināmo, samazināta no 15,6 LVL līdz 12 LVL par 1000 m³. 2011. gada 14. aprīlī tika pieņemti grozījumi arī likumā *Par pievienotās vērtības nodokli*, kas paredz, ka no 2011. gada 1. jūlija dabasgāzes piegādēm iedzīvotājiem tiks piemērota nodokļa standartlikme 22% apmērā.

Siltumenerģijas apgāde

Saskaņā ar 2009. gada 11. jūnija grozījumiem likumā *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem* Komisija 2009. gada 1. novembrī pārņēma no pašvaldību regulatoriem vai pašvaldību domēm (padomēm) regulēšanas funkcijas siltumapgādi.

2010. gada 14. aprīlī Komisijas padome pieņēma jaunu *Siltumenerģijas apgādes pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodiku* (Padomes lēmums Nr. 1/7), kas precizē daudzus regulēšanas jautājumus. Salīdzinot jauno Komisijas apstiprināto metodiku ar iepriekš spēkā esošajiem Ministru kabineta 2001. gada 26. jūnija noteikumiem Nr. 281 *Sabiedrisko pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika pašvaldību regulējamās nozarēs*, galvenās pozitīvās iezīmes ir šādas:

- skaidri noteikts, ka tarifu neiekļauj debitoru parādu. Tas nozīmē, ka maksātāji nemaksās par nemaksātājiem;
- kapitālieguldījumi/investīcijas tarifu projektā tiek iekļauti, balstoties uz reāliem datiem izdarītām investīcijām. Tas nozīmē, ka lietotājiem nav jāmaksā par siltumapgādes komersanta teorētiskiem investīciju plāniem, bet tikai par reāli īstenotiem projektiem;
- noteikta maksimālā peļņas robeža, kā arī noteikta maksimālās peļņas robežas diferenciācija atkarībā no siltumapgādes uzņēmuma darbības efektivitātes. Rezultātā siltumapgādes uzņēmums ir motivēts investēt tikai ekonomiski pamatotos projektos, kā arī tādējādi ir izslēgtas diskusijas par peļņas robežas lielumu.

2011. gada 19. martā stājās spēkā grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra *Noteikumos par regulējamiem sabiedrisko pakalpojumu veidiem*, saskaņā ar kuriem siltumenerģijas apgādi nepieciešams regulēt:

- siltumenerģijas ražošanu iekārtās ar kopējo uzstādīto siltuma jaudu, kas lielāka par vienu megavatu, ja lietotājiem nodotais siltumenerģijas apjoms pārsniedz 5000 megavatstundu gadā;
- siltumenerģijas pārvadi un sadali, ja kopējais pārvadītās un sadalītās siltumenerģijas apjoms pārsniedz 5000 megavatstundu gadā;
- siltumenerģijas tirdzniecību lietotājiem, ja kopējais siltumenerģijas tirdzniecības apjoms pārsniedz 5000 megavatstundu gadā.

Kopš šo MK noteikumu grozījumu stāšanās spēkā Komisijai ir tiesības vērtēt un apstiprināt gala tarifus

gandrīz visiem regulējamiem komersantiem, kas sniedz siltumenerģijas apgādes pakalpojumu gala lietotājiem. Iepriekš lielai daļai vertikāli integrēto komersantu, kas sniedz siltumenerģijas apgādes pakalpojumus, Komisija bija tiesīga apstiprināt tikai siltumenerģijas ražošanas tarifu.

Siltumapgādes jomā ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu nodarbojas 88 siltumapgādes komersanti.

Elektroniskie sakari un pasts

Elektronisko sakaru jomā 2011. gada 20. maijā bija reģistrēti un aktīvi darbojās 396 elektronisko sakaru komersanti. Pasta jomā universālo pasta pakalpojumu kopumu nodrošina valsts AS „Latvijas Pasts”, bet eksprespasta nozarē aktīvi darbojas 55 pasta komersanti.

2009. gada 25. novembrī Eiropas Parlaments un Padome apstiprināja likumdošanas kopumu, kura mērķis ir veicināt lielāku konkurenci un pilnveidot elektronisko sakaru pakalpojumu iekšējo tirgu, nostiprinot Eiropas Kopienas mehānismu to operatoru regulēšanai, kuriem ir būtiska ietekme tirgos. Komisija piedalījās likumprojekta *Grozījumi Elektronisko sakaru likumā* izstrādē, kā mērķis ir uzlabot tiesisko regulējumu elektronisko sakaru nozarē, kā arī veikt Elektronisko sakaru likumā ietvertu normu un to skaidrojumu redakcionālus precizējumus. Likumprojektā ir precizēti un papildināti *Elektronisko sakaru likumā* lietotie termini, papildināta Komisijas kompetence un tiesības, ietverot sadarbību ar Eiropas Elektronisko sakaru regulatoru iestādi (BEREC), papildināti elektronisko sakaru komersantu pienākumi, papildināta elektronisko sakaru pakalpojumu līgumā ietveramā informācija un līguma nosacījumi, papildināta elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšanas un tirgus analīzes kārtība, procedūra ietverta saskaņošanai ar Eiropas Komisiju, noteikti īsāki numura saglabāšanas pakalpojuma ieviešanas termiņi, papildināta elektronisko sakaru pakalpojumu kvalitātes uzraudzība, papildinātas universālā pakalpojuma saistības un iekļautas jaunas personas datu aizsardzības normas.

Komisija 2011. gada pirmajā pusē gatavo grozījumus nozares normatīvajos aktos sakarā ar Eiropas elektronisko sakaru nozares tiesiskā regulējuma izmaiņām, izpildot likumprojektā *Grozījumi Elektronisko sakaru likumā* noteiktos pilnvarojumus.

Dzelzceļš

Dzelzceļa nozarē valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” nodrošina publiskās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu. Iekšzemes pasažieru pārvadājumus veic AS „Pasažieru vilciens” un SIA „Gulbenes-Alūksnes bānītis”. Kravu pārvadājumu jomā darbojas SIA „LDz Cargo”, AS „Baltijas ekspresis” un AS „Baltijas tranzīta serviss”. SIA „LDz Cargo” veic arī starptautiskos pasažieru pārvadājumus.

2010. gada 23. septembrī stājās spēkā grozījumi *Dzelzceļa likumā*, atbilstoši kuriem Komisija vairs nenosaka maksu par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu, bet izskata sūdzības par

publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanas maksas atbilstību metodikai, kā arī sūdzības par piemēroto publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanas paaugstināto maksu un maksas atlaidēm. 2011. gada pirmajā pusē Komisijā tiek izstrādāta *Maksas par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu piemērošanas kārtība* un *Maksas par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu noteikumu kārtība*.

Ūdensapgāde un kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un apglabāšana

Saskaņā ar 2009. gada 11. jūnija grozījumiem likumā *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem* Komisija līdz 2009. gada 1. novembrim pārņēma no pašvaldību regulatoriem vai pašvaldību domēm (padomēm) regulēšanas funkcijas siltumapgādē, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas un ūdenssaimniecības nozarēs.

Kopumā ūdenssaimniecības nozarē licencēti apmēram 160 komersantu, atkritumu apglabāšanas nozarē – 15 komersantu.

2010. gada 28. oktobrī tika pieņemts jauns *Atkritumu apsaimniekošanas likums*, kas vairs neparedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu (izņemot apglabāšanu atkritumu izgāztuvēs un poligonos) regulēšanu saskaņā ar likumu *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem*. Līdz ar to Komisija veic regulēšanas funkcijas tikai attiecībā uz sadzīves atkritumu apglabāšanu poligonos un izgāztuvēs.

2011. gada 9. martā Komisija apstiprināja jaunu *Sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifa aprēķināšanas metodiku*. Kopš metodikas pieņemšanas Komisijā ir saņemti un atrodas izskatīšanā viena komersanta sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojumu tarifu projekti.

6.10. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika

Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politikas pamatprincipus, mērķus un sasniežamos rezultātus nosaka *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010.-2016. gadam*. Pamatnostādnes nosaka trīs galvenos rīcības virzienus:

- eksporta konkurētspējas paaugstināšana;
- atbalsta instrumenti;
- līgumtiesiskais nodrošinājums.

Konkrēti pasākumi šajos rīcības virzienos tiek īstenoti saskaņā ar *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pasākumu plānu 2010.-2011.gadam*.

2011. gadā Latvijas eksportētājiem ir pieejams plašs **tiešo eksporta atbalsta pakalpojumu** klāsts – sniegta konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, tostarp par ārvalstu tirgiem un specifiskām tirdzniecības prasībām, organizēti eksporta prasmju un informatīvie semināri par ārējiem tirgiem, kā arī tirdzniecības misijas un individuālās biznesa vizītes pie potenciālajiem sadarbības partneriem ārvalstīs. Tāpat notiek darbs pie eksporta un investīciju projektu identificēšanas un virzīšanas.

2011. gadā, piesaistot ES struktūrfondu līdzekļus, ir paplašināts pieejamais valsts atbalsts. ES 2008.-2013. gada Struktūrfondu darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* pasākuma *Uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātes* ietvaros tiek īstenota 2.3.1.1. aktivitāte *Ārējo tirgu apgušana – ārējais mārketinga*. Tās ietvaros komersantiem tiek sniegts plašs **atbalsts ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā** – dalībai izstādēs, kontaktbiržās, tirdzniecības misijās, semināru un konferenču organizēšanā.

LIAA rīko Latvijas uzņēmumu **nacionālos standus** 11 starptautiskajās nozaru izstādēs ārvalstīs.

Lai paaugstinātu Latvijas komersantu konkurētspēju eksporta tirgos, tiek sniegta **eksporta kredītu garantijas** (skatīt arī 6.5. nodaļu) darījumiem,

kur atliktā maksājuma termiņš nepārsniedz 2 gadus. Eksporta kredītu garantiju pieejamība ļauj uzņēmumiem palielināt kopējo eksporta apjomu (sevišķi uz valstīm ar augstu riska pakāpi), paplašināt eksporta tirgus (NVS reģions, strauji augošās ekonomikas u.c.), kā arī nostiprināties esošajos tirgos. Uz 2011. gada 30. aprīli izsniegtas 63 eksporta kredītu garantijas 16 komersantiem par kopējo summu – 3,55 milj. latu. Visi uzņēmumi, ar kuriem noslēgti līgumi, pārstāv apstrādes rūpniecību (piemēram, sakaru iekārtu ražošanu, sadzīves elektroiekārtu ražošanu, finiera lokšņu un koka paneļu ražošanu, ziepju, mazgāšanas, tīrīšanas un spodrināšanas līdzekļu ražošanu, pārtikas produktu ražošanu).

Būtisku ieguldījumu Latvijas komersantu eksporta veicināšanā un ārvalstu investīciju piesaistē sniedz **Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības**: Vācijā, Lielbritānijā, Zviedrijā, Francijā, Krievijā, Nīderlandē, Dānijā, Norvēģijā, Japānā un Polijā. Pārstāvniecību darbs ir fokusēts uz precīzu, komercsabiedrību vajadzībām atbilstošu atbalstu. Pārstāvniecības nodrošina atbalstu Latvijas komercsabiedrībām biznesa kontaktu veidošanā un uzturēšanā, ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā, sniedz informāciju par attiecīgo ārvalstu tirgus prasībām. 2011. gadā plānots atvērt arī četras jaunas Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības uzņēmējiem prioritāros ārvalstu tirgos. Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības un LIAA pakalpojumus komersantiem nodrošina pēc **vienas pieturas aģentūras** principa – uzņēmējiem, meklējot biznesa partnerus ārvalstīs, ir pieejama stabila, ātra, rīcībspējīga atbalsta sistēma: komersants – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra – pārstāvniecība.

Lai veiksmīgi konkurētu investīciju piesaistes tirgū un pilnveidotu valstij nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu virzību, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra ir uzsākusi **investīciju piesaistes metodoloģijas *Polaris* īstenošanu**, kas paredz

vienotu un saskaņotu ministriju, pašvaldību, infrastruktūras uzņēmumu un valsts iestāžu rīcību stratēģiski nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu īstenošanā, kā arī privātā sektora, universitāšu un zinātnisko institūciju iesaisti.

Saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai nodrošina 2010. gadā izveidotā **Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju**

projektu koordinācijas padome, kuru vada Ministru prezidents un kuras sastāvā darbojas ekonomikas, satiksmes, finanšu, ārlietu, vides, zemkopības, reģionālās attīstības un pašvaldību lietu, izglītības un zinātnes ministri, kā arī pieaicināti valsts un pašvaldību institūciju, infrastruktūras uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības sistēma Latvijā pastāvīgi tiek stiprināta un attīstīta, lai nodrošinātu efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzību.

Normatīvās bāzes pilnveidošana

Lai ieviestu Latvijas tiesību aktos Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 14. janvāra *direktīvas 2008/122/EK* par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem, kas saistīti ar daļaiņa lietojuma tiesībām, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, tālākpārdošanas un apmaiņas līgumiem, normas, 2011. gada 22. februārī Ministru kabinetā tika apstiprināti *Noteikumi par brīvdienu mītnes ilgtermiņa lietošanas tiesību līgumu, brīvdienu pakalpojumu ilgtermiņa līgumu, brīvdienu mītnes ilgtermiņa lietošanas tiesību vai brīvdienu pakalpojumu tālākpārdošanas līgumu un brīvdienu mītnes ilgtermiņa tiesību apmaiņas līgumu*. Noteikumos noteiktas prasības un veidlapas dažādiem ar brīvdienu mītnes ilgtermiņa lietošanas tiesību iegūšanu saistītiem līgumiem – t.i., līgumiem, kurus slēdz patērētājs (tūrists) uz laiku, ilgāku par gadu par kādas brīvdienu mītnes regulāru izmantošanu (piemēram, katru gadu laika posmā no 1.-31. jūlijam patērētājs apņemas izmantot vienu konkrētu brīvdienu mītni). Vienoti nosacījumi šādu līgumu slēgšanai ieviesti visās ES dalībvalstīs ar mērķi paaugstināt patērētāju tiesību aizsardzību un nodrošināt skaidrus un saprotamus nosacījumus šādu līgumu slēgšanai jebkurā ES valstī. Vienlaikus visās ES dalībvalstīs tika noteikta vienāda pirms līguma noslēgšanas patērētājam sniedzamā informācija, vienotas prasības reklāmai, līgumā ietvertamā informācija, atteikuma tiesības, kā arī vienotas atsevišķiem līgumiem piemērojamās prasības.

2011. gada 15. februārī Ministru kabinetā tika apstiprināti *Rotaļlietu drošuma noteikumi*, kuros iekļautas normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 18. jūnija *Direktīvas 2009/48/EK* par rotaļlietu drošumu. Noteikumos ietvertā regulējuma mērķis ir paaugstināt patērētāju, jo īpaši bērnu, drošību un veselību, nodrošinot, ka tirgū tiek piedāvātas tikai drošas rotaļlietas. Tāpat noteikumi paredz uzlabot un padarīt caurspīdīgāku regulējumu par drošuma prasībām rotaļlietām, nodrošinot skaidrus, izdalītus pienākumus ražotājiem, to pilnvarotajiem pārstāvjiem, importētājiem un izplatītājiem, kā arī uzlabot tirgus uzraudzības mehānismu, veicinot sadarbību starp komersantiem,

tirgus uzraudzības iestādēm un atbilstības novērtēšanas iestādēm.

Efektīvākai patērētāju tiesību aizsardzības nodrošināšanai nebanku kredīšanas jomā 2010. gada nogalē Saeimā tika apstiprināti grozījumi likumā *Par nodokļiem un nodevām* un *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*, tādējādi nosakot tiesisko ietvaru nebanku kredīdevēju licencēšanas sistēmas izveidei. Lai noteiktu detalizētāku kārtību, kādā kapitālsabiedrībai izsniedz, pārreģistrē, aptur un anulē speciālo atļauju (licenci) patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniegšanai un maksā valsts nodevu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu un pārreģistrāciju, 2011. gada 29. martā Ministru kabinetā tika apstiprināti *Noteikumi par kārtību, kādā izsniedz, pārreģistrē, aptur un anulē speciālo atļauju (licenci) patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniegšanai un maksā valsts nodevu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu un pārreģistrāciju, kā arī prasībām kapitālsabiedrībai speciālās atļaujas (licences) saņemšanai*.

2011. gada 9. maijā Ministru kabineta komiteja atbalstīja *Patērētāju strīdu risināšanas un sūdzību izskatīšanas kārtības uzlabošanas koncepcijas projektu*. Koncepcija izstrādāta, ņemot vērā pastāvošās problēmas patērētāju individuālo strīdu ar preces ražotāju, pārdevēju vai pakalpojumu sniedzēju risināšanā un patērētāju sūdzību izskatīšanā, pieaugošo patērētāju sūdzību skaitu, kā arī ņemot vērā valsts budžeta samazinājumu patērētāju tiesību uzraudzībai. Latvijas pienākums ir nodrošināt patērētājiem alternatīvu ārpustiesas strīdu risināšanas iespēju, un tas izriet arī no Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts saistībām. Galvenās konstatētās problēmas šajā jomā ir – ilgstoša un neefektīva lietu izskatīšana, problēmas saistībā ar ekspertīzes slēdzieniem (to kvalitāte un objektivitāte, ekspertīzes izdevumi), civiltiesiski strīdi tiek risināti administratīvā procesa ietvaros, tostarp esošā sistēma neveicina pušu pārrunas, bet puses gaida iestādes administratīvo lēmumu, kā arī normatīvajos aktos skaidri nav noteikta Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) kompetence u.c. Efektīvas patērētāju strīdu risināšanas un sūdzību izskatīšanas nodrošināšanai Ministru kabineta komiteja atbalstīja koncepcijas projekta varianta ieviešanu, kas paredz papildus patērētāju konsultēšanai un palīdzības sniegšanai izveidot Patērētāju sūdzību izskatīšanas komiteju, kura, izskatot patērētāju individuālo strīdu, pieņem lēmumu. Ir

paredzēts, ka komiteja ir koleģiāla lēmēj institūcija, kurā lēmumu pieņemšanā ar balsstiesībām iesaistīti patērētāju nevalstisko organizāciju un uzņēmēju asociāciju pārstāvji. Pēc citu valstu pieredzes šāds alternatīvais strīdu izskatīšanas mehānisms strādā labi un tam ir augsts apmierinātības līmenis (šāds patērētāju ārpustiesas strīdu risināšanas modelis pastāv, piemēram, Somijā, Dānijā, Igaunijā). Konceptijas īstenošanu plānots uzsākt no 2013. gada.

Lai nodrošinātu taisnīgu praksi ārpustiesas parāda atgūšanas procesā, ir uzsākta *Parāda atgūšanas likumprojekta* izstrāde. Likumprojektā paredzēts risināt būtiskākās problēmas, ar kurām saskaras patērētāji ārpustiesas parāda atgūšanas procesā, t.i., pārmērīga samaksa par parāda atgūšanas pakalpojumu (piemēram, 30 latu parāda atgūšanas izdevumu noteikšana par parāda atgūšanu 3 latu apmērā), agresīva ārpustiesas parāda atgūšanas metožu izmantošana, piemēram, draudi, ierašanās darbavietā, ierašanās patērētāja mājās vēl vakarā, pilnīgas un patiesas informācijas nesniegšana par piedzenamā parāda apmēru un tā veidojošām komponentēm u.c.

2011. gada pirmajā pusē turpinājās diskusijas par *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projektu par patērētāju tiesībām*, ar kuru Eiropas Komisija nāca klajā 2008. gada 30. oktobrī. Priekšlikums tika sagatavots pēc patērētāju *aquis* pārskatīšanas, kas tika uzsākts 2004. gadā. Sākotnēji tika plānots, ka direktīvas projekts, apvienojot četras spēkā esošās direktīvas patērētāju tiesību aizsardzības jomā, regulēs patērētāju līgumisko tiesību aspektus preču pirkuma un pakalpojumu sniegšanas līgumos, attiecoties uz veikālā izdarītiem pirkumiem, tālpārdošanas līgumiem un ārpus uzņēmuma telpām slēgtajiem līgumiem. Direktīvas projektā tika paredzēts noteikt vienotas definīcijas, vienotas prasības patērētājam sniedzamajai informācijai pirms līguma noslēgšanas, līgumā ietveramajai informācijai, atteikuma tiesībām, reglamentēt pārdevēju atbildību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm, kā arī paredzēt jaunu netaisnīgu līguma noteikumu regulējumu. Tomēr, tā kā starp dalībvalstu pozīcijām pastāvēja lielas pretrunas attiecībā uz maksimālas harmonizācijas principa noteikšanu direktīvas projektā, saskaņā ar kuru dalībvalstīm būtu aizliegts ieviest jaunas vai stingrākas patērētāju tiesību aizsardzības prasības direktīvas projektā harmonizētajos jautājumos, kā arī pret to iebilda Eiropas Parlaments, projektā tika izdarītas būtiskas izmaiņas, svītrojot nodaļu par pārdevēja atbildību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un nodaļu par netaisnīgiem līguma noteikumiem, nosakot regulējumu galvenokārt attiecībā uz distances līgumiem un ārpus uzņēmuma telpām slēgtajiem līgumiem. Diskusijas par direktīvas projektu Ministru Padomē un Eiropas Parlamentā turpināsies arī 2011. gada otrajā pusē.

Patērētāju tiesību uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC) ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu uzraudzības jomā, kuras

darbības mērķis ir efektīvas patērētāju tiesību un interešu aizsardzības nodrošināšana. Lai nodrošinātu iestādes funkciju izpildi, PTAC realizē patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzības aktivitātes (gan patērētāju ekonomisko interešu aizsardzības jomā, gan patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzību līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem), izskata patērētāju sūdzības, nodrošina patērētāju un uzņēmēju informēšanu un sniedz konsultācijas, realizē negodīgas komercprakses, e-komercijas un reklāmas uzraudzības pasākumus, preču un pakalpojumu drošuma un atbilstības uzraudzības pasākumus, veic valsts metroloģisko uzraudzību, bīstamo iekārtu uzraudzību un bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanu.

Savas darbības ietvaros 2011. gada 1. ceturksnī PTAC sniedzis 9573 konsultācijas patērētājiem un juridiskām personām. Patērētāji, pieprasot konsultācijas, visbiežāk interesējušies par jautājumiem, kas saistīti ar viņu tiesībām, ja iegādāta līguma noteikumiem neatbilstoša prece vai saņemts līguma noteikumiem neatbilstošs pakalpojums, kā arī līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu.

2011. gada 1. ceturksnī PTAC saņēmis 647 **patērētāju sūdzības un iesniegumus**. Salīdzinot ar attiecīgo periodu 2010. gadā, vērojams iesniegto sūdzību skaita samazinājums par 13%. Visbiežāk sūdzībās patērētāji izteikuši pretenzijas par līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem, iegādātām līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu. No saņemtajām sūdzībām par precēm visvairāk sūdzību ir par apaviem, elektroprecēm, mobilajiem telefoniem. Pakalpojumu jomā lielākā daļa sūdzību ir par avio, elektronisko sakaru, īres un komunālajiem pakalpojumiem. Tautsaimniecības lejupslīde ir atstājusi ļoti būtisku ietekmi tieši uz patērētāju finanšu kapacitāti, vēl joprojām aktuāli ir jautājumi saistībā ar patērētāju kreditēšanu. Arī 2011. gadā visvairāk sūdzību par tiesiskā vienlīdzības principa neievērošanu saņemts saistībā ar patērētāju kreditēšanas līgumiem un kredītu devēju rīcību. Pēdējo gadu laikā iesniegto sūdzību satura dinamika nav būtiski mainījusies.

PTAC **patērētāju tiesību uzraudzībā** 2011. gadā noteiktas tādas prioritārās jomas kā patērētāju kolektīvo interešu aizsardzība, patērētāju kreditēšanas līgumu uzraudzība, elektronisko sakaru pakalpojumu līgumu uzraudzība, komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzēju patērētājiem sniegto drošības garantiju uzraudzība, kā arī, ņemot vērā izmaiņas normatīvajā regulējumā, uzsākt kredītu devēju, kas neatbilst kredītiestādes statusam, licencēšanu.

Patērētāju kolektīvo interešu aizsardzības un līgumu uzraudzības jomā 2011. gada sākumā ir uzsākta projekta *Līgumu noteikumu un komercprakses/reklāmas uzraudzība elektronisko pakalpojumu jomā* īstenošana, un projekta ietvaros patlaban norit 10 lielāko elektronisko pakalpojumu sniedzēju līgumu noteikumu izvērtēšana

un/vai līgumu projektu saskaņošana, kā arī komercprakses izvērtēšana elektronisko sakaru pakalpojumu (Interneta, televīzijas, telefonijas, mobilo sakaru u.c. pakalpojumu) jomā. Iepriekš minētajā jomā ir uzsākta arī projekta *Līgumu noteikumu un klienta iemaksātās naudas drošības garantiju uzraudzība komplekso tūrisma pakalpojumu jomā* īstenošana, veicot pārbaudes tūrisma pakalpojumu sniegšanas vietās.

Atbalstu un informāciju patērētājiem neveiksmīgu **ES pārrobežu pirkumu gadījumos** turpina nodrošināt Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (ECC Latvia). ECC Latvia ir Eiropas Patērētāju centru tīkla (ECC-NET) dalībnieks, kas darbojas Patērētāju tiesību aizsardzības centra ietvaros ar Eiropas Komisijas atbalstu. Pārrobežu kontekstā patērētāji visbiežāk vērsušies ECC Latvia ar problēmām saistībā ar avio pakalpojumiem, kas sastāda aptuveni 35% no saņemto sūdzību un sniegto konsultāciju kopskaita, kā arī jautājumiem par distances ceļā (pasūtījumu veicot internetā vai izvēloties no kataloga) iegādātām precēm vai pakalpojumiem.

2011. gadā **tirgus uzraudzībā** PTAC noteikti tādi prioritārie virzieni kā rotaļlietu un bērnu preču drošums, bērnu spēļu laukumu drošuma līmenis, mašīnu, elektropreču, individuālo aizsardzības līdzekļu drošums un atbilstība noteiktajām prasībām, transportējamo spiedieniekārtu un būvizrādājumu atbilstība noteiktajām prasībām, bīstamo iekārtu uzraudzība to lietošanas vietās (slēpotājiem paredzēto trošu ceļu (pacēlāju) uzraudzība).

2011. gada 1. ceturksnī uzsākti un realizēti šādi uzraudzības projekti:

- *Parvietoājamo spiedieniekārtu tirgus uzraudzība;*
- *LED (gaismu izstarojošu diodžu) moduļu un izstrādājumu tirgus uzraudzība;*
- *Rotaļlietu – bērnu grāmatiņu un galda spēļu tirgus uzraudzība;*
- *Bērnu preču uzraudzība;*
- *Slēpotājiem paredzēto trošu ceļu (pacēlāju) uzraudzība.*

Plašāku sabiedrības rezonansi un uzņēmēju interesi par saviem pienākumiem ir izraisījis PTAC realizētais slēpotājiem paredzēto trošu ceļu (pacēlāju) uzraudzības projekts, kā arī PTAC veiktās rotaļlietu – bērnu grāmatiņu tirgus uzraudzības aktivitātes.

Valsts metroloģiskajā uzraudzībā 2011. gada 1. ceturksnī PTAC veicis pārbaudes mērīšanas līdzekļu atbilstības novērtēšanai normatīvajām prasībām to lietošanas vietās. 100 ražošanas, tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas uzņēmumos valsts metroloģiskajai uzraudzībai tika pakļauti 1017 mērīšanas līdzekļi (tai skaitā neautomātiskie svāri tirdzniecības uzņēmumos, degvielas uzpildes aparāti). Līdz šim realizēti PTAC darbības plānā paredzētie fasēto preču kontroles pasākumi, veicot izplatīšanai paredzēto fasēto preču satura daudzuma un tā apzīmējuma atbilstības kontroli ražošanas un vairumtirdzniecības uzņēmumos, tai skaitā prioritāri tādi preču grupai kā sulas un citi bezalkoholiskie dzērieni.

6.12. Kvalitātes nodrošināšana

6.12.1. Kvalitātes struktūrpoltika

Kvalitātes nodrošināšanas jomā galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību pareizu piemērošanu un ievērošanu reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši Eiropas Savienības prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un tautsaimniecības vajadzības, nodrošinot produktu un pakalpojumu atbilstību, sekmējot uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu mazināšanu.

Latvijā kvalitātes nodrošināšanas sistēmu reglamentē likums *Par atbilstības novērtēšanu, Standartizācijas likums*, kā arī likums *Par mērījumu vienotību* un no minētajiem likumiem izrietošie saistītie Ministru kabineta noteikumi.

Galvenie politikas virzieni:

- atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, inspicēšanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) uzturēšana un pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu patērētājus un apkārtējo vidi no

nekvalitatīviem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu komersantu konkurētspēju un uzticamību Latvijas ražotāju produkcijai, kā arī Latvijas komersantu sniegtajiem pakalpojumiem;

- attiecīgās informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana;
- nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalības nodrošināšana starptautiskajās organizācijās, uzturot to starptautisko atzišanu un Latvijas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas atbilstību starptautiskajām prasībām;
- nacionālās metroloģijas etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību, kā arī aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktiem mērījumiem;
- kvalitātes vadības vides un citu brīvprātīgo kvalitātes sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un veicinātu Latvijas komersantu konkurētspēju starptautiskajos tirgos;

- efektīvas tirgus uzraudzības veicināšana, lai nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus visiem tirgus dalībniekiem un aizsargātu patērētājus no iespējamās komersantu negodīgas konkurences.

Nacionālo standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas institūciju funkcijas un uzdevumus veic Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošās kapitālsabiedrības ar ierobežotu atbildību „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” attiecīgie biroji: Standartizācijas birojs, Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs un Metroloģijas birojs.

6.12.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” ar 2009. gada 1. jūliju veic *Standartizācijas likumā*, likumā *Par atbilstības novērtēšanu*, likumā *Par mērījumu vienotību*, kā arī citos saistītajos likumos noteiktos uzdevumus standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas jomā.

Standartizācija

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” Standartizācijas birojs (LVS) atbilstoši *Standartizācijas likumam* kā nacionālā standartizācijas organizācija pārzina un koordinē Latvijas komersantu un organizāciju darbību standartizācijā.

LVS galvenās funkcijas ir, sadarbojoties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām, veidot Latvijas standartu fondu un izdot Latvijas standartus.

Kopš 2004. gada LVS ir Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) un Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas (CENELEC) pilntiesīgs biedrs. LVS ir arī Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO) korespondētājbiedrs un Starptautiskās Elektrotehniskās komisijas (IEC) asociētais biedrs.

Atbilstoši apstiprinātajiem plāniem prioritārie LVS darbības virzieni 2011. gadā ir standartizācijas informācijas izplatīšana, Latvijas standartu fonda papildināšana un uzturēšana, standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas pilnveidošana, sadarbība ar starptautiskajām, Eiropas un valstu nacionālajām standartizācijas organizācijām.

Līdz 2011. gada 1. maijam LVS reģistrēti 33920 standartizācijas dokumenti, t.sk. 28 382 Latvijas standarta statusā adaptētie Eiropas standarti. LVS koordinētās 50 standartizācijas tehniskās komitejas un 4 darba grupas šā gada 4 mēnešos adaptējušas 465 Eiropas standartus, latviešu valodā iztulkoti 7 obligāti piemērojamie standarti. Standartizācijas informācijas pakalpojumi sniegti 1274 juridiskām un fiziskām personām.

Turpinot standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas pilnveidošanu, 40,5% no visiem standartiem tiek pārdoti e-veikalā.

LVS ieviestā automātiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma sniegusi klientiem bezmaksas pakalpojumu *Ikmēneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem* klientu interesējošās jomās 540 pastāvīgajiem klientiem.

LVS piedalās Ekonomikas ministrijas koordinētajos attīstības sadarbības projektos.

Latvijas – Ukrainas Ekonomiskās sadarbības programmas ietvaros, kura paredz turpināt sadarbību standartizācijas jomā, sagatavots parakstīšanai divpusējās vienošanās līgums 2011. – 2012. gadam starp Ukrainas tehniskās regulēšanas valsts dienestu un SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” Standartizācijas biroju (LVS), nosakot un realizējot prioritāros sadarbības virzienus un formas.

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” parakstījis sadarbības līgumu ar Starptautisko standartizācijas organizāciju (ISO) par konferences *Sociālā atbildība* rīkošanu Latvijā, Rīgā. Pasākums būs velēts ISO 26000:2010 *Sociālā atbildība. Norādījumi* standarta iepazīšanai un ieviešanai.

LVS turpina tehniskās infrastruktūras izveidi, lai nodrošinātu komersantiem ērtu pieeju standartizācijas informācijai. LVS aktīvi iesaistās informatīvajos semināros, lai skaidrotu un veidotu izpratni par standartizācijas procesu, standartiem un to ietekmi uz uzņēmējdarbību. Sagatavots informatīvs buklets uzņēmējiem par ieguvumiem, ko sniedz standartu piemērošana un to saistība ar likumdošanu.

Noslēgts sadarbības līgums par informācijas apmaiņu ar „Latvijas Vēstnesi”. LVS mājas lapas sadaļa „Standarti likumdošanā” papildināta ar 21 Ministru Kabineta noteikumiem, kuros ir tiešās vai netiešās atsauces uz standartiem, un ar 6 piemērojamo standartu sarakstiem.

Studentu ērtībām Rīgas Tehniskās universitātes bibliotēkā izveidota viena Latvijas standartu apskates vieta. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē nodots e-krājuma *Bibliotēku standarti* 1 eksemplārs.

Atbilstoši apstiprinātajiem LVS turpmākās darbības plāniem prioritārie LVS darbības virzieni 2011. gadā:

- Latvijas standartu fonda papildināšana un aktualizācija;
- LVS informācijas tehnoloģiju pilnveidošana klientu apkalpošanas kvalitātes uzlabošanai un informācijas pilnveidošanai;
- standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas pilnveidošana;
- sadarbība ar uzņēmēju asociācijām un sertifikācijas institūcijām standartizācijas informācijas izplatīšanā un semināru un apmācību organizēšanā;
- sadarbība ar starptautiskajām, Eiropas un valstu nacionālajām standartizācijas organizācijām.

Akreditācija

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” struktūrvienība – Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs (LATAK) nodrošina nacionālās akreditācijas sistēmas darbību. LATAK atbilstoši *Eiropas Parlamenta un Padomes regulai 765/2008* darbojas kā nacionālā akreditācijas institūcija un ir paziņota (notificēta) Eiropas Komisijai.

Likumā *Par atbilstības novērtēšanu* noteiktās LATAK galvenās funkcijas ir:

- novērtēt, akreditēt un uzraudzīt testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas un sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas atbilstoši normatīvajos aktos, Latvijas nacionālajos, Eiropas Savienības vai starptautiskajos standartos noteiktajām prasībām;
- organizēt prasmes pārbaudes un koordinēt starplaboratoriju salīdzinošo testēšanu saskaņā ar starptautiskajām prasībām;
- pārstāvēt Latviju starptautiskajās akreditācijas organizācijās;
- uzturēt un aktualizēt akreditēto institūciju informatīvo bāzi.

Pēdējo gadu laikā akreditēto institūciju skaita pieaugums liecina par akreditācijas procesa nozīmīgumu un stabilitāti atbilstības novērtēšanas jomā. Pašlaik akreditācijas statuss tiek uzturēts 211 akreditētām institūcijām. Jaunas akreditācijas piešķirtas laboratorijām veterinārmedicīnas un medicīnas jomās. Vienas institūcijas atbilstība tiek uzturēta atbilstoši Labas laboratoriju prakses principiem. LATAK turpina sniegt akreditācijas pakalpojumus Ukrainā, kur akreditēta viena personāla sertifikācijas institūcija.

LATAK ir apliecinājis akreditācijas sistēmas atbilstību Eiropas Akreditācijas kooperācijas (EA) daudzpusējās atzišanas līgumam (MLA) sešās akreditācijas jomās. Lai pastāvīgi atbilstu šīm prasībām un harmonizētu akreditācijas procedūras, LATAK darbinieki piedalās vairākās komitejās – EA inspicēšanas un sertificēšanas komitejās, EA laboratoriju komitejā, Daudzpusējā atzišanas līguma komitejas sanāksmēs un ģenerālajās asamblejās.

Starptautu sadarbības ietvaros sadarbība tiek uzturēta arī ar Baltkrievijas, Ukrainas un Uzbekistānas akreditācijas institūcijām. Uzsākta sadarbība arī ar Gruzijas akreditācijas institūciju, sniedzot palīdzību Eiropas un starptautisko prasību ieviešanā.

LATAK ir arī veicinājis nacionālo laboratoriju līdzdalību starptautisko starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas programmās un organizējis prasmes pārbaudes. Tiek organizēti arī mācību semināri atbilstības novērtēšanas institūcijām.

Metroloģija

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” Metroloģijas birojs (LATMB) no 2009. gada 1. jūlija ir Latvijas nacionālā metroloģijas institūcija, un tās darbības mērķis ir nodrošināt un attīstīt mērījumu ticamību un izsekojamību valstī. Metroloģijas birojs pilda likumā *Par mērījumu vienotību* noteiktos uzdevumus metroloģijas jomā.

Saskaņā ar LATMB grafiku tiek veikta Nacionālo mērvienību etalonu kalibrēšana Eiropas Savienības nacionālajos metroloģijas institūtos (NMI), kā arī izpildītas etalonu uzturēšanas procedūras. Čehijas NMI tika veikta 500 kg masas etalonatsvara kalibrēšana. Pēc etalonatsvara kalibrēšanas LATMB veica kalibrēšanas pēcdarbus, kalibrēšanas rezultātu stabilitātes un dreifa kontroli un nenoteiktību budžeta aktualizāciju. Ir sākti sagatavošanas darbi 10 kg masas etalonatsvara kalibrēšanai Dānijas NMI. Tika veikta nacionālo elektrisko mērvienību un garuma etalonu stabilitātes analīze un dreifa novērtēšana starpkalibrēšanas periodā. Ir izpildītas 5 kalibrēšanas rezultātu ticamības validācijas procedūras CMC (Calibration and Measurement Capabilities) sfērā.

2011. gada pirmajā pusē tika izvērtēta mērīšanas līdzekļu tipu atbilstība un sertificēti 9, kā arī atkārtoti izvērtēta mērīšanas līdzekļu tipu atbilstība un pagarināti sertifikāti 8 tiem. Regulāri tiek aktualizēts apstiprināto mērīšanas līdzekļu tipu saraksts LATMB mājas lapā. Izstrādāts un sagatavots publicēšanai transporta līdzekļu ātruma kontroles sistēmu tehniskajām un metroloģiskajām prasībām piemērojamo standartu saraksts.

Sniegtas 11 konsultācijas reglamentētās metroloģijas jautājumos, tai skaitā 3 ārvalstu uzņēmumiem. Vācijas uzņēmumam BARTEC Benke GmbH sniegti skaidrojumi par *direktīvas 2004/22/EK* prasību ieviešanu Latvijā.

Sagatavots LATMB kvalitātes pārvaldības sistēmas gada pārskats un iesniegts vērtēšanai Eiropas Nacionālo metroloģijas institūtu apvienības (EURAMET) tehniskajā komitejā Kvalitāte (TC-Q). Veikti nepieciešamie pasākumi kalibrēšanas un mērīšanas spēju CMC starptautiskās atzišanas uzturēšanai, izmantojot Starptautiskā svaru un mēru biroja (BIPM) datu bāzi KCDB.

LATMB 2011. gadā turpina sadarbīties ar EURAMET, kā arī ar Starptautisko reglamentētās metroloģijas organizāciju (OIML) un Eiropas reglamentētās metroloģijas kooperāciju (WELMEC). LATMB ir izanalizējis EURAMET 2011. gada aprīļa konferences materiālus par Starptautisko savstarpējās atzišanas līgumu (CIPM MRA) un tajā izskatītos priekšlikumus jaunajiem terminiem un definīcijām. LATMB darbinieki ir iepazinušies ar WELMEC 27. Komitejas darbību, 2011. gada maija sanāksmes lēmumiem un sanāksmē apspriestajiem dokumentu papildinājumiem.

Ir paplašināta sadarbība ar Lietuvas metroloģijas institūcijām – nacionālo metroloģijas institūciju (NMI) VMT un Kauņas Tehniskās universitātes Metroloģijas

institūtu. Darba vizītēs diskutētas reglamentētās metroloģijas problēmas mērīšanas līdzekļu tipa apstiprināšanas, harmonizēto standartu piemērošanas un mērīšanas līdzekļu testēšanas programmu izstrādes jomās.

Turpinās sadarbība ar Latvijas metroloģijas institūcijām. Veikta SIA „Latvijas Nacionālais metroloģijas birojs” 59 references etalonu, kā arī 3 masas komparatoru kalibrēšana.

6.13. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniegts, 2005. gada 1. septembrī

stājās spēkā *Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums* (*Privatizācijas pabeigšanas likums*), kas nosaka, kā pabeidzams privatizācijas process, zemes reforma un nodrošināma privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšana (skatīt 6.21. ielikumu).

6.21. ielikums

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Privatizācijas pabeigšanas likums nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka atteikt nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā var īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanu privatizācijai Ministru kabinets vai pašvaldība varēja pieņemt līdz 2010. gada 30. decembrim;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts akciju sabiedrība „Latvenergo”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas pasts”, valsts akciju sabiedrība „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts akciju sabiedrība „Latvijas dzelzceļš”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas gaisa satiksme” un valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”;
- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpirkšanas pieprasījums (2006. gada 31. augusts vai 2007. gada 30. novembris), kā arī līdz kuram Valsts zemes dienestā vai pilsētas pašvaldībā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris), kā arī iesniegums lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu (2010. gada 31. augusts) un to, ka zemes pirkuma līgums bija jānoslēdz līdz 2010. gada 30. decembrim;
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2007. gada 28. decembris, līdz kuram varēja iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, Ministru kabinets ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami privatizācijas ierosinājumu un zemes izpirkšanas reģistri.

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo valsts akciju sabiedrība „Privatizācijas aģentūra”.

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, t. sk. kapitāla daļu un neapbūvēta zemesgabala nodošanu privatizācijai pieņem Ministru kabinets, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā *Privatizācijas pabeigšanas likums*, līdz 2011. gada 1. aprīlim Privatizācijas aģentūras privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti 628 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4338 zemesgabalu privatizācijas vai

privatizācijas turpināšanas ierosinājumi. Pēc 2006. gada 31. augusta privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts vai pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekrišanas pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

Par valstij piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2011. gada 1. aprīlim likumā noteiktajā kārtībā kopumā apstiprināti 2471 valsts īpašuma objekta (izņemot zemi) privatizācijas noteikumi. Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidoti 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,1 milj. akciju. Šajā laikā gūti ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu

kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu un kapitāla daļu atsavināšanu) privatizācijas 1,7 miljardu latu apmērā, tai skaitā 396,5 miljoni latos un par privatizācijas sertifikātiem 1,3 miljardi latu nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) saistības par vairāk nekā 187,4 milj. latu. Noteikto investīciju apjoms bija 146,4 milj. latu, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 267,5 milj. latu.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2011. gada 1. aprīlim ir privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi) 4979 valsts zemesgabali. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda 198,9 milj. latu, no kuriem 95,8 milj. latu naudā, bet 103,0 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ieņēmumi no šo zemesgabalu privatizācijas uz 2011. gada 1. aprīli – 182,4 milj. latu, no kuriem 86,4 milj. latu un 96 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Pašvaldību īpašuma objektu un zemesgabalu privatizācija

Lēmumu par pašvaldībai piederoša nekustamā īpašuma privatizāciju pieņem pašvaldības – pilsētas (novada) dome. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

Par pašvaldībai piederoša īpašuma (nekustamais īpašums, nekustamā īpašuma domājamā daļa, kapitālsabiedrība, kapitāla daļa, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir tiesības iegūt Latvijā pašvaldību īpašumu privatizācijas procesā. Maksājumi par pašvaldības īpašumu objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Pašvaldības īpašuma privatizāciju pašvaldībā nodrošina attiecīgās pašvaldības (pilsētas, novada) īpašuma privatizācijas komisija.

Pašvaldības domes apstiprināto privatizācijas projektu, noteikumu un paziņojumu atbilstību likuma *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* un *Privatizācijas pabeigšanas likuma* noteikumiem nodrošina Ekonomikas ministrija.

No 1994. gada 17. februāra līdz 2011. gada 1. jūnijam Ekonomikas ministrija ir izskatījusi un pieņēmusi zināšanai 3285 privatizācijas projektus ar kopējo nosacīto cenu 158,8 milj. latu (t.sk. maksājumi sertifikātos 58,1 milj. latu nominālvērtībā).

No 1997. gada 1. janvāra līdz 2011. gada 1. aprīlim Ekonomikas ministrijā ir izskatīti un akceptēti pašvaldību 1671 apbūvēta un neapbūvēta zemesgabala privatizācijas noteikumi (no 2005. gada 1. septembra – atsevišķi apbūvētu zemesgabalu privatizācijas paziņojumi) ar kopēju zemesgabalu vērtību 26,4 milj. latu (13,3 milj. latu jāapmaksā īpašuma kompensācijas sertifikātos).

Likuma *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* 41. panta otrā daļa uzlik par pienākumu pašvaldības domei iesniegt Ekonomikas ministrijā lēmumu par pašvaldības īpašuma objekta privatizācijas projekta apstiprināšanu un apstiprināto privatizācijas

projektu. Savukārt lēmuma par apbūvēta vai neapbūvēta zemesgabala privatizācijas noteikumu (paziņojuma) apstiprināšanu iesniegšana Ekonomikas ministrijā ir brīvprātīga un ar likumu nav uzdots.

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 5. panta septīto daļu pašvaldības pēc 2006. gada 31. augusta reizi ceturksnī iesniedz Ekonomikas ministrijai ziņas par saņemtajiem pašvaldības īpašuma objektu un apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas ierosinājumiem, lēmumiem par šo objektu un zemesgabalu nodošanu privatizācijai, pārdošanas cenu un samaksai izmantojamo privatizācijas sertifikātu daudzumu.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

Dzīvojamo māju privatizācija Latvijā tika uzsākta 1995. gadā. To veica Centrālā dzīvojamo māju privatizācijas komisija (no 2004. gada 1. janvāra – valsts aģentūra „Mājokļu aģentūra”, no 2008. gada 1. janvāra – Būvniecības, enerģētikas un mājokļu valsts aģentūra, kopš 2009. gada 1. jūlija – Privatizācijas aģentūra), kā arī pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas komisijas likumā *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju* noteiktajā kārtībā.

Līdz 2011. gada 1. jūnijam Privatizācijas aģentūras valdījumā ir nodota 571 dzīvojamā māja, kurā ir 1154 neprivatizēti valsts dzīvokļu īpašumi, un 467 dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā nodoto dzīvojamo māju neprivatizētās daļas, kurās ir 1062 neprivatizēti valsts dzīvokļu īpašumi.

Valsts dzīvojamo māju privatizācijas process – līdz 2011. gada 1. jūnijam ir pieņemti lēmumi par 5105 dzīvojamo māju nodošanu privatizācijai. Privatizācijas aģentūras valdei ir jāpieņem lēmums vēl par 99 Privatizācijas aģentūras valdījumā esošu valsts dzīvojamo māju nodošanu privatizācijai. Līdz 2011. gada 1. jūnijam ir izsūtīti 50116 privatizācijas paziņojumi valsts dzīvokļu īrniekiem. Līdz 2011. gada 1. jūnijam ir privatizēti 44246 valsts dzīvokļi. 2011. gadā privatizēti 18 dzīvokļi.

Pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas process – dati par pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas procesu un pašvaldību dzīvojamo māju nodošanu dzīvokļu īpašniekiem pārvaldīšanā šobrīd vairs netiek aktualizēti, līdz ar to Privatizācijas aģentūras datu bāzēs esošie dati neatspoguļo faktisko situāciju.

Dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā līdz 2011. gada 1. jūnijam nodota 3861 valsts dzīvojamā māja. 2011. gadā dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā ir nodotas 12 valsts dzīvojamās mājas.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatmērķis ir pārkārtot zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku.

Valsts zemes reformas procesā ietilpst brīvās, valstij piekritošās zemes piešķiršana pastāvīgā lietošanā, īpašuma tiesību atjaunošana un pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana (pirkšana), kā arī valstij un

pašvaldībai piederošās zemes privatizācija (atsavināšana). Pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpiršana (pirkšana) un īpašuma tiesību atjaunošana norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu.

Pilsētās ir beigusies zemes piešķiršana lietošanā dzīvojamās ēkas īpašniekiem vai augļu dārza lietotājiem, kuriem zeme piešķirta augļu dārza ierīkošanai ar apbūves tiesībām. Pilsētas zemes komisijas ir izskatījušas atzinumus par tiesībām iegūt zemi īpašumā par maksu, pabeigušas to iekļaušanu Pilsētas zemes izpiršanas reģistrā. Līdz 2010. gadam bija beigusies lēmumu pieņemšana par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu. Attiecībā uz pilsētu zemēm joprojām turpinās lēmumu pieņemšana par zemes lietošanas tiesību izbeigšanu un zemes nomas līgumu slēgšanu ar personām, kuras līdz 2008. gada 1. septembrim bija iesniegušas reģistrācijai Kadastra informācijas sistēmā zemes robežu plānu vai apliecinājumu par priekšapmaksu, bet līdz 2009. gada 31. augustam nebija iesniegušas reģistrēto zemes robežu plānu ar iesniegumu lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu vai līdz 2010. gada 30. decembrim nebija noslēgušas zemes izpiršanas (pirkuma) līgumu ar valsts akciju sabiedrību „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (Hipotēku banka).

2011. gada 1. jūnijā stājās spēkā likums *Grozījumi Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likumā*, kuri paredz, ka lauku un pilsētas zemes izpircēji, kuri nav paspējuši noslēgt zemes izpirkuma (pirkuma) līgumu ar Hipotēku banku, to varēs izdarīt līdz 2011. gada 30. decembrim.

Līdz minētajiem grozījumiem *Privatizācijas pabeigšanas likuma* noteica, ka tiem dzīvojamo ēku īpašniekiem un augļu dārzu lietotājiem pilsētās, kuri līdz 2009. gada 31. augustam bija iesnieguši zemes robežu plānu ar iesniegumu lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu un to saņēmuši, zemes izpirkuma (pirkuma) līgums ar Hipotēku banku bija jānoslēdz līdz 2010. gada 30. decembrim. Līdz 2009. gada 30. decembrim saskaņā ar Ministru kabineta 2008. gada 25. augusta noteikumiem *Zemes izpirkuma (pirkuma) līguma noslēgšanas kārtība* Hipotēku banka bija noslēgusi 72969 līgumus.

Sobrīd minētie grozījumi *Privatizācijas pabeigšanas likumā* paredz, ka tie dzīvojamo ēku īpašnieki un augļu dārzu lietotāji pilsētās, kuri līdz 2009. gada 31. augustam bija iesnieguši zemes robežu plānu ar iesniegumu lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu un to saņēmuši, zemes izpirkuma (pirkuma) līgumu ar Hipotēku banku var noslēgt vēl līdz 2011. gada 30. decembrim.

Saskaņā ar grozījumiem *Privatizācijas pabeigšanas likumā* pilsētas zemes komisijās no 2011. gada 1. jūnija atsāksies lēmumu pieņemšana par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu pilsētu zemes lietotājiem – dzīvojamo ēku īpašniekiem vai augļu dārzu lietotājiem,

kuri līdz 2008. gada 1. septembrim bija iesnieguši apliecinājumu par priekšapmaksas veikšanu un līdz 2009. gada 31. augustam veikuši zemes kadastrālo uzmērīšanu, bet nebija iesnieguši iesniegumu un attiecīgos dokumentus lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu vai saņemts atteikums izpirkt (pirkt) zemi.

Lauku apvidos ir beigusies zemes piešķiršana lietošanā, taču turpinās lēmumu pieņemšana par zemes lietošanas tiesību izbeigšanu un zemes nomas līgumu slēgšanu ar personām, kuras līdz 2008. gada 1. septembrim bija veikušas priekšapmaksu, bet līdz 2010. gada 31. augustam nebija iesniegušas reģistrācijai *Kadastra informācijas sistēmā* zemes robežu plānu un iesniegumu Valsts zemes dienesta attiecīgajā reģionālajā nodaļā lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu vai līdz 2010. gada 30. decembrim nebija noslēgušas zemes izpiršanas līgumu ar Hipotēku banku.

Līdz 2010. gada 30. decembrim iespēju veikt samaksu par zemi un noslēgt līgumu ar Hipotēku banku nebija izmantojušas apmēram 6530 personas par 9860 lauku apvidos izpiršanai pieprasītajām zemes vienībām, savukārt iesniegumus Valsts zemes dienestā lēmuma pieņemšanai par kadastrāli uzmērītās zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu nebija iesniegušas gandrīz 670 priekšapmaksu veikušo personu.

Saskaņā ar grozījumiem *Privatizācijas pabeigšanas likumā* personas iesniegumu lēmuma pieņemšanai par lauku apvidus zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu var iesniegt Valsts zemes dienestā no 2011. gada 1. jūnija līdz 2011. gada 31. augustam, ja līdz 2008. gada 1. septembrim bija pārskaitīti privatizācijas sertifikāti un līdz 2010. gada 31. augustam bija iesniegušas izpiršanai pieprasītās zemes robežu plānu reģistrācijai *Kadastra informācijas sistēmā*. Līdz ar to no 2011. gada 1. jūnija atsāksies lauku apvidus zemes nodošana īpašumā par maksu, kā arī izpirkuma (pirkuma) līgumu slēgšana ar Hipotēku banku.

Zemes izpiršanas līgumu ar Hipotēku banku līdz 2011. gada 30. decembrim būs tiesīgi noslēgt arī visi tie zemes izpircēji, kuriem lēmumi par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu bija pieņemti jau līdz 2011. gada 1. jūnija grozījumiem *Privatizācijas pabeigšanas likumā*.

Ja *Privatizācijas pabeigšanas likumā* noteiktajā privatizācijas termiņa pagarinājumā – līdz 2011. gada 30. decembrim netiks noslēgts zemes izpirkuma (pirkuma) līgums ar Hipotēku banku, gan pilsētas, gan lauku apvidus zemes izpircējs zaudēs iespēju izpirkt zemi par tās kadastrālo vērtību, kā arī zaudēs jau ieguldīto priekšapmaksu, kas veikta privatizācijas sertifikātos pirms zemes kadastrālās uzmērīšanas.

Līdz ar minētajiem grozījumiem tika pagarināts termiņš – 2012. gada 31. marts, līdz kuram Hipotēku banka iesniedz Valsts zemes dienestam un attiecīgajām pilsētu pašvaldībām informāciju par noslēgtajiem zemes izpirkuma (pirkuma) līgumiem.

Likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 16. panta pirmā daļa paredzēja bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī bijušajiem

zemes īpašniekiem, kuri līdz 1940. gada 21. jūlijam uzsāka izpirkt Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas, vai viņu mantiniekiem, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti, iespēju pieteikties uz līdzvērtīgām zemes vienībām, kas ar pašvaldības lēmumu līdz 2009. gada 30. decembrim tika nodotas zemes reformas pabeigšanai.

Ja bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki vēlējas atjaunot zemes īpašuma tiesības, viņiem likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* ietvaros līdz 2007. gada 28. decembrim bija jāiesniedz pieteikums Centrālajai zemes komisijai (CZK), savukārt dokumentus, kas pierāda īpašuma un mantošanas tiesības, varēja iesniegt līdz 2008. gada 1. septembrim.

2008. gada 20. decembrī ir stājušies spēkā Ministru kabineta noteikumi *Centrālajā zemes komisijā iesniegto pieprasījumu izskatīšanas kārtība*. Tie paredz kārtību, kādā bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem atjauno zemes īpašuma tiesības uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi.

Pirms zemes īpašuma tiesību atjaunošanas procesa uzsākšanas Valsts zemes dienests sadarbībā ar pašvaldībām pārbauda:

- vai pieteikuma iesniedzējam vai citai personai uz pieprasīto zemi jau nav atzītas vai atjaunotas īpašuma tiesības;
- vai nav saņemti īpašuma kompensācijas sertifikāti;
- vai iesniegums par īpašuma tiesību atjaunošanu iesniegts attiecīgajā pašvaldībā līdz 1991. gada 20. jūnijam;
- vai līdz 1996. gada 1. jūnijam par pieprasīto zemi ir iesniegti īpašuma un mantošanas tiesības apliecinājoši dokumenti;
- vai zeme ir piešķirta pastāvīgā lietošanā jeb zemes pastāvīgās lietošanas tiesības ir izbeigtas un ar pašvaldību ir noslēgts zemes nomas līgums par šo zemi.

Pēc minētās pārbaudes veikšanas CZK lēma par pretendentu pieprasījumu izskatīšanas prioritāro grupu.

Pirmās prioritātes pieprasītājiem atbilst bijušie īpašnieki vai viņu mantinieki, kuri pieprasījumus īpašuma tiesību atjaunošanai un dokumentus, kuri apliecina īpašumtiesības vai mantošanas tiesības, bija iesnieguši līdz 1991. gada 20. jūnijam, taču zemi vai īpašuma kompensācijas sertifikātus nav saņēmuši, kā arī bijušie zemes īpašnieki, kuri no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas līdz 1940. gada 21. jūlijam uzsāka izpirkt Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus, – neatkarīgi no pieprasījumu iesniegšanas datuma.

Otrās prioritātes pieprasītāju statusam atbilst bijušie īpašnieki vai viņu mantinieki, kuri pieprasījumu īpašumtiesību atjaunošanai bija iesnieguši līdz 1991. gada 20. jūnijam, kā arī īpašumtiesības un

mantošanas tiesības apliecinājošus dokumentus bija iesnieguši līdz 1996. gada 1. jūlijam.

Trešās prioritātes pieprasītāju statusam atbilst pretendenti, kuri pieprasījumus iesnieguši pēc 1991. gada 20. jūnija vai īpašumtiesības un mantošanas tiesības apliecinājošus dokumentus iesnieguši pēc 1996. gada 1. jūlija.

No visiem zemes reformas pabeigšanai paredzētās zemes pieprasītājiem pirmās prioritātes pieprasītāji sastāda 14%, otrās prioritātes pieprasītāji – 3%, bet vislielāko skaitu sastāda trešās prioritātes zemes reformas pabeigšanai paredzētās zemes pieprasītāji, t.i., 83 procentus.

Lai nodrošinātu īpašuma tiesību atjaunošanas procesu uz zemes reformas pabeigšanai nodotajām zemēm, Valsts zemes dienesta reģionālajās nodaļās ir izveidotas vietējo pašvaldību un rajona līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisijas, kā arī valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija Valsts zemes dienesta centrālajā struktūrā. Valsts zemes dienesta izveidotās komisijas organizē zemes vienību saraksta nosūtīšanu pretendentiem un apkopo pretendentu izvēlētajās zemes vienības. Šo komisiju darbā obligāti piedalās attiecīgās pašvaldības pārstāvis, kurš ir pilnvarots parakstīt zemes reformas pabeigšanai nodotās zemes sadales un īpašuma tiesību atjaunošanai paredzētās zemes robežu shēmas.

2010. gadā tika uzsākts īpašuma tiesību atjaunošanas process pirmās prioritātes pretendentiem. Zemes vienības vietējo pašvaldību un rajona līmenī izvēlētajās 56 pretendenti, par kuriem Valsts zemes dienesta izveidotās vietējo pašvaldību un rajona līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisijas sagatavoja un nodeva CZK nepieciešamos dokumentus, lai tā pieņemtu lēmumu par īpašuma tiesību atjaunošanu.

Sakarā ar grozījumiem normatīvajos aktos pirmās prioritātes pretendenti no 2010. gada 1. jūlija ieguva tiesības izvēlēties mantojamo zemi jebkurā Latvijas teritorijā. Līdz ar to no 2010. gada augusta pirmās prioritātes 90 pretendentu pieprasījumus izskatīja Valsts zemes dienesta izveidotā valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija, sagatavojot un nododot CZK nepieciešamos dokumentus lēmumu pieņemšanai par īpašuma tiesību atjaunošanu. Kopā 90 pretendenti izvēlētajās 509 zemes vienības visā Latvijas teritorijā, 4 pretendenti atteicās no zemes vienību izvēles. Visvairāk zemes vienības izvēlētas Rīgas rajonā – 56, Jelgavas rajonā – 49 un Liepājas rajonā – 48. Vismazāk zemes vienības izvēlētas Preiļu rajonā – tikai 1 zemes vienība.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2008. gada 20. decembra noteikumiem *Centrālajā zemes komisijā iesniegto pieprasījumu izskatīšanas kārtība*, ja attiecīgās prioritārās grupas personu skaits ir lielāks par piedāvāto zemes vienību skaitu, Valsts zemes dienesta izveidotā zemes reformas pabeigšanas komisija organizē izlozi.

Sakarā ar to, ka vēlmi iegūt zemi bijušā Rīgas rajona teritorijā izteica personu skaits, kas bija lielāks par piedāvāto zemes vienību skaitu, tad valsts līmeņa

zemes reformas pabeigšanas komisija organizēja zemes vienību izlozi.

Pēc notikušajām izlozēm izlozes protokolu un pretendenta parakstīto zemes robežu shēmu Valsts zemes dienesta izveidotā zemes reformas pabeigšanas komisija nosūta CZK atzinuma pieņemšanai, kura to nosūta pretendentiem tālākai īpašuma tiesību formēšanai.

Vislielākais pretendentu skaits bija Rīgas rajona teritorijā – vidēji 10 pretendenti uz 1 zemes vienību, bet Carnikavas novadā uz 1 konkrētu zemes vienību bija pieteikušies 17 pretendenti. Pārējā Latvijas teritorijā vidēji bija 2 līdz 3 pretendenti uz izvēlēto zemes vienību.

Visu pirmās prioritātes pretendentu pieprasījumu izskatīšana Valsts zemes dienesta izveidotajās vietējo pašvaldību un rajona līmeņa, kā arī valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisijās ir pabeigta 2011. gada janvārī.

No 2011. gada aprīļa ir uzsākta zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemes vienību sarakstu sagatavošana un nosūtīšana otrās un trešās prioritātes pretendentiem attiecīgo zemes vienību izvēlei vietējās pašvaldības vai rajona līmenī. Tiem pretendentiem, kuriem pietrūks platība mantojamās zemes kompensēšanai rajona līmenī, tiks dota iespēja izvēlēties zemes vienības valsts līmenī visā Latvijas teritorijā. Saskaņā ar likumā *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* noteikto īpašuma tiesību atjaunošana CZK jāpabeidz līdz 2012. gada 30. decembrim.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldības īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu *Par privatizācijas sertifikātiem*. Līdz 2011. gada 1. aprīlim 2,45 milj. iedzīvotāju ir piešķirti 104,4 milj. privatizācijas sertifikātu par Latvijā nodzīvoto laiku, t.sk. 794,7 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,4 tūkst. politiski represēto personu. 117,2 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirti 8,01 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, t.sk. 691,7 tūkst. par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4 896,4 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 969,3 tūkst. – par namīpašumiem, 814,4 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atņemto mantu un 85,6 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

2011. gada 1. ceturksnī bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem netika piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti.

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 27. pantā noteikto no 2007. gada 1. decembra 58 tūkst. personu ir zaudējušas tiesības ieskaitīt kontā 1,64 milj. privatizācijas sertifikātu.

6.7. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana

(līdz 2011. gada 1. aprīlim)

Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits
		(milj.)	(tūkst.)
Dzīvojamās mājas	446 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	38,0	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,3	109,6
Kapitāla daļas (akcijas)	nav precīzu datu	44,5	954,0
tajā skaitā:			
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,1	820,0
Zeme	316,8 tūkst. zemes gabalu	17,1	5149,2
Kopā:		106,8	6802,6
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		94,9%	84,9%

Atbilstoši likumam *Par zemes privatizāciju lauku apvidos* līdz 2011. gada 1. aprīlim pieņemti 11076 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušajiem zemes īpašumiem lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8411 personām par kopējo summu 17,5 milj. latu, dzēšot 0,6 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

26,2 tūkst. politiski represētām personām, dzēšot privatizācijas sertifikātus, līdz 2011. gada 1. aprīlim izmaksāta kompensācija naudā 4,7 milj. latu apjomā. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 27. pantā

noteikto 3,2 tūkst. personas zaudējušas tiesības dzēst 15 tūkst. sertifikātu.

Līdz 2011. gada 1. aprīlim valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijā izmantoti 106,8 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 94,9% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita (skatīt 6.7. tabulu). No 2008. gada 1. aprīļa līdz 2011. gada 1. aprīlim 348,8 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu vietā ir izmantoti 453,3 tūkst. privatizācijas sertifikātu.

2011. gada 1. aprīlī 386 tūkst. fizisko personu kontos bija 2,2 milj. privatizācijas sertifikāti jeb 1,9%

no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, tajā skaitā 0,13 milj. īpašuma kompensācijas sertifikāti.

2011. gada 1. aprīlī juridisko personu kontos bija 0,97 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 0,9% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, t.sk. 0,006 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2011. gada aprīlī varēja izmantot 12 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus.

Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2011. gada 1. ceturksnī svārstījās no 8,6 tūkst. privatizācijas sertifikātu februārī līdz 20,4 tūkst. privatizācijas sertifikātu martā un no 0,16 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu februārī līdz 1,1 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu aprīlī.

6.14. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome (TSP) ir tās dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas izveidota konsultatīva institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un darbojas saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 23. marta noteikumu Nr. 271 Ekonomikas ministrijas nolikums 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto Vienošanās par sadarbību Tautsaimniecības padomē un 2010. gada 7. aprīļa Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padomes nolikumu Nr. 1-11-3.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas nozaru intereses, kā arī pilnveidota sadarbība starp Ekonomikas ministriju un citām valsts institūcijām, TSP pieaicina nozaru asociācijas, kuras pārstāv savas nozares uzņēmējus un to intereses, kā arī neatkarīgos ekspertus – ekonomistus, izglītības un zinātnes pārstāvjus.

TSP darbības mērķis ir veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā, identificēt uzņēmējdarbību kavējošos apstākļus un veikt visas nepieciešamās darbības to novēršanai, piedalīties komercdarbību veicinošu normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādē, veicināt inovācijas un ārējo tirdzniecību.

TSP izskata un seko tādu jautājumu un normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu risināšanai, kas ir nozīmīgi Latvijas tautsaimniecības attīstībai. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem. TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām.

6.22. ielikums

TSP personālsastāvs un darba organizācija

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un atbild par TSP darba plāna un TSP sēžu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

Vadības komitejas personālsastāvu apstiprina ekonomikas ministrs. Vadības komitejas sastāvā ir pieci TSP dibinātāju pārstāvji, kas vienlaicīgi ir TSP locekļi:

- pārstāvis no Ekonomikas ministrijas;
- pārstāvis no Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Darba devēju konfederācijas;
- pārstāvis no Latvijas Pašvaldību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras.

TSP sastāvā ir 26 TSP Vadības komitejas izvirzīti eksperti, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un Latvijas uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

TSP sēdēs novērotāju statusā piedalās Ārvalstu investoru padomes Latvijā pārstāvis.

Par TSP sastāva maiņu vai papildināšanu lemj TSP dibinātāji TSP Vadības komitejas sēdēs.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas locekļi un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts, kura darbību nodrošina Ekonomikas ministrija.

TSP sēžu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

TSP pieņemtajiem lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

TSP sadarbojas ar Ministru kabinetu, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo

priekšlikumu iekļaušanu atbilstīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

2009. gada 21. maijā TSP, Ekonomikas ministrija un Finanšu ministrija parakstīja sadarbības memorandu *Izaugsmei, konkurētspējai un nodarbinātībai*. Sadarbības

memoranda mērķis ir TSP, Ekonomikas ministrijas un Finanšu ministrijas sadarbība un saskaņota rīcība Latvijas ekonomikas izaugsmes, nodarbinātības un konkurētspējas veicināšanai.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas tautsaimniecības nozaru intereses efektīvā dialogā ar Ekonomikas ministriju, TSP un citām uzņēmēju organizācijām un valsts institūcijām, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi modeli sadarbībai ar tautsaimniecības nozarēm.

TSP izskata uzņēmējus pārstāvošo institūciju – asociāciju priekšlikumus likumdošanas pilnveidošanai. Nozaru asociācijas izvērtē un sniedz atzinumus par tiesību aktu projektiem. Savukārt Ekonomikas ministrija informē normatīvo aktu sagatavotājus par TSP iesniegtiem priekšlikumiem likumdošanas pilnveidošanai.

Šobrīd TSP ir pārstāvētas 14 nozaru asociācijas – ķīmija un farmācija, finanses, transports, tranzīts, loģistika, enerģētika, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, IT klasteris, tirdzniecība, elektrotehnika, elektronika, vieglā rūpniecība, kokrūpniecība, mašīnbūve un metālapstrāde, būvniecība, tūrisms, viesnīcas un restorāni, pārtika, poligrāfija.

Parakstot vienošanās protokolu, puses vienojās apvienot resursus programmatisko dokumentu

izstrādei, veikt pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī par to, ka nozaru asociācijas izvērtēs un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

2011. gada pirmajā pusē ir notikušas 5 Tautsaimniecības padomes sēdes, kurās tika skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- vienotas ES patentu sistēmas izveide;
- *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānā* iekļautie priekšlikumi 2011. gadam;
- *Pasākumu plāna ēnu ekonomikas apkarozāšanai un godīgas konkurences nodrošināšanai* aktivitāšu ieviešana;
- attīstības finanšu institūcijas izveide;
- *Latvijas nacionālā reformu programma*;
- *Latvijas nacionālā reformu programma*. Sadaļa 2.5. *Uzņēmējdarbības vides uzlabošana*;
- *Pamatnostādnes Koberģijas politikas 2014. – 2020. gada plānošanas periodam*;
- publiskā kapitālsabiedrību pārvaldība;
- *Informatīvais ziņojums par prognozēm darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstībai vidējā termiņā.*

6.23. ielikums

TSP par ekonomikas politikas prioritātēm

TSP uzskata, ka, lai uzturētu stabilu makroekonomisko vidi un veicinātu konkurenci Latvijā, ir jāveido sabalansēts budžets; jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, laikus identificējot riska sektorus, kuros iespējami konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencei.

TSP kā vienu no problemātiskām jomām joprojām vērtē nodokļu politiku un administrāciju, darbaspēka izglītību, makroekonomisko stabilitāti un tiesību aktu izmaiņu neprognozējamību.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Sekmējama efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošana, jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā, jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pānesi.

Veicināma struktūrfondu ātrā apgušana un jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgušana un nostiprināšanās esošajos. Jānodrošina eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mārketingā.

7. REKOMENDĀCIJAS

Latvijā ir atsākusies ekonomiskā izaugsme. Ekonomiskās situācijas uzlabojumu galvenokārt nosaka eksporta apjoma pieaugums un tirgojamo nozaru izaugsme, kas daļēji ļauj kompensēt pagaidām vēl vājo iekšzemes pieprasījumu un uz iekšējo tirgu orientēto pakalpojumu nozaru attīstību.

Lai gan straujās izaugsmes gados izveidojušās ekonomikas disproporcijas krīzes laikā ir mazinājušās, tomēr joprojām, saglabājoties gan valsts, gan privātā sektora (mājsaimniecību un uzņēmumu) budžetu nesabalansētībai, turpinās tā saucamais bilances posteņu līdzsvarošanas process (*balance sheet effect*), tai skaitā parādu restrukturizācija.

Joprojām saglabājas risks ievainot ekonomiku ārējo šoku dēļ. Tas ir saistīts ar Latvijas dziļo integrāciju globālajos finanšu tirgos, kas vēl nav atguvuši savu stabilitāti.

Sabiedriskā sektora finansiālo stabilitāti var apdraudēt demogrāfiskās situācijas pasliktināšanās, jo, saskaņā ar prognozēm, Latvijas iedzīvotāju skaits darbības vecumā turpinās samazināties.

Lai stabilizētu privātā un sabiedriskā sektora finansiālo stāvokli, ir nepieciešams palielināt ekonomikas konkurētspēju, kas ir būtisks priekšnoteikums ekonomikas ilgtspējīgas izaugsmes nodrošināšanai.

Nemot vērā minēto, mūsdiā, pašreizējās ekonomiskās politikas neatliekamie uzdevumi ir šādi:

- **makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanā:**
 - nodrošināt stingru fiskālo disciplīnu atbilstoši *Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programā* noteiktajam budžeta deficīta samazināšanas grafikam;
 - īstenot pasākumus inflācijas ierobežošanai, lai ar 2014. gada 1. janvāri Latvija varētu pievienoties eiro zonai;
 - samazināt ēnu ekonomiku, atbalstot godīgos uzņēmējus un radot labvēlīgus apstākļus pārejai uz oficiālo ekonomiku, turpināt VID pārveidošanu par institūciju, kas palīdz uzņēmējiem;
 - nodrošināt ilgtspējīgu, pretcikliksku fiskālās politikas veidošanu, stiprinot nacionālo tiesisko regulējumu un vidēja termiņa budžeta plānošanu, kā arī paredzot skaidrus nosacījumus fiskālo mērķu definēšanā;
 - nodrošināt sabiedrisko finanšu ilgtspēju, tajā skaitā paaugstinot pensionēšanās vecumu;
- **uzņēmējdarbības vides uzlabošanā un konkurences nodrošināšanā:**
 - restrukturizēt nodokļu sistēmu, veidojot to sociāli taisnīgāku un uzņēmējdarbībai draudzīgāku. Vidējā termiņā ir jāpanāk, lai nodokļu slogs uz uzņēmējdarbību un nodarbinātību tiktu samazināts;

- veicināt e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību. Ir jāpabeidz valsts megalistēmas („reģistru reģistrs”) izveide, jāpaplašina e-paraksta funkcionalitāte, jānodrošina e-pakalpojumu pieejamība un jāveicina elektronisko iepirkumu izmantošana;
- nodrošināt vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu valsts un pašvaldību pakalpojumu pieejamībā;
- ieviest pilnībā funkcionējošu uzņēmumu elektronisko reģistrāciju, samazinot reģistrācijas procesam patērējamo laiku;
- ieviest jaunu būvniecības procesa regulējumu, paredzot samazināt būvprojektu saskaņošanā iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju skaitu un saskaņošanai maksimāli patērējamo laiku. Ieviest būvniecības informācijas sistēmu;
- ieviest vienas pieturas aģentūras principu nekustamā īpašuma datu reģistrācijai, nodrošinot Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas datu apmaiņu;
- pilnveidot valsts reģistros un citās informācijas sistēmās iekļaujamo rādītāju un termiņu savstarpējo saskaņotību, lai novērstu atkārtotu informācijas pieprasīšanu no respondentiem, tādējādi samazinot administratīvo slogu uzņēmējdarbībā;
- vērsties pret smagākajiem Konkurences likuma pārkāpumiem – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Attiecībā uz minētajiem pārkāpumiem, it sevišķi kartēļu identificēšanu, būtiska ir tieši preventīva rīcība, tādēļ situācijas analīze un pārbaudes pasākumu veikšana tirgos, kur pastāv paaugstināts vienošanās aizlieguma pārkāpuma risks, ir jānosaka kā prioritāra;
- **patērētāju tiesību aizsardzības un uzraudzības uzlabošanā:**
 - ieviest nebanku kredītu devēju licencēšanas sistēmu, nodrošinot to pastiprinātu uzraudzību;
 - stiprināt patērētāju aizsardzību finanšu pakalpojumu jomā, ieviešot Pasaules Bankas *Pētījuma par patērētāju aizsardzību un finanšu iespējām Latvijā* rekomendācijas;
 - izstrādāt konceptuāli jaunu regulējumu ārpustiesas parāda atgūšanas jomas sakārtošanai;
- **investīciju, uzņēmējdarbības uzsākšanas un finanšu pieejamības veicināšanā:**
 - veicināt uzņēmumu pieeju finansējumam, ieviešot jaunas finanšu instrumentu valsts atbalsta programmas riska kapitāla un mezanīna

- instrumentu veidā ar mērķi atbalstīt komersantu kapitāla bāzi;
- vairāk uzmanības pievērst finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā (pasākumi pirmssēklas un sēklas kapitāla pieejamībai, iespējas saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem);
- aktīvāk uzrunāt ārvalstu uzņēmumus un tos informēt par Latvijas priekšrocībām, lai Latvijai piesaistītu uz eksportu orientētas ārvalstu tiešās investīcijas;
- izvērtējot ārvalstu pieredzi, plašāk attīstīt valsts atbalsta instrumentus privāto investīciju veicināšanai;
- veicināt vienotu un saskaņotu valsts un pašvaldību iestāžu, infrastruktūras uzņēmumu rīcību stratēģiski nozīmīgu, tajā skaitā ārvalstu, investīciju projektu realizēšanā, iesaistot šajā procesā arī privāto sektoru, universitātes un zinātniskās institūcijas;
- veicināt informācijas apmaiņu starp Latvijas uzņēmumiem, kas meklē stratēģiskos investorus, un ārvalstu uzņēmumiem;
- **zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanā:**
 - atbalstīt uzņēmējdarbību ar augstu pievienoto vērtību;
 - sekmēt zinātnieku un komersantu sadarbību, atbalstot kompetences centrus, lai veicinātu pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju īstenošanā, kā arī atbalstīt tehnoloģiju pārneses kontaktpunktus, lai mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci augstskolās un zinātniskajos institūtos un sekmētu pētniecības darbu rezultātu ieviešanu ražošanā;
 - atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, veicinot komersantus izvērst rūpnieciskos pētījumus, ieviest ražošanā jaunus produktus, pakalpojumus un tehnoloģijas;
 - aktīvāk atbalstīt zinātnes potenciāla attīstību, koncentrējot to jomās, kurās Latvijai ir salīdzinošās priekšrocības;
 - pilnveidot zinātnisko darbību regulējošos normatīvos aktus, nosakot, ka zinātniskās institūcijas var būt intelektuālā īpašuma, kas radies valsts finansētu pētījumu rezultātā, īpašnieces;
- **ES fondu izmantošanā:**
 - samazināt laiku, kas tiek tērēts administratīvām procedūrām, vienkāršojot aktivitāšu ieviešanas nosacījumu izstrādi un apstiprināšanas kārtību;
 - ES fondus novirzīt dzīvotspējīgiem projektiem, ņemot vērā valdības apstiprinātos prioritāros segmentus;
- **eksporta veicināšanā:**
 - turpināt nodrošināt eksporta kredīta garantiju pieejamību, lai palielinātu pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas preču un pakalpojumu eksportu;
 - turpināt atbalstīt uzņēmēju un to apvienību dalību starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās, lai veicinātu jaunu tirgu apgūšanu;
 - attīstīt un paplašināt Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīklu, nodrošinot Latvijas uzņēmējiem plašu un viegli pieejamu valsts eksporta atbalsta pakalpojumu klāstu ārvalstīs;
 - nodrošināt Latvijas ārējo ekonomisko interešu pārstāvēšanu daudzpusējās tirdzniecības sistēmas ietvaros un sarunās ar trešajām valstīm, lai uzlabotu starptautiskās tirdzniecības līgumtiesiskos nosacījumus, tādējādi veicinot trešo valstu tirgu atvērību un Latvijas uzņēmēju eksportspēju;
 - turpināt vērsties pret protekcionisma pasākumiem, mazinot tirdzniecības barjeras, ar ko saskaras Latvijas uzņēmēji eksporta tirgos;
 - konsekventi realizēt Latvijas interešu aizstāvību ES Iekšējā tirgus jautājumos, sekmēt dziļāku tā integrāciju, barjeru un šķēršļu pārrobežu ekonomiskajām aktivitātēm novēršanu, tādējādi atvieglojot Latvijas preču un pakalpojumu eksportu uz ES;
- **elastīga darba tirgus veidošanā:**
 - risināt darba tirgus strukturālās problēmas, atbalstot centienus iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un uzlabojot darbaspēka iekšējo mobilitāti;
 - pieaugušo mūžizglītības sistēmai jāņem vērā jau pašlaik pastāvošās neatbilstības profesiju grupās, t.i., liela daļa iedzīvotāju strādā profesijā, kas nav saistīta ar viņu iegūto izglītību;
 - pievērst īpašu vērību jauniešiem, kuri neatrodas apmācībā un nav arī nodarbināti, atgriežot tos izglītības sistēmā kvalifikācijas un prakses iegūšanai;
 - veicināt darba devēju aktīvu līdzdalību piedāvājuma izglītības kvalitātes pilnveidošanā – prakšu vietu veidošanā, līdzdarbošanās izglītības programmu izstrādē un pilnveidošanā, kā arī aktīvās darba tirgus politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā;
 - veidot starpdisciplināras izglītības/studiju programmas, pastiprinot uzsvāru uz uzņēmējspēju attīstīšanu;
 - attīstīt 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas) – saīsināts apmācību laiks, ietaupīti valsts un privātie līdzekļi;
 - pārskatīt darba tiesisko attiecību regulāciju, paplašinot elastības iespējas starp darba devēju un darba ņēmēju;

- veicināt apmācību atbilstību darba tirgus prasībām, pilnveidojot (mainot) pašreizējo darbaspēka apmācību plānošanas sistēmu, pārskatot līdzšinējo īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģiju un apmācību virzienu noteikšanas kārtību, lai tiktu ņemtas vērā vidēja darba tirgus prognozes, kā arī vidēja un ilgtermiņa tautsaimniecības attīstības mērķi;
- **energoefektivitātes uzlabošanā:**
 - izstrādāt dzīvojamām mājām izvirzāmās minimālās energoefektivitātes prasības;
 - izveidot pastāvīgu atbalsta sistēmu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju siltināšanai, vienlaikus dažādojot pieejamos atbalsta instrumentus attiecīgajam pasākumam;
 - noteikt prasības zema enerģijas patēriņa ēku būvniecībai;
 - samazināt siltumenerģijas zudumus centralizētajā siltumapgādē, veicot esošo siltumavotu un siltumtīklu rekonstrukciju, nosakot energoefektivitātes prasības centralizētām siltumapgādes sistēmām;
 - attīstot jaunu siltumapgādes infrastruktūru, veicināt enerģijas ražošanu augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās;
 - izveidot vienotu sabiedriskā transporta maršrutu tīklu (paralēlu maršrutu dotācijas aizliegums, saskaņoti kustību saraksti, uzlabota maršrutu plānošanas sistēma), nomainīt pasažieru pārvadājumu (elektrovilcienu un dīzeļvilcienu) ritošo sastāvu uz efektīvākiem;
- **efektīvas, drošas un ilgtspējīgas enerģijas piegādes nodrošināšanā:**
 - lai radītu stabilu ilgtermiņa investīciju vidi nolūkā veicināt ilgtspējīgu vietējās atjaunojamās enerģijas ražošanu, izmantošanu un eksportu, pieņemt *Atjaunojamās enerģijas likumu*;
 - veicināt atjaunojamo energoresursu plašāku izmantošanu elektroenerģijas, siltumapgādes un transporta sektorā, izmantojot ES struktūrfondu līdzfinansējumu un citus atbalsta mehānismus;
 - attīstīt bāzes elektrostaciju projektus, izvēloties energoresursu veidus, kas nodrošinās resursu piegādes garantijas un ilgtspējību, kā arī paaugstinās valsts pašnodrošinājumu enerģētikā;
 - attīstīt enerģijas infrastruktūras projektus, ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam ietvaros īstenojot *Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojumu plānu*;
 - rast energoavotu diversifikācijas iespējas, īstenojot reģionālās sašķidrinātās dabasgāzes termināļa izveidi;
- **dzīvojamo māju pārvaldīšanā:**
 - risināt maksas par siltumenerģiju un mājas apsaimniekošanu parādu piedziņas problēmu, paātrinot tiesvedību šādās lietās, detalizēt komunālo pakalpojumu sniedzēja un saņēmēja tiesības un pienākumus;
 - radīt labvēlīgus nosacījumus mājokļu īres tirgus attīstībai.

Konsekventi īstenota struktūrpolitika sekmēs Latvijas ekonomikas atdzimšanu, kas būs pamats iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanai. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviena cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.